НА ДОПОМОГУ СТУДЕНТУ УДФСУ

100

Т. Й. Білоус, Л. Д. Менів,
О. М. Обривкіна, І. В. Чеховська

ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО УКРАЇНИ (загальна частина)

Практикум

ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО УКРАЇНИ ПРАКТИКУМ

УНІВЕРСИТЕТ ДЕРЖАВНОЇ ФІСКАЛЬНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

СЕРІЯ «НА ДОПОМОГУ СТУДЕНТУ УДФСУ»
Заснована 2016 року

Т. Й. Білоус,
Л. Д. Менів,
О. М. Обривкіна,
І. В. Чеховська

ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО УКРАЇНИ

(загальна частина)

Практикум

Ірпінь
2021

УДК 347.1(075.8)
ББК 67.304я73
Ц 58

Рекомендовано до друку Вченою радою
Університету ДФС України
(протокол № 5 від 26 квітня 2021 року)

Рецензенти:

А. Є. Шевченко, д.ю.н., професор, завідувач кафедри теорії, історії держави та права і конституційного права Університету ДФС України;

В. І. Теремецький, д.ю.н., доцент, професор кафедри цивільного і процесу Тернопільського національного економічного університету.

Автори:

Білоус Т. Й., к.ю.н, доц. (т. 1, т. 2, т. 3); Менів Л. Д., к.ю.н, доц. (передмова, т. 4, т. 5, т. 6, т. 10, т. 11, рекомендована література); Обривкіна О. М., к.пед.н, доц. (т. 12, т. 13, т. 14, т. 15, т. 16, т. 17, т. 18, перелік пит. до екз.); Чеховська І. В., д.ю.н, проф. (т. 7, т. 8, т. 9).

Ц 58 **Цивільне право України** (загальна частина) : практикум / Білоус Т. Й., Менів Л. Д., Обривкіна О. М., Чеховська І. В. – Ірпінь : Університет ДФС України, 2021. – 434 с. – (Серія «На допомогу студенту УДФСУ» ; т. 90).

ISBN 978-966-337-631-8

Практикум підготовлений відповідно до робочої програми навчальної дисципліни «Цивільне право України» (загальна частина) з метою формування у студентів системи науково-теоретичних та практичних знань із загальної частини цивільного права.

Він розроблений як універсальний збірник для проведення семінарських (практичних) занять та містить запитання для самоконтролю знань, тестові завдання, практичні задачі, творчі завдання, словник юридичних термінів до кожної теми, список рекомендованої літератури.

Розрахований на здобувачів вищої освіти, викладачів, аспірантів, науковців та усіх, хто цікавиться цивільним правом України.

УДК 347.1(075.8)
ББК 67.304я73

© Білоус Т. Й., Менів Л. Д.,
Обривкіна О. М., Чеховська І. В., 2021

ISBN 978-966-337-631-8

© Університет ДФС України, 2021

ЗМІСТ

Передмова 4
МОДУЛЬ 1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА 6
Тема 1. Цивільне право в системі права України 6
Тема 2. Джерела цивільного права України. Цивільні правовідносини 26
Тема 3. Фізичні особи як суб'єкти цивільного права 47
Тема 4. Юридичні особи 73
Тема 5. Об'єкти цивільних прав 99
МОДУЛЬ 2. ЗДІЙСНЕННЯ СУБ'ЄКТИВНИХ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВ І ВИКОНАННЯ ОБОВ'ЯЗКІВ 119
Тема 6. Правочини 120
Тема 7. Представництво 142
Тема 8. Строки і терміни у цивільному праві. Позовна давність 162
Тема 9. Особисті немайнові права фізичної особи 180
МОДУЛЬ 3. РЕЧОВІ ПРАВА ТА ПРАВО ВЛАСНОСТІ 201
Тема 10. Загальна характеристика права власності як основного речового права 202
Тема 11. Набуття та припинення права власності 220
Тема 12. Право спільної власності 240
Тема 13. Захист права власності 262
Тема 14. Речові права на чуже майно 284
МОДУЛЬ 4. ПРАВО ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ . 307
Тема 15. Право інтелектуальної власності: загальні положення 308
Тема 16. Авторське право і суміжні права 326
Тема 17. Патентне право 351
Тема 18. Правові засоби індивідуалізації учасників цивільного обороту, товарів і послуг 372
Узагальнений перелік питань до екзамену 394
Список рекомендованих джерел 402

ПЕРЕДМОВА

Цивільне право України – це одна з основних фундаментальних дисциплін, яка вивчається у закладах вищої освіти на юридичних факультетах.

З метою кращого засвоєння знань, а також вироблення у студентів умінь застосовувати їх у практичній діяльності авторським колективом було підготовлено практикум «Цивільне право України» (загальна частина).

Актуальність і своєчасність практикуму обумовлена ще й недостатньою кількістю сучасних вітчизняних практичних посібників із цивільного права для поглибленого вивчення дисципліни.

Практикум розроблений відповідно до програми курсу цивільного права, яка базується на структурі цивільного законодавства, враховує досягнення науки цивільного права, певні навчально-методичні вимоги, які відображають специфіку предмета вивчення.

Практикум «Цивільне право» (загальна частина) складається із запитань для самоконтролю знань, тестових завдань, задач, творчих завдань, словника юридичних термінів та рекомендованої літератури.

Запитання для самоконтролю у практикумі передбачені з метою перевірки у студентів теоретичних знань, вміння наводити приклади, аналізувати правові та наукові джерела.

Тести – це не лише зручний спосіб оцінювання знань студентів, а й ефективний навчальний інструмент. У практикумі передбачено закриті тести (із запропонованими відповідями, де є правильною тільки одна).

Практичні задачі покликані забезпечити глибоке освоєння матеріалу, вміння реалізовувати положення законодавства в конкретних життєвих ситуаціях і тому кожна тема практикуму включає в себе їх з метою формування у студентів розуміння процесу реалізації правових норм на практиці. Крім того, це також форма перевірки теоретичних знань студентів, їх удосконалення і закріплення.

Вирішення творчого завдання вимагає від студента застосування раніше засвоєних знань та вмінь у новій ситуації, їх комбінацію, побудову їх на основі способу його розв'язання.

Студентам пропонуються різні варіанти творчих завдань на дослідження проблем правового регулювання, складання алгоритму дій, дослідження зарубіжного досвіду, судової практики, складання правових документів, написання доповідей, рефератів тощо.

У практикумі до кожної теми передбачений словник юридичних термінів. Його складено на допомогу студентам для кращого засвоєння ними найуживаніших юридичних термінів.

До кожної теми практикуму наведено перелік рекомендованої літератури, який може бути використаний студентами для виконання завдань і запитань для самоконтролю, у процесі вирішення задач, тестів, творчих завдань, а також сприятиме формуванню у них цілісного уявлення про актуальні питання цивільного права.

Запропонований практикум розраховано на студентів і викладачів, аспірантів, науковців, широке коло зацікавлених осіб. Він спрямований на спонукання його читачів до творчого, креативного мислення, розвитку практичних навичок.

МОДУЛЬ 1

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА

ТЕМА 1. Цивільне право в системі права України

ТЕМА 2. Джерела цивільного права України. Цивільні правовідносини

ТЕМА 3. Фізичні особи як суб'єкти цивільного права

ТЕМА 4. Юридичні особи

ТЕМА 5. Об'єкти цивільних прав

ТЕМА 1
ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО В СИСТЕМІ ПРАВА УКРАЇНИ

План

1.1. Цивільне право та його місце в системі права України.

1.2. Функції цивільного права.

1.3. Предмет та метод цивільного права.

1.4. Принципи цивільного права.

1.5. Система цивільного права та законодавства.

1.6. Співвідношення цивільного права з іншими галузями права.

Перелік питань для самоконтролю

1. Які характерні ознаки приватноправового регулювання?

2. Що таке цивільне право?

3. Що являє собою предмет цивільно-правового регулювання?

4. Охарактеризуйте структуру предмета цивільного права.

5. У яких рисах виявляються особливості методу цивільно-правового регулювання суспільних відносин?

6. Що таке функції цивільного права? Охарактеризуйте їх зміст.

7. Що таке принципи цивільного права? Які принципи належать до принципів цивільного права?

8. Яке місце займає цивільне право серед інших галузей права?

9. Які особливості системи цивільного права та законодавства?

10. Охарактеризуйте співвідношення цивільного права з іншими галузями права.

11. Охарактеризуйте становлення цивілістичної науки в Україні та її сучасний стан.

12. Назвіть основні розділи курсу цивільного права.

13. Поясніть основні задачі навчального курсу цивільного права: їх співвідношення із задачами цивільно-правової науки і правонаступницької діяльності у сфері цивільного права.

Тести

1. Як галузь права, цивільне право – це:

а) сукупність категорій та суджень;

б) система правових норм;

в) система знань;

г) частина науки про право.

2. Як навчальна дисципліна, цивільне право – це:

а) сукупність суспільних відносин;

б) частина науки про право.

в) система перевірених практикою знань;

г) сукупність правових норм.

3. Цивільне право як наука – це:

а) система певних знань, ідей, теорій, концепцій та доктрин про закономірності становлення і розвитку цивільно-правових явищ;

б) сукупність правових норм;

в) сукупність суспільних відносин;

г) сукупність засобів та прийомів впливу.

4. Предмет цивільного права становлять:

а) особисті немайнові відносини;

б) майнові та особисті немайнові відносини;

в) майнові відносини;

г) товарно-грошові відносини.

5. Чи застосовується цивільне законодавство до майнових відносин, заснованих на адміністративному або іншому владному підпорядкуванні однієї сторони другій, а також до податкових, бюджетних відносин:

а) не застосовується, якщо інше не встановлено законом;

б) не застосовується;

в) застосовується;

г) застосовується, якщо інше не встановлено законом.

6. Учасниками цивільних відносин є:

а) фізичні, юридичні особи, держава Україна, Автономна Республіка Крим, територіальні громади, іноземні держави та інші суб'єкти публічного права;

б) фізичні та юридичні особи;

в) фізичні, юридичні особи та держава;

г) фізичні, юридичні особи, держава та територіальні громади.

7. Яким є метод правового регулювання в цивільному праві:

а) імперативний метод;

б) метод заборони;

в) метод цивільно-правового регулювання;

г) метод примусу.

8. Специфічними рисами методу цивільно-правового регулювання є:

а)юридична рівність, автономія волі сторін, диспозитивність, особливий порядок вирішення спорів між учасниками цивільних правовідносин та наявність майнової відповідальності сторін;

б) автономія волі сторін та диспозитивність;

в) автономія волі сторін та особливий порядок вирішення спорів між учасниками цивільних правовідносин;

г) диспозитивність та наявність майнової відповідальності сторін.

9. Поняття «автономія волі сторін» як ознака методу цивільно-правового регулювання означає:

а) властивість суб'єкта відносин нести цивільно-правову відповідальність;

б) право сторін визначати характер власних взаємовідносин у межах, встановлених законом;

в) можливість самостійно і вільно виявляти та формувати свою волю;

г) можливість мати рівні зв'язки.

10. Поняття «диспозитивність» як ознака методу цивільно-правового регулювання означає:

а) можливість учасників цивільних правовідносин вирішувати спори, що виникають між ними;

б) право сторін визначати характер власних взаємовідносин у межах, встановлених законом;

в) можливість мати рівні суб'єктивні права та юридичні обов'язки;

г) можливість самостійно і вільно виявляти та формувати свою волю.

11. Функціями цивільного права є:

а) функція соціального контролю;

б) прикладна;

в) охоронна, превентивна та узгодженості інтересів;

г) регулятивна, охоронна, компенсаційна та превентивна.

12. До загальних засад цивільного законодавства не належить:

а) судовий захист цивільного права й інтересу;

б) об'єктивність;

в) неприпустимість свавільного втручання у сферу особистого життя людини;

г) свобода підприємницької діяльності.

13. Поняття «свобода договору» означає:

а) визнання за суб'єктом цивільного права можливості вільно обирати тип і характер своєї поведінки;

б) правову охорону прав та інтересів сторін під час укладення договору;

в) визнання за суб'єктом цивільного права можливості укладати договори (чи утриматися від їх укладання) та визначати їх зміст на власний розсуд згідно з досягнутою з контрагентом домовленістю;

г) закріплення в законодавчому порядку загального правила про право здійснювати підприємницьку діяльність, а також встановлення юридичних гарантій реалізації цього права.

14. Не характеризує принцип судового захисту цивільного права та інтересу пояснення:

а) наявність спеціальних органів захисту;

б) універсальність способів захисту;

в) встановлення правил, обов'язкових для сторін під час укладення та виконання публічного договору;

г) абсолютний характер захисту.

15. Основу цивільного законодавства України становить:

а) Цивільний кодекс України;

б) акти Президента України;

в) Конституція України;

г) постанови Кабінету Міністрів України.

16. Основним актом цивільного законодавства виступає:

а) Конституція України;

б) нормативно-правові акти;

в) акти Президента України;

г) Цивільний кодекс України.

17. Цивільне законодавство може існувати у формах:

а) виключно актах цивільного законодавства;

б) виключно міжнародних договорах та звичаях;

в) актах цивільного законодавства та міжнародних договорах;

г) актах цивільного законодавства, договорах суб'єктів цивільного права, звичаях та міжнародних договорах.

18. Чи мають право сторони укласти договір, який не передбачений актами цивільного законодавства:

а) так, але такий договір має відповідати загальним засадам цивільного законодавства;

б) так, якщо це не суперечить моральним засадам суспільства;

в) ні;

г) так.

19. Чи мають право сторони відійти від положень актів цивільного законодавства і врегулювати свої відносини на власний розсуд:

а) так, мають право;

б) ні, не мають права;

в) так, за винятком укладення односторонніх договорів;

г) так, крім випадків, якщо в цих актах прямо вказано про це або якщо обов'язковість для сторін положень актів цивільного законодавства випливає з їх змісту або із сутності відносин між сторонами.

20. Чи має акт цивільного законодавства зворотну дію у часі:

а) ні, крім випадків, коли він пом'якшує або скасовує цивільну відповідальність особи;

б) ні;

в) так;

г) так, крім випадків, встановлених законодавством.

21. Звичаєм є:

а) правило поведінки, яке не встановлене актами цивільного законодавства, але є усталеним у певній сфері цивільних відносин;

б) правило поведінки, встановлене законодавством;

в) поведінка сторін під час укладення договору;

г) правило поведінки, яке зафіксоване у відповідному документі.

22. Чи може бути застосований звичай у цивільних відносинах, якщо він суперечить договору або актам цивільного законодавства:

а) так, якщо це не суперечить моральним засадам суспільства;

б) ні;

в) так;

г) лише у випадках, встановлених законом.

23. Не є складовою цивільного законодавства відповідно до сфери правового регулювання:

а) страхове законодавство;

б) торговельне законодавство;

в) транспортне законодавство;

г) закони.

24. Цивільне право України складається з … частин:

а) трьох;

б) двох;

в) п’яти;

г) шести.

25. До загальної частини цивільного права не належить інститут:

а) представництва;

б) строків та термінів;

в) об’єктів цивільних відносин;

г) договірних зобов’язань.

26. Чи застосовується положення Цивільного кодексу України до врегулювання відносин, що виникають у сферах використання природних ресурсів, охорони довкілля, до трудових та сімейних відносин:

а) так, якщо вони не врегульовані іншими актами законодавства;

б) ні;

в) так;

г) так, якщо є пряма вказівка закону.

27. Не є елементом цивільних правовідносин:

а) об’єкт;

б) зміст;

в) суб’єкт;

г) майнові правовідносини.

Задачі

Задача 1

1. Визначте, до яких з названих нижче суспільних відносин можна застосувати норми цивільного права:

1.1. Підприємство передало перевізнику для доставки покупцеві свою продукцію. Під час перевірки вантажу одержувачем виявилась його нестача на суму 200 тис. грн.

1.2. Громадянин А., який працював слюсарем на підприємстві, через недбалість пошкодив інструмент, переданий йому для налагодження виконання його обов'язків, у результаті чого завдав підприємству збитків на суму 1 100 грн

1.3. Відповідно до наказу міністра державне об'єднання підприємств, що підпорядковане міністерству, повинне було передати безоплатно одному із заводів цього ж міністерства устаткування, але об'єднання підприємств вирішило його продати іншому підприємству, про що був уже укладений попередній договір купівлі-продажу.

1.4. На зборах трудового колективу підприємства гр. А. заявив, що керівник відділу кадрів гр. Б. вчинив розкрадання майна підприємства. Гр. Б. звернувся до суду з позовом, у якому вимагав вибачення на чергових зборах підприємства від гр. А. і компенсації йому моральної шкоди в розмірі 50 тис. грн.

1.5. Працівник підприємства у процесі виконання робіт пошкодив прокладений під землею кабель електропередач, у результаті чого підприємству було завдано збитків на суму 100 тис. грн.

1.6. Гр. Т. позичив гроші гр. О. Останній борг не повернув.

Задача 2

Гр. П., порушивши правила дорожнього руху, вчинив дорожньо-транспортну пригоду. На вимогу потерпілого відшкодувати завдану шкоду він пояснив, що грошей, необхідних на ремонт, у нього немає, іншого майна також, і запропонував забрати його автомобіль.

Визначте, які відносини склалися? Охарактеризуйте їх.

Задача 3

Гр. О. останні шість років за договором підряду виробляв тротуарну плитку на замовлення приватного підприємця. Відповідно до письмової домовленості між ними за кожну передану партію товару гр. О. отримував певну суму грошей. У зв'язку із настанням пенсійного віку гр. О. звернувся до приватного підприємця з проханням видати довідку про отриману заробітну плату та трудову книжку. Однак йому відмовили, бо гр. О. не був оформлений як найманий працівник.

Проконсультуйте гр. О. щодо встановлення його відносин з приватним підприємцем та можливого врегулювання ситуації.

Задача 4

Чернівецькою філією банку «Аваль» за домовленістю та з дозволу правління банку було передано тимчасово вільні кошти Одеській філії для збільшення її кредитного фонду. Коли сума у визначений термін не була повернена, Чернівецька філія банку звернулась із претензією до Одеської філії про повернення нею переказаної суми грошей. Чернівецька філія відмовилась задовольнити вимогу на тій підставі, що обидві філії є структурними підрозділами одного і того самого комерційного банку як юридичної особи, і переказ коштів з однієї філії в іншу є внутрішньою справою правління банку.

Після відмови повернення грошей Чернівецька філія звернулась до господарського суду із позовом про повернення грошей. Суд відмовив на тій підставі, що філії банку не є самостійними суб'єктами права.

Визначте вид правових відносин, що виникли в описуваній ситуації. Охарактеризуйте їх.

Задача 5

Повнолітня Г. посварилася зі своїми батьками через особисту неприязнь до її друзів. Батьки заборонили їй виходити з дому і зобов'язали вести домашнє господарство. У разі відмови погрожували, що виженуть її з дому та не будуть у подальшому сплачувати за навчання.

Визначте правову основу відносин. Охарактеризуйте їх.

Задача 6

До суду звернувся гр. К. з позовом до гр. С. про відшкодування моральної шкоди, завданої відмовою його дружини народжувати дітей. З матеріалів справи стало відомо, що гр. К. та гр. С. перебували у зареєстрованому шлюбі. За домовленістю між ними вони планували народити дитину через 2 роки після укладання шлюбу.

Однак дружина за цей час передумала і мала намір зосередитись на кар'єрі. Чоловік вибір дружини не схвалював. Через це у них почали псуватися стосунки. Чоловік зазнав душевних страждань, це принижувало його честь та гідність. Як зазначив гр. К., це завдало йому і значних моральних збитків і він вимагає їх відшкодування.

Які правовідносини виникли між сторонами? Охарактеризуйте їх.

Задача 7

Гр. П., проходячи повз озеро, побачив, що тонуть двоє неповнолітніх дітей. Рятуючи їх, він сам потонув. Вдова подала позов про відшкодування збитків, завданих смертю чоловіка, до батьків врятованих. Заперечуючи проти позову, мати одного з врятованих вказала, що в цій ситуації немає винуватих.

Суддя відмовив у прийнятті позову на тій підставі, що відсутній правовий зв'язок між протиправними діями і наслідками, які настали.

Надайте юридичну оцінку ситуації. Встановіть підставу виникнення цивільних правовідносин.

Задача 8

Класний керівник, виступаючи на зборах батьків 11 класу, промовив, що учениця Д. цього класу веде аморальне життя, спілкується із сумнівними особами, неодноразово висловлювалась нецензурною лексикою у спілкуванні з учителями та палить. При цьому класним керівником були наведені конкретні приклади й надані копії документів про звернення до правоохоронних органів.

Мати Д. заявила, що це наклеп, і почала вимагати вибачень перед нею і донькою та відшкодувати заподіяну їй та доньці моральну шкоду.

Чи виникають у цьому випадку цивільні правовідносини? Зробіть їх аналіз.

Задача 9

Гр. В. подав позовну заяву до суду з вимогами до гр. К. про відшкодування завданих йому збитків. Як з'ясувалося з матеріалів справи, вони удвох попередньо домовилися про заснування товариства з обмеженою відповідальністю, яке б спеціалізувалось на продажу побутової техніки. Гр. В., відповідно до угоди, закупив за власні гроші побутову техніку на суму 1 000 000 грн. Проте гр. К. відмовився від укладання засновницького договору про створення товариства. На вимогу гр. В. про дотримання попередньої домовленості він зазначив, що на ринку побутової техніки велика конкуренція і така господарська діяльність не буде рентабельною. Він порадив гр. В. одноосібно створити товариство і продавати уже куплений товар.

Які виникли відносини? Чи може бути задоволений позов за нормами цивільного права? Проаналізуйте ситуацію.

Задача 10

У дворі багатоповерхового житлового будинку на гр. П. накинувся невідомий собака і порвав штани та укусив за руку. У результаті укусу вона вимушена була лікуватися у лікарні. Гр. П. звернулася з позовом до ОСББ (об'єднання співвласників багатоповерхового будинку) з вимогою відшкодувати витрати на лікування та одяг, оскільки саме ОСББ не було забезпечене безпечним перебування її у дворі і не здійснило жодних дій для уникнення таких ситуацій (не загородило територію будинку, не проводилась боротьба з безпритульними собаками тощо).

Якою галуззю права треба врегулювати ці правовідносини? Яке рішення може винести суд?

Творчі завдання

1. Напишіть реферат на одну з тем:

«Цивільне право як приватне право»;
«Теорії поділу права на сфери публічне і приватне право»;
«Місце цивільного права в системі права України»;
«Відмежування цивільного права від інших галузей права»;
«Становлення цивілістичної науки в Україні»;
«Цивільне право зарубіжних країн»;
«Історія становлення цивільного права України»;
«Чи є цивільне право приватним правом»;
«Проблеми правового регулювання цивільно-правових відносин в Україні».

2. Напишіть доповідь на одну із запропонованих тем:
«Майнові відносини у галузі товарообігу»;
«Характерні ознаки товарно-грошових відносин»;
«Юридичні факти у цивільному праві»;
«Попереджувально-виховна функція цивільного права»;
«Загальні засади цивільних правовідносин»;
«Підстави виникнення цивільно-правових відносин».

3. Складіть схеми за темами:
«Предмет цивільного права»;
«Функції цивільного права»;
«Джерела цивільного права».

4. Проаналізуйте письмово принцип:
– неприпустимість свавільного втручання у сферу особистого життя фізичної особи;
– неприпустимість позбавлення права власності;
– судовий захист будь-якого цивільного права у разі його порушення.

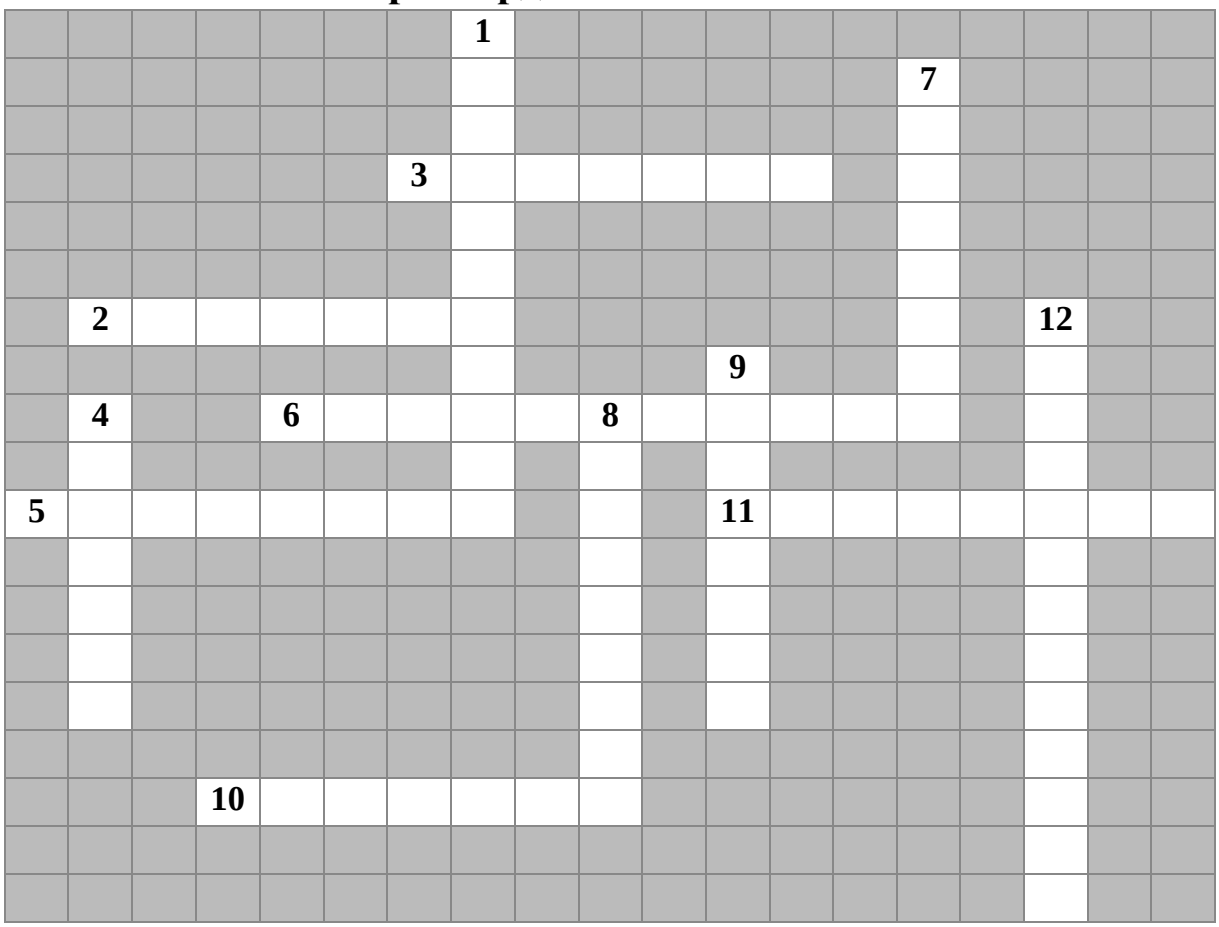
5. На підстав аналізу наукових джерел законспектуйте у робочому зошиті питання про:
– предмет цивільного права;
– принципи цивільного права;
– функції цивільного права;
– співвідношення цивільного права з іншими галузями права.

6. Складіть список наукової літератури за темою, який включає позиції, опубліковані за останні 5 років, та проаналізуйте завдання науки цивільного права на сучасному етапі.

7. Випишіть у робочий зошит новації цивільного права України.

8. Опишіть поділ цивільного права на публічне та приватне право.

9. Розв'яжіть кросворд:

По горизонталі:

2.Як називається певна частина суспільних відносин, що регулюються нормами цивільного права?

3.Як називаються зумовлені предметом і забезпечувані законодавством цілі правової галузі, певні напрями цивільно-правового впливу на майнові та особисті немайнові відносини цивільного права?

5.Яка функція направлена на захист прав і інтересів від порушень?

6.Яка функція направлена на проведення профілактичних мір в суспільстві?

10.Відносини між певними суб'єктами (людьми чи особливими суб'єктами юридичними особами) з приводу майна.

11.Як називається теорія, за якої право поділяється на дві галузі (публічне право яке стосується інтересів держави та приватне стосується користі окремих осіб?

По вертикалі:

1.Функція направлена на регламентацію конкретної поведінки людей у суспільстві, нею охоплюються відносини, які виникають із актів правомірної, дозволеної і, як правило, соціально-корисної діяльності суб'єктів цивільного права.

4.Функція направлена на виховання певної поведінки суб'єктів в суспільстві, стимулювання потрібної суспільству поведінки громадян і організацій.

5.Теорія за якою публічне право регулює відносини особи з державою, а приватне визначає відносини осіб між собою.

8.Відносини, що виникають з приводу немайнових благ, в яких здійснюється індивідуалізація особистості громадянина чи організації завдяки виявленню і оцінці їх моральних і інших соціальних якостей - це особисті відносини.

9.Система правових норм, які на засадах приватності та свободи дії у приватній сфері регулюють цивільні правовідносини між суб'єктами з приводу об'єктів і ґрунтуються на юридичній рівності, вільному волевивиявленні та майновій самостійності їх учасників називається _____ право.

12.Функція направлена на відновлення порушеного блага.

Юридичні терміни

Диспозитивний метод правового регулювання – метод, при якому суб'єктам надається свобода вибору варіантів поведінки.

Диспозиція – структурний елемент норми права, який містить саме правило поведінки, відповідно до якого повинні діяти

учасники правовідносини. За способом викладу диспозиція може бути прямою, альтернативною і бланкетною.

Заборона – спосіб правового регулювання, який виражається у покладанні обов'язків утримуватися від певних дій (наприклад, роботодавцю заборонено залучати до надурочних робіт неповнолітніх).

Зловживання правом – діяння, при якому суб'єкт не порушує правові приписи, однак при цьому своїми діями він завдає шкоди оточуючим, тобто реалізує своє суб'єктивне право «на зло» іншим суб'єктам.

Імперативний метод правового регулювання – метод, який приписує суб'єктам певний варіант поведінки в категоричній, владній формі.

Інститут цивільного права – це система юридичних норм, що регулюють певну групу однорідних суспільних відносин у сфері цивільного обороту.

Майнові відносини – це правові відносини, які пов'язані з належністю, набуттям, володінням, користуванням і розпорядженням майном, при цьому вони зумовлені використанням товарно-грошової форми.

Майнові відносини у галузі товарообігу – це відносини, пов'язані з переходом матеріальних благ від одних суб'єктів (виробників матеріальних благ) до інших (споживачів матеріальних благ), зокрема майнові відносини, що виникають з договорів купівлі-продажу, поставки.

Метод правового регулювання – сукупність прийомів юридичного впливу на поводження людей, вироблених у результаті тривалого людського спілкування.

Метод цивільного права – це сукупність специфічних засобів впливу на учасників цивільних відносин, які характеризуються юридичною рівністю сторін, а також можливістю врегулювання цих відносин останніх, на свій погляд, за винятками які є встановленими цивільним законодавством.

Наука цивільного права – це система знань про закономірності становлення і розвитку цивільно-правових явищ, діяльність спрямована на здобуття нових знань щодо цивільно-правових понять, категорій, суджень та ідей.

Особисті немайнові відносини – суспільні відносини, які виникають з приводу здійснення суб'єктом особистих немайнових прав і не мають безпосереднього економічного змісту (право на життя, ім'я, честь, гідність, ділову репутацію, авторство, фірмове найменування, товарний знак).

Правовідносини – виникають на основі норм права суспільного зв'язку, учасники якого мають суб'єктивні права і юридичні обов'язки, забезпечені державою; правовідносини характеризуються складним складом, складаються з трьох елементів: суб'єкти, об'єкт і зміст.

Підгалузь цивільного права – це частина цивільного права, яка об'єднує правові норми та інститути, які регулюють суспільні відносини, що мають певне самостійне значення у межах їх відповідного типу.

Предмет цивільного права – це правові відносини, які регулюються цивільно-правовими нормами, зокрема майнові відносини та особисті немайнові відносини.

Приватне право – це сукупність правових норм різних галузей права (підсистема), предметом регулювання яких є відносини у сфері приватних, індивідуальних інтересів юридично рівних суб'єктів за допомогою переважно диспозитивного методу регулювання.

Принципи цивільного права – основні начала, найбільш загальні керівні положення (засади) цивільного права, що мають внаслідок їхнього законодавчого закріплення загальнообов'язковий характер.

Природне право (природні права) – система соціально-правових домагань, зміст яких обумовлений природою людини і суспільства.

Система цивільного права – це сукупність окремих частин: підгалузей, інститутів, субінститутів, цивільно-правових норм, що перебувають у внутрішньому логічному зв'язку та залежності між собою.

Цивільне право – галузь права, яка включає в себе норми права, що регулюють майнові та особисті немайнові правові суспільні відносини між рівноправними суб'єктами права: фізичними, юридичними особами, державою, територіальними громадами, іноземними державами, організаціями та іншими соціальними утвореннями.

Цивільно-правові відносини – це врегульовані нормами цивільного права майнові та особисті немайнові відносини, учасники яких виступають юридично рівними носіями прав та обов'язків.

Цивільно-правові норми – правові приписи, які регулюють особисті немайнові і майнові відносини їх учасників.

Цивільно-правовий інститут – це певні групи цивільно-правових норм, що регулюють однорідні відносини.

Функції цивільного права – це певні напрями впливу цивільно-правових норм, зумовлені змістом суспільних відносин (власності, товарно-грошових, особистих немайнових), які включено до предмета цивільно-правового регулювання.

Юридичні факти – конкретні життєві обставини, що викликають, згідно з дією юридичних норм, виникнення, зміну або припинення правовідносин.

Список рекомендованих джерел

1. Договір між Україною та Республікою Македонія про правову допомогу в цивільних справах від 10.04.2000. *Офіц. вісн. України*. 2004. № 12. Ст. 792.

2. Договір між Україною та Республікою Узбекистан про правову допомогу та правові відносини у цивільних та сімейних справах від 19.02.1998. *Офіц. вісн. України*. 2006. № 47. Ст. 3178.

3. Конвенція про правову допомогу та правові відносини в цивільних, сімейних та кримінальних справах: Міжнародна угода від 22 січня 1993 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 46. Ст. 147.

4. Конвенція про захист прав людини та основних свобод. Рим, 4 листопада 1950 року. Ратифіковано Законом України від 17.07.1997 № 475/97-ВР. *Офіційний вісник України*. 1998. № 13.

5. Конвенція про правову допомогу та правові відносини у цивільних, сімейних та кримінальних справах від 07.10.2002. *Зібр. чинних міжнар. договорів України*. 2006. № 5. 1156 с.

6. Конституція України. Прийнята Верховною Радою України 28 червня 1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.

7. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. *Голос України.* 2003. № 45–46, 12 березня; № 47–48, 13 берез ня.

8. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 № 1618-IV (із змінами та доповненнями). *Відомості Верховної Ради України*. 2004. №№ 40–41, 42. Ст. 492.

9. Бірюков І. А., Заіка Ю. О., Співак В. М. Цивільне право України. Загальна частина. К.: Наукова думка, 2000.

10. Венедіктова І. В. Методологічні засади охоронюваних законом інтересів у приватному праві: монографія. Х., 2011. 260 с.

11. Венедіктова І. В. Захист охоронюваних законом інтересів у цивільному праві: моногр. К.: Юрінком Інтер, 2014. 288 с.

12. Килимник І. І., Бровдій А. М., Кутоманов Д. Є. Цивільне право України: навч. посібник / Харк. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. Х.: ХНУМГ. 2014. 225 с.

13. Кулинич О. П. Цивільно-правові способи захисту права приватної власності на земельні ділянки: дис. … канд. юрид. наук: 12.00.03. К., 2015. 237 с.

14. Міжнародне приватне право: підруч. / за ред. А. С. Довгерта і В. І. Кисіля. 2-ге вид. Київ: Алерта, 2014. 656 с.

15. Міжнародне приватне право: підруч. для студ. юрид. вищ. навч. закл. / за ред. В. П. Жушмана та І. А. Шуміло; Нац. юрид. акад. України ім. Я. Мудрого. Харків: Право, 2011. 319 с.

16. Цивільне право України: навч. посіб.: у 2-х т. Т. 2 / Ю. Ф. Іванов, О. В. Куриліна, М. В. Іванова. Київ: Алерта, 2018. 345 с.

17. Цивільне право України: підручник: у 2-х ч. / за ред. проф. Р. Б. Шишки. Ч. 2. Особлива. 2-е вид., перероб. і доп. К.: Ліра-К, 2018. 996 с.

18. Цивільне та сімейне право України: навч. посібник / за ред. Є. О. Харитонова. Одеса: Фенікс, 2018. 598 с.

19. Цивільне право України: підручник: у 2-х кн. Кн. 1 / О. В. Дзера (керівник авт. кол.), Д. В. Боброва, А. С. Довгерт та ін.; за ред. О. В. Дзери, Н. С. Кузнєцової. К.: Юрінком Інтер, 2002. С. 5–40.

20. Цивільне право України: підручник: у 2-х т. Т. 1 / Борисова В. І. (кер. авт. кол.), Баранова Л. М., Жилінкова І. В. та ін.; за заг. ред. В. І. Борисової, І. В. Спасибо-Фатєєвої, В. Л. Яроцького. К.: Юрінком Інтер, 2004. С. 5–27.

21. Цивільний кодекс України: Науково-практичний коментар: у 2-х ч. Ч. 1 / за заг. ред. Я. М. Шевченко. К.: Концерн «Видавничий дім «Ін Юре», 2005. 692 с.

22. Харитонов Є. О., Саніахметова Н. О. Цивільне право України: підручник. К.: Істина, 2003. 776 с.

23. Яроцька М. В. Аналіз структурних зв’язків між елементами юридичного складу як підстави виникнення майнових цивільних правовідносин. *Право і суспільство*. 2018. № 1, ч. 2. С. 111–116.

24. Яроцька М. В. Елементне наповнення юридичного складу як підстава виникнення майнових цивільних правовідносин: системно-структурний аналіз. *Приватне та публічне право*. 2018. № 1. С. 35–39.

ТЕМА 2
ДЖЕРЕЛА ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ. ЦИВІЛЬНІ ПРАВОВІДНОСИНИ

План

2.1. Джерела цивільного права та їх види. Поняття та структура цивільного законодавства.

2.2. Акти цивільного законодавства, їх система.

2.3. Поняття та особливості цивільних правовідносин.

2.4. Елементи цивільно-правових відносин.

2.5. Види цивільно-правових відносин.

Перелік питань для самоконтролю

1. Що таке джерело права?

2. Які види джерел цивільного права ви знаєте?

3. Визначте ієрархію джерел цивільного права.

4. Охарактеризуйте акти цивільного законодавства як джерела цивільного права.

5. Як співвідносяться цивільне право і цивільне законодавство?

6. Охарактеризуйте методи систематизації цивільного законодавства.

7. Як співвідносяться загальні і спеціальні норми в системі цивільного законодавства?

8. Вкажіть правила, які застосовуються для врегулювання розбіжностей між вказаними цивільно-правовими нормами.

9. Розкрийте механізм дії цивільних законів.

10. Охарактеризуйте договори як джерела цивільного права.

11. Визначте поняття і види звичаїв у системі джерел цивільного права.

12. Охарактеризуйте особливості дії актів цивільного законодавства в часі.

13. Які особливості дії актів цивільного законодавства в просторі?

14. Як поширюється дія актів цивільного законодавства за колом осіб?

15. Поясніть, що таке аналогія права.

16. Які особливості застосування аналогії права і аналогії закону?

17. Дайте визначення цивільно-правового відношення й охарактеризуйте особливості цивільно-правових відносин.

18. Які існують види цивільно-правових відносин?

19. З яких елементів складається цивільно-правове відношення?

20. З яких правомочностей складається суб'єктивне цивільне право?

21. Розкрийте зміст поняття «суб'єктивний цивільний обов'язок».

22. Поясніть, що таке цивільно-правовий зв'язок і як визначається його зміст.

Тести

1. Для регулювання яких майнових відносин не застосовується цивільне законодавство:

а) до відносин, які регулюються трудовим законодавством;

б) до податкових та бюджетних відносин;

в) до відносин, які регулюються сімейним законодавством;

г) до відносин, які регулюються міжнародним законодавством.

2. Яке законодавче положення щодо актів цивільного законодавства є правильним:

а) основу цивільного законодавства України становить Конституція України та міжнародні договори, що ратифіковані Україною;

б) основу цивільного законодавства України становить Цивільний кодекс України;

в) актами цивільного законодавства не є укази Президента України та постанови Кабінету Міністрів України;

г) акти цивільного законодавства регулюють відносини, які виникли до дня набрання ними чинності.

3. Де правильно вказано акти цивільного законодавства України:

а) Конституція України та інші закони України;

б) Цивільний кодекс України, а також інші закони України, які ухвалюються відповідно до Конституції України та Цивільного кодексу України;

в) Цивільний кодекс України, Цивільний процесуальний кодекс України, Сімейний кодекс України;

г) правильні усі названі вище варіанти відповідей.

4. Для регулювання яких відносин може застосовуватися Цивільний кодекс України:

а) щодо використання природних ресурсів;

б) щодо захисту навколишнього природного середовища;

в) цивільно-процесуальні;

г) трудові.

5. Загальні засади цивільного законодавства – це:

а) свобода договору, свобода підприємницької діяльності, яка не заборонена законом;

б) справедливість, добросовісність, розумність, свобода договору;

в) неприпустимість свавільного втручання у сферу особистого життя людини;

г) усе вищевикладене.

6. У якій відповіді правильно визначено поняття звичаю:

а) правило поведінки, яке встановлене Цивільним кодексом України або актами цивільного законодавства;

б) правило поведінки, яке не встановлене актами цивільного законодавства, але є усталеним у певній сфері цивільних відносин;

в) традиція цивільно-правового регулювання, яка передається в усній формі;

г) правильно усе вищевикладене.

7. Що стосується юридичної сили цивільно-правового звичаю:

а) поступається лише Конституції України;

б) не повинен суперечити актам цивільного законодавства;

в) не повинен суперечити моральним засадам суспільства;

г) не є правилом, яке може бути зафіксованим у документі.

8. За яких умов звичай у регулюванні цивільних відносин не застосовується:

а) якщо звичай не зафіксований у відповідному документі;

б) якщо звичай суперечить договору або актам цивільного законодавства;

в) якщо він є звичаєм національної меншини;

г) якщо звичай зафіксований у відповідному документі.

9. Оберіть правильне законодавче положення щодо звичаю:

а) цивільні відносини не можуть регулюватися звичаєм;

б) звичаєм є не правило поведінки, а традиція ділового обороту;

в) звичай не може бути зафіксований у відповідному документі;

д) звичай, що суперечить договору, у цивільних відносинах не застосовується.

10. Види цивільних правовідносин залежно від об'єкта:

а) майнові та особисті немайнові;

б) абсолютні та відносні;

в) речові та зобов'язальні;

г) прості та складні.

11. Залежно від особливостей суб'єктного складу цивільні правовідносини поділяються на:

а) речові та зобов'язальні;

б) охоронні та регулятивні;

в) абсолютні та відносні;

г) прості та складні.

12. Залежно від характеру вимог, що належать управомоченій особі, цивільні правовідносини поділяються на:

а) майнові та особисті немайнові;

б) речові та зобов'язальні;

в) охоронні та регулятивні;

г) прості та складні.

13. Види цивільних правовідносин залежно від прав та обов'язків між учасниками:

а) абсолютні та відносні;

б) прості та складні;

в) охоронні та регулятивні;

г) майнові та особисті немайнові.

14. Цивільні правовідносини, в яких управомочена особа завжди чітко визначена, є:

а) абсолютними;

б) відносними;

в) речовими;

г) зобов'язальними.

15. Цивільні правовідносини, в яких чітко визначені всі суб'єкти, є:

а) абсолютними;

б) майновими;

в) немайновими;

г) відносними.

16. Цивільні правовідносини, у яких управомочена особа має права, об'єктом яких виступає річ, є:

а) речовими;

б) зобов'язальними;

в) майновими;

г) простими.

17. Цивільні правовідносини, у яких управомочена особа має права, об'єктом яких виступають дії боржника, є:

а) речовими;

б) зобов'язальними;

в) абсолютними;

г) складними.

18. Як називаються цивільні правовідносини, в яких одна сторона має права, а інша – тільки обов'язки:

а) складними;

б) охоронними;

в) простими;

г) майновими.

19. Як називаються цивільні правовідносини, в яких кожен із учасників має і права, і обов'язки:

а) простими;

б) відносними;

в) зобов'язальними;

г) складними.

20. Юридичним фактом-подією є:

а) укладення договору;

б) землетрус, вчинення правопорушення;

в) рятування особою державного майна;

г) досягнення особою повноліття.

21. Учасниками цивільних відносин не є:

а) Автономна Республіка Крим;

б) юридичні особи;

в) сім'я;

г) держава Україна.

22. Цивільні права та обов'язки можуть виникати з рішення суду у випадках, встановлених:

а) актами цивільного законодавства;

б) цивільною доктриною;

в) звичаєм ділового обороту;

г) судовим прецедентом.

23. Настання певної події може бути підставою виникнення цивільних прав та обов'язків у випадках, встановлених:

а) актами цивільного законодавства або договором;

б) судовим прецедентом;

в) звичаєм ділового обороту;

г) цивілістичною доктриною.

24. Підставами виникнення цивільних прав та обов'язків не є:

а) несплата податків;

б) створення літературних, художніх творів, винаходів та інших результатів інтелектуальної, творчої діяльності;

в) завдання майнової (матеріальної) та моральної шкоди іншій особі;

г) рішення суду у випадках, встановлених актами цивільного законодавства.

25. Підставами виникнення цивільних прав та обов'язків є:

а) договори та інші правочини;

б) ухилення від виклику до суду;

в) явка з повинною;

г) подання адміністративного позову.

Задачі

Задача 1

У грудні 2020 року інспектор Державної служби України з питань праці, який здійснював перевірку фізичної особи-підприємця О., виявив ряд порушень трудового законодавства, вчинених О. у лютому 2020 року. На підставі цього інспектор застосував до О. стягнення у формі штрафу. Заперечуючи проти накладення стягнення, О. вказував, що оскільки, згідно з Цивільним кодексом України, спеціальна позовна давність становить три роки, штраф накладено неправомірно.

Проаналізуйте ситуацію і дайте правову оцінку аргументам О.

Задача 2

У квітні 2020 року під час розгляду справи в господарському суді гр. М. наполягав на можливості застосування положень Цивільного кодексу України до правовідносин, які були предметом спору. Однак гр. Н. вказував, що з огляду на належність спірних відносин до господарських застосуванню підлягають норми Господарського кодексу України як спеціального закону, тоді як, згідно зі ст. 4 ГК України, майнові та особисті немайнові відносини, що регулюються Цивільним кодексом України, не є предметом регулювання ГК України.

Висловіть свою позицію з цього приводу, користуючись положеннями ст. 9 ЦК України, стст. 1–4 ГК України.

Задача 3

У процесі розгляду в суді справи про стягнення боргу гр. А. посилався на те, що минулого року позичив 3 000 євро гр. С., які той досі не повернув. На підтвердження договору А. подав розписку про одержання С. від А. вказаної грошової суми. Гр. С. заперечував факт укладення договору позики, наполягаючи на тому, що А. не позичив йому вказану вище суму, а натомість віддав С. свій борг перед ним. Для підтвердження цих фактів С. і А. просили викликати свідків, які були присутні під час передання грошей. Заперечуючи проти виклику свідків, адвокат А. звернув

увагу суду на норму ч. 1 ст. 218 ЦК України і на роз'яснення з цього питання, наведені в постанові Пленуму Верховного Суду від 6 листопада 2009 р. № 9 «Про судову практику розгляду справ про визнання правочинів недійсними».

Дайте правовий аналіз ситуації. Яке юридичне значення мають роз'яснення вищих судових інстанцій у системі джерел цивільного права?

Задача 4

Розгляньте ситуації з позицій цивільного права.

Ситуація 1 – громадянин О. уклав договір дарування квартири з громадянином Н.

Ситуація 2 – суд визнав право власності громадянина П. на самовільно збудований гараж.

Ситуація 3 – громадянка Л. знайшла на вулиці гаманець і не повідомила про це правоохоронні органи.

Ситуація 4 – громадянин П. склав заповіт, у якому все своє майно заповів дружині за умови, якщо вона переїде в іншу країну на постійне місце проживання.

Ситуація 5 – орган опіки і піклування дав дозвіл на продаж квартири малолітнього С.

Ситуація 6 – Григорій К. написав книгу (у рукописному варіанті) про своє життя.

Про який вид юридичних фактів зазначається у кожній з наведених ситуацій? Відповідь обґрунтуйте.

Задача 5

27 лютого 2020 р. було винесено рішення суду про розірвання шлюбу між гр. Х та гр. К. 5 березня 2020 р. гр. К. загинув у результаті дорожньо-транспортної пригоди. На майно, яке залишилось після його смерті, претендували: гр. Х., гр. П., з якою гр. К. перебував у фактичних шлюбних відносинах з 2015 р., та їхній син, що народився 12 березня 2019 р.

Які правовідносини виникли? Хто є суб'єктами даних правовідносин?

Задача 6

У результаті удару блискавки під час грози згоріла дача, яка належала громадянинові І. та не була ним застрахована, але за договором застави є заставним майном.

Які юридичні факти наявні в цьому випадку? Які юридичні наслідки вони породжують?

Задача 7

5 жовтня 2020 року гр. К. порушив правила дорожнього руху і здійснив наїзд на велосипедиста Н. Унаслідок зіткнення з автомобілем велосипедист отримав тілесні ушкодження середньої тяжкості.

Проаналізуйте правовідносини, що виникли внаслідок описаних обставин. Якими нормами права регулюються ці правовідносини? Які юридичні факти виступають підставами їх виникнення? Хто є їх учасниками, що є об'єктом і змістом цих правовідносин?

Задача 8

Начальник відділу кадрів О. прийшов на роботу і не привітався із своїми колегами. Вголос та в критичній формі один із колег висловився стосовно манер його поведінки в колективі, внаслідок чого виникла сварка. Деякі з працівників вважали, що внаслідок сварки була порушена їх гідність, і звернулися до роботодавця з вимогою навести належний порядок і створити умови для спокійної роботи у колективі та поваги один до одного.

Чи виникають у цьому випадку цивільні правовідносини? Зробіть їх аналіз.

Задача 9

Громадянин Б. за власний кошт видав збірку своїх віршів і уклав з двома підприємцями (продавцями книг) договір на її реалізацію. Невдовзі він виявив факт незаконного продажу своєї збірки і звернувся до правоохоронних органів з відповідною заявою. Працівники відділу боротьби зі злочинами у сфері використання прав інтелектуальної власності склали протокол і

почали провадження. Проте у разі перевірки в продажу виявилося всього 3 книжки, внаслідок чого справу було припинено за підставою малозначущості діяння.

Якими галузевими нормами регулюються вказані правовідносини? Які підстави виникнення цивільних правовідносин? Які можливості для захисту авторських прав гр. Б.? Дайте консультацію за цим фактом.

Задача 10

Виходячи із житлового будинку, громадянин Д., приватний підприємець, послизнувся і зламав ногу. Внаслідок цього він упродовж тривалого часу перебував на лікуванні, не зміг виконати замовлення своїх клієнтів і отримати нові та поніс збитки.

Який характер мають відносини, що виникли? Що б ви порадили гр. Д., якби з'ясувалося, що:

а) сходи не були очищені двірником від льоду;

б) на сходах не було спеціального килима.

Творчі завдання

1. Напишіть реферат на одну з тем:

«Застосування правил колізії норм»;

«Зворотна сила закону»;

«Звичай ділового обороту»;

«Судова практика як джерело цивільного права»;

«Тлумачення актів цивільного законодавства»;

«Загальні засади цивільного законодавства»;

«Акти цивільного законодавства України»;

«Дія актів цивільного законодавства у часі, просторі і за колом осіб»;

«Акти цивільного законодавства і договір»;

«Застосування Цивільного кодексу України до врегулювання відносин у сферах господарювання, використання природних ресурсів, охорони довкілля, а також до трудових та сімейних відносин»;

«Міжнародні договори як джерела цивільного права».

2. Напишіть доповідь на одну із запропонованих тем:

«Зарубіжний досвід правового регулювання аналогії закону»;

«Дія цивільного законодавства»;

«Загальні і спеціальні норми в системі цивільного законодавства»;

«Цивільний кодекс як основне джерело цивільного права»;

«Методи систематизації цивільного законодавства»;

«Загальні положення про цивільне право зарубіжних країн»;

«Межі здійснення цивільних прав»;

«Виконання цивільних обов'язків»;

«Здійснення цивільних прав»;

«Підстави виникнення цивільних прав та обов'язків».

3. Складіть схеми за темами:

«Суб'єкти та об'єкти цивільних правовідносин»;

«Види цивільних правовідносин».

4. Проаналізуйте письмово:

– основні інститути цивільного права зарубіжних країн;

– класифікація правових систем приватного права та їх характеристика;

– що таке суб'єктивне цивільне право? Які елементи складають зміст суб'єктивного цивільного права;

– найбільш важливі правила застосування актів цивільного законодавства;

– офіційне оприлюднення актів цивільного законодавства і набрання ними чинності;

– тлумачення цивільно-правової норми: прийоми та способи;

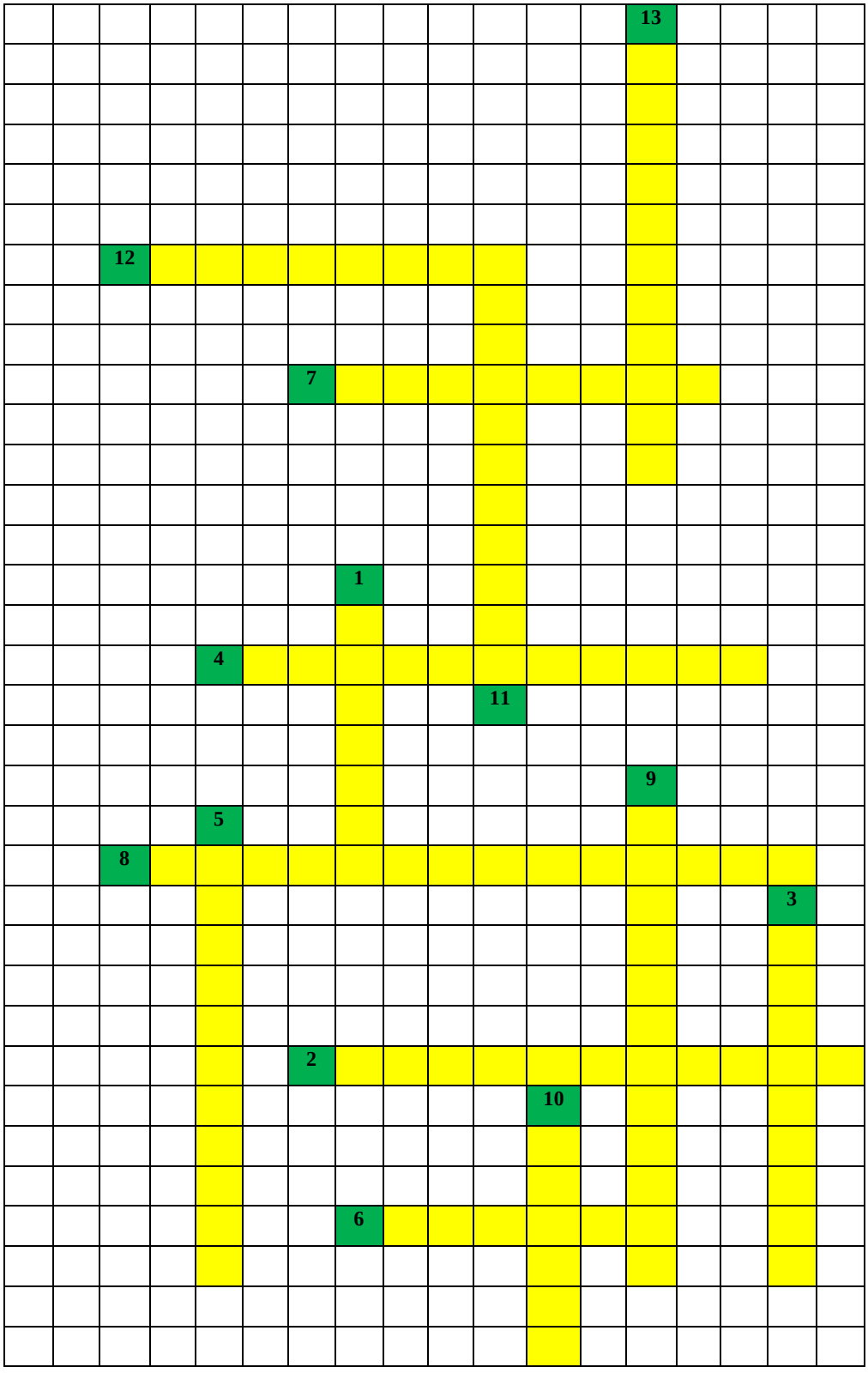
– приватноправовий договір – універсальний юридичний засіб механізму внутрішнього регулювання цивільно-правових відносин.

5. На підставі аналізу наукових джерел законспектуйте у робочому зошиті відповіді на запитання:

– що таке юридичний склад і чим він відрізняється від складного юридичного факту;

– на які види поділяють юридичні факти за вольовою ознакою;
– які існують види юридичних фактів;
– що становить юридичний зміст цивільних правовідносин?

6. Розв’яжіть кросворд:

1. Як називається цивільно-правова форма вираження норм, що мають загальнообов’язковий характер?

2. Що є основним джерелом Цивільного права України, в якому регулюються основні відносини власності, особисті майнові та немайнові права, відносини інтелектуальної власності тощо, а також незмінюваним джерелом?

3. Який з кодексів регулює особисті майнові та немайнові відносини, складається з 1 308 статей, зібраних у 6 книгах?

4. Джерела Цивільного права України, які мають витоки з юриспруденції інших країн та розповсюджені по усьому світу, мають назву джерел …

5. Окреме місце в системі цивільного законодавства займають міжнародні договори, але для того щоб вони становили окрему частину національного законодавства, що вони повинні пройти?

6. Як називається особа цивільно-правових відносин, якій належить право називатися активним учасником цих правовідносин?

7. Як називається суб’єкт цивільних відносин, на якого покладено обов’язок?

8. Як називається здатність мати цивільні права та обов’язки?

9. Як називається здатність громадянина своїми діями набувати цивільних прав і створювати для себе цивільні обов’язки?

10. Матеріальні та нематеріальні блага, предмети матеріального світу, заради яких (з приводу яких) між суб’єктами цивільних правовідносин виникають правові зв’язки, – це ... цивільного права.

11. Як називаються правовідносини, завдяки яким здійснюється регулювання цивільних відносин (власності, товарно-грошових) та особистих немайнових відносин?

12. Які відносини є цивільно-правовою формою усунення наслідків правопорушення, поновлення нормального правового й економічного або особистого становища?

13. Як називаються такі правовідносини, де визначено лише одну сторону, яка має право, тобто уповноважену сторону?

Юридичні терміни

Аналогія закону – специфічний спосіб прийняття юридично значущого рішення у разі прогалин у законодавстві, що стосуються відповідного конкретного випадку.

Аналогія права – застосування щодо суспільних відносин не регламентованих у правовому порядку безпосередньо загальних принципів національної чи міжнародної систем права.

Абсолютні цивільні правовідносини – правовідносини, які характеризуються наявністю права в однієї конкретно визначеної особи, яким протистоїть обов'язок невизначеного кола зобов'язальних осіб (наприклад, правовідносини власності). За абсолютних правовідносин управомочений суб'єкт завжди конкретно визначений, інші суб'єкти – зобов'язані – невизначені, ними можуть бути різні суб'єкти, які в будь-якому випадку взаємодіють з управомоченим (наприклад, власником майна).

Акти цивільного законодавства можна визначити як сукупність норм права, спрямованих на регулювання цивільних відносин, виражених у нормативно-правових актах, система яких побудована на принципі ієрархічності, метою яких є забезпечення приватноправових відносин, які становлять предмет цивільного права.

Буквальне тлумачення – роз'яснення змісту закону, коли значення закону чітко відповідає його тексту. Воно є найбільш поширеним серед інших видів тлумачення.

Двосторонні цивільно-правові договори – це якщо правами та обов'язками наділені обидві сторони договору.

Дії – результат свідомої діяльності людини. Вони поділяються на: правомірні (тобто такі, що відповідають приписам закону); неправомірні (такі, що суперечать закону).

Дія нормативно-правового акта цивільного законодавства у часі – це офіційно встановлений проміжок його юридичного буття, який, як правило, не обмежений певним строком, а визначається моментом набрання ним чинності та моментом припинення його дії.

Дія акта цивільного законодавства у просторі – це визначення територіальних меж застосування його положень для регулювання відносин, які виникають і розвиваються на певній території.

Дія нормативно-правового акта цивільного законодавства за колом осіб – це поширення його дії на певних суб'єктів права.

Джерела цивільного права – це форма вираження законодавцем норм, які регулюють відносини з приводу предмета правового регулювання цієї галузі права.

Відносні цивільні правовідносини – ті, які встановлюються між конкретно визначеними суб'єктами. Зазвичай такими є договірні відносини. Невизначеність сторін у відносних правовідносинах унеможливлює виникнення і виконання обов'язків за зобов'язаннями.

Закон – це нормативно-правовий акт вищої юридичної сили, прийнятий в особливому порядку вищим представницьким органом держави або безпосередньо народом (зокрема, всеукраїнським референдумом), який визначає відправні засади правового регулювання суспільних відносин.

Застосування норм права – одна з форм (способів) реалізації права, що є активним здійсненням тих правил поведінки, які сформульовані у правових нормах.

Звичай, відповідно до ст. 7 ЦК України, – це правило поведінки, що не встановлено актами цивільного законодавства, але є установленим у певній сфері цивільних відносин.

Зміст становлять цивільні права та обов'язки суб'єктів цивільних правовідносин, що, відповідно, реалізовуються або виконуються у сфері таких правовідносин.

Мета цивільно-правового регулювання – встановлення, підтримання чи відновлення стану еквівалентності, балансу, своєрідної «симетрії» між інтересами та благами, які належать окремим учасникам суспільного життя.

Об’єкти – це певні матеріальні або нематеріальні блага, з приводу яких суб’єкти вступають у цивільні правовідносини, зокрема речі, майнові права, результати робіт, послуги, інформація тощо.

Односторонні цивільно-правові договори – це коли одна сторона бере на себе обов’язок перед іншою стороною вчинити певні дії або утриматися від них, а друга сторона наділяється лише правом вимоги без виникнення зустрічного обов’язку щодо першої сторони.

Ознаками системи актів цивільного законодавства України є: 1) вичерпний, закритий характер; 2) ієрархічний характер, тобто системна побудова нормативно-правових актів здійснена з урахуванням юридичної сили нормативно-правових актів, відповідно до якої акти нижчої юридичної сили повинні відповідати актам, що мають вищу юридичну силу (підзаконні нормативно-правові акти відповідати законам і прийматися на їх виконання), а також актам, що містять загальні норми щодо впорядкування цивільних відносин; 3) однаковість їх застосування, що виражається в ч. 6 ст. 4 ЦК України, яка передбачає, що цивільні відносини регулюються однаково на всій території України; 4) перехідний період (з прийняттям нового ЦК України паралельно діють раніше прийняті нормативно-правові акти), що зумовлено необхідністю поступового переходу до новел правового регулювання на сучасному етапі розвитку і функціонування громадянського суспільства; 5) реєстраційний характер – відповідно до ст. 117 ЦК України нормативно-правові акти Кабінету Міністрів України, міністерств та інших центральних органів виконавчої влади підлягають реєстрації в порядку, встановленому законом.

Офіційне тлумачення – це тлумачення правової норми, яке здійснюється компетентними органами і є формально обов’язковим для всіх суб’єктів її застосування та реалізації.

Підзаконні нормативно-правові акти – ті, які ухвалюються уповноваженими правотворчими суб’єктами на основі і на виконання законів і не повинні їм суперечити.

Події – настають незалежно від волі людей (стихійні лиха, смерть людини, закінчення строку тощо). Але внаслідок подій у спадкоємців виникає право на спадщину, у страхувальника – право на відшкодування шкоди.

Суб'єкти – це учасники цивільних правовідносин, носії цивільних прав та обов'язків. Такими учасниками є фізичні та юридичні особи, держава Україна, Автономна Республіка Крим, територіальні громади, іноземні держави та інші суб'єкти публічного права.

Суб'єктивний цивільний обов'язок – це юридично обумовлені вид і міра належної поведінки суб'єкта. Зміст цивільного обов'язку становлять: 1) в абсолютних відносинах – пасивна поведінка; 2) у відносних відносинах – активна поведінка.

Суб'єктивне цивільне право – це юридично забезпечені вид і міра можливої поведінки управомоченого суб'єкта.

Цивільне законодавство – це форма вираження цивільного права як галузі права.

Тлумачення правової норми (включаючи і цивільно-правову) – це діяльність із з'ясування або роз'яснення (інтерпретації) її змісту з метою правильного застосування і реалізації останньої.

Цивільні правовідносини – особисті немайнові або майнові відносини, врегульовані нормами цивільного права, які виникають між автономними і рівноправними суб'єктами, наділеними суб'єктивними правами та обов'язками.

Цивільно-правовим договором є домовленість двох або більше сторін, спрямована на встановлення, зміну чи припинення цивільних прав та обов'язків.

Юридична термінологія – система юридичних позначень понять, що використовується у разі викладення нормативно-правових актів.

Юридичні дії – це факти, що породжують, змінюють або припиняють юридичні правовідносини на основі волевиявлення осіб.

Юридичний обов'язок – гарантована законом міра суспільно необхідної й доречної поведінки особи, об'єктивно обумовлена потребами існування і розвитку інших осіб, соціальних груп, суспільства, людства в цілому.

Юридичні факти у цивільному праві – конкретні життєві обставини, за якими норми цивільного законодавства пов'язують настання правових наслідків, насамперед виникнення, зміни і припинення цивільних правовідносин.

Список рекомендованих джерел

1. Договір між Україною та Республікою Македонія про правову допомогу в цивільних справах від 10.04.2000. *Офіц. вісн. України*. 2004. № 12. Ст. 792.

2. Договір між Україною та Республікою Узбекистан про правову допомогу та правові відносини у цивільних та сімейних справах від 19.02.1998. *Офіц. вісн. України*. 2006. № 47. Ст. 3178.

3. Конвенція про правову допомогу та правові відносини в цивільних, сімейних та кримінальних справах. Міжнародна угода від 22 січня 1993 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 46. Ст. 147.

4. Конвенція про захист прав людини та основних свобод. Рим, 4 листопада 1950 року. Ратифіковано Законом України від 17 липня 1997 р. № 475/97-ВР. *Офіційний вісник України*. 1998. № 13.

5. Конвенція про правову допомогу та правові відносини у цивільних, сімейних та кримінальних справах від 07.10.2002. *Зібр. чинних міжнар. договорів України.* 2006. № 5. 1156 с.

6. Конституція України. Прийнята Верховною Радою України 28 червня 1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.

7. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. *Голос України*. 2003. № 45–46, 12 березня 2003 р.; № 47–48, 13 березня.

8. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 № 1618-IV (із змінами та доповненнями). *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 40–41,42. Ст. 492.

9. Бірюков І. А., Заіка Ю. О, Співак В. М. Цивільне право України. Загальна частина. К.: Наукова думка, 2000.

10. Венедіктова І. В. Методологічні засади охоронюваних законом інтересів у приватному праві: монографія. Х., 2011. 260 с.

11. Венедіктова І. В. Захист охоронюваних законом інтересів у цивільному праві: монографія. К.: Юрінком Інтер, 2014. 288 с.

12. Килимник І. І., Бровдій А. М., Кутоманов Д. Є. Цивільне право України: навч. посібник / Харк. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. Х.: ХНУМГ, 2014. 225 с.

13. Кулинич О. П. Цивільно-правові способи захисту права приватної власності на земельні ділянки: дис. … канд. юрид. наук: 12.00.03. К., 2015. 237 с.

14. Міжнародне приватне право: підруч. / за ред. А. С. Довгерта і В. І. Кисіля. 2-ге вид. Київ: Алерта, 2014. 656 с.

15. Міжнародне приватне право: підруч. [для студ. юрид. вищ. навч. закл.] / за ред. В. П. Жушмана та І. А. Шуміло; нац. юрид. акад. України ім. Я. Мудрого. Харків: Право, 2011. 319 с.

16. Цивільне право України: навч. посіб.: у 2 т. Т. 2 / Ю. Ф. Іванов, О. В. Куриліна, М. В. Іванова. Київ: Алерта, 2018. 345 с.

17. Цивільне право України: підручник: у 2-х ч. / за ред. проф. Р. Б. Шишки. Ч. 2. Особлива. 2-е вид., перероб. і доп. К.: Ліра-К, 2018. 996 с.

18. Цивільне та сімейне право України: навч. посібник / за ред. Є. О. Харитонова. Одеса: Фенікс, 2018. 598 с.

19. Цивільне право України: підручник: у 2-х кн. Кн. 1 / О. В. Дзера (керівник авт. кол.), Д. В. Боброва, А. С. Довгерт

та ін.; за ред. О. В. Дзери, Н. С. Кузнєцової. К.: Юрінком Інтер, 2002. С. 5–40.

20. Цивільне право України: підручник: у 2-х т. Т. 1 / Борисова В. І. (кер. авт. кол.), Баранова Л. М., Жилінкова І. В. та ін.; за заг. ред. В. І. Борисової, І. В. Спасибо-Фатєєвої, В. Л. Яроцького. К.: Юрінком Інтер, 2004. С. 5–27.

21. Цивільний кодекс України: науково-практичний коментар: у 2-х ч. Ч. 1 / за заг. ред. Я. М. Шевченко. К.: Концерн «Видавничий Дім «Ін Юре», 2005. 692 с.

22. Харитонов Є. О., Саніахметова Н. О. Цивільне право України: підручник. К.: Істина, 2003. 776 с.

23. Яроцька М. В. Аналіз структурних зв’язків між елементами юридичного складу як підстави виникнення майнових цивільних правовідносин. *Право і суспільство*. 2018. № 1, ч. 2. С. 111–116.

24. Яроцька М. В. Елементне наповнення юридичного складу як підстава виникнення майнових цивільних правовідносин: системно-структурний аналіз. *Приватне та публічне право.* 2018. № 1. С. 35–39.

ТЕМА 3
ФІЗИЧНІ ОСОБИ ЯК СУБ'ЄКТИ ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА

План

3.1. Поняття фізичної особи. Правоздатність та дієздатність фізичної особи, їх зміст та види.

3.2. Місце проживання фізичної особи.

3.3. Визнання фізичної особи безвісти відсутньою. Визнання особи померлою.

3.4. Опіка та піклування.

3.5. Акти цивільного стану.

3.6. Фізична особа-підприємець.

3.7. Індивідуалізація фізичної особи.

Перелік питань для самоконтролю

1. Що таке фізична особа? У чому полягає зміст цивільної правосуб'єктності фізичної особи?

2. Що таке цивільна правоздатність і цивільна дієздатність, як вони пов'язані між собою?

3. Як співвідноситься цивільна правосуб'єкність із суб'єктивним цивільним правом?

4. Розкрийте зміст правоздатності фізичних осіб.

5. У яких випадках допускається обмеження цивільної правоздатності?

6. Які існують види дієздатності фізичних осіб, як вони відрізняються за обсягом угодоздатності і деліктоздатності?

7. У чому полягає правове значення місця проживання громадянина?

8. У чому полягають особливості визнання особи безвісно відсутньою? Які необхідно мати підстави для визнання у судовому порядку такого статусу громадянина?

9. Охарактеризуйте наслідки визнання особи безвісти відсутньою.

10. Які настають наслідки явки чи виявлення місця перебування громадянина?

11. У яких випадках громадянин оголошується померлим? У чому полягають особливості цього цивільно-правового інституту?

12. Які необхідні умови для оголошення громадянина померлим?

13. Як визначається момент смерті громадянина, який оголошений померлим? Порівняйте цей момент з моментом визнання безвісної відсутності.

14. Які настають наслідки оголошення громадянина померлим?

15. Які наслідки явки громадянина, оголошеного померлим?

16. У чому сутність інститутів опіки і піклування та їх призначення?

17. Визначте поняття опіки і піклування та їх види.

18. Охарактеризуйте органи опіки піклування.

19. Як здійснюється встановлення опіки піклування?

20. У чому полягає зміст опіки і піклування?

21. Коли відбувається звільнення опікуна і піклувальника та припинення опіки?

22. Які акти цивільного стану підлягають державній реєстрації?

Тести

1. Цивільною правоздатністю виступає:

а) здатність особи виконувати цивільні обов’язки;

б) здатність особи мати цивільні права та обов’язки;

в) здатність особи мати цивільні права;

г) здатність особи мати цивільні права та виконувати цивільні обов’язки.

2. Момент виникнення та припинення цивільної правоздатності є:

а) виникає з досягненням 16 років, а припиняється зі смертю;

б) виникає з досягненням 18 років, а припиняється зі смертю;

в) виникає з моменту народження, а припиняється зі смертю;

г) виникає з досягненням 14 років, а припиняється зі смертю.

3. Місцем проживання фізичної особи є:

а) будинок, в якому фізична особа проживає постійно, переважно або тимчасово;

б) населений пункт, у якому фізична особа проживає постійно або тимчасово;

в) житловий будинок, квартира, інше приміщення, придатне для проживання в ньому, у відповідному населеному пункті, в якому фізична особа проживає постійно, переважно або тимчасово;

г) місце реєстрації фізичної особи.

4. З якого віку фізична особа вільно має право обирати собі місце проживання:

а) з досягненням 14 років, за винятком обмежень, які встановлюються законом;

б) з досягненням 14 років;

в) з досягненням 16 років;

г) з досягненням 18 років, за винятком обмежень, які встановлюються законом.

5. Місцем проживання фізичної особи у віці від десяти до чотирнадцяти років є:

а) місце проживання її батьків (усиновлювачів) або одного з них, з ким вона проживає, опікуна або місцезнаходження навчального закладу чи закладу охорони здоров'я тощо, в якому вона проживає, якщо інше місце проживання не встановлено за згодою між дитиною та батьками (усиновлювачами, опікуном) або організацією, яка виконує щодо неї функції опікуна;

б) місце проживання її батьків (усиновлювачів), якщо інше місце проживання не встановлено за згодою між дитиною та батьками (усиновлювачами);

в) місце реєстрації особи;

г) місце проживання її батьків (усиновлювачів) або одного з них, з ким вона проживає, опікуна або місцезнаходження навчального закладу чи закладу охорони здоров'я тощо, в якому вона проживає.

6. Місцем проживання фізичної особи, яка не досягла десяти років, є:

а) місце проживання її батьків (усиновлювачів), якщо інше місце проживання не встановлено за згодою між дитиною та батьками (усиновлювачами);

б) місце проживання її батьків (усиновлювачів) або одного з них, з ким вона проживає, опікуна або місцезнаходження навчального закладу чи закладу охорони здоров'я тощо, в якому вона проживає, якщо інше місце проживання не встановлено за згодою між дитиною та батьками (усиновлювачами, опікуном) або організацією, яка виконує щодо неї функції опікуна;

в) місце проживання її батьків (усиновлювачів) або одного з них, з ким вона проживає, опікуна або місцезнаходження навчального закладу чи закладу охорони здоров'я, в якому вона проживає;

г) місце проживання її батьків (усиновлювачів) або одного з них, з ким вона проживає.

7. Місцем проживання недієздатної особи виступає:

а) місце проживання її піклувальника або місцезнаходження відповідної організації, яка виконує щодо неї функції піклувальника;

б) місце проживання її батьків;

в) місце проживания її опікуна або місцезнаходження відповідної організації, яка виконує щодо неї функції опікуна;

г) місце проживання її піклувальника.

8. Скільки місць проживання може мати фізична особа:

а) одне;

б) два;

в) законом не обмежено;

г) п’ять.

9. Який вид обмеження правоздатності застосовується у разі закріплення в законодавчих актах заборони працівникам деяких відомств обіймати посади, пов’язані з підприємницькою діяльністю:

а) це не є обмеженням правоздатності;

б) добровільне;

в) примусове;

г) законне.

10. Цивільною дієздатністю фізичної особи є:

а) здатність мати цивільні права та виконувати цивільні обов’язки;

б) здатність своїми діями набувати для себе цивільних прав, самостійно їх здійснювати та виконувати цивільні обов’язки;

в) здатність своїми діями набувати для себе цивільних прав і самостійно їх здійснювати;

г) здатність своїми діями набувати для себе цивільних прав і самостійно їх здійснювати, а також здатність своїми діями створювати для себе цивільні обов’язки, самостійно їх виконувати та нести відповідальність у разі їх невиконання.

11. Можливість самостійно нести майнову відповідальність є:

а) трансдієздатністю;

б) тестаментоздатністю;

в) правочиноздатністю;

г) деліктоздатністю.

12. Можливість складати заповіт і бути спадкоємцем є:

а) дієздатністю:

б) трансдієздатністю:

в) тестаментоздатністю;

г) правочиноздатністю.

13. Можливість обирати собі представника та самому бути представником є:

а) трансдієздатністю;

б) правоздатністю;

в) тестаментоздатністю;

г) деліктоздатністю.

14. Особа є деліктоздатною з:

а) 15 років;

б) 16 років;

в) 14 років;

г) 18 років.

15. У якому із перерахованих випадків не здійснюється надання повної цивільної дієздатності:

а) у разі реєстрації шлюбу фізичної особи, яка не досягла повноліття;

б) у разі, якщо фізична особа досягла 16 років і працює за трудовим договором;

в) у разі, якщо неповнолітня особа записана матір'ю або батьком дитини;

г) у разі, якщо фізична особа досягла 16 років і бажає займатися підприємницькою діяльністю.

16. Чи зберігається повна цивільна дієздатність неповнолітньої особи, набута нею в результаті укладення шлюбу, якщо шлюб визнано недійсним:

а) так, якщо проти цього не заперечує неповнолітня особа;

б) так;

в) ні;

г) так, якщо визнання шлюбу недійсним відбулося з підстав, не пов'язаних з протиправною поведінкою неповнолітньої особи.

17. Неповна дієздатність належить особам:

а) до 15 років;

б) від 15 до 18 років;

в) від 14 до 18 років;

г) до 14 років.

18. З якого віку особи є частково дієздатними:

а) особи, які не досягли 15 років;

б) особи, які не досягли 14 років;

в) особи у віці від 14 до 18 років;

г) особи у віці від 16 до 18 років.

19. Вчинення яких дій не має права малолітня особа:

а) самостійно вчиняти дрібні побутові правочини;

б) здійснювати особисті немайнові права на результати інтелектуальної діяльності;

в) здійснювати особисті немайнові права на результати творчої діяльності;

г) розпоряджатись заробітком, стипендією або іншими доходами.

20. Чи може неповнолітня особа укласти правочин щодо транспортного засобу або нерухомого майна:

а) ні, такі правочини укладають від їх імені батьки (усиновлювачі) або піклувальники;

б) так;

в) лише за письмовою нотаріально посвідченою згодою батьків (усиновлювачів) або піклувальника;

г) лише за письмовою згодою батьків (усиновлювачів) або піклувальника.

21. Не має права неповнолітня особа:

а) розпоряджатися грошовими коштами, що внесені іншими особами у фінансову установу на її ім’я;

б) самостійно розпоряджатися своїм заробітком, стипендією або іншими доходами;

в) самостійно укладати договір банківського вкладу (рахунку) та розпоряджатися вкладом, внесеним нею на своє ім'я;

г) бути учасником (засновником) юридичних осіб, за винятком випадків, передбачених законом або установчими документами юридичної особи.

22. Відповідальність за порушення договору, укладеного неповнолітньою особою за згодою батьків (усиновлювачів), піклувальника несе:

а) неповнолітня особа особисто, а батьки (усиновлювачі) або піклувальник виступають як субсидіарні боржники;

б) неповнолітня особа самостійно;

в) батьки (усиновлювачі) або піклувальник;

г) неповнолітня особа та батьки (усиновлювачі) або піклувальник як солідарні боржники.

23. Опіка встановлюється:

а) над малолітніми, які позбавлені батьківського піклування, та особами, обмеженими в дієздатності;

б) над малолітніми, які позбавлені батьківського піклування, та недієздатними особами;

в) над неповнолітніми, які позбавлені батьківського піклування, та недієздатними особами;

г) над неповнолітніми, які позбавлені батьківського піклування, та особами, обмеженими в дієздатності.

24. Встановлюється піклування:

а) над малолітніми, які позбавлені батьківського піклування, та недієздатними особами;

б) над неповнолітніми, які позбавлені батьківського піклування, та недієздатними особами;

в) над неповнолітніми, які позбавлені батьківського піклування, та особами, обмеженими в дієздатності;

г) над малолітніми, які позбавлені батьківського піклування, та особами, обмеженими в дієздатності.

25. Умовою визнання фізичної особи судом безвісно відсутньою є:

а) якщо упродовж двох років у місці її постійного проживання немає відомостей про місце її перебування;

б) якщо упродовж трьох років у місці її постійного проживання немає відомостей про місце її перебування;

в) якщо упродовж шести місяців у місці її постійного проживання немає відомостей про місце її перебування;

г) якщо упродовж року у місці її постійного проживання немає відомостей про місце її перебування.

26. Зі спливом якого строку фізичну особу можна оголосити померлою, якщо вона пропала безвісти за обставин, що загрожували їй смертю або дають підставу припускати її загибель від певного нещасного випадку:

а) шести місяців;

б) трьох років;

в) двох років;

г) одного року.

27. Цивільна дієздатність є обмеженою з моменту:

а) винесення рішення суду;

б) набрання рішенням суду чинності;

в) настання обставин, що стали підставою обмеження дієздатності;

г) призначення піклувальника.

28. Скільки опікунів може бути призначено фізичній особі:

а) один або декілька;

б) один;

в) два;

г) не більше трьох.

29. Правочини, на які піклувальник не може давати згоди, є:

а) на відмову від майнових прав підопічного з дозволу органів опіки та піклування;

б) на укладення договорів щодо цінного майна з дозволу органів опіки та піклування;

в) на укладення договорів між підопічним та своєю дружиною (своїм чоловіком) або своїми близькими родичами, крім передання майна підопічному у власність за договором дарування або у позику;

г) на укладення будь-яких договорів між підопічним та своєю дружиною (своїм чоловіком) або своїми близькими родичами.

30. Помічник не має права вчиняти:

а) одержувати пенсію;

б) укладати дрібні побутові правочини відповідно до наданих повноважень;

в) одержувати аліменти та заробітну плату;

г) представляти фізичну особу в суді без окремої довіреності.

31. Правові наслідки визнання фізичної особи безвісно відсутньою:

а) відкриття спадщини;

б) оголошення померлою;

в) розірвання шлюбу;

г) правильно усе вищевикладене.

32. Малолітня особа:

а) має право вчиняти дрібні побутові правочини;

б) має право працювати;

в) має право самостійно здійснювати майнові права на результати інтелектуальної діяльності;

г) зобов’язана відшкодувати заподіяну нею шкоду.

33. Опікун не має права без дозволу органу опіки та піклування:

а) укладати договори щодо поділу або обміну житлового будинку або квартири;

б) відмовитися від майнових прав підопічного;

в) укладати договори, які підлягають нотаріальному посвідченню;

г) усі відповіді є правильними.

34. Особа у віці від чотирнадцяти до вісімнадцяти років (неповнолітня особа) має право:

а) самостійно укладати договір банківського вкладу (рахунку) та розпоряджатися вкладом, внесеним нею на своє ім'я (грошовими коштами на рахунку);

б) самостійно укладати договір купівлі-продажу нерухомого майна;

в) укладати договір дарування власного автомобіля;

г) самостійно укладати договір міни нерухомого майна.

35. Що є умовою набуття фізичною особою статусу підприємця (крім державної реєстрації):

а) укладання шлюбу;

б) згода батьків;

в) набуття повної цивільної дієздатності;

г) обмеження у дієздатності.

36. Хто не має права займатись підприємницькою діяльністю на території України:

а) іноземці;

б) недієздатні особи;

в) особи без громадянства;

г) усі вищезазначені.

37. Підприємництво (підприємницька діяльність) – це:

а) заборонена законом діяльність щодо підприємництва;

б) діяльність лише державних юридичних осіб з метою одержання прибутку;

в) діяльність лише фізичних осіб, спрямована на отримання вигоди;

г) самостійна, ініціативна, систематична, на власний ризик господарська діяльність, що здійснюється суб'єктами господарювання (підприємцями) з метою досягнення економічних і соціальних результатів та одержання прибутку.

38. У разі припинення шлюбу до досягнення фізичною особою повноліття набута нею повна цивільна дієздатність …:

а) зберігається;

б) анулюється;

в) визнається недійсною;

г) припиняється.

39. Правочини щодо розпорядження майном та інші правочини, що виходять за межі дрібних побутових, вчиняються особою, цивільна дієздатність якої обмежена, за згодою …:

а) батьків;

б) суду;

в) нотаріуса;

г) органу опіки та піклування.

40. Пропущене у наведеному положенні: «Малолітня особа … за завдану нею шкоду»:

а) несе відповідальність;

б) частково несе відповідальність;

в) повним обсягом несе відповідальність;

г) звільняється від відповідальності.

Задачі

Задача 1

Двоє студентів університету під час перерви грали у дворі у футбол. Від удару по м'ячу було розбито вікно кафе. Дрібне скло впало на посуд та продукти харчування. У зв'язку з відмовою студентів відшкодувати збитки власник кафе звернувся з позовом до суду з вимогою стягнути вартість скла, плату за його встановлення та зіпсовані продукти. А також відшкодувати моральну шкоду в розмірі 20 000 грн.

Чи полягає позов задоволенню? Відповідь обґрунтуйте відповідно до чинного законодавства.

Задача 2

Пенсіонер О. жив один, мав дім, присадибну ділянку, автомобіль та інші речі. Потрапивши в дорожньо-транспортну пригоду, він одержав струс мозку, переломи тіла і часто скаржився на головний біль. Невдовзі після аварії він продав дім та інше майно за значно нижчою ціною і переїхав жити у село до свого рідного брата.

Син пенсіонера, який проживав окремо від батька, звернувся з вимогою до покупців повернути майно, оскільки, за його твердженням, батько після одержаної травми став недієздатним.

Чи правомірні вимоги сина? Чи можуть вони бути задоволені?

Задача 3

Гр. К. зловживав спиртними напоями і 30 липня 2020 року рішенням суду був обмежений у дієздатності. Піклувальником була призначена його дружина. Заперечуючи проти рішення суду, гр. К. звернувся у прокуратуру зі скаргою з таких питань:

1) заробіток дружини значно перевищує його особистий, у зв'язку з чим неможливо погодитися з рішенням суду, що він ставить сім'ю у скрутне матеріальне становище;

2) призначення дружини піклувальником позбавляє його можливостей заявити позов про розірвання шлюбу, оскільки

дружина як піклувальник заперечує проти такого позову;

3) він не систематично зловживає спиртними напоями і не ставить себе у скрутне матеріальне становище, бо має різні джерела доходу.

Чи підлягає скарга задоволенню? Відповідь обґрунтуйте відповідно до чинного законодавства.

Задача 4

Гр. Л. у 17 років вирішив продати телевізор, який він придбав за власні кошти. Батько, дізнавшись про угоду, вимагав, щоб покупець повернув телевізор, а коли той відмовився, звернувся до суду з вимогою про розірвання договору купівлі-продажу.

Охарактеризуйте правомірність усіх дій гр. Л. та його батька.

Задача 5

13-річний Андрій вніс до Ощадбанку на рахунок гроші. Він вносив гроші, які йому інколи давали батьки на дозвілля, а також гроші, які він одержав на день народження від родичів та друзів. Через рік він зняв частину грошей і купив мопед.

Дізнавшись про це, батько звернувся до Ощадбанку з вимогою про закриття рахунку на ім’я його сина. Крім того, він звернувся до суду з позовом до магазину, вимагаючи признати недійсним договір купівлі-продажу мопеда, оскільки договір був укладений його сином без згоди батька.

Чи підлягає задоволенню вимога батька Андрія? Відповідь обґрунтуйте відповідно до чинного законодавства.

Задача 6

2 січня 2020 р. загинув гр. Т. У нотаріальну контору із заявою про оформленням спадкових прав звернулась його вагітна дружина. Ознайомтесь зі стст. 1222, 1268, 1296 ЦК України.

Чи може ненароджена дитина вважатися суб’єктом права на спадщину?

Задача 7

Дружина звернулася до суду із заявою про визнання свого чоловіка обмежено дієздатним. Свої вимоги вона мотивувала тим, що її чоловік, проживаючи в квартирі разом із сім'єю, не працює, має залежність від азартних ігор, а також бере кредити у фінансових установах. З дому неодноразово зникали речі та гроші сім'ї.

За яких умов громадянин може бути обмежений у дієздатності? Чи наявні ці умови у цій ситуації?

Задача 8

Прокурор звернувся до суду із заявою про визнання гр. К. обмежено дієздатним. У заяві зазначалось, що гр. К., проживаючи в кімнаті комунальної квартири, зловживає спиртними напоями, порушує спокій сусідів, які звернулись до прокурора з проханням вжити щодо гр. К. необхідних заходів. До заяви прокурора була додана довідка із психоневрологічного диспансеру, в якій йшлося про те, що Кирилов – хронічний алкоголік і потребує обмеження дієздатності. Суд виніс рішення про визнання Кирилова обмежено дієздатним.

Чи правильне рішення суду? Відповідь обґрунтуйте відповідно до чинного законодавства.

Задача 9

Гр. Е. звернулась до суду із заявою про визнання її чоловіка померлим. У заяві вона вказала, що її чоловік був працівником риболовного підприємства і працював на риболовному човні. Дев'ять місяців потому він, перебуваючи у стані алкогольного сп'яніння, випав із човна і потонув. До заяви були додані акт про нещасний випадок і постанова слідчого прокуратури про відмову у порушенні кримінальної справи за фактом загибелі. Гр. Е. мотивувала свою заяву тим, що органи РАЦСу відмовляють у реєстрації смерті її чоловіка без рішення суду.

Коли особа визнається померлою в судовому порядку і які наслідки визнання її померлою? Яким має бути рішення суду?

Задача 10

Громадянка В. у п’ятнадцятирічному віці народила дитину. Через погані стосунки з батьками вона вирішила продати будинок, який вона успадкувала від своєї бабусі, щоб за ці кошти утримувати дитину. Однак батьки не дали згоду на цей правочин, тому гр. В. звернулася до органу опіки та піклування з вимогою про надання їй повної дієздатності.

Чи має право О. П. Василенко здійснювати продаж будинку? Які умови надання повної цивільної дієздатності встановлено законодавством?

Задача 11

Гр. С., батько трьох малолітніх дітей, часто відвідував казино. Через це сім’я терпіла значні нестатки. Дружина для того, щоб мати можливість отримувати заробітну плату чоловіка і витрачати її на потреби малолітніх дітей, звернулася до суду із заявою про обмеження чоловіка у дієздатності.

Чи задовольнить вимогу суд? Які юридичні наслідки визнання особи обмежено дієздатною?

Задача 12

Гр. П., будучи власником приватного підприємства, значну частину свого прибутку використовував на представницькі цілі, організацію розважальних заходів для своїх контрагентів і для себе (пікніки на свіжому повітрі, відвідування ресторанів, казино, інших подібних закладів). Переживаючи за справу і майбутнє фінансове та матеріальне становище підприємства, компаньйон подав заяву про визнання гр. П. обмежено дієздатним (марнотратником).

Проаналізуйте викладені обставини і визначте, чи є підстави для задоволення заяви. Яка різниця між підставами і наслідками визнання обмежено дієздатним?

Задача 13

Гр. І. мав намір займатись підприємницькою діяльністю як фізична особа-підприємець. У зв’язку з цим він подав через

представника державному реєстратору необхідні для реєстрації документи. Державний реєстратор відмовив у реєстрації, мотивуючи свою відмову тим, що документи, необхідні для державної реєстрації, подаються лише особисто.

Чи правомірні дії державного реєстратора? Яка процедура здійснення реєстрації фізичної особи-підприємця? Якому суду підвідомчий цей спір?

Задача 14

У зв'язку з тяжким захворюванням серця рішенням суду 70-річного гр. Х. було визнано недієздатним. Упродовж 6 місяців він проходив стаціонарне лікування. Після виходу з лікарні він став почувати себе набагато краще. У зв'язку з цим опікун гр. Х. звернувся до органів опіки та піклування з проханням подати від його імені (опікуна) позов до суду про надання обмеженої цивільної дієздатності гр. Х.

Виправте юридичні помилки, допущені у тексті. Вирішіть питання по суті.

Задача 15

16-річний М. після року роботи за трудовим договором вирішив зайнятись підприємницькою діяльністю, у зв'язку з цим звернувся до суду із заявою про визнання його повністю дієздатним. Батьки гр. М. були проти визнання сина дієздатним до настання його повноліття, про що повідомили орган опіки та піклування.

Вирішіть ситуацію відповідно до чинного законодавства.

Творчі завдання

1. Напишіть реферат на одну із запропонованих тем:

«Зарубіжний досвід правового регулювання цивільної дієздатності фізичних осіб»;

«Зарубіжний досвід правового регулювання опіки та піклування»;

«Зарубіжний досвід правового регулювання визнання особи безвісно відсутньою»;

«Зарубіжний досвід правового регулювання визнання особи померлою».

2. Напишіть доповідь на одну із запропонованих тем:

«Управління майном особи, над якою встановлено опіку»;

«Застосування до підприємницької діяльності фізичних осіб нормативно-правових актів, що регулюють підприємницьку діяльність юридичних осіб»;

«Банкрутство фізичної особи-підприємця»;

«Управління майном, що використовується у підприємницькій діяльності, органом опіки та піклування»;

«Реєстрація актів цивільного стану провадиться відповідно до закону»;

«Скасування рішення суду про визнання фізичної особи безвісно відсутньою»;

«Надання дієздатній фізичній особі допомоги у здійсненні її прав та виконанні обов'язків».

3. Складіть схеми на тему:

«Види цивільної дієздатності»;

«Підстави визнання особи померлою».

4. Зробіть презентацію на одну з тем:

«Реєстрація актів цивільного стану»;

«Оскарження дій опікуна, рішень органу опіки та піклування»;

«Звільнення опікуна та піклувальника».

5. Складіть кросворд за цією темою на 15 слів.

6. Складіть 20 тестових завдань за цією темою.

7. Складіть розширений план-конспект за цією темою.

8. Складіть список правових актів, наукової та навчальної літератури за темою, який включає позиції, опубліковані за останні 5 років.

9. Проаналізуйте судову практику щодо:

– визначення місця проживання фізичної особи;

– обмеження цивільної дієздатності фізичної особи;

– поновлення цивільної дієздатності фізичної особи, цивільна дієздатність якої була обмежена;

– визнання фізичної особи недієздатною;

– поновлення цивільної дієздатності фізичної особи, яка була визнана недієздатною;

– визнання фізичної особи безвісти відсутньою;

– скасування рішення суду про визнання фізичної особи безвісно відсутньою;

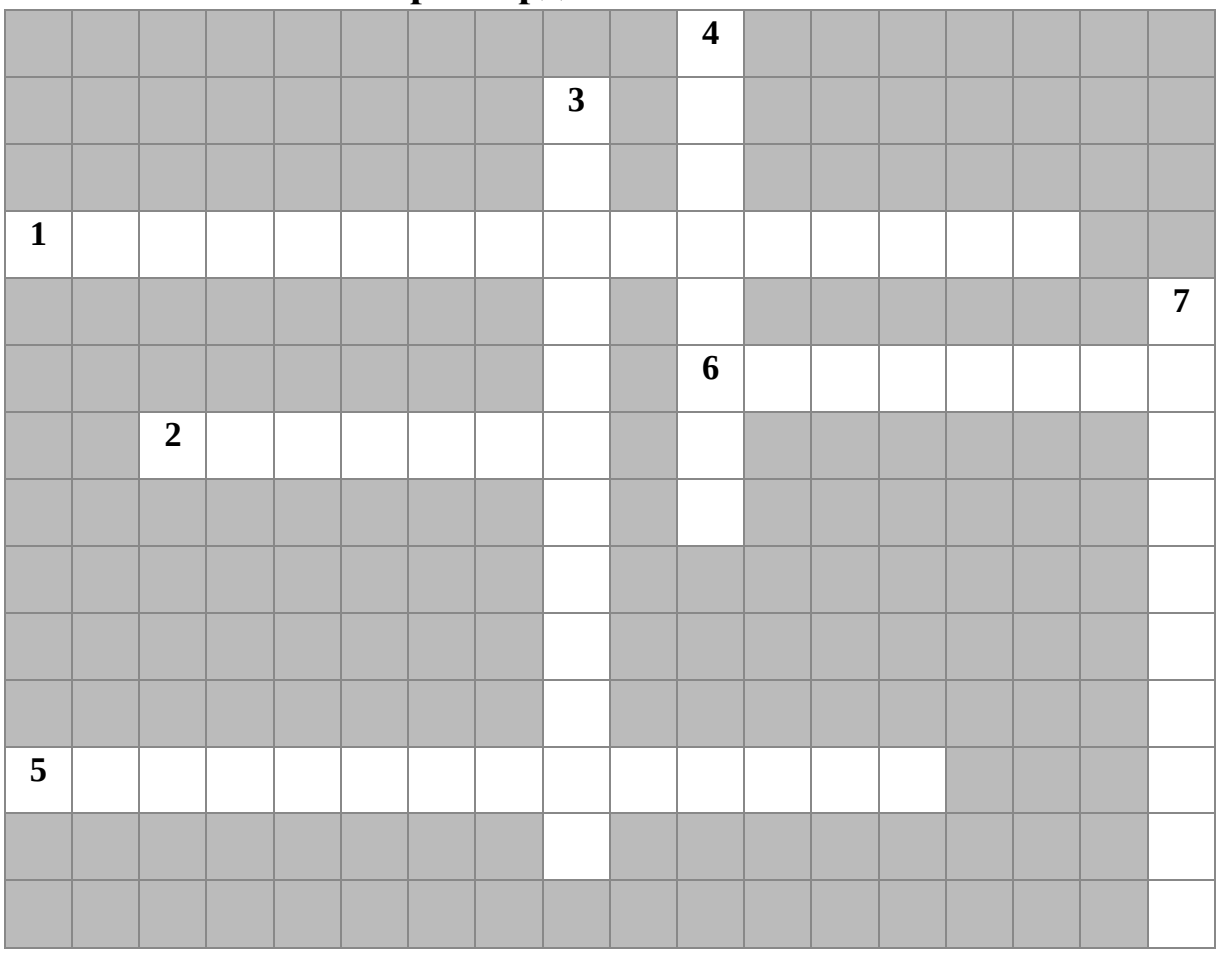
– визнання фізичної особи померлою;

– скасування рішення суду про визнання фізичної особи померлою;

– встановлення опіки над недієздатною особою;

– оскарження дій опікуна, рішень органу опіки та піклування.

10. Розв’яжіть кросворд:

По горизонталі:

1. Для того щоб виступати суб'єктом цивільних правовідносин, фізична особа повинна володіти цивільною ...?

2. … цивільна дієздатність характеризується тим, що фізичною особою у віці від 14 до 18 років (неповнолітня особа) визнається право вчинити не всі, а лише деякі дії, передбачені законом.

5. Цивільною … називається здатність фізичної особи мати цивільні права і нести цивільні обов'язки.

6. … цивільна дієздатність визначається судом щодо фізичних осіб, які страждають на психічний розлад здоров'я, що суттєво впливає на їх здатність усвідомлювати значення своїх дій або керувати ними.

По вертикалі:

3. Цивільною … фізичної особи називається її здатність своїми діями набувати для себе цивільних прав і самостійно їх здійснювати, а також здатність своїми діями створювати для себе цивільні обов'язки, самостійно їх виконувати та нести відповідальність у разі їх невиконання.

4. … дієздатність характерна для фізичної особи віком до 14 років (малолітня особа), які мають право самостійно вчиняти дрібні побутові правочини, що задовольняють їх потреби, та стосується предмета, що має невисоку вартість і відповідає фізичному, духовному чи соціальному розвитку малолітнього.

7. З якого моменту виникає цивільна правоздатність фізичної особи?

Юридичні терміни

Акти цивільного стану – це події та дії, які нерозривно пов'язані з фізичною особою і започатковують, змінюють, доповнюють або припиняють її можливість бути суб'єктом цивільних прав та обов'язків, і актами цивільного стану є народження фізичної особи, встановлення її походження, набуття громадянства, вихід з громадянства та його втрата, досягнення відповідного віку, надання повної цивільної дієздатності, обмеження цивільної дієздатності, визнання особи недієздатною, шлюб, розірвання

шлюбу, усиновлення, позбавлення та поновлення батьківських прав, зміна імені, інвалідність, смерть тощо.

Банкрутство фізичної особи-підприємця – це коли фізична особа неспроможна задовольнити вимоги кредиторів, пов'язані із здійсненням нею підприємницької діяльності.

Безвісна відсутність – засвідчений у судовому порядку факт довготривалої відсутності громадянина в місці його проживання, якщо не вдалося встановити місце його перебування.

Визнання фізичної особи недієздатною – це коли фізична особа може бути визнана судом недієздатною, якщо вона внаслідок хронічного, стійкого психічного розладу не здатна усвідомлювати значення своїх дій та/або керувати ними.

Дрібний побутовий правочин – правочин, що задовольняє побутові потреби особи, відповідає її фізичному, духовному чи соціальному розвитку та стосується предмета, який має невисоку вартість (ч. 1 ст. 31 ЦК України).

Друковані засоби масової інформації – це періодичні друковані видання (преса): газети, журнали, бюлетені тощо, і разові видання з визначеним тиражем.

Завдання опіки та піклування – встановлюють з метою забезпечення особистих немайнових і майнових прав та інтересів малолітніх, неповнолітніх осіб, а також повнолітніх осіб, які за станом здоров'я не можуть самостійно здійснювати свої права і виконувати обов'язки.

Ім'я фізичної особи, яка є громадянином України – прізвище, власне ім'я та по батькові, якщо інше не випливає із закону або звичаю національної меншини, до якої вона належить.

Місце проживання фізичної особи – це житловий будинок, квартира, інше приміщення, придатне для проживання в ньому (гуртожиток, готель тощо), у відповідному населеному пункті, в якому фізична особа проживає постійно, переважно або тимчасово.

Місце встановлення опіки або піклування – це місце проживання фізичної особи, яка потребує опіки чи піклування, або місце проживання опікуна чи піклувальника.

Момент визнання фізичної особи недієздатною – фізична особа визнається недієздатною з моменту набрання законної чинності рішенням суду про це; якщо від часу виникнення недієздатності залежить визнання недійсним шлюбу, договору або іншого правочину, суд з урахуванням висновку судово-психіатричної експертизи та інших доказів щодо психічного стану особи може визначити у своєму рішенні день, з якого вона визнається недієздатною.

Неповна цивільна дієздатність фізичної особи – це її цивільна дієздатність особи у віці від чотирнадцяти до вісімнадцяти років і така особа має право: самостійно розпоряджатися своїм заробітком, стипендією або іншими доходами; самостійно здійснювати права на результати інтелектуальної, творчої діяльності, що охороняються законом; бути учасником (засновником) юридичних осіб, якщо це не заборонено законом або установчими документами юридичної особи; самостійно укладати договір банківського вкладу (рахунку) та розпоряджатися вкладом, внесеним нею на своє ім’я (грошовими коштами на рахунку).

Обмеження цивільної дієздатності фізичної особи – це коли суд може обмежити цивільну дієздатність фізичної особи, якщо вона страждає на психічний розлад, який істотно впливає на її здатність усвідомлювати значення своїх дій та/або керувати ними; суд може обмежити цивільну дієздатність фізичної особи, якщо вона зловживає спиртними напоями, наркотичними засобами, токсичними речовинами, азартними іграми тощо і тим ставить себе чи свою сім’ю, а також інших осіб, яких вона за законом зобов’язана утримувати, у скрутне матеріальне становище.

Оголошення фізичної особи померлою – фізична особа може бути оголошена судом померлою, якщо: 1) у місці її постійного проживання немає відомостей про місце її перебування упродовж трьох років, а якщо вона пропала безвісти за обставин, що загрожували їй смертю або дають підставу припускати її загибель від певного нещасного випадку, – упродовж шести місяців, а за можливості вважати фізичну особу загиблою від певного нещасного випадку або

інших обставин унаслідок надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру – упродовж одного місяця після завершення роботи спеціальної комісії, утвореної внаслідок надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру; 2) фізична особа, яка пропала безвісти у зв'язку з воєнними діями, збройним конфліктом, може бути оголошена судом померлою після спливу двох років від дня закінчення воєнних дій. З урахуванням конкретних обставин справи суд може оголосити фізичну особу померлою і до спливу цього строку, але не раніше спливу шести місяців; 3) фізична особа оголошується померлою від дня набрання законної чинності рішенням суду про це. Фізична особа, яка пропала безвісти за обставин, що загрожували їй смертю або дають підстави припустити її загибель від певного нещасного випадку або у зв'язку з воєнними діями, збройним конфліктом, може бути оголошена померлою від дня її вірогідної смерті.

Піклування – забезпечення особистих прав (як майнових, так і немайнових) та інтересів осіб (мається на увазі неповнолітніх осіб, які є сиротами чи позбавлені батьківського піклування, а також фізичних осіб, цивільна дієздатність яких є обмеженою) дієздатною особою, яку призначено піклувальником.

Повна цивільна дієздатність – це здатність громадянина власними діями набувати і здійснювати будь-які майнові та особисті немайнові права, брати на себе й виконувати будь-які обов'язки, тобто реалізовувати належну йому правоздатність повним обсягом.

Правосуб'єктність – це передбачена нормами права здатність виступати учасником правовідносин. Це складна юридична властивість, яка складається з правоздатності, дієздатності і деліктоздатності разом узятих.

Опіка – форма захисту особистих і майнових прав громадян, які внаслідок певних обставин (вік, стан здоров'я) не можуть здійснювати свої права самостійно.

Цивільно-правова відповідальність фізичної особи-підприємця – це коли фізична особа-підприємець відповідає за

зобов'язаннями, пов'язані з підприємницькою діяльністю, усім своїм майном, крім майна, на яке, згідно із законом, не може бути звернено стягнення; фізична особа-підприємець, яка перебуває у шлюбі, відповідає за зобов'язання, пов'язані з підприємницькою діяльністю, усім своїм особистим майном і часткою у праві спільної сумісної власності подружжя, яка належатиме їй при поділі цього майна.

Цивільна правоздатність згідно зі ст. 25 ЦК України – це здатність мати цивільні права та обов'язки.

Цивільна дієздатність фізичної особи – це її здатність своїми діями набувати для себе цивільних прав і самостійно їх здійснювати, а також здатність своїми діями створювати для себе цивільні обов'язки, самостійно їх виконувати та нести відповідальність у разі їх невиконання.

Фізична особа, над якою встановлюється опіка, – це людина як учасник цивільних відносин.

Фізичні особи, над якими встановлюється піклування, – неповнолітні особи, які є сиротами або позбавлені батьківського піклування, та фізичні особи, цивільна дієздатність яких обмежена.

Фізична особа-підприємець – фізична особа, яка реалізує свою здатність до праці шляхом самостійної, на власний ризик діяльності з метою отримання прибутку.

Часткова дієздатність – це цивільна дієздатність фізичної особи, яка не досягла чотирнадцяти років, і така особа має право: 1) самостійно вчиняти дрібні побутові правочини; 2) здійснювати особисті немайнові права на результати інтелектуальної, творчої діяльності, що охороняються законом; малолітня особа не несе відповідальності за завдану нею шкоду.

Список рекомендованих джерел

1. Конституція України. Прийнята Верховною Радою України 28 червня 1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.

2. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. *Голос Ук раїни*. 2003. № 45–46, 12 березня 2003 р.; № 47–48, 13 берез ня.

3. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 р. / Міністерство юстиції України. *Офіційні тексти.* К.: Юрінком Інтер, 2003. 304 с.

4. Бірюков І. А., Заіка Ю. О, Співак В. М. Цивільне право України. Загальна частина. К.: Наукова думка, 2000.

5. Басова І., Клец В., Андрусенко І. Фізична особа-підприємець // Підприємницьке право: практичний посібник. Х.: Фактор, 2012. 702 с.

6. Воронова О. В. Право на ім'я людини як засіб індивідуалізації фізичної особи. *Держава та регіони*. Серія: Право. 2012. № 1. С. 100–105.

7. Водоп'ян Т. В. Місце проживання фізичної особи як засіб індивідуалізації в цивільному праві. *Право і суспільство*. 2019. № 5. С. 27–31.

8. Волкова Н. В. Цивільно-правові засоби індивідуалізації фізичних осіб: автореф. дис. … канд. юрид. наук. Одеса, 2008. 19 с.

9. Домбругова А. Повна цивільна дієздатність фізичних осіб: способи набуття. *Юридичний вісник України*. 2014. № 11. С. 14.

10. Зинов'єва А. В. Правовий статус безвісно відсутньої особи: матеріальний та процесуальний аспекти. *Вісник Верховного Суду України.* 2010. № 12 (124). С. 41–45.

11. Морозова С. Є. Правове регулювання опіки та піклування за цивільним законодавством України: автореф. дис. … канд. юрид. наук. Київ, 2011. 20 с.

12. Онищенко Т., Рудяк Ю., Кавторєва Н. Приватний підприємець. 9-те вид., переробл. і доповн. Х.: Фактор, 2005. 618 с.

13. Ромовська З. В. Фізичні особи // Українське цивільне право. Загальна частина. Академічний курс: підручник. К.: Атіка, 2005. С. 234–285.

14. Стефанчук М. О. Підстави обмеження у дієздатності фізичної особи за цивільним законодавством України та європейських країн. *Приватне право і підприємництво*. 2019. Вип. 9. С. 148–150.

15. Стефанчук М. О. Цивільна правосуб’єктність фізичних осіб та особливості її здійснення: монографія. Київ: Артек, 2020. 479 с.

16. Стефанчук М. О. Питання правового регулювання усиновлення за законодавством ЄС. *Eurasian Academic Research Journal.* 2018. № 5. С. 29–34.

17. Харитонов Є. О., Харитонова О. І. Цивільні правовідносини: монографія. Одеса: Фенікс, 2011. 450 с.

18. Яроцька М. В. Аналіз структурних зв’язків між елементами юридичного складу як підстави виникнення майнових цивільних правовідносин. *Право і суспільство*. 2018. № 1, ч. 2. С. 111–116.

19. Яроцька М. В. Елементне наповнення юридичного складу як підстава виникнення майнових цивільних правовідносин: системно-структурний аналіз. *Приватне та публічне право.* 2018. № 1. С. 35–39.

ТЕМА 4
ЮРИДИЧНІ ОСОБИ

План

4.1. Поняття та ознаки юридичної особи.

4.2. Теорії походження юридичної особи.

4.3. Правоздатність та дієздатність юридичної особи.

4.4. Види юридичних осіб.

4.5. Способи та порядок створення юридичної особи. Припинення юридичних осіб.

4.6. Об'єднання юридичних осіб.

4.7. Організаційно-правові форми юридичних осіб: установи, товариства.

4.8. Філії та представництва юридичної особи.

Перелік питань для самоконтролю

1. Які суб'єкти визнаються юридичними особами?

2. Розкрийте зміст ознак юридичної особи.

3. Які існують організаційно-правові форми і види юридичних осіб згідно із законодавством України?

4. Який існує порядок створення юридичних осіб?

5. В якому порядку відбувається легалізація юридичної особи?

6. Охарактеризуйте правоздатність і дієздатність юридичних осіб.

7. В якому порядку юридичні особи набувають цивільні права і створюють для себе цивільні обов'язки?

8. Як визначається законом правове положення філій, представництв, дочірніх підприємств?

9. У яких формах здійснюється припинення юридичних осіб?

10. Що таке ліквідація юридичної особи, на яких підставах і в якому порядку вона вчиняється?

11. Охарактеризуйте порядок ліквідації юридичних осіб шляхом банкрутства.

12. Яка існує черговість задоволення вимог кредиторів у разі визнання боржника банкрутом?

13. Що таке «підприємство» і які його види визначаються законодавством України?

14. Охарактеризуйте поняття і види господарських товариств.

15. Які існують права і обов'язки господарських товариств?

16. Якими юридичними особами є товариства?

17. Які існують об'єднання юридичних осіб?

Тести

1. Юридичною особою виступає:

а) організація, створена і зареєстрована у встановленому законом порядку, наділена цивільною правоздатністю та дієздатністю, яка може бути позивачем та відповідачем у суді;

б) об'єднання громадян;

в) громадяни та організації;

г) особа, яка займається підприємницькою діяльністю.

2. Місцезнаходженням юридичної особи є:

а) місце її державної реєстрації, якщо інше не встановлено законом;

б) місце її державної реєстрації;

в) місце розташування її постійно діючого органу;

г) місце здійснення її підприємницької діяльності.

3. Юридичні особи приватного права створюються на підставі:

а) розпорядчого акта органу місцевого самоврядування;

б) установчих документів;

в) розпорядчого акта Президента України;

г) розпорядчого акта органу державної влади.

4. У разі ліквідації неплатоспроможної юридичної особи насамперед задовольняються вимоги:

а) щодо повернення вкладів членів трудового колективу до статутного фонду підприємства;

б) забезпечені заставою;

в) щодо сплати податків та зборів;

г) незабезпечені заставою.

5. Товариством є:

а) організація, створена шляхом об’єднання майна учасників;

б) організація, створена шляхом об’єднання осіб (учасників), які не мають права участі у цьому товаристві;

в) організація, створена шляхом об’єднання осіб (учасників), які мають право участі у цьому товаристві;

г) організація, створена однією особою, яка не бере участі в управлінні нею.

6. Установою є:

а) організація, створена однією або декількома особами (засновниками), які не беруть участі в управлінні нею, шляхом об’єднання (виділення) їхнього майна для досягнення мети, визначеної засновниками, за рахунок цього майна;

б) організація, створена шляхом об’єднання осіб (учасників), які не мають права участі у цьому товаристві;

в) організація, створена шляхом об’єднання осіб (учасників), які мають право участі у цьому товаристві;

г) організація, створена декількома особами (засновниками), які не беруть участі в управлінні нею, шляхом об’єднання (виділення) їхнього майна для досягнення мети, визначеної засновниками, за рахунок цього майна.

7. Підприємницькі товариства створюються у формі:

а) господарських товариств або виробничих кооперативів;

б) акціонерного товариства або товариства з обмеженою відповідальністю;

в) господарських товариств;

г) господарських товариств або споживчих кооперативів.

8. Товариство, що створене однією особою, діє на підставі:

а) статуту, затвердженого цією особою;

б) засновницького договору;

в) індивідуального установчого акта;

г) положення.

9. Установа створюється на підставі:

а) засновницького договору;

б) статуту;

в) спільного установчого акта, складеного засновниками;

г) індивідуального або спільного установчого акта, складеного засновником (засновниками).

10. У статуті товариства не вказують:

а) органи управління товариством та їх компетенція;

б) порядок прийняття рішень;

в) порядок вступу до товариства;

г) зобов'язання учасників створити товариство.

11. Скільки етапів включає проведення державної реєстрації юридичних осіб:

а) три;

б) чотири:

в) два;

г) п'ять.

12. Строк державної реєстрації юридичних осіб становить:

а) не більше трьох робочих днів;

б) не більше трьох календарних днів;

в) п'ять робочих днів;

г) не більше п'яти робочих днів.

13. Розмір реєстраційного збору під час проведення державної реєстрації юридичної особи становить:

а) п'ять неоподаткованих мінімумів доходів громадян;

б) двадцять неоподаткованих мінімумів доходів громадян;

в) один неоподаткований мінімум доходів громадян;

г) десять неоподаткованих мінімумів доходів громадян.

14. Моментом створення юридичної особи є:

а) з дня її державної реєстрації;

б) з дня подачі документів на державну реєстрацію;

в) з дня затвердження статуту;

г) з дня підписання засновницького договору.

15. Який спосіб створення юридичної особи застосовується у випадку, коли власник або уповноважений ним орган приймає рішення про створення організації та затверджує її статут або положення про неї:

а) нормативно-явочний;

б) дозвільний;

в) договірний;

г) розпорядчий.

16. Способом створення юридичної особи, що застосовується у випадку, коли умови її створення зафіксовані у законі у вигляді загального дозволу держави, але для виникнення конкретної організації потрібні прояв ініціативи організаторів і реєстрація у відповідному органі, є:

а) розпорядчий;

б) нормативно-явочний;

в) дозвільний;

г) договірний.

17. Не є способом припинення юридичної особи:

а) поділ;

б) перетворення;

в) злиття;

г) виділ.

18. Перехід за розподільчим балансом частини майна, прав та обов'язків юридичної особи до однієї або кількох створюваних нових юридичних осіб є:

а) поділом;

б) виділом;

в) перетворенням;

г) приєднанням.

19. Якою кількістю голосів ухвалюються рішення загальних зборів учасників товариства:

а) простою більшістю від кількості присутніх учасників, якщо інше не встановлено установчими документами або законом;

б) більшістю не менш ніж у 3/4 голосів;

в) більшістю не менш ніж у 2/3 голосів;

г) простою більшістю від загальної кількості учасників, якщо інше не встановлено установчими документами або законом.

20. Під час вирішення яких питань на загальних зборах учасник товариства не має права голосу:

а) щодо вчинення з ним правочину та спору між ним та товариством;

б) щодо ліквідації товариства;

в) щодо внесення змін до статуту товариства;

г) щодо відчуження майна товариства на суму, що становить п’ятдесят і більше відсотків майна товариства.

21. Виконавчий орган товариства може складатися:

а) з однієї або кількох осіб;

б) з п’яти осіб;

в) з однієї особи;

г) з трьох осіб.

22. Майно ліквідованої юридичної особи, що залишилося після задоволення вимог кредиторів, передається:

а) учасникам, якщо інше не встановлено установчими документами юридичної особи або законом;

б) засновникам юридичної особи;

в) територіальній громаді;

г) державі.

23. Які вимоги задовольняються насамперед у разі ліквідації неплатоспроможної юридичної особи:

а) щодо податків та зборів;

б) вимоги автора про плату за використання результату його інтелектуальної, творчої діяльності;

в) вимоги працівників;

г) щодо відшкодування шкоди, завданої каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я або смертю, та вимоги кредиторів, забезпечені заставою чи іншим способом.

24. Вимоги, що задовольняються у другу чергу, у разі ліквідації неплатоспроможної юридичної особи:

а) забезпечені заставою нерухомого майна;

б) вимоги працівників, пов'язані з трудовими відносинами;

в) щодо обов'язкових платежів;

г) щодо виплати заборгованості із заробітної плати.

25. Вимоги, що задовольняються у третю чергу, у разі ліквідації неплатоспроможної юридичної особи:

а) щодо витрат фонду гарантування вкладів фізичних осіб;

б) вимоги кредиторів, не забезпечені заставою;

в) щодо податків, зборів (обов'язкових платежів);

г) щодо повернення внесків членів трудового колективу до статутного фонду підприємства.

26. Вимоги, що задовольняються у четверту чергу, у разі ліквідації неплатоспроможної юридичної особи:

а) щодо повернення внесків членів трудового колективу до статутного фонду підприємства;

б) щодо витрат, пов'язаних з роботою ліквідаційної комісії;

в) щодо виплати заборгованості із заробітної плати за три останні місяці роботи;

г) усі відповіді неправильні.

27. Скільки осіб достатньо для створення господарського товариства:

а) трьох;

б) однієї особи, крім випадків створення повного і командитного товариства;

в) п'яти;

г) законом не обмежено.

28. Як називається товариство, учасники якого, відповідно до укладеного між ними договору, здійснюють підприємницьку діяльність від імені товариства і солідарно несуть субсидіарну відповідальності, за його зобов'язаннями усім майном, що їм належить:

а) акціонерне товариство;

б) командитне товариство;

в) товариство з додатковою відповідальністю;

г) повне товариство.

29. Чи допускається позбавлення учасника повного товариства права на участь у розподілі прибутку чи збитків:

а) так;

б) ні;

в) так, крім випадків, передбачених законом;

г) ні, крім випадків грубого порушення учасником своїх обов'язків.

30. Загальні збори акціонерів акціонерного товариства скликаються:

а) не рідше одного разу на рік;

б) не рідше двох разів на рік;

в) щомісяця;

г) лише у випадку, коли цього вимагають інтереси акціонерного товариства в цілому.

31. Рішення загальних зборів акціонерів щодо внесення змін до статуту товариства; ліквідації товариства ухвалюються … голосів акціонерів, які беруть участь у зборах:

а) більшістю не менш ніж у 3/4;

б) не менш ніж половиною;

в) не менш ніж 1/3;

г) не менш ніж 2/3.

32. Позначте відповідь, у якій правильно зазначено один із видів товариства залежно від мети їх діяльності:

а) підприємницькі;

б) благодійні;

в) комерційні;

г) прибуткові.

33. Це товариство, яке не має на меті одержання прибутку для його наступного розподілу між учасниками:

а) організація;

б) підприємство;

в) господарське товариство;

г) непідприємницьке товариство.

34. З якого моменту юридична особа вважається створеною:

а) з дня подання установчих документів для реєстрації;

б) з дня її державної реєстрації;

в) з дня досягнення згоди щодо створення юридичної особи;

г) з дня опублікування оголошення в засобах масової інформації про створення юридичної особи.

35. Цивільна правоздатність юридичної особи може бути обмежена лише за:

а) рішенням загальних зборів;

б) рішенням суду;

в) рішенням виконавчого органу місцевої ради;

г) вироком суду.

36. Юридична особа набуває цивільних прав та обов'язків і здійснює їх через …, які діють відповідно до установчих документів та закону:

а) уповноважених осіб;

б) представництва;

в) філії;

г) свої органи.

37. Особи, які створюють юридичну особу, несуть … відповідальність за зобов'язаннями, що виникли до її державної реєстрації:

а) солідарну;

б) субсидіарну;

в) колективну;

г) часткову.

38. Перехід за розподільчим балансом частини майна, прав та обов'язків юридичної особи до однієї або кількох створюваних нових юридичних осіб:

а) перетворення;

б) приєднання;

в) поділ;

г) виділ.

39. Зміна організаційно-правової форми юридичної особи – це:

а) перетворення;

б) злиття;

в) приєднання;

г) поділ.

40. Підстава для ліквідації юридичної особи:

а) рішення учасників юридичної особи;

б) рішення органу управління юридичною особою, уповноваженого на це установчими зборами;

в) лист про доцільність ліквідації у зв'язку з важким матеріальним становищем;

г) припис прокурора.

41. Вид припинення юридичної особи:

а) ліквідація;

б) реституція;

в) реквізиція;

г) реалізація майна юридичної особи.

Задачі

Задача 1

Гр. І. вирішив створити товариство з обмеженою відповідальністю. Державний реєстратор відмовив у реєстрації товариства, мотивуючи тим, що кількість учасників товариства з обмеженою відповідальністю повинна бути не менше трьох осіб, оскільки за Законом України «Про господарські товариства» саме так і передбачено. Крім того, не було надано документів про створення статутного фонду.

Чи є законними дії державного реєстратора? У яких випадках може бути відмовлено в реєстрації господарського товариства? Яким способом гр. І. може захистити свої права та яку аргументацію він повинен при цьому надати?

Задача 2

Товариство з обмеженою відповідальністю спеціалізувалося на наданні послуг у сфері перевезення. Його офіс розміщується в орендованому приміщенні. Власністю ТОВ була тільки комп'ютерна техніка, меблі та гроші на рахунку в банку. Гр. А. стверджував, що ТОВ не є юридичною особою, оскільки вона не має відокремленого майна, а його офіс розміщується в орендованому приміщенні, то неможливо визначити місце-знаходження юридичної особи, бо кімнати, які займає ТОВ, є місцезнаходженням тієї юридичної особи, якій вони належать на праві власності, а дві юридичні особи не можуть мати одне місцезнаходження.

Заперечуючи йому, гр. С. наполягав на тому, що у чинному ЦК України та в інших нормативно-правових актах взагалі не йдеться про те, що юридична особа повинна мати відокремлене майно і чітко визначене місцезнаходження. Тому ТОВ можна вважати юридичною особою.

Проаналізуйте кожну з наведених позицій відповідно до чинного законодавства.

Задача 3

Господарське товариство «А» складалося з таких учасників: юридичної компанії, ресторану, магазину, громадян Т. і Д. Учасники товариства внесли відповідні вклади до статутного фонду в рівних долях.

В установчих документах було вказано, що юридична компанія, ресторан, магазин несуть відповідальність за зобов'язаннями товариства всім своїм майном, яке належить їм на праві власності, а відповідальність громадян Т. і Д. обмежується тільки їх вкладами у майні товариства і вони не беруть участі в управлінні товариством.

Який вид господарського товариства створено в цьому випадку? Який порядок його створення? На підставі яких установчих документів діє цей вид господарського товариства?

Задача 4

2015 р. було створено товариство з обмеженою відповідальністю.

2020 р. виникла необхідність внести зміни в установчі документи ТОВ, пов'язані із зміною юридичної адреси, прийняттям до складу учасників нових осіб і вибуттям частини колишніх учасників. Було зібрано усі необхідні документи і подано для реєстрації змін. Однак органом реєстрації було відмовлено у реєстрації з таких мотивів:

– необхідно збільшити статутний фонд до 1 000 000 грн;

– необхідно перейменувати ТОВ у підприємство з іноземними інвестиціями, оскільки серед його учасників є іноземні громадяни;

– необхідно надати документи про право власності на офісне приміщення товариства;

– статут товариства потрібно нотаріально завірити.

Проаналізуйте відмову щодо відповідності її чинному законодавству?

Задача 5

Гр. В., перебуваючи у складі учасників командитного товариства, що займалося виробництвом консервованих продуктів харчування, вирішив заснувати власне підприємство. Не виходячи з товариства, він заснував товариство з додатковою відповідальністю, основним видом діяльності якого було виготовлення консервованих овочів. На неодноразові вимоги засновників командитного товариства припинити випуск ідентичної продукції він не реагував. Товариство вирішило виключити його зі складу учасників товариства.

Вирішіть спір відповідно до чинного законодавства. Який порядок виключення учасника зі складу товариства?

Задача 6

2016 р. товариство з обмеженою відповідальністю було зареєстроване за місцем проживання засновника. 2020 року товариство придбало окреме приміщення під офіс, у якому впродовж 6 місяців провадило свою діяльність. Дізнавшись про це, представники органу державної реєстрації скасували рішення про його реєстрацію, посилаючись на те, що товариство своєчасно не повідомило орган реєстрації про зміну свого місцезнаходження. Товариство звернулося до господарського суду.

Які підстави передбачені чинним законодавством для скасування державної реєстрації юридичної особи? Чи потрібно було повідомляти орган реєстрації про зміну місцезнаходження? Яке рішення має прийняти суд?

Задача 7

До господарського суду звернувся керівник ТОВ «Б» із позовною заявою про порушення справи про банкрутство щодо зазначеного товариства. Господарський суд, порушуючи провадження у справі, визначив, що товариство не має змоги розрахуватися з усіма кредиторами, та зобов’язав керівника боржника вчиняти дії щодо розпорядження майном, а в подальшому – провести санацію боржника. Керівник боржника, відповідно до покладених на нього обов’язків, дав відповідне оголошення у пресі та сформував реєстр вимог кредиторів. Ряд кредиторів пропустили місячний строк, тому

їх вимоги не були внесені до реєстру вимог, що було ними оскаржено в судовому порядку. Суд не задовольнив вимоги кредиторів через відсутність підстав для поновлення місячного строку.

У подальшому було запропоновано укласти мирову угоду між сторонами, за умовами якої 50 % заборгованості списувалося, а інша частина підлягала виплаті упродовж 3 років.

За яких підстав і хто може подати позов до суду про порушення справи про банкрутство? Визначіть стадії провадження у справі про банкрутство. Чи могла б у цьому випадку бути проведена санація боржника? Що таке мирова угода і чи правомірно вона укладена у ситуації?

Задача 8

Товариство з обмеженою відповідальністю упродовж року торгувало медикаментами, не придбавши при цьому ліцензії на здійснення цього виду діяльності. Орган державної податкової служби подав позов про ліквідацію товариства. Товариство проти позову заперечувало, посилаючись на те, що торгівля без ліцензії не може бути підставою для ліквідації товариства.

Що таке ліцензування господарської діяльності і які її види підлягають ліцензуванню? Чи може бути торгівля без ліцензії підставою для ліквідації товариства? Чи мав право податковий орган подавати подібний позов? Яке рішення має прийняти суд?

Задача 9

Гр. С., учасник товариства з обмеженою відповідальністю, виїхав за кордон на постійне місце проживання. Решта учасників вирішили виключити його зі складу товариства. Однак державним реєстратором їм було відмовлено у реєстрації таких змін із посиланням на те, що виключити учасника можна лише за його письмовою заявою.

Чи правомірна така відмова? Як можна довести, що учасник систематично не виконує обов'язки, покладені на нього товариством? Що робити із часткою в статутному фонді учасника, який виїхав за кордон?

Задача 10

Громадяни А. та С. вирішили створити товариство з додатковою відповідальністю і подали усі документи, необхідні для здійснення державної реєстрації. Але їм було відмовлено у проведенні державної реєстрації товариства у зв'язку з тим, що ревізійна комісія, яка утворюється зборами учасників товариства з їх кількості, повинна налічувати не менше трьох осіб.

Чи правомірна відмова? Якою повинна бути мінімальна і максимальна кількість учасників товариства з додатковою відповідальністю? Що таке ревізійна комісія та який порядок її створення? Чи є підстави для розгляду спору в суді?

Задача 11

Господарський суд виніс рішення про визнання товариства з обмеженою відповідальністю банкрутом, у результаті чого було розпочато ліквідаційну процедуру. Ліквідатор, відповідно до чинного законодавства, оголосив через засоби масової інформації умови продажу майна банкрута, а саме: склад майна, порядок продажу, умови і строки. Однак частина вимог кредиторів після продажу майна банкрута залишилась незадоволеною, що було зафіксовано у звіті ліквідатора.

На яке майно банкрута може бути звернено стягнення з метою задоволення вимог кредиторів? Які порядок оцінки й умови реалізації майна банкрута? Чи можлива передача майна банкрута кредитору в рахунок погашення боргових зобов'язань?

Яка черговість задоволення вимог кредиторів передбачена чинним законодавством? Які претензії вважаються погашеними?

Задача 12

Відповідно до статуту товариства з обмеженою відповідальністю кожному з учасників надавалося право після сплати ним свого внеску повним обсягом у будь-який час збільшувати суму статутного фонду із внесенням відповідних змін до установчих документів. Але коли один із учасників звернувся до державного реєстратора із заявою зареєструвати відповідні зміни, йому було відмовлено з посиланням на те, що решта учасників не повністю

внесла свої внески, а тому він не може збільшувати своєї частки в статутному фонді товариства.

Що таке статутний фонд товариства з обмеженою відповідальністю і як він формується? За яких умов можливе збільшення статутного фонду товариства? Чи правомірна відмова відповідно до чинного законодавства?

Творчі завдання

1. Розробіть проєкт засновницького договору про створення акціонерного товариства.

2. Розробіть корпоративний договір, за яким учасники товариства зобов'язуються реалізовувати свої права та повноваження певним способом.

3. Зробіть проєкт безвідкличної довіреності з корпоративних прав.

4. Розробіть статут господарського товариства:
– з обмеженою відповідальністю;
– повною відповідальністю;
– командитного товариства;
– з додатковою відповідальністю;
– акціонерного товариства.

5. Розробіть план проведення річних загальних зборів акціонерного товариства.

6. Розробіть проєкт повідомлення про набуття та відчуження значного пакета акцій публічного акціонерного товариства.

7. Розробіть порядок викупу акціонерним товариством розміщених ним цінних паперів.

8. Змоделюйте ситуацію та розробіть проєкт плану санації боржника.

9. Змоделюйте ситуацію та розробіть проєкт заяви про відкриття провадження у справі про банкрутство, яка подається:

– кредитором;

– боржником.

10. Напишіть реферат на одну з тем:

«Особливості банкрутства страховиків»;

«Особливості банкрутства професійних учасників ринку цінних паперів»;

«Особливості банкрутства суб'єкта підприємницької діяльності, який є стороною одного або кількох похідних (деривативів) чи правочинів щодо цінних паперів, укладених або вчинених з посиланням на обов'язковість угоди щодо ліквідаційного неттінгу»;

«Особливості банкрутства фермерського господарства»;

«Особливості банкрутства державних підприємств та підприємств, у статутному капіталі яких частка державної власності перевищує 50 відсотків»;

«Співпраця з іноземними судами та керуючими іноземною процедурою банкрутства»;

«Відновлення платоспроможності фізичної особи».

11. Розв'яжіть кросворд:

По горизонталі:

2. Як поділяються юридичні особи залежно від виду права власності?

3. Припинення існування юридичної особи відбувається шляхом реорганізації або …

5. Юридичні особи … права створюються на підставі установчих документів.

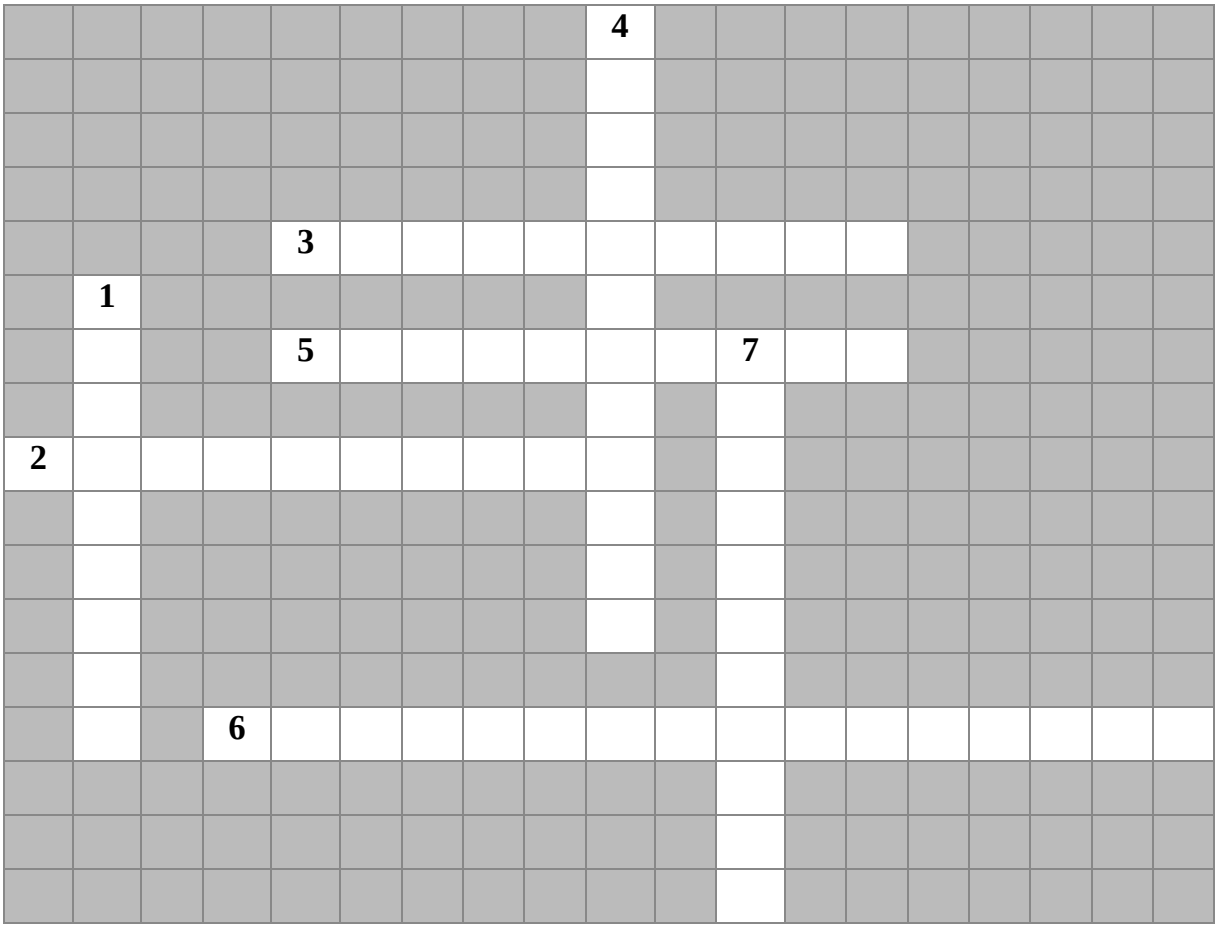
6. Як називаються юридичні особи, що перебувають на самоокупності?

По вертикалі:

1. З якого моменту виникає цивільна правоздатність юридичної особи?

4. Цивільна … юридичної особи виникає одночасно з виникненням у неї цивільної правоздатності і здійснюється через систему органів юридичної особи або через своїх учасників.

7. Юридичною особою визнається …, створена і зареєстрована у встановленому законом порядку.

Юридичні терміни

Акціонерне товариство – господарське товариство, статутний капітал якого поділено на визначену кількість часток однакової номінальної вартості, корпоративні права за якими посвідчуються акціями.

Асоціації – це договірні об’єднання, створені з метою постійної координації господарської діяльності, при цьому асоціація не має права втручатися у виробничу і комерційну діяльність будь-кого з її учасників.

Банкрутство – визнана господарським судом неспроможність боржника відновити свою платоспроможність за допомогою процедури санації та реструктуризації і погасити встановлені у порядку, визначеному законодавством, грошові вимоги кредиторів інакше, ніж через застосування ліквідаційної процедури.

Боржник – юридична особа або фізична особа, зокрема фізична особа-підприємець, неспроможна виконати свої грошові зобов'язання, строк виконання яких настав.

Виробничий кооператив – це добровільне об'єднання громадян на засадах членства для спільної виробничої або іншої господарської діяльності, яка базується на їхній особистій трудовій участі та об'єднанні його членами майнових пайових внесків; статутом кооперативу та законом може бути передбачено участь у діяльності виробничого кооперативу на засадах членства також інших осіб.

Господарське товариство – це підприємства, установи, організації, створені на засадах угоди юридичними особами і громадянами шляхом об'єднання їх майна та підприємницької діяльності з метою одержання прибутку.

Грошове зобов'язання – зобов'язання боржника сплатити кредитору певну грошову суму відповідно до цивільно-правового правочину (договору) та на інших підставах, передбачених законодавством України.

Державне унітарне підприємство – це підприємство, яке утворюється компетентним органом державної влади в розпорядчому порядку на базі відокремленої частини державної власності, як правило, без поділу її на частки, і входить до сфери його управління.

Злиття юридичної особи – це об'єднання двох або більше юридичних осіб в одну нову юридичну особу, при цьому ці юридичні особи припиняють своє існування і передають свої права та обов'язки новоствореній **юридичній особі**.

Керуючий санацією – це фізична особа, яка, відповідно до рішення господарського суду, організовує здійснення санації боржника.

Командитне товариство – це господарське товариство, в якому разом з одним або більше учасниками, які здійснюють від імені товариства підприємницьку діяльність і несуть відповідальність за зобов'язаннями товариства всім своїм майном, є один або більше учасників, відповідальність яких обмежується вкладом у майні товариства (вкладників) та які не беруть участі в діяльності товариства.

Консорціуми – тимчасові статутні об'єднання промислового і банківського капіталу для досягнення спільної мети.

Концерни – статутні об'єднання підприємств промисловості, наукових організацій, транспорту, банків, торгівлі тощо на основі повної фінансової залежності від одного чи групи підприємців (ст. 120 Господарського кодексу України).

Корпоративні права – сукупність майнових і немайнових прав акціонера-власника акцій товариства, які випливають з права власності на акції, що включають право на участь в управлінні акціонерним товариством, отримання дивідендів та активів акціонерного товариства у разі його ліквідації відповідно до закону, а також інші права та правомочності, передбачені законом чи статутними документами.

Корпорації – договірні об'єднання, створені на основі поєднання виробничих, наукових та комерційних інтересів з делегуванням окремих повноважень з централізованого регулювання діяльності кожного з учасників.

Кредитор – юридична або фізична особа, а також контролюючий орган, уповноважений, відповідно до Податкового кодексу України, здійснювати заходи щодо забезпечення погашення податкового боргу та недоїмки зі сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування у межах своїх повноважень, та інші державні органи, які мають вимоги щодо грошових зобов'язань до боржника; забезпечені

кредитори – кредитори, вимоги яких до боржника або іншої особи забезпечені заставою майна боржника; конкурсні кредитори – кредитори за вимогами до боржника, що виникли до відкриття провадження у справі про банкрутства і виконання яких не забезпечено заставою майна боржника; поточні кредитори – кредитори за вимогами до боржника, що виникли після відкриття провадження у справі про банкрутство.

Ліквідація юридичної особи – припинення існування юридичної особи шляхом внесення відповідного запису до Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців.

Місцезнаходження юридичної особи – це фактичне місце ведення діяльності чи розташування офісу, з якого проводиться щоденне керування діяльністю юридичної особи (переважно перебуває керівництво) та здійснення управління й обліку.

Найменування юридичної особи – це інформація про її організаційно-правову форму та назву; найменування установи має містити інформацію про характер її діяльності; юридична особа може мати, крім повного найменування, скорочене найменування; юридична особа, що є підприємницьким товариством, може мати комерційне (фірмове) найменування; комерційне (фірмове) найменування юридичної особи може бути зареєстроване у порядку, встановленому законом; найменування юридичної особи вказується в її установчих документах і вноситься до єдиного державного реєстру.

Непідприємницькі товариства – це товариства, які не мають на меті одержання прибутку для його наступного розподілу між учасниками.

Обов'язковий викуп акцій – обов'язкове придбання за плату та на вимогу акціонера розміщених товариством акцій.

Особисті немайнові права юридичної особи – це право на недоторканність її ділової репутації, таємницю кореспонденції, інформацію та інші особисті немайнові права, які можуть їй належати.

Організаційно-правові форми юридичних осіб – це товариства, установи та інші форми, встановлені законом.

Повне товариство – це господарське товариство, учасники якого займаються спільною підприємницькою діяльністю і несуть солідарну відповідальність за зобов'язаннями товариства усім своїм майном.

Поділ юридичної особи – це коли на базі однієї юридичної особи виникає дві або більше нових юридичних осіб, а ця перша припиняється.

Підприємницьке товариство – це товариство, яке здійснює підприємницьку діяльність з метою одержання прибутку та наступного його розподілу між учасниками (підприємницькі товариства), можуть бути створені лише як господарські товариства (повне товариство, командитне товариство, товариство з обмеженою або додатковою відповідальністю, акціонерне товариство) або виробничі чи сільськогосподарські кооперативи, сільськогосподарські кооперативні об'єднання, що діють з метою одержання прибутку.

Перетворенням юридичної особи – це зміна її організаційно-правової форми, в результаті якої до нової юридичної особи переходять усі майно, права та обов'язки попередньої юридичної особи, тобто одна юридична особа припиняється, а інша юридична особа утворюється.

Представництво – це відокремлений підрозділ юридичної особи, що розташований поза її місцезнаходженням та здійснює представництво і захист інтересів юридичної особи.

Санація – це система заходів, що здійснюються під час провадження у справі про банкрутство з метою запобігання визнання боржника банкрутом та його ліквідації, спрямована на оздоровлення фінансово-господарського становища боржника, а також задоволення повним обсягом або частково вимог кредиторів шляхом кредитування, реструктуризації підприємства, боргів і капіталу та зміну організаційно-правової та виробничої структури боржника.

Статутний капітал – капітал товариства, що утворюється із суми номінальної вартості всіх розміщених акцій товариства.

Сторони у справі про банкрутство – конкурсні кредитори (представник комітету кредиторів), забезпечені кредитори, боржник (банкрут).

Товариство з додатковою відповідальністю – це господарське товариство, статутний (складений) капітал якого поділений на частки визначених установчими документами розмірів. Учасники такого товариства відповідають за його боргами своїми внесками до статутного (складеного) капіталу, а за недостатністю цих сум – додатково належним їм майном в однаковому для всіх учасників кратному розмірі до внеску кожного учасника.

Товариство з обмеженою відповідальністю – це господарське товариство, що має статутний капітал, розділений на частки, розмір яких визначається установчими документами.

Цивільна правоздатність юридичної особи – це здатність мати такі самі цивільні права та обов'язки (цивільну правоздатність), як і фізична особа, крім тих, які за своєю природою можуть належати лише людині.

Цивільна дієздатність юридичної особи – це юридична особа, яка набуває цивільних прав та обов'язків і здійснює їх через свої органи, які діють відповідно до установчих документів та закону.

Учасники господарського товариства – це фізична або юридична особа.

Філія – це відокремлений підрозділ юридичної особи, що розташований поза її місцезнаходженням та здійснює всі або частину її функцій.

Юридична особа – це організація, створена і зареєстрована у встановленому законом порядку.

Список рекомендованих джерел

1. Конституція України. Прийнята Верховною Радою України 28 червня 1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.

2. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. *Голос України*. 2003. № 45–46, 12 березня; № 47–48, 13 березня.

3. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 р. / Міністерство юстиції України. *Офіційні тексти*. К.: Юрінком Інтер, 2003. 304 с.

4. Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні: Закон України від 12 липня 2001 р. № 2658-III (із змінами та доповненнями). *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 47. Ст. 251.

5. Про введення мораторію на примусову реалізацію майна: Закон України від 29 листопада 2001 р. № 2864-III. *Офіційний вісник України*. 2001. № 52. Ст. 2332.

6. Про забезпечення вимог кредиторів та реєстрацію обтяжень: Закон України. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 11 (12.03.2004). Ст. 140.

7. Про фінансовий лізинг: Закон України від 11 грудня 2003 року. *Урядовий кур'єр.* 2004. № 8.

8. Про захист персональних даних: Закон України від 12 квітня 2011 р. № 2658-III (із змінами та доповненнями). *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 47. Ст. 251.

9. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 5–6. Ст. 3.

10. Про регулювання бартерних (товарообмінних) операцій у зовнішньоекономічній діяльності: Закон України 23 грудня 1998 року № 351-XIV. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 5–6. Ст. 44.

11. Угода про порядок вирішення спорів, пов'язаних із здійсненням господарської діяльності від 20.03.1992. *Офіц. вісн. України*. 2005. № 12. 587 с.

12. Жеков Д. В. Правонаступництво як елемент реорганізації юридичної особи. *Актуальні проблеми держави та права*: зб. наукових праць. Одеса: Юрид. літ-ра, 2014. Вип. 74. С. 281–287.

13. Жеков Д. В. До питання про підстави ліквідації юридичної особи та їх класифікація. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія «Право». 2014. № 28. Т. 1. С. 121–124.

14. Жеков Д. В. Поняття юридичної особи та її ознаки. *Науковий вісник Херсонського державного університету.* Серія «Юридичні науки». 2014. № 4. Т. 1. С. 125–128.

15. Кібенко О. Р. Сучасний стан та перспективи правового регулювання корпоративних відносин: порівняльно-правовий аналіз права ЄС, Великобританії та України: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.04. Х., 2006. 526 с.

16. Короєд С. О. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України: станом на 05.02.2019. К.: Центр учбової літератури, 2019. 1168 с.

17. Кучеренко І. М. Організаційно-правові форми юридичних осіб приватного права: монографія. К.: Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2004. 328 с.

18. Саветчук В. М. Порядок злиття господарських товариств: теоретичний та практичний аспекти. *Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України*: збірник наукових статей. Івано-Франківськ: ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», 2018. Випуск 46. С. 117–126.

19. Саветчук В. М. Поняття та сутність категорій «злиття» та «приєднання» у національному та зарубіжному законодавстві: порівняльно-правовий аспект. *Науковий вісник Ужгородського національного університету.* Серія «Право». 2018. Випуск 50. Т. 1. С. 103–106.

20. Сазонов В. В. Засновницький договір у створенні господарського товариства. *Підприємництво, господарство і право.* 2019. № 3 (277). С. 63–69.

21. Сазонов В. В. Переважне право у випадку купівлі-продажу частки у ТОВ: проблеми теорії та практики. *Актуальні питання розвитку та взаємодії публічного та приватного права*: матеріали науково-практичної конференції (м. Львів, 15 березня 2019 р.). Львів, 2019. С. 36–39.

22. Сазонов В. В Механізм правового регулювання корпоративних правовідносин в контексті дослідження підстав їх виникнення. *Актуальні проблеми правових наук в євроінтеграційному вимірі:* матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Харків, 20–21 грудня 2019 р.). Харків, 2019. С. 104–107.

23. Щербакова Н. В. Правове регулювання злиття та приєднання господарських товариств: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.04 «Господарське право; господарсько-процесуальне право». Донецьк, 2006. 20 с.

24. Цивільне право України. Особлива частина: підручник / за ред. О. В. Дзери, Н. С. Кузнєцової, Р. А. Майданика. 5-те вид., стер. Київ: Юрінком Інтер, 2017. 1173 с.

25. Цивільне право України: договірні та недоговірні зобов'язання: підручник / за заг. ред. С. С. Бичкової. 3-тє вид., змін. та допов. Київ: Правова єдність: Алерта, 2014. 495 с.

26. Цивільне право України: навч. посіб.: у 2-х т. Т. 2 / Ю. Ф. Іванов, О. В. Куриліна, М. В. Іванова. Київ: Алерта, 2018. 345 с.

27. Цивільне право України: особлива частина: підручник / за ред. В. Г. Фазикоша, С. Б. Булеци., В. В. Заборовського. К., 2013. 751 с.

28. Цивільне право України: підручник: у 2-х ч. / за ред. проф. Р. Б. Шишки. Ч. 2. Особлива. 2-е вид., перероб. і доп. К.: Ліра-К, 2018. 996 с.

29. Цивільне та сімейне право України: навч. посібник / за ред. Є. О. Харитонова. Одеса: Фенікс, 2018. 598 с.

30. Юркевич Ю. М. Припинення юридичних осіб з правонаступництвом: монографія. Хмельницький, 2010. 224 с.

ТЕМА 5
ОБ'ЄКТИ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВ

План

5.1. Поняття і види об'єктів цивільних прав. Оборотоздатність об'єктів цивільних прав.

5.2. Речі як об'єкти цивільних прав. Тварини. Майно.

5.3. Гроші, валютні цінності та цінні папери як об'єкти цивільних прав.

5.4. Дії, послуги та зобов'язальні вимоги як об'єкти цивільних прав.

5.5. Нематеріальні блага як об'єкти цивільних прав: поняття, види, значення.

Перелік питань для самоконтролю

1. Як співвідносяться термінологічні словосполучення «об'єкти цивільних прав» і «об'єкти цивільних правовідносин»?

2. Дайте поняття об'єктів цивільних прав.

3. У чому полягає оборотоздатність об'єктів цивільних прав? Визначте межі оборотоздатності об'єктів цивільних прав.

4. Дайте поняття речі і наведіть класифікацію речей.

5. Дайте визначення поняття грошей. Окресліть особливості готівкових та безготівкових коштів. У чому полягає подібність та відмінності грошей і речей?

6. Дайте визначення валютних цінностей, наведіть їх перелік і охарактеризуйте їх правовий режим.

7. Дайте визначення цінних паперів. У чому полягає відмінність цінних паперів від інших об'єктів цивільних прав?

8. Наведіть класифікацію цінних паперів.

9. Поясніть, у чому полягають особливості дій (результатів робіт та послуг) як об'єктів цивільних прав.

10. Які ви знаєте види послуг?

11. Охарактеризуйте нематеріальні блага як об'єкти цивільних прав.

12. Назвіть, метали якої групи належать до монетарних металів.

13. Які види цінних паперів виділяє ЦК України?

14. Які суб'єкти можуть випускати (видавати) цінні папери?

15. Назвіть, до якого виду цінних паперів за змістом належить коносамент?

Тести

1. До об'єктів цивільних прав не належать:

а) цінні папери;

б) правочини;

в) інформація;

г) гроші.

2. Об'єктами, що не можуть бути предметом цивільно-правових угод або іншим способом переходити від однієї особи до іншої, називають:

а) об'єкти, що перебувають у вільному обігу;

б) об'єкти, що обмежені в цивільному обігу;

в) цінні папери;

г) об'єкти, що вилучені з цивільного обігу.

3. Чи можуть бути предметом цивільного обігу тварини, занесені до Червоної книги України:

а) ні;

б) лише у випадках та порядку, встановлених законом;

в) так;

г) так, якщо не будуть при цьому порушуватись правила поводження з тваринами.

4. Індосаментом називається:

а) вид цінного папера;

б) особа, яка передає право за цінним папером;

в) передавальний напис, вчинений на цінному папері;

г) володілець цінного папера.

5. На що не поширюється правовий режим речі:

а) на тварин;

б) на цінні папери;

в) на неподільні речі;

г) на повітряні та морські судна.

6. Майном називається:

а) окрема річ, сукупність речей, а також майнові права та обов'язки;

б) сукупність речей;

в) сукупність речей, що утворюють єдине ціле;

г) сукупність нерухомих речей.

7. Складовими частинами речі є:

а) сукупність речей, які утворюють єдине ціле, що дає змогу використовувати його за призначенням;

б) все те, що не може бути відокремлене від речі без пошкодження або істотного знецінення;

в) все те, що виробляється, добувається, одержується з речі або приноситься річчю;

г) все те, що може бути виділене з речі без втрати її цільового призначення.

8. Продукція, плоди та доходи від речі належать:

а) власникові речі;

б) власникові речі, якщо інше не встановлено договором або законом;

в) володільцеві речі;

г) користувачеві речі.

9. Чи може бути предметом застави підприємство як єдиний майновий комплекс:

а) так, якщо інше не встановлено законом або договором;

б) так;

в) ні;

г) лише у випадках і в порядку, встановлених законом.

10. Делістингом називається:

а) вид цінного папера;

б) особа, яка має право власності на цінний папір;

в) процедура включення цінних паперів до реєстру організатора торгівлі;

г) процедура виключення цінних паперів з реєстру організатора торгівлі.

11. Емісією називається:

а) вид цінного папера;

б) встановлена законодавством послідовність дій щодо вилучення з обігу цінних паперів;

в) встановлена законодавством послідовність дій щодо випуску та розміщення цінних паперів;

г) передавальний напис на цінному папері.

12. Індосантом називається:

а) фізична або юридична особа, яка передає право за цінним папером;

б) фізична особа, якій передається право за цінним папером;

в) ідентифікаційний номер цінного папера;

г) вид цінного папера.

13. Цінними паперами, що посвідчують однакові права їх власників у межах одного випуску стосовно особи, яка бере на себе відповідні зобов'язання, є:

а) коносамент;

б) індосамент;

в) неемісійні цінні папери;

г) емісійні цінні папери.

14. Цінні папери за формою існування поділяються на:

а) емісійні та неемісійні;

б) документарні та бездокументарні;

в) іменні та ордерні;

г) боргові та товаророзпорядчі.

15. Цінні папери за формою випуску поділяються на:

а) документарні та бездокументарні;

б) пайові та похідні;

в) на пред'явника, іменні та ордерні;

г) емісійні та неемісійні.

16. Акції належать до:

а) пайових;

б) боргових;

в) похідних;

г) товаророзпорядчих.

17. Не належать до боргових цінних паперів:

а) облігації підприємств;

б) векселі;

в) ощадні (депозитні) сертифікати;

г) інвестиційні сертифікати.

18. До іпотечних цінних паперів не належать:

а) заставні;

б) іпотечні сертифікати;

в) іпотечні облігації;

г) коносаменти.

19. Як називаються цінні папери, механізм випуску та обігу яких пов'язаний з правом на придбання чи продаж упродовж строку, встановленого договором, цінних паперів, інших фінансових та/або товарних ресурсів:

а) борговими;

б) похідними;

в) товаророзпорядчими;

г) пайовими.

20. Як передаються права, посвідчені ордерним цінним папером:

а) шляхом вручення цінного папера іншій особі;

б) у порядку, встановленому законами України;

в) шляхом укладення окремого договору;

г) шляхом вчинення індосаменту.

21. Мінімальна номінальна вартість акції не може бути меншою, ніж:

а) одна гривня;

б) сто гривень;

в) одна копійка;

г) десять копійок.

22. Частка привілейованих акцій у статутному капіталі акціонерного товариства не повинна перевищувати:

а) 25 відсотків;

б) 20 відсотків;

в) 10 відсотків;

г) 50 відсотків.

23. Цінний папір, що посвідчує безумовне грошове зобов'язання або наказ третій особі сплатити після настання строку платежу визначену суму, називається:

а) індосамент;

б) коносамент;

в) вексель;

г) облігація.

24. Бланковим індосаментом є:

а) індосамент із зазначенням особи, якій або за наказом якої має бути здійснене виконання;

б) індосамент без зазначення особи, якій має бути здійснене виконання;

в) індосамент, обмежений лише дорученням здійснювати права, посвідчені цінним папером, без їх передання;

г) цінний папір, обіг якого не потребує реєстрації.

25. Інформацією є:

а) публічно оголошені відомості;

б) відомості, що можуть поширюватися на визначених суб'єктом умовах;

в) документовані або публічно оголошені відомості про події, що мали або мають місце у суспільстві, державі та навколишньому середовищі;

г) відомості, розголошення яких може завдати шкоди суспільству або окремим особам.

26. Масовою інформацією є:

а) публічно поширювана друкована та аудіовізуальна інформація;

б) сукупність документованих або публічно оголошених відомостей про особу, державу, суспільство;

в) офіційна документована інформація, яка створюється в процесі діяльності органів влади;

г) відомості про ставлення окремих громадян і соціальних груп до суспільних подій.

27. Адміністративною інформацією є:

а) офіційна документована інформація, яка створюється у процесі поточної діяльності законодавчої, виконавчої та судової влади, органів місцевого самоврядування;

б) офіційні документовані дані, що дають кількісну характеристику явищ та процесів, які відбуваються в економічній соціальній, культурній та інших сферах життя і збираються, використовуються, поширюються та зберігаються органами державної влади, місцевого самоврядування, юридичними особами відповідно до законодавства;

в) публічно оголошені відомості про суспільне, державне життя та навколишнє природне середовище;

г) публічно оголошувані відомості про досягнення науки, техніки та виробництва.

28. Офіційною документованою державною інформацією, яка дає кількісну характеристику масових явищ і процесів, що відбуваються в економічній, соціальній, культурній та інших сферах життя, є:

а) масова;

б) правова;

в) соціологічна;

г) статистична.

29. Документовані або публічно оголошені відомості про ставлення окремих громадян і соціальних груп до суспільних подій та явищ, процесів, фактів називаються:

а) адміністративна інформація;

б) соціологічна інформація;

в) інформація довідково-енциклопедичного характеру;

г) масова інформація.

30. Офіційна документована інформація, яка створюється у процесі поточної діяльності законодавчої, виконавчої та судової влади, органів місцевого самоврядування, є:

а) масовою;

б) адміністративною;

в) інформацією державних органів та органів місцевого самоврядування;

г) правовою.

Задачі

Задача 1

Власники квартир у багатоповерховому будинку висунули позов до Державної служби України з надзвичайних ситуацій про відшкодування завданих збитків. Як з'ясувалося, на 8 поверху розпочалася пожежа, під час гасіння якої пожежники залили всі квартири, розташовані нижче. Майно мешканців та їх квартири були суттєво пошкодженні.

Чи підлягає позов задоволенню? Вирішіть питання про відшкодування збитків, завданих діями пожежників.

Задача 2

Громадянин К., наполягаючи на розірванні шлюбу та розподілі спільного майна, що було нажите в період шлюбу, просив передати йому автомобіль, заперечуючи половину вартості сплатити колишній дружині. Остання вимагала розподілу майна в натурі: сервант, стіл для обіду, стіл письмовий (100 тис. грн) – залишити за гр. К., а інші частини гарнітуру на ту саму вартість залишити за нею.

Як вирішити поділ майна відповідно до чинного законодавства?

Задача 3

Громадянин О., в інтернеті на сайті відомого фотографа, у якого він колись фотографувався, побачив свою фотографію. Остання йому не сподобалась і він почав вимагати забрати її із сайту та відшкодувати моральні та матеріальні збитки за її розміщення без його згоди. Фотограф заявив, що на сайті виставлені кращі роботи. Фотографія не порочить гідність громадянина О.

Чи обґрунтована у цьому випадку вимога громадянина О.?

Задача 4

Громадяни П., Ж. та А. купили за спільні кошти 10 лотерейних білетів, домовившись, що усі виграні гроші розділять між собою у рівних частинах. Білети зберігались у гр. Ж. На один з них випав виграш 100 тис. грн. Однак громадянин Ж. відмовився ділити виграш з громадянами П. та А.

Заперечуючи проти позову, поданого П. та А., гр. Ж. указав, що лотерейний білет як цінний папір не може бути предметом угоди між громадянами, а тому вона є недійсною.

Як вирішити цю справу відповідно до чинного законодавства?

Задача 5

У вересні фермерське господарство купило в агрофірми 100 тонн кормових буряків та розрахувалося за них. Однак через неможливість забезпечення їх належного зберігання буряки не було вивезено і вони залишилися на зберігання у продавця. При цьому зберігання було оформлено відповідним договором. У листопаді внаслідок сильних морозів кормові буряки замерзли і почали гнити. Фермерське господарство вимагало передати йому буряки чи повернути гроші з урахуванням інфляції та необхідності доставки буряків з іншого регіону, але йому було відмовлено. Фермер звернувся з позовом до суду. Зі свого боку, агрофірма подала зустрічний позов про відшкодування витрат, пов'язаних зі зберіганням кормових буряків.

Як вирішити спір відповідно до чинного законодавства?

Задача 6

У процесі продажу товариства з обмеженою відповідальністю між продавцем П. та покупцем Г. виник спір відносно визначення складу майна, яке має перейти покупцеві. Г. наполягав на тому, щоб до нього перейшли гроші з рахунку товариства, цінні папери та право на торговельну марку. Водночас він був проти того, щоб до нього перейшли борги товариства перед іншими кредиторами та обов'язки щодо сплати податків. П. проти цього заперечував.

Вирішіть спір відповідно до чинного законодавства.

Задача 7

До колекції художніх картин гр. О. входила картина, яка була визнана пам'ятником історії та культури. У процесі розслідування кримінальної справи, порушеної за фактом крадіжки з будинку власника, слідчий встановив, що власник насправді продав її за 5 000 доларів США гр. О., а потім інсценував крадіжку. Було подано позов про визнання договору недійсним і конфіскацію картини в дохід держави.

Яке рішення має бути винесено у справі?

Задача 8

Гр. М. звернулася до суду з позовом до свого чоловіка про поділ майна. Позивачка наполягала на розподілі майна в натурі і виділенні їй частки спільної власності, а саме: половини технічної бібліотеки, однієї шафи з меблевого гарнітуру та трьох столових сервізів, автомобіля та половини будинку.

Як має вирішити справу суд?

Задача 9

На ґрунті неприязних стосунків між громадянами А. та О., які працювали на одному підприємстві, гр. О. почав розповідати співробітникам, що гр. А. зловживає наркотичними речовинами, має багато позик у банку, недобросовісно виконує свою роботу. Гр. А. подав позовну заяву до суду про захист своєї честі та гідності.

Що є об'єктом порушених прав у цієї ситуації і як повинна вирішитись задача?

Задача 10

Громадянин К. упродовж тривалого часу колекціонував старовинні монети. Після його смерті було оголошено заповіт, за яким усе майно, зокрема і колекція монет, повинно перейти у рівних частках до дружини та його рідної сестри. Дружина гр. К. заперечувала проти поділу монет, вважаючи, що вони є неподільними, і пропонувала рідній сестрі її частку замінити іншим майном із своєї частки або відшкодувати вартість цієї частини спадку грошима. Сестра не погоджувалась із жодним варіантом і вимагала передачі відповідної частини монет у натурі. Дружина гр. К. звернулася до суду за захистом своїх прав.

Дайте правовий аналіз ситуації.

Задача 11

Подружжя О. упродовж тривалого часу колекціонувало старовинні книги. Після смерті чоловіка, відповідно до заповіту, належне йому майно повинно перейти в рівних частках до дружини і сина. Дружина категорично заперечувала проти поділу

книг, вважаючи, що колекція є неподільною. Син померлого вимагав передачі йому його частини книг.

1 варіант. *Визначте, що належить до подільних і неподільних речей? Чи можливий поділ старовинних книг у натурі?*

2 варіант. *Як вирішився б спір, якби його предметом були: а) автомобіль; б) колекція марок; в) земельна ділянка; г) однокімнатна квартира; д) сервіз.*

Творчі завдання

1. Напишіть реферат на одну з тем:

«Особливі об’єкти цивільних прав»;

«Теорії юридичної природи грошей»;

«Оборотоздатність об’єктів цивільних прав»;

«Тварини як об’єкт цивільного права»;

«Підприємство як єдиний майновий комплекс»;

«Особисті немайнові блага як об’єкти цивільного права».

2. Зробіть презентацію на одну з тем:

«Види об’єктів цивільних прав»;

«Речі як об’єкти цивільних прав»;

«Цінні папери як об’єкти цивільних прав».

3. Проаналізуйте судову практику щодо:

– речі як предмета матеріального світу, щодо якого можуть виникати цивільні права та обов’язки;

– тварини як об’єкти цивільного права;

– продукція, плоди та доходи як об’єкти цивільного права;

– виконання за цінним папером:

а) поділу майна подружжя;

б) продажу підприємства як єдиного майнового комплексу;

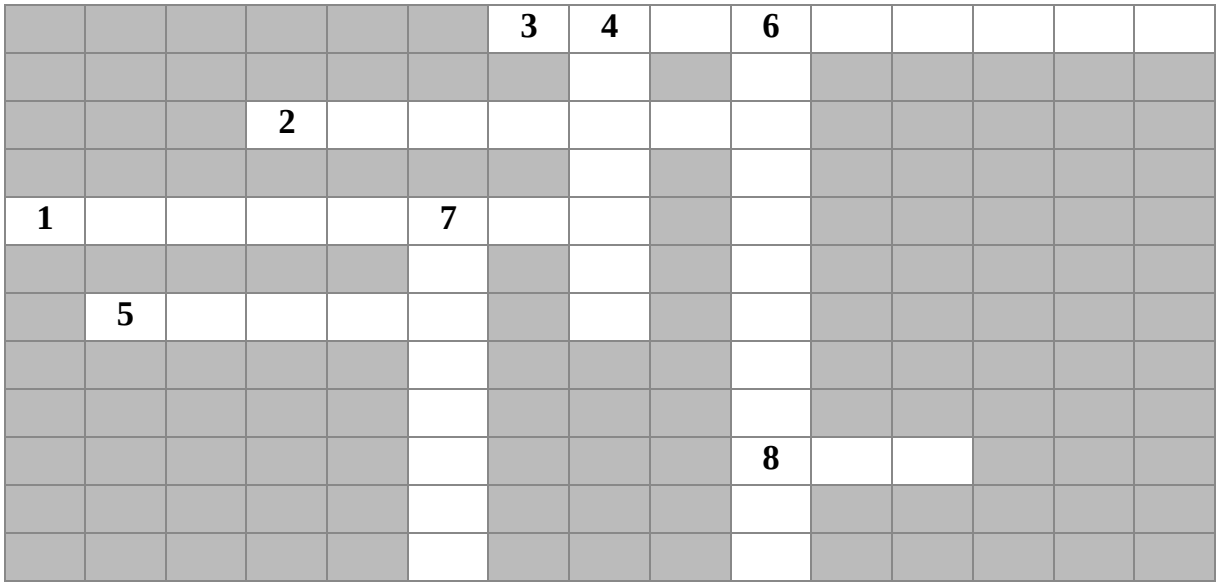
в) купівлі-продажу цінних паперів;

г) захисту особистих немайнових благ.

4. Складіть розширений план-конспект за цією темою.

5. Складіть список наукової літератури за темою, який включає позиції, опубліковані за останні 5 років.

6. Розв'яжіть кросворд:

По горизонталі:

1. Контрафактний примірник – примірник твору або фонограми, виготовлення або поширення якого спричиняє порушення авторських або … прав.

2. Скарб – зариті в землі або приховані іншим способом гроші або цінні предмети, … яких не може бути встановлений або, згідно із законом втратив на них право?

3. Цінний папір, що видається товарним складом на підтвердження прийняття товарів на зберігання і складається з двох частин – складського свідоцтва та заставного свідоцтва, які можуть бути відокремлені одне від іншого – це подвійне складське …?

5. Як називається продукт діяльності (включаючи роботи, послуги), призначений для продажу або обміну?

8. Річ, яка не має власника або власник якої невідомий, або, якщо інше не передбачено законом, річ, від права власності на яку власник відмовився, це безхазяйна …?

По вертикалі:

4. Як називається об'єкт, що охороняється патентом, об'єкт промислової власності, що володіє новизною, винахідницьким рівнем і можливістю промислового застосування?

6. Об’єкти цивільних прав – речі, включаючи готівку та … цінні папери, інше майно, зокрема безготівкові грошові кошти, бездокументарні цінні папери, майнові права; результати робіт і надання послуг, що охороняються, результати інтелектуальної діяльності і прирівняні до них засоби індивідуалізації (інтелектуальна власність); нематеріальні блага. Яке слово пропущене? (*Документарні*).

7. Як називається таке майно, як земельні ділянки, ділянки надр, відокремлені водні об’єкти і все, що міцно пов’язане із землею, тобто об’єкти, переміщення яких без невідповідного збитку їх призначенню неможливе, зокрема будівлі, споруди, об’єкти незавершеного будівництва, а також підлягають державній реєстрації повітряні і морські судна, судна внутрішнього плавання, космічні об’єкти та інше майно, віднесене законом до нерухомих речей?

Юридичні терміни

Боргові цінні папери – це цінні папери, які засвідчують відносини позики і передбачають зобов’язання емітента сплатити у визначений строк кошти, передати товари або надати послуги відповідно до зобов’язання.

Валюта України – грошові знаки у вигляді банкнот, казначейських білетів, монет і в інших формах, що перебувають в обігу та є законними платіжними засобами на території України; вилучені з обігу або такі, що вилучаються та підлягають обміну на грошові знаки, які перебувають в обігу, а також кошти на рахунках, у внесках у банківських та інших фінансових установах на території України.

Валютні цінності – це певні види майна, порядок вчинення правочинів з якими визначається законом.

Доходи – це те, що приносить річ, перебуваючи в експлуатації і цивільному обороті (орендна плата, дивіденди, плата за житло).

Індивідуально визначеними є такі речі, які відрізняються від інших індивідуальними ознаками, є єдиними неповторними, відрізняються від інших кількома ознаками та виділені із загальної маси речей.

Майно – це річ, сукупність речей, а також майнові права та обов'язки (ст. 190 ЦК України).

Інформація – це документовані або публічно оголошені відомості про події та явища, що відбуваються у суспільстві, державі та навколишньому природному середовищі.

Конфіденційна інформація – це відомості, які перебувають у володінні, користуванні або розпорядженні окремих фізичних чи юридичних осіб і поширюються за їх бажанням відповідно до передбачених ними умов.

Нерухомі речі – це речі, які не можна вільно переміщувати у просторі; до нерухомих речей (нерухоме майно, нерухомість) належать земельні ділянки, а також об'єкти, розташовані на земельній ділянці, переміщення яких є неможливим без їх знецінення та зміни їх призначення; режим нерухомої речі може бути поширений законом на повітряні та морські судна, судна внутрішнього плавання, космічні об'єкти, а також інші речі, права на які підлягають державній реєстрації.

Неподільні речі – це речі, які під час поділу втрачають своє цільове призначення (ст. 183 ЦК України).

Неспожиті речі – це такі речі, які у процесі тривалого використання зберігають своє призначення, первісний вигляд (наприклад, одяг, коштовності).

Об'єкти цивільних прав – це речі, зокрема гроші та цінні папери, інше майно, майнові права, результати робіт, послуги, результати інтелектуальної, творчої діяльності, інформація, а також інші матеріальні та нематеріальні блага.

Об'єкти, вилучені з цивільного обороту, – це такі об'єкти, які не можуть бути предметом правочинів та іншим способом

переходити від одного суб'єкта до іншого в межах цивільного обороту і прямо встановлюються в законі.

Об'єкти, обмежені в обігу, – це об'єкти, які можуть належати тільки окремим учасникам цивільного обороту, або обіг таких об'єктів, їх придбання або відчуження може здійснюватися лише на підставі відповідного дозволу.

Оборотоздатність об'єктів цивільних прав – це допустимість здійснення правочинів та інших дій, спрямованих на їх передачу в межах цивільно-правових відносин.

Пайові цінні папери – це цінні папери, які засвідчують участь власника таких цінних паперів (інвестора) у статутному капіталі та/або активах емітента (зокрема, активах, які перебувають в управлінні емітента) та надають власнику зазначених цінних паперів (інвестору) право на отримання частини прибутку (доходу), зокрема у вигляді дивідендів, та інші права, встановлені законодавством, а також проспектом цінних паперів або рішенням про емісію цінних паперів.

Підприємство – це самостійний суб'єкт господарювання, зареєстрований компетентним органом державної влади або органом місцевого самоврядування для задоволення суспільних та особистих потреб шляхом систематичного здійснення виробничої, науково-дослідної, торговельної, іншої господарської діяльності в порядку, передбаченому Господарським кодексом України та іншими законами.

Плоди – це природний результат органічного розвитку самої речі (приплід тварин, майбутній урожай, фрукти).

Продукція – це майно, отримане в результаті цілеспрямованого використання речі (наприклад, виготовлені товари).

Подільні речі – це речі, які внаслідок поділу в натурі не змінюють свого призначення (наприклад, продукти харчування).

Похідні цінні папери – це цінні папери, механізм розміщення та обігу яких пов'язаний з правом на придбання чи продаж упродовж строку, встановленого договором, цінних паперів, інших фінансових та/або товарних ресурсів.

Річ – це предмет матеріального світу, щодо якого можуть виникати цивільні права та обов'язки (ст. 179 ЦК України).

Родовими називаються речі, яким належать єдині родові ознаки речей цього роду і вони вимірюються вагою, кількістю, обсягом.

Рухомі речі – це речі, які можна вільно переміщувати у просторі.

Споживні речі – це такі речі, які в результаті одноразового їх використання повністю знищуються (продукти харчування, паливо) або перетворюються на іншу річ (сировина). І до споживних речей належать також гроші, оскільки використовувати їх можна, лише витрачаючи (ст. 185 ЦК України).

Таємна інформація – це інформація, яка містить відомості, що становлять державну та іншу передбачену законом таємницю, розголошення якої завдає шкоди особі, державі та суспільству, а порядок обігу та захисту таємної інформації визначається відповідними державними органами за умови дотримання вимог, що встановлюються законом.

Товаророзпорядчі цінні папери – це такі цінні папери, які надають їхньому держателю право розпоряджатися майном, вказаним у цих документах.

Цінні папери – це грошові документи, які засвідчують право володіння або відносини позики, визначають взаємовідносини між особою, яка їх випустила, та їх власником і передбачають, як правило, виплату доходу у вигляді дивідендів або відсотків, а також передачу грошових та інших прав, що випливають з цих документів, іншим особам.

Список рекомендованих джерел

1. Конституція України. Прийнята Верховною Радою України 28 червня 1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.

2. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. *Голос України*. 2003. № 45–46, 12 березня; № 47–48, 13 березня.

3. Угода про порядок вирішення спорів, пов'язаних із здійсненням господарської діяльності від 20.03.1992. *Офіц. вісн. України*. 2005. № 12. 587 с.

4. Угода про співробітництво держав-учасниць СНД у сфері регулювання рекламної діяльності від 19.12.2003. URL: http://zakon3.rada. gov.ua/laws/show/997_748 (дата звернення: 22.08.2017).

5. Угода про співробітництво у сфері правової охорони й захисту інтелектуальної власності та створення Міждержавної ради з питань правової охорони й захисту інтелектуальної власності від 19.11.2010. *Офіц. вісн. України*. 2012. № 22. 871 с.

6. Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності від 15.04.1994. *Офіц. вісн. України*. 2010. № 84. 2989 с.

7. Водяхін С. А., Резніченко С. В. Деякі аспекти розширення кола об'єктів цивільного права. *Організаційно-правові засади боротьби з правопорушеннями на транспорті* : матер. наук.-практ. конф. (15 грудня 2010 р., м. Одеса). Одеса: ОДУВС, 2010. С. 36.

8. Водяхін С. А. Забезпечення здійснення прав на документи. *Проблеми забезпечення зобов'язань*: матеріали міжвузівської науково-практичної конференції (3 березня 2011 р., м. Одеса). Одеса: ОДУВС, 2011. С. 33–35.

9. Ганжерлі А. О. Відмова від похідних речових прав у цивільних правовідносинах. *Правові реформи в Україні: реалії сьогодення:* матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 14–15 квіт. 2017 р.). Харків: ГО «Асоціація аспірантів-юристів», 2017. С. 117–119.

10. Кравців Я. В. Поняття та ознаки продуктів харчування як об'єктів цивільних прав. *Вісник Запорізького національного університету*: юридичні науки. 2015. № 4 (II). С. 57–65.

11. Кравців Я. В. Продукти харчування, які створені на основі об'єктів права інтелектуальної власності. *Часопис КУП НАН України*: український науково-теоретичний часопис. 2015. № 4. С. 228–231.

12. Кравців Я. В. Охорона продуктів харчування як об'єктів права інтелектуальної власності. *Часопис Київського університету права*: український науково-теоретичний часопис. 2016. № 1. С. 230–233.

13. Кравців Я. В. Інформація про продукти харчування як об'єкти цивільних прав. *Часопис Київського університету права* Ін-ту держави і права ім. В. М. Корецького. 2016. № 2. С. 218–221.

14. Луц Д. М. Право власності на об'єкти тваринного світу. *Договірне регулювання суспільних відносин. Статика та динаміка відносин власності*: тези доповід. Всеукраїнської наук.-практ. конф. (Запоріжжя, 30 травня 2014 р.) / за заг. ред. Р. Б. Шишки, О. Г. Бондаря. Запоріжжя: ЗНУ, 2014. С. 113–115.

15. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України: у 2-х т.; за ред. О. В. Дзери (кер. авт. кол.), Н. С. Кузнєцової, В. В. Луця. 5-е вид., перероб. і доп. К., 2013. 832 с.

16. Особливості захисту суб'єктивних цивільних прав: монографія / за ред. О. Д. Крупчана, В. В. Луця. К., 2012. 400 с.

17. Онуфрієнко О. До питання про критерії класифікації цінних паперів. *Предпренимательство, хозяйство и право*. 2000. № 3. С. 39–42.

18. Павленко Д. Г. Принцип добросовісності в договірних зобов'язаннях: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2009. 20 с.

19. Парасюк В. М. Захист цивільних прав та інтересів, порушених внаслідок протиправних діянь у сфері конкуренції. *Наук. вісн. Львів. держ. ун-ту внутр. справ.* Серія «Юридичні науки». 2010. № 3. 128–136 с.

20. Петров Є. В. Інформація як об'єкт цивільно-правових відносин: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.03. Харків, 2003. 20 с.

21. Ромовська З. В. Майно та речі як об’єкти цивільних прав // Українське цивільне право. Загальна частина. Академічний курс: підручник. К.: Атіка, 2005. С. 205–217.

22. Сергеєва О. Питання співвідношення ноу-хау та комерційної таємниці в праві України. *Право України*. 2017. № 11. С. 85–88.

23. Сєрова І. Право людини на індивідуальний образ. *Право України*. 2017. № 8. С. 50–52.

24. Скаржинський М. В. Житло як об’єкт цивільно-правових відносин: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.03. К., 2006. 20 с.

25. Цивільне право України. Особлива частина: підручник / за ред. О. В. Дзери, Н. С. Кузнєцової, Р. А. Майданика. 5-те вид., стер. Київ: Юрінком Інтер, 2017. 1173 с.

26. Цивільне право України: договірні та недоговірні зобов’язання: підручник / за заг. ред. С. С. Бичкової. 3-тє вид., змін. та допов. Київ: Правова єдність: Алерта, 2014. 495 с.

27. Цивільне право України: навч. посіб.: у 2-х т. Т. 2 / Ю. Ф. Іванов, О. В. Куриліна, М. В. Іванова. Київ: Алерта, 2018. 345 с.

28. Цивільне право України: особлива частина: підручник / за ред. В. Г. Фазикоша, С. Б. Булеци., В. В. Заборовського. К., 2013. 751 с.

29. Цивільне право України: підручник: у 2-х ч. / за ред. проф. Р. Б. Шишки. Ч. 2. Особлива. 2-ге вид., перероб. і доп. К.: Ліра-К, 2018. 996 с.

30. Цивільне та сімейне право України: навч. посібник / за ред. Є. О. Харитонова. Одеса: Фенікс, 2018. 598 с.

31. Яроцький В. Л. Об’єкти цивільних прав // Цивільне право України: підручник: у 2 т. Т. 1 / за заг. ред. В. І. Борисової, І. В. Спасибо-Фатєєвої, В.Л. Яроцького. К.: Юрінком Інтер, 2004. С. 166–199.

МОДУЛЬ 1

ЗДІЙСНЕННЯ СУБ'ЄКТИВНИХ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВ І ВИКОНАННЯ ОБОВ'ЯЗКІВ

ТЕМА 6. Правочини

ТЕМА 7. Представництво

ТЕМА 8. Строки і терміни у цивільному праві. Позовна давність

ТЕМА 9. Особисті немайнові права фізичної особи

ТЕМА 6
ПРАВОЧИНИ

План

6.1. Поняття, ознаки та значення правочинів.

6.2. Види правочинів.

6.3. Умови чинності правочину.

6.4. Державна реєстрація правочинів.

6.5. Правові наслідки недодержання сторонами вимог закону під час виконання правочину.

6.6. Недійсність правочину: поняття, умови та наслідки недійсності.

Перелік питань для самоконтролю

1. Що таке правочин та які його ознаки?
2. Назвіть види правочинів.
3. Які умови дійсності правочину?
4. Охарактеризуйте форму правочину.
5. З якою метою здійснюється тлумачення змісту правочину?
6. Недійсність правочину: поняття та умови недійсності.
7. Які є види недійсних правочинів?
8. Що таке презумпція правомірності правочину?
9. Чи може правочин вчинятися в усній формі?
10. Як здійснюється укладення правочину шляхом конклюдентних дій?
11. Що є місцем вчинення правочину?
12. Охарактеризуйте правочини, щодо яких правові наслідки пов’язуються з настанням певної обставини.
13. Коли можлива відмова від правочину?
14. Які правові наслідки недодержання сторонами під час вчинення правочину вимог закону?
15. Що таке фіктивні та удавані правочини?
16. Охарактеризуйте нікчемні та оспорювані правочини.
17. Назвіть правові наслідки недійсності правочину (окремих його частин).

18. З якою метою здійснюється тлумачення змісту правочину?

19. Проаналізуйте правові наслідки недодержання вимоги закону про нотаріальне посвідчення одностороннього правочину.

20. Назвіть правові наслідки недодержання вимоги закону про нотаріальне посвідчення договору.

21. Які правові наслідки вчинення правочину малолітньою особою за межами її цивільної дієздатності?

22. Які правові наслідки вчинення правочину неповнолітньою особою за межами її цивільної дієздатності?

23. Які правові наслідки вчинення правочину фізичною особою, цивільна дієздатність якої обмежена, за межами її цивільної дієздатності?

24. Які правові наслідки вчинення правочину без дозволу органу опіки та піклування?

25. Які правові наслідки вчинення правочину дієздатною фізичною особою, яка у момент його вчинення не усвідомлювала значення своїх дій та/або не могла керувати ними?

26. Які правові наслідки вчинення правочину недієздатною фізичною особою?

27. Які правові наслідки укладення юридичною особою правочину, якого вона не мала права вчиняти?

28. Які правові наслідки правочину, який вчинено під впливом тяжкої обставини?

29. Які правові наслідки правочину, який вчинено під впливом помилки?

30. Які правові наслідки правочину, який вчинено під впливом насильства та обману?

31. Які правові наслідки фіктивного та удаваного правочину?

32. Що є моментом недійсності правочину?

Тести

1. Правочином є:

а) діяльність, що спричиняє юридичні наслідки;

б) дія особи, спрямована на набуття, зміну або припинення цивільних прав та обов'язків;

в) цивільно-правовий договір;

г) контракт.

2. Наміром особи, яка вчиняє правочин, досягти правого результату є:

а) мотив правочину;

б) правовий результат;

в) ціль правочину;

г) підстава правочину.

3. Наслідками недійсності правочину виступають:

а) одностороння реституція та відшкодування збитків і моральної шкоди;

б) двостороння реституція та відшкодування збитків і моральної шкоди;

в) заборона реституції;

г) відшкодування збитків і моральної шкоди.

4. До умов дійсності правочинів не належить:

а) обов'язкова письмова форма;

б) здатність суб'єкта на його вчинення;

в) вільне волевиявлення учасників;

г) законність.

5. Одностороннім правочином є:

а) дія однієї сторони, яка може бути представлена однією або кількома особами;

б) погоджена дія двох або більше осіб;

в) погоджена дія двох осіб;

г) правочин, в якому одна сторона має права, а інша – обов’язки.

6. У письмовій формі належить вчиняти правочин:

а) між юридичними особами незалежно від суми;

б) між фізичними особами на суму, що не перевищує у двадцять разів розмір неоподаткованого мінімуму доходів громадян;

в) який повністю виконується сторонами в момент його здійснення;

г) між юридичними особами на суму, що перевищує у двадцять і більше разів розмір неоподаткованого мінімуму доходів громадян.

7. Формою, у якій належить укладати правочин між фізичною та юридичною особами, є:

а) письмова, крім тих правочинів, які повністю виконуються сторонами в момент їх вчинення;

б) письмова нотаріально посвідчена;

в) усна;

г) конклюдентна.

8. Правочин, що ґрунтується на особливо довірчих відносинах між суб’єктами, які його вчиняють, іменується:

а) умовним;

б) алеаторним;

в) фідуціарним;

г) абстрактним.

9. Правочин, що пов’язаний з особливим ризиком для сторін, іменується:

а) алеаторним;

б) філуціарним;

в) біржовим;

г) каузальним.

10. Правочин, в якому підстава вчинення не впливає на його дійсність, іменується:

а) реальним;

б) консенсуальним;

в) каузальним;

г) абстрактним.

11. Правочин, в якому від підстави вчинення залежить його дійсність, іменується:

а) безумовним;

б) алеаторним;

в) абстрактним;

г) каузальним.

12. Правочин, який є укладеним з моменту досягнення сторонами згоди щодо всіх істотних умов, іменується:

а) реальним;

б) двостороннім;

в) консенсуальним;

г) каузальним.

13. Правочин, який є укладеним з моменту передання речі, іменується:

а) реальним;

б) умовним;

в) строковим;

г) консенсуальним.

14. Відплатним правочином є правочин:

а) в якому одна сторона зобов’язана вчинити певні дії, а інша – їх оплатити;

б) у якому кожна із сторін має права й обов’язки;

в) умови укладення якого стосуються невизначеного кола осіб;

г) у якому обов’язок однієї сторони вчинити певні дії відповідає зустрічному обов’язку іншої сторони з надання певного блага.

15. Складання заповіту є:

а) одностороннім договором;

б) одностороннім правочином;

в) попереднім договором;

г) двостороннім правочином.

16. Формою, у якій вчиняється відмова від правочину, є:

а) письмова;

б) усна, якщо сума правочину не перевищує 170 гривен;

в) така сама форма, у якій було вчинено правочин;

г) законом не передбачено.

17. Правочин між фізичними особами має бути у письмовій формі, якщо його сума перевищує:

а) 15 неоподаткованих мінімумів доходів громадян;

б) 5 неоподаткованих мінімумів доходів громадян;

в) 20 неоподаткованих мінімумів доходів громадян;

г) 10 неоподаткованих мінімумів доходів громадян.

18. Моментом вчинення правочину, що підлягає нотаріальному посвідченню, є:

а) момент передання речі;

б) момент досягнення згоди сторін щодо істотними умовами;

в) момент, коли сторони виконали зобов’язання;

г) момент його нотаріального посвідчення.

19. З якого моменту є вчиненим правочин, що підлягає нотаріальному посвідченню та державній реєстрації:

а) з моменту досягнення згоди сторонами за всіма істотними умовами;

б) з моменту нотаріального посвідчення або державної реєстрації;

в) з моменту його нотаріального посвідчення;

г) з моменту його державної реєстрації.

20. У разі недодержання сторонами простої письмової форми правочину:

а) сторони можуть посилатись на показання свідків;

б) сторони не можуть у суді посилатись на показання свідків для підтвердження факту укладення правочину, якщо законом не встановлено інше;

в) правочин є оспорюваним;

г) правочин є нікчемним.

21. У разі недодержання сторонами нотаріально посвідченої форми правочину:

а) правочин є оспорюваним;

б) правочин є нікчемним;

в) правові наслідки не виникають;

г) правочин є недійсним.

22. Видами недійсних правочинів є:

а) заперечні та нікчемні;

б) оспорювані;

в) нікчемні й оспорювані;

г) нікчемні.

23. Правочин, який може бути визнаний судом недійсним у разі, коли одна із сторін або інша зацікавлена особа заперечують його дійсність на підставах, передбачених законом, іменується:

а) оспорюваним;

б) алеаторним;

в) нікчемним;

г) заперечним.

24. Правочин, недійсність якого встановлена законом, іменується:

а) фідуціарним;

б) нікчемним;

в) безумовним;

г) заперечним.

25. До нікчемних правочинів належить:

а) правочин, що порушує публічний порядок;

б) правочин, вчинений під впливом помилки;

в) правочин, вчинений під впливом обману;

г) фіктивний правочин.

26. Правочин, який вчинено сторонами для приховання іншого правочину, який вони насправді вчинили, іменується:

а) фіктивним;

б) удаваним;

в) кабальним;

г) каузальним.

27. Правочини, що мають основою приписи закону, іменуються:

а) волюнтарними;

б) фідуціарними;

в) легітарними;

г) умовними.

28. Правочини, що не передбачені законом, але укладаються особами у результаті їх вільного волевиявлення, іменуються:

а) легітарними;

б) алеаторними;

в) абстрактними;

г) волюнтарними.

29. Чи спричиняє недійсність окремої частини правочину недійсність інших його частин та правочину в цілому:

а) так;

б) за бажанням сторін, які уклали правочин;

в) ні;

г) ні, якщо можна припустити, що правочин був би вчинений і без включення до нього недійсної частини.

30. Місцем вчинення одностороннього правочину є:

а) місце вираження волі сторони, якщо у правочині не вказано інше місце його вчинення;

б) місце проживання фізичної особи, яка вчинила правочин;

в) місцезнаходження юридичної особи, яка вчинила правочин;

г) усі відповіді правильні.

Задачі

Задача 1

Гр. Ф. подала позов до гр. Д. про повернення 50 000 грн, які остання отримала як позику. На підтвердження доказів гр. Ф. представила суду розписку, яку написала гр. Д. про позику зазначеної суми. Однак гр. Д. у суді заявила, що така розписка не має юридичної сили, бо не засвідчена нотаріально. Також вона зазначила, що в розписці не вказано термін повернення позики.

Чи є чинною угода про позику? Відповідь обґрунтуйте відповідно до законодавства.

Задача 2

Неповнолітній громадянин С. уклав договір дарування квартири, що належала йому на праві приватної власності. Дізнавшись про це, його батько звернувся з позовом до суду про визнання цього правочину недійсним у зв’язку з відсутністю погодження даного питання з органом опіки та піклування.

Чи буде судом визнано такий правочин дійсним? Відповідь обґрунтуйте відповідно до чинного законодавства.

Задача 3

Гр. А. подарував гр. Б. свій автомобіль. Через декілька днів гр. А. звернувся з позовом до суду визнати цей правочин недійсним. У позовній заяві він зазначив, що гр. Б. змусив його подарувати автомобіль, оскільки в іншому разі повідомить батькам гр. А., що той лікувався від наркотичної залежності.

Яке рішення повинен прийняти суд? Відповідь обґрунтуйте відповідно до чинного законодавства.

Задача 4

Гр. Д. страждав хронічною душевною хворобою, яку з боку ніхто не помічав. Сестра хворого була призначена його опікуном, але через роботу часто змушена відлучатися.

Повернувшись з відрядження, вона дізналася, що гр. Д. за її відсутності продав гр. С. свою квартиру. Тому вона подала позов до суду про визнання договору купівлі-продажу недійсним.

Гр. С. проти позову заперечував, вказуючи на те, що він не знав про перебування гр. Д. під опікою.

Яке рішення повинен винести суд? Відповідь обґрунтуйте відповідно до чинного законодавства.

Задача 5

Гр. В. продала гр. Н. свою земельну ділянку. Через два роки вона подала позов до суду про визнання договору купівлі-продажу недійсним. Свою вимогу вона мотивувала тим, що ціни на земельну ділянку значно зросли. Як зазначила позивачка, вирішальним під час прийняття рішення про продаж була розмова з її юристом, що ціни на землю будуть зменшуватися. Але ціна за два роки зросла у півтора раза, а отже, це була її помилка укласти договір купівлі-продажу.

Яке рішення повинен прийняти суд? Відповідь обґрунтуйте відповідно до чинного законодавства.

Задача 6

У договорі поставки, який був укладений між ТОВ 1 та ТОВ 2, була зазначена умова, відповідно до якої покупець (ТОВ 1) приймає продукцію на складі постачальника. Для вивезення

продукції одержувачем зі складу постачальника ТОВ 1 видало своєму працівнику довіреність на отримання товарно-матеріальних цінностей. Однак ТОВ 2 відмовило у видачі продукції через те, що довіреність не засвідчена нотаріально.

Відповідь обґрунтуйте відповідно до чинного законодавства.

Задача 7

Гр. К. звернувся з позовом до суду про стягнення з гр. Ф. 30 000 грн. У позові він вказав, що між ними був укладений договір позики на зазначену суму з терміном повернення через три місяці. Гроші передавались у присутності двох свідків. Однак після закінчення тримісячного терміну гр. Ф. гроші не повернув.

Яке рішення має прийняти суд? Відповідь обґрунтуйте відповідно до чинного законодавства.

Задача 8

Гр. М. мав однокімнатну неприватизовану квартиру у м. Київ, не жив у ній, а здавав у найм. Сам гр. М. упродовж багатьох років мешкав у дачному будинку.

Рішенням суду квартира у нього була вилучена. Не погодившись з таким рішенням, він оскаржив його у суді вищої інстанції.

Які види недійсних угод ви знаєте? Які ознаки характеризують угоду, яка укладена з метою, що суперечить інтересам держави та суспільства? Яке рішення повинен винести суд?

Задача 9

Гр. Г. розмістила оголошення на сайті OLX про продаж своєї норкової шуби. Гр. Б. купила її за 30 000 гривень. Згодом вона показала шубу працівнику комісійного магазину, який вказав на кілька прихованих дефектів у ній.

Чи є підстави визнання правочину недійсним? Дайте розгорнуту відповідь.

Задача 10

Гр. Б., на утриманні якої після загибелі чоловіка перебувало двоє малолітніх дітей, продала гр. Г. трикімнатну квартиру. Покупець знав про скрутне матеріальне становище гр. Б. На одержані від продажу гроші вона придбала двокімнатну квартиру. Через два роки гр. Б. дізналася, що на час продажу ціна на квартиру була вдвічі вищою. Вона звернулася з позовом до суду про визнання договору купівлі-продажу недійсним. Відповідач гр. Г. позов не визнав, посилаючись на незаконність таких вимог.

Прокоментуйте, яким має бути рішення суду, і дайте його юридичну оцінку.

Задача 11

Гр. А., вирішивши розлучитися з дружиною, продав автомобіль. У процесі розгляду позову про розірвання шлюбу і розподіл майна дружина подала зустрічний позов про визнання договору про продаж автомобіля недійсним і переведення на неї прав покупця, оскільки було порушено право переважної купівлі-продажу. Крім того, вона стверджувала, що чоловік збирається без її згоди продати гараж, меблі і квартиру, та наполягала накласти на майно арешт до виконання рішення суду.

Яке рішення повинен винести суд? Дайте розгорнутий висновок у справі.

Задача 12

За власні кошти малолітній М. купив у магазині мобільний телефон. Дізнавшись про покупку, батько звернувся до продавця з вимогою розірвання договору купівлі-продажу та повернення грошей. Продавець у задоволенні вимоги відмовив і пояснив, що оскільки товар використовувався, то він не підлягає поверненню відповідно до Закону України «Про захист прав споживачів». Батько подав позов до суду про визнання правочину недійсним.

Як потрібно вирішити це питання? Відповідь обґрунтуйте відповідно до чинного законодавства.

Задача 13

ТОВ придбало у фабрики велику партію тютюнових виробів з метою їх подальшої реалізації. Під час проведення перевірки податковим органом діяльності фабрики було виявлено, що у неї немає ліцензії на торгівлю тютюновими виробами. У зв'язку з цим податковий орган оголосив правочин нікчемним та вимагав вилучення всього отриманого в дохід держави. Тютюнова фабрика заявила, що з її боку ніяких порушень не було, а в її статуті передбачено такий вид діяльності, як торгівля тютюновими виробами.

Як потрібно вирішити справу? Відповідь обґрунтуйте відповідно до чинного законодавства.

Задача 14

Збираючись їхати в довготривале службове відрядження в США, гр. Ю. продав свій автомобіль. Через тиждень з'ясувалося, що відрядження скасовується, тому гр. Ю. звернувся з позовом до суду про визнання правочину недійсним, мотивуючи свої вимоги тим, що правочин був укладений унаслідок помилки.

Чи задовольнить позов суд? Обґрунтуйте відповідь відповідно до чинного законодавства.

Задача 15

Школяр А., 14 років, помінявся мобільним телефоном зі своїм однокласником З. Дізнавшись про угоду, батьки А. вимагали від З. повернення мобільного телефону. Однак З. відмовився від повернення у зв'язку з його втратою.

Що є підставою недійсності угоди? Як вирішити спір відповідно до чинного законодавства?

Задача 16

Гр. Б., 17 років, без згоди батьків продав за пів ціни свій мопед гр. К. Батьки Б., дізнавшись про угоду, звернулися до суду з позовом про визнання її недійсною.

Які підстави для визнання судом угоди недійсною? Які матеріальні наслідки для дієздатної сторони? До якого виду недійсних угод належить ця угода – абсолютно недійсна або суперечлива?

Творчі завдання

1. Напишіть доповідь на одну з тем:

«Абсолютно нікчемні правочини»;

«Правочин, вчинений дієздатною особою, яка у момент його вчинення не усвідомлювала значення своїх дій та/або не могла керувати ними»;

«Правочин, вчинений без дозволу органу опіки та піклування»;

«Правочин, вчинений юридичною особою, якого не мала права вчиняти»;

«Правові наслідки недійсності правочину»;

«Зарубіжний досвід правового регулювання правочинів».

2. Зробіть презентацію на одну з тем:

«Правочини з дефектами змісту»;

«Правочини з дефектами волі».

3. Складіть кросворд за цією темою на 10 слів.

4. Складіть 20 тестових завдань за цією темою.

5. Складіть розширений план-конспект за цією темою.

6. Складіть список наукової літератури за темою, який включає позиції, опубліковані за останні 5 років.

7. Проаналізуйте судову практику щодо:

– правочину, який вчинений під впливом помилки (ст. 229 ЦК України);

– правочину, який вчинений під впливом обману (ст. 230 ЦК України);

– правочину, який вчинений під впливом насильства (ст. 231 ЦК України);

– правочину, який вчинений у результаті зловмисної домовленості представника однієї сторони з іншою стороною (ст. 232 ЦК України);

– правочину, який вчинений під впливом тяжкої обставини (ст. 233 ЦК України).

8. Наведіть приклади нікчемних односторонніх правочинів, коли вони можуть бути визнані дійсними за рішенням суду (письмово 5 прикладів).

9. Назвіть, які обставини мають істотне значення для визнання правочину недійсним, який вчинено під впливом помилки (письмово 5 прикладів).

10. Наведіть приклади правочинів з відкладальною та скасувальною обставинами (письмово 5 прикладів).

11. Розв'яжіть кросворд:

1. Різновид юридичних фактів – життєвих обставин, з якими закон пов'язує виникнення, зміну та припинення прав і обов'язків.

2. Основна ознака, що притаманна правочинам, яка узгоджується із загальними засадами цивільного законодавства, пріоритетом права над законом.

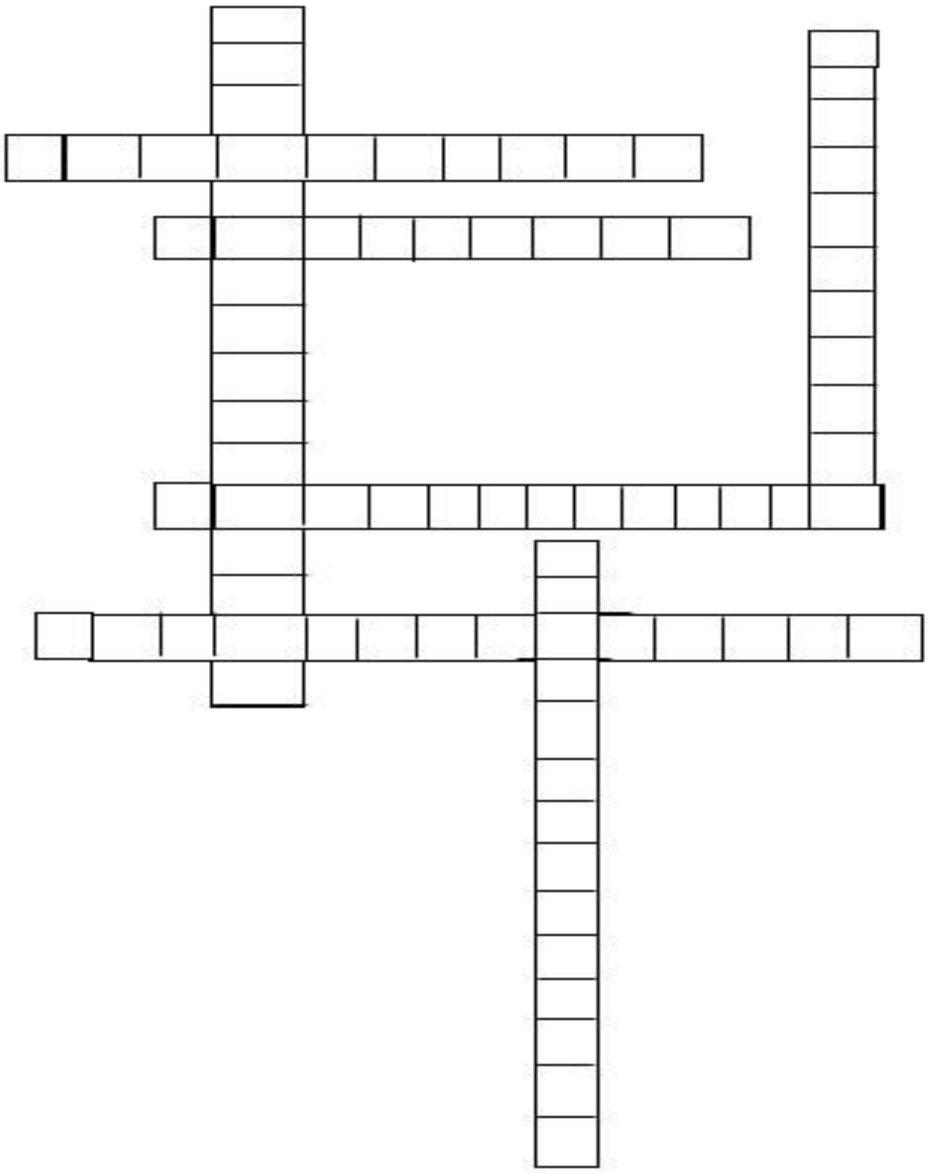
3. Особа, яка здатна вчиняти правочини та керувати ними, а також усвідомлювати їх наслідки, є …

4. Правочин, в якому є дія однієї сторони, що вчинена однією або декількома особами.

5. Правочин, в якому є погоджена дія (волевиявлення) двох або більше учасників правочину.

6. Правочин, в якому є еквівалент: майнове надання однієї сторони (передача майна, виконання робіт, надання послуг) відповідає зустрічному обов'язку іншої сторони (передати гроші, майно тощо).

7. Правочини, в яких прямо зазначена підстава (причина) вчинених дій, від яких залежить дійсність правочину.

12. Письмово опишіть відмінності: між правочином та іншими юридичними фактами; між правочином, вчиненим під впливом помилки, та правочином, вчиненим під впливом обману.

Юридичні терміни

Абстрактний правочини – це правочин, дійсність якого не залежить від його підстави і йому не властивий правовий зв’язок поміж підставами їх вчинення та їх дійсністю, хоча не можна стверджувати про відсутність такого зв’язку взагалі, втім він не має такого значення, як у каузальних правочинах.

Безоплатний правочин – це такий правочин, у якому відсутній обов'язок вчинити дію з надання певного блага іншій стороні.

Дво- чи багатосторонній правочин – це є погоджена дія двох або більше сторін.

Дрібний побутовий правочин – це правочин, який задовольняє побутові потреби особи; відповідає фізичному, духовному чи соціальному розвитку особи, яка його вчинює; стосується предмета, який має невисоку вартість; виконується в момент вчинення; під час тлумачення цих оціночних критеріїв обов'язково має враховуватися специфіка суб'єкта (вікова, розумова, психічна та статусна), який виступає стороною такого правочину: малолітня, неповнолітня, обмежено дієздатна особа, помічник фізичної особи, один із подружжя.

Звичайний правочин – це правочин, права та обов'язки в якому виникають, змінюються або припиняються з моменту його вчинення.

Значний правочин – це такий правочин, вчинений акціонерним товариством або боржником – юридичною особою, що перебуває у процесі банкрутства, якщо ринкова вартість майна (робіт, послуг), що є його предметом, становить 10 і більше відсотків вартості активів товариства за даними останньої річної фінансової звітності або щодо розпорядження майном боржника, балансова вартість якого перевищує один відсоток балансової вартості активів боржника на день його вчинення.

Каузальний правочини – це правочин, для дійсності якого необхідна наявність певної підстави, а у випадку відсутності або незаконності підстави можливо визнання відповідного правочину недійсним.

Консенсуальний правочин – це правочин, який вважається укладеним з моменту досягнення сторонами згоди щодо його істотних умов у належній формі.

Міновий правочин – це правочин, сторони якого мають можливість визначити співвідношення благ, які передаються

кожним із них за договором іншій стороні на момент вчинення правочину (наприклад, договір купівлі-продажу, найму житла та ін.).

Мотив правочину – психологічний стимул його вчинення, який дозволяє встановити, чому саме особа вчинює правочин.

Недійсний правочин – це правочин, який вчинено внаслідок зловмисної домовленості представника однієї сторони з іншою стороною.

Нікчемний правочин – це правочин, недійсність якого встановлена законом і для визнання його недійсним не потрібно рішення суду.

Односторонній правочин – це дія однієї сторони, яка може бути представлена однією або декількома особами, і такий правочин може створювати обов'язки лише для особи, яка його вчинила.

Оплатний правочин – це правочин, у якому обов'язку однієї сторони вчинити певну дію з надання певного блага кореспондує такий саме зустрічний обов'язок іншої сторони.

Правовий результат – це юридичні наслідки, що виникають в осіб у разі вчинення правочину (наприклад, виникнення в наймача права користування річчю внаслідок укладення договору найму).

Правочин – це дія особи, спрямована на набуття, зміну або припинення цивільних прав та обов'язків.

Правочин, вчинений під впливом насильства, – це такий правочин, який вчинений особою проти її справжньої волі внаслідок застосування до неї фізичного чи психічного тиску з боку іншої сторони або іншої особи, визнається судом недійсним.

Правочин, що порушує публічний порядок, – це такий правочин, якщо він був спрямований на порушення конституційних прав і свобод людини і громадянина, знищення, пошкодження майна фізичної або юридичної особи, держави, Автономної Республіки Крим, територіальної громади, незаконне заволодіння ним.

Правочин є правомірним, якщо його недійсність прямо не встановлена законом або якщо він не визнаний судом недійсним.

Реальний правочин – це правочин, що є укладеним з моменту передачі речі або вчинення іншої дії. Для вчинення реального правочину необхідна наявність двох юридичних фактів: а) досягнення згоди поміж його сторонами стосовно істотних умов; б) передача речі однією стороною іншій стороні або вчинення.

Ризикові (або алеаторні) правочини – це правочини, сторони яких не спроможні заздалегідь встановити обсяг або саму можливість отримання певного блага за правочином на момент його вчинення (наприклад, договір довічного утримання, страхування та ін.).

Тлумачення змісту правочину – це з'ясування автентичності волі і волевиявлення осіб, які вчинили правочин.

Удаваний правочин – це правочин, який вчинено сторонами для приховання іншого правочину, який вони насправді вчинили.

Умовний правочин – це правочин, у якому виникнення, зміна або припинення цивільних прав та обов'язків залежить від настання або ненастання певної обставини, яка не повинна бути істотною умовою правочину, тобто має бути його випадковим елементом, і можливість вчинення таких правочинів передбачена ст. 212 ЦК України.

Усний правочин – це правочин, який повністю виконується сторонами у момент їх вчинення, за винятком правочинів, які підлягають нотаріальному посвідченню та/або державній реєстрації, а також правочинів, для яких недодержання письмової форми має наслідком їх недійсність.

Фідуціарний правочин – це правочин, якому властиві особливі, особисто довірчі відносини поміж його сторонами, від чого залежить розгляд певного правочину як фідуціарного, й особливо довірчий характер поміж сторонами пов'язується з таким критерієм, як наявність права на односторонню відмову від виконання правочину у разі втрати фідуціарності поміж сторонами, зокрема в договорі доручення.

Фіктивний правочин – це правочин, який вчинено без наміру створення правових наслідків, які обумовлювалися цим правочином.

Список рекомендованих джерел

1. Бахаєва А. С. Воля та волевиявлення як умови дійсності правочину. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ.* 2017. № 2 (77). С. 183–190.

2. Бахаєва А. С. Поняття реституції та її види. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія «Юридичні науки». 2018. Випуск 1. Том 1. С. 46–49.

3. Бахаєва А. С. Воля та волевиявлення під час укладання правочинів. *Актуальні проблеми сучасної науки в дослідженнях молодих учених*: матеріали наук.-практ. конф. (Харків, 17 трав. 2017 р.). Харків: Харк. нац. ун-т внутр. справ, 2017. С. 17–23.

4. Білан О. П. Основні кваліфікуючі ознаки правочинів, які порушують моральні засади суспільства. *Форум права.* 2018. Випуск 5. С. 6–12.

5. Білан О. П. Правочини, зміст яких суперечить інтересам держави і суспільства в цивільному законодавстві України. *Форум права.* 2019. Випуск 1. С. 6–13.

6. Бобко Т. Письмова форма правочинів: проблеми законодавчого регулювання. *Право України*. 2007. № 11. С. 110–114.

7. Борисова Ю. До проблеми входження «електронної» форми правочину в традиційну класифікацію форм правочину. *Вісник Київського нац. ун-ту ім. Т. Шевченка.* Юридичні науки. Київ: ВПЦ «Київський ун-т», 2011. Вип. 88. С. 93–95.

8. Бутрин Н. С. Набуття корпоративних прав на підставі правочину: загальні положення та проблемні аспекти. *Актуальні проблеми реформування сучасного законодавства*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. Дніпропетровськ, 2014. С. 14–18.

9. Бутрин Н. С. Щодо питання форми укладення правочинів про набуття і припинення корпоративних прав. *Особливості*

формування законодавства України: філософсько-правові, історичні та прикладні аспекти: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. Івано-Франківськ, 2014. С. 120–124.

10. Гусак М., Данішевська В., Попов Ю. Нікчемні та оспорювані правочини: регулювання за Цивільним кодексом України. *Право України*. 2009. № 6. С. 114–120.

11. Зайцев О. Л. Поняття та ознаки правочинів. *Вісник національного університету внутрішніх справ*. 2006. № 32. С. 288–291.

12. Жеков В. І. Правочини, які порушують публічний порядок за цивільним законодавством України: автореф. дис. … канд. юрид. наук: спец. 12.00.03. Одеса, 2006. 23 с.

13. Давидова І. В. Недійсність правочинів, укладених внаслідок помилки та обману: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. О., 2011. 20 с.

14. Перова О. В. Недійсність правочину, який порушує публічний порядок: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Х., 2010. 15 с.

15. Романюк Я. М. Захист прав добросовісного набувача у разі визнання правочину недійсним. *Вісник Верховного Суду України*. 2009. № 6. С. 35–38.

16. Романюк Я. М. Умови та порядок визнання нікчемних правочинів дійсними. *Вісник Верховного Суду України*. 2010. № 2. С. 35–40.

17. Семушина О. В. Недійсні правочини та правові наслідки їх недійсності: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03. К., 2010. 16 с.

18. Таш’ян Р. І. Односторонні правочини в цивільному праві: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Х., 2009. 20 с.

19. Цивільне право України. Особлива частина: підручник / за ред. О. В. Дзери, Н. С. Кузнєцової, Р. А. Майданика. 5-те вид., стер. Київ: Юрінком Інтер, 2017. 1173 с.

20. Цивільне право України: договірні та недоговірні зобов’язання: підручник / за заг. ред. С. С. Бичкової. 3-тє вид., змін. та допов. Київ: Правова єдність: Алерта, 2014. 495 с.

21. Цивільне право України: навч. посіб.: у 2-х т. Т. 2 / Ю. Ф. Іванов, О. В. Куриліна, М. В. Іванова. Київ: Алерта., 2018. 345 с.

22. Цивільне право України: особлива частина: підручник / за ред. В. Г. Фазикоша, С. Б. Булеци, В. В. Заборовського. К., 2013. 751 с.

23. Цивільне право України: підручник: у 2-х ч. / за ред. проф. Р. Б. Шишки. Ч. 2. Особлива. 2-е вид., перероб. і доп. К.: Ліра-К, 2018. 996 с.

24. Цивільне та сімейне право України: навч. посібник / за ред. Є. О. Харитонова. Одеса: Фенікс, 2018. 598 с.

25. Цуріков М. О. Система правочинів, що підлягають державній реєстрації: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03. Х., 2011. 21 с.

26. Яковіщук Я. Форма правочину та правові наслідки її недодержання. *Юридична Україна*. 2009. № 1. С. 74–77.

ТЕМА 7
ПРЕДСТАВНИЦТВО

План

7.1. Поняття представництва. Підстави виникнення та припинення представництва. Види представництва.

7.2. Представництво за довіреністю.

7.3. Склад правовідносин представництва. Передовіреність.

7.4. Вчинення правочинів представником та представництво з перевищенням повноважень.

7.5. Випадки недопущення представництва.

Перелік питань для самоконтролю

1. Визначте поняття та ознаки представництва.
2. Які існують підстави виникнення представництва?
3. Назвіть види представництва.
4. Визначте особливості комерційного представництва.
5. Які особливості законного представництва?
6. Охарактеризуйте договірне представництво.
7. Визначте правову природу довіреності.
8. Які вимоги ЦК України передбачені до форми довіреності?
9. Які підстави передбачені ЦК України для припинення представництва, що здійснюється за довіреністю?
10. Назвіть правочини, які може вчиняти представник.
11. Які правові наслідки вчинення правочину представником?
12. Поясніть вчинення правочинів з перевищенням повноважень та його наслідки.
13. Коли можливе скасування довіреності?
14. Що таке передоручення?
15. Проаналізуйте відмову представника від вчинення дій, які були визначені довіреністю.

Тести

1. Представництвом є:

а) правочин;

б) правовідношення;

в) права, що передаються від однієї особи до іншої;

г) договір.

2. Представник здійснює свої повноваження:

а) від власного імені, але в інтересах особи, яку представляє;

б) виступаючи стороною правочину, який укладає;

в) від імені та в інтересах особи, яку представляє;

г) від власного імені, але за рахунок коштів особи, яку представляє.

3. Представником може бути фізична особа:

а) незалежно від віку та стану здоров'я;

б) яка є дієздатною та має юридичну освіту;

в) з повною дієздатністю;

г) з повною або неповною дієздатністю.

4. Особа не може виступати представником у випадку:

а) якщо особа уповноважена на ведення переговорів щодо можливих у майбутньому правочинів;

б) якщо особа діє від імені того, кого вона представляє;

в) якщо особа діє в чужих інтересах;

г) якщо це юридична особа.

5. Підставами виникнення представництва є:

а) договір;

б) акт органу юридичної особи;

в) договір, закон, акт органу юридичної особи та інші підстави, встановлені актами цивільного законодавства;

г) закон.

6. Правовідношення, в якому одна сторона зобов'язана або має право вчинити правочин від імені іншої сторони, називається:

а) доручення;

б) довіреність;

в) комісія;

г) представництво.

7. Правочином, який не можна вчиняти через представника, є:

а) укладення договору купівлі-продажу нерухомості;

б) відмова від спадщини;

в) отримання заробітної плати;

г) виплата винагороди.

8. На вчинення яких правочинів може бути уповноважений представник:

а) будь-яких правочинів;

б) на вчинення правочинів від власного імені;

в) лише тих, право на вчинення яких має особа, яку він представляє;

г) будь-яких, включаючи повноваження на ведення переговорів щодо можливих у майбутньому правочинів.

9. У якому випадку юридичні особи можуть виконувати функції представника:

а) якщо це прямо передбачено законом або не суперечить їх установчим документам;

б) якщо це не суперечить їх установчим документам;

в) лише у відносинах комерційного представництва;

г) якщо це не заборонено законодавством.

10. Чи має право представник передати свої повноваження іншій особі:

а) так, якщо інше не встановлено договором;

б) ні, крім випадків, якщо це встановлено договором, чи законом або якщо це здійснено з метою охорони інтересів особи, яку він представляє;

в) так;

г) ні, він зобов'язаний здійснювати повноваження особисто.

11. Якщо представник, передавши повноваження заміснику, не повідомив про це особу, яку він представляє, то відповідальність за дії замісника повинен нести:

а) представник та замісник на солідарних засадах;

б) замісник як основний боржник, а представник – як субсидіарний;

в) замісник самостійно;

г) представник як за свої власні дії.

12. Правочин, вчинений замісником, створює, змінює, припиняє цивільні права та обов'язки:

а) особи, яку він представляє;

б) представника та замісника;

в) представника;

г) самого замісника.

13. Чи можуть бути представниками юридичної особи у цивільних відносинах її учасники:

а) лише у відносинах комерційного представництва;

б) так, якщо інше не встановлено договором;

в) так, але тільки у випадках, встановлених законом;

г) ні.

14. Особи не є законними представниками:

а) батьки щодо своїх малолітніх дітей;

б) помічник;

в) опікун щодо особи, визнаної недієздатною;

г) усиновлювачі щодо своїх неповнолітніх дітей.

15. Правовідношення, в якому особа постійно та самостійно виступає представником підприємців під час укладення ними договорів у сфері підприємницької діяльності, іменується:

а) представництвом за довіреністю;

б) статутним представництвом;

в) законним представництвом;

г) комерційним представництвом.

16. Чи має право комерційний представник одночасно представляти інтереси кількох сторін в одному правочині:

а) лише за згодою цих сторін та в інших випадках, встановлених законом;

б) так;

в) ні;

г) так, якщо інше не встановлено законом.

17. Як визначається обсяг повноважень законного представника та їх зміст:

а) договором;

б) законом;

в) довіреністю;

г) договором або законом.

18. Довіреністю є:

а) письмовий документ, що видається однією особою іншій для представництва перед третіми особами;

б) контракт;

в) цінний папір;

г) договір.

19. Довіреність, що уповноважує представника на вчинення широкого кола правочинів та пов'язаних з ними юридичних дій, іменується:

а) спеціальною;

б) разовою;

в) особливою;

г) генеральною.

20. Довіреність, що надає повноваження на здійснення юридичних дій або правочинів певного типу, іменується як:

а) разова;

б) загальна;

в) генеральна;

г) спеціальна.

21. Довіреність, що видається представнику на укладення одного правочину, іменується як:

а) генеральна;

б) разова;

в) спеціальна;

г) особлива.

22. У якій формі має бути довіреність, що видається в порядку передоручення:

а) у простій письмовій;

б) в усній;

в) відповідно до форми, в якій має вчинятися правочин;

г) у нотаріально посвідченій, крім випадків видачі довіреності на одержання заробітної плати, стипендії, пенсії тощо.

23. Ким не може бути посвідчена довіреність військовослужбовця або іншої особи, яка перебуває на лікуванні у госпіталі, санаторії та іншому військово-лікувальному закладі:

а) старшим лікарем;

б) черговим лікарем;

в) заступником такого закладу з медичної частини;

г) лікарем.

24. Довіреність військовослужбовця в пунктах дислокації військової частини, з'єднання, установи, військово-навчального закладу, де немає нотаріуса чи органу, що вчиняє нотаріальні дії, може бути посвідчена:

а) командиром (начальником) цих частини, з'єднання, установи або закладу чи його заступником;

б) старшим лікарем;

в) будь-якою посадовою особою частини, з'єднання, установи або закладу;

г) командиром (начальником) цих частини, з'єднання, установи або закладу.

25. Довіреність особи, яка перебуває у місці позбавлення волі (слідчому ізоляторі), повинна бути посвідчена:

а) черговим лікарем;

б) начальником місця позбавлення волі;

в) слідчим;

г) начальником місця позбавлення волі або його заступником.

26. Не є обов'язковим реквізитом довіреності:

а) дата вчинення;

б) строк дії;

в) підпис довірителя;

г) дані про особу представника.

27. Представництво за довіреністю не припиняється у випадку:

а) оголошення померлою особи, яка видала довіреність;

б) втрати чинності передоручення;

в) закінчення строку довіреності;

г) скасування довіреності особою, яка її видала.

28. Представник зберігає свої повноваження після припинення дії довіреності для ведення невідкладних справ або таких дій, невиконання яких може призвести до виникнення збитків, у випадку:

а) визнання безвісно відсутньою особи, яка видала довіреність;

б) визнання недієздатною особи, яка видала довіреність;

в) смерті особи, яка видала довіреність;

г) оголошення померлою особи, яка видала довіреність.

29. Особа, яка видала довіреність, може в будь-який час її скасувати, крім:

а) випадків, коли такі дії можуть завдати збитків представнику;

б) безвідкличної довіреності;

в) випадків, коли такі дії можуть завдати збитків особі, яка видала довіреність;

г) випадків, передбачених договором.

30. Від вчинення яких дій представник не має права відмовитись:

а) законом не передбачено;

б) від тих, які необхідно було вчинити негайно;

в) від тих, що можуть запобігти завданню збитків довірителю;

г) від тих, які були невідкладними або такими, що спрямовані на запобігання завданню збитків особі, яку він представляє, чи іншим особам.

Задачі

Задача 1

Директор ТОВ видав юристу довіреність на відбір зразків продукції підприємства. Юрист не тільки відібрав зразки, але й підписав договір на поставку цієї продукції ТОВ на пів року. Незважаючи на письмові нагадування, підприємство своїх

обов’язків не виконало. Після того, як ТОВ звернулося з позовом до суду, підприємство у суді наполягало на тому, що оскільки договір підписаний неналежним представником, воно не вважає себе зобов’язаною стороною за договором.

Чи є підстави для такої відповіді? Відповідь обґрунтуйте відповідно до чинного законодавства.

Задача 2

Громадянин П. вніс до банку вклад у сумі 110 000 грн. Згодом він видав дружині довіреність на розпорядження вкладом в обмеженому розмірі. Після закінчення терміну довіреності вона була подовжена ще на три роки на таких саме умовах. У зв’язку з хворобою громадянин П. поїхав на лікування і попросив дружину зняти з рахунку 30 000 грн.

Дружина, без відома чоловіка, зняла всю суму вкладу. 30 000 передала чоловікові, а решту суми внесла на рахунок у банку на своє прізвище.

Обурений діями дружини, чоловік звернувся до суду з позовом про визнання договору банківського вкладу недійсним, оскільки дружина не мала права так вчиняти відповідно до виданої ним довіреності.

Вирішіть справу відповідно до чинного законодавства? Чи передбачена відповідальність для дружини?

Задача 3

Гр. А. за довіреністю, яка була надіслана їй поштою її братом Є., власником будинку, уклала договір із ТОВ про передачу йому цього будинку в оренду, а після закінчення терміну оренди – у власність за узгоджену плату. ТОВ оплатив орендну плату за весь термін і вартість будинку.

Через тиждень після укладання договору гр. А. отримала повідомлення, що її брат помер того самого дня, коли надіслав їй довіреність. Вона про це не повідомила ТОВ, а пізніше ТОВ з моменту закінчення терміну оренди подало позов про визнання договору недійсним, тому що вона діяла, не маючи на те повноважень.

Вирішити справу відповідно до чинного законодавства.

Задача 4

У господарському суді була призначена до розгляду справа про спір між ТОВ 1 та ТОВ 2. Від імені ТОВ 1 представником виступав директор, який пред'явив службове посвідчення, а від імені ТОВ 2 – начальник юридичного відділу, який надав довіреність, що була підписана генеральним директором.

Яка підстава виникнення представництва директора ТОВ 1 і ТОВ 2? Який вид представництва наявний у цьому випадку?

Задача 5

Працівник магазину, згідно з довіреністю, підписаною директором, був направлений на фабрику для відбору зразків дитячого одягу та укладання договору поставки. Виконавши завдання, він зі своєї ініціативи уклав угоду з фабрикою, на підставі якої магазину було відвантажено взуття на суму 30 000 грн. Магазин відмовився від прийому продукції та її оплати, оскільки уже має укладену угоду на постачання взуття з іншим підприємством.

Вирішіть спір відповідно до чинного законодавства.

Задача 6

Працівнику магазину була видана довіреність без дати її вчинення, підписана директором на отримання продукції зі складу підприємства. Завідувач підприємства відмовився видати товар працівнику магазину, пояснивши, що довіреність оформлена неправильно.

Назвіть види довіреності. Хто повинен підписувати довіреність, видану для отримання товарних цінностей? Які наслідки настають, якщо довіреність оформлена без дати її вчинення?

Задача 7

Гр. К. фізична особа – підприємець видав довіреність на здійснення підприємницької діяльності від свого імені гр. С. До складу повноважень представника були включені всі правочини та інші дії, у яких виникне необхідність під час здійснення підприємницької діяльності (зокрема, отримання

готівки в банку, сплата податків). Через деякий час органами державної податкової служби були виявлені порушення підприємцем податкового законодавства. Постало питання, хто буде відповідати у цій ситуації?

Чи мав право К. видавати довіреність з переліком вказаних повноважень? Що мав пояснити нотаріус у разі посвідчення такої довіреності? Вчинення яких дій не допускається через представника?

Задача 8

Гр. З. вирішив придбати легковий автомобіль. З метою уникнення зайвих витрат під час оформлення договору купівлі-продажу власник автомобіля гр. К. вирішив передачу автомобіля оформити за допомогою довіреності. Він видав гр. З. довіреність для здійснення широкого кола повноважень щодо автомобіля. При цьому гр. З. передав гр. К. визначену суму грошей (вартість авто). Через деякий час гр. К. подав позов до гр. З. про витребування автомобіля з чужого незаконного володіння.

Яке рішення в такому випадку повинен винести суд? Які підстави припинення представництва за довіреністю?

Задача 9

Гр. Д. придбала у магазині одяг. Через декілька днів вона виявила суттєві недоліки товару та звернулася до магазину з вимогою розірвання договору купівлі-продажу та повернення грошей. Цього дня у магазині працював інший продавець, який відмовився задовольнити вимоги покупця, мотивуючи тим, що угода купівлі-продажу укладалась не ним, отже, вирішувати таке питання повинен продавець, який укладав цей правочин.

Чи правомірною була відмова продавця?

Для кого створюються юридичні наслідки правочинів, що вчинені представником?

Задача 10

Гр. В. 10 січня 2020 року видав гр. Г. довіреність строком на 3 місяці на продаж житлового будинку за суму 200 000 грн. У зв'язку з довготривалим відрядженням гр. Г. передоручив у червні цього самого року виконання доручення гр. Б., про що в електронному листі та СМС-повідомленні сповістив гр. В., але відповіді не отримав. Оскільки за обумовлену суму будинок ніхто не купив, гр. Б. продав його за 100 000 грн, а гроші поштою переслав гр. В.

Останній подав позовну заяву до суду з вимогами до гр. Г. про повернення 100 000 грн і витрат щодо пересилання грошей, мотивуючи це тим, що пересилати гроші він не просив.

Яке рішення повинен винести суд? Відповідь обґрунтуйте відповідно до чинного законодавства.

Задача 11

Гр. П. як опікун малолітнього Х. від його імені продав належний тому на праві приватної власності житловий будинок. На вчинення такого правочину було отримано письмовий дозвіл голови місцевого органу виконавчої влади.

Чи є підстави для визнання правочину купівлі-продажу житлового будинку недійсним? У якому порядку повинні вчинятися дії від імені малолітніх, спрямовані на відчуження належних останнім майнових прав?

Задача 12

Між ТОВ та фізичною особою – суб'єктом підприємницької діяльності було укладено договір, згідно з умовами якого фізична особа – суб'єкт підприємницької діяльності повинен був надати послуги, пов'язані з пошуком клієнтів для отримання туристичних послуг, для чого була видана відповідна довіреність.

Чи виникли між ТОВ та фізичною особою – суб'єктом підприємницької діяльності правовідносини представництва?

Задача 13

ТОВ довіреністю уповноважило гр. Д. керувати і розпоряджатися автомобілем. Гр. Д. уклав кредитний договір від свого імені і у своїх інтересах з банком, відповідно до якого отримав кредит у розмірі 200 000 грн. Також на вимогу банку гр. Д. уклав договір застави, згідно з яким автомобіль передається під заставу з метою забезпечення зобов'язання, що виникло за кредитним договором.

ТОВ звернулося до суду з позовом про визнання договору застави недійсним, оскільки воно не уповноважувало громадянина.

Чи підлягають позовні вимоги задоволенню? Які правові наслідки вчинення представником правочину з перевищенням повноважень?

Задача 14

Гр. С. видав гр. А. довіреність на продаж своєї квартири строком на один рік. Проте через три місяці після втрати довіри до гр. А, він вирішив відізвати довіреність, про що заявив гр. А. під час зустрічі. Гр. А. повернути довіреність відмовився.

Які дії необхідно виконати гр. С. у цій ситуації? Який порядок видачі та припинення довіреності?

Творчі завдання

1. Напишіть реферат на одну з тем:

«Правові наслідки вчинення правочину представником»;

«Правове регулювання передоручення»;

«Комерційне представництво»;

«Скасування довіреності»;

«Зарубіжний досвід правового регулювання представництва»;

«Представництво без повноважень і з перевищенням повноважень».

2. Проаналізуйте судову практику щодо представництва та зробіть доповідь з цієї тематики.

3. Розробіть проєкт довіреності на продаж нерухомості.

4. Розробіть проєкт заяви про скасування довіреності.

5. Розробіть проєкт довіреності юридичної особи для представлення її інтересів в органах державної влади щодо отримання ліцензії.

6. Складіть проєкт передоручення на представлення інтересів фізичної особи в органах державної влади щодо приватизації земельної ділянки.

7. Проаналізуйте судову практику щодо:

– передоручення;

– вчинення правочинів з перевищенням повноважень;

– форми довіреності;

– припинення представництва за довіреністю;

– скасування довіреності;

– відмови представника від вчинення дій, які були визначені довіреністю;

– представництва за законом;

– комерційного представництва;

– строку довіреності.

7. Розв'яжіть кросворд:

По горизонталі:

1. Що здійснює представник від імені та в інтересах особи, яку представляє …?

2. Письмовий документ, що видається однією особою іншій особі для представництва перед третіми особами.

4. Чим визначається обсяг повноважень законного представника та їх зміст?

8. Як називається представництво, що виникає на підставі договору?

9. Хто може бути законними представниками своїх малолітніх та неповнолітніх дітей?

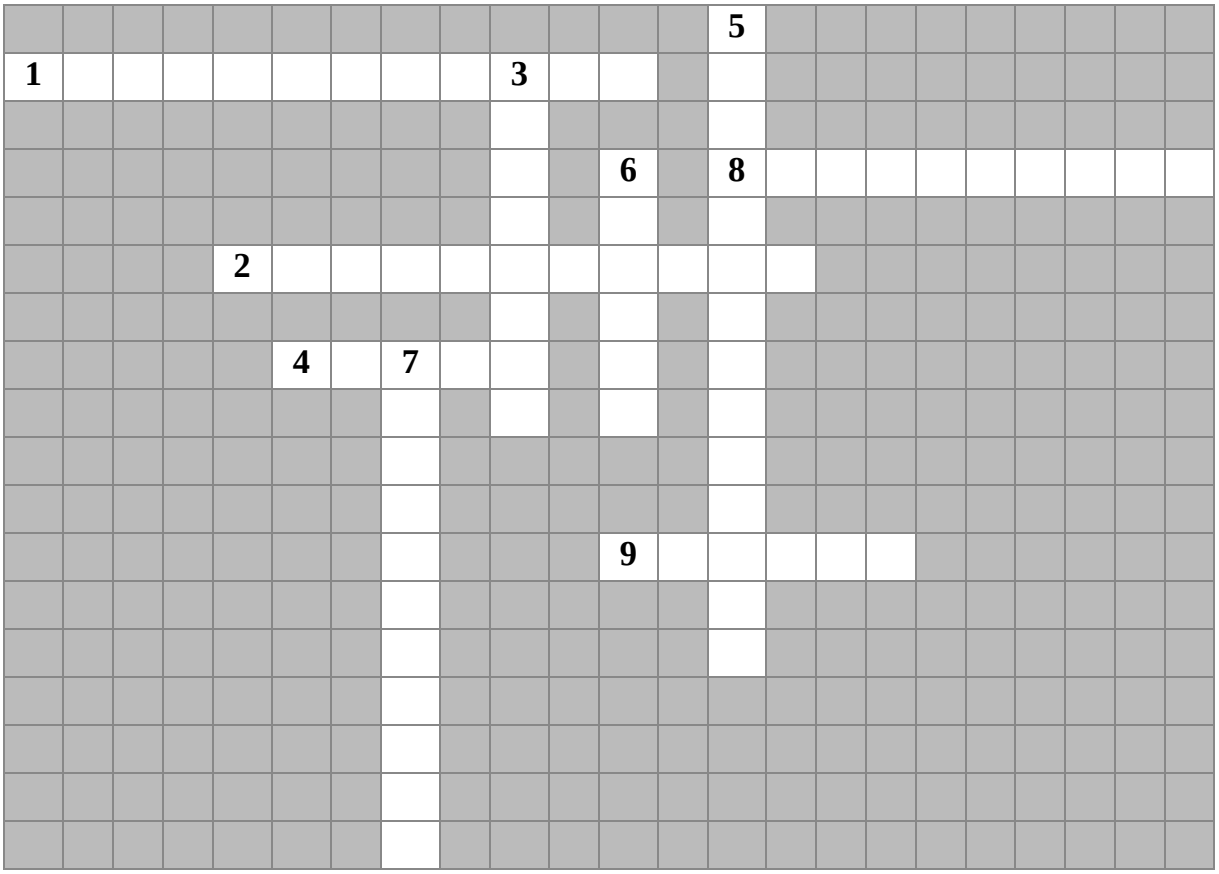
По вертикалі:

3. Як називається довіреність, у якій не вказана дата її вчинення?

5. Як називається правовідношення, в якому одна сторона зобов’язана або має право вчинити правочин від імені іншої сторони?

6. Хто є законним представником малолітньої особи та фізичної особи, визнаної недієздатною?

7. Яким представником є особа, яка постійно та самостійно виступає представником підприємців при укладенні ними договорів у сфері підприємницької діяльності?

Юридичні терміни

Безвідклична довіреність – це довіреність, яка упродовж певного часу не може бути скасована («відкликана») довірителем, і така **довіреність** може бути видана лише у випадках, передбачених законодавством.

Довіреність – це письмовий документ, що видається однією особою іншій для представництва перед третіми особами. Довіреність на вчинення правочину представником може бути надана особою, яку представляють (довірителем) безпосередньо третій особі.

Договірне представництво – це представництво, що виникає на підставі договору.

Законне представництво – це представництво, що виникає на підставі закону.

Комерційний представник – це особа, яка постійно та самостійно виступає від імені підприємців під час укладення ними договорів у сфері підприємницької діяльності.

Комерційне представництво – комерційним представником є особа, яка постійно та самостійно виступає представником підприємців під час укладення ними договорів у сфері підприємницької діяльності; комерційне представництво одночасно кількох сторін правочину допускається за згодою цих сторін та в інших випадках, встановлених законом; повноваження комерційного представника можуть бути підтверджені письмовим договором між ним та особою, яку він представляє, або довіреністю; особливості комерційного представництва в окремих сферах підприємницької діяльності встановлюються законом.

Підстава виникнення представництва – це договір, закон, акт органу юридичної особи та з інших підстав, встановлених актами цивільного законодавства.

Передоручення – це передача представником своїх повноважень іншій особі (заміснику) частково або повним обсягом і воно здійснюється шляхом видачі представником довіреності заміснику або укладення з ним договору у формі, в яких, відповідно до закону, мають вчинятися довіреність або договір.

Правові наслідки вчинення правочину представником – це коли правочин, вчинений представником, створює, змінює, припиняє цивільні права та обов’язки особи, яку він представляє.

Правочини, які може вчиняти представник, – це правочини, право на вчинення яких має особа, яку він представляє; представник не може вчиняти правочин, який, відповідно до його змісту, може бути вчинений лише особисто тією особою, яку він представляє; представник не може вчиняти правочин від імені особи, яку він представляє, у своїх інтересах або в інтересах іншої особи, представником якої він одночасно є, за винятком комерційного представництва, а також щодо інших осіб, встановлених законом.

Правочин вчинений з перевищенням повноважень – це правочин, який створює, змінює, припиняє цивільні права та обов'язки особи, яку він представляє, лише у разі наступного схвалення правочину цією особою і він вважається схваленим, зокрема, у разі, якщо особа, яку він представляє, вчинила дії, що свідчать про прийняття його до виконання.

Представництво – це правовідношення, в якому одна сторона (представник) зобов'язана або має право вчинити правочин від імені іншої сторони, яку вона представляє.

Представник – це особа, яка здійснює процесуальні дії від імені та в інтересах іншої особи.

Представництво без повноважень – випадок, коли одна особа виступає від імені іншої особи без повноважень або без належних повноважень, і правочини, вчинені без повноважень або з перевищенням повноважень, створюють, змінюють чи припиняють цивільні права та обов'язки лише в тих випадках, коли їх схвалено довірителем.

Представництво, яке виникає на підставі акта органу юридичної особи, – це правовідносини, у яких представник діє від імені та в інтересах юридичної особи, яку він представляє, у межах, визначених змістом розпорядчого акта її органу.

Представництво за законом – це коли батьки (усиновлювачі) є законними представниками своїх малолітніх та неповнолітніх дітей; опікун є законним представником малолітньої особи

та фізичної особи, визнаної недієздатною; законним представником у випадках, встановлених законом, може бути інша особа.

Представництво за довіреністю – це представництво, яке ґрунтується на договорі, може здійснюватися за довіреністю.

Повноваження – це можливі дії представника щодо укладення правочину від імені та в інтересах особи, яку він представляє.

Повноваження представника – коло прав і обов'язків, які покладаються на представника особою, яку він представляє, за законом чи адміністративним актом.

Правочини, які може вчиняти представник, – це правочини, на які представник може бути уповноважений особою, яку він представляє.

Строк довіреності – це термін її дії, який встановлюється у довіреності; якщо строк довіреності не встановлений, вона зберігає чинність до припинення її дії; строк довіреності, виданої в порядку передоручення, не може перевищувати строку основної довіреності, на підставі якої вона видана; довіреність, у якій не вказана дата її вчинення, є нікчемною.

Список рекомендованих джерел

1. Верес І. Я. Поняття комерційного представництва. *Підприємництво, господарство і право.* 2012. № 7 (199). С. 11–15.

2. Верес І. Я. Права та обов'язки комерційного представника. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2013. № 4 (138). С. 24–31.

3. Дихта Н. М. Проблемні питання тріади «представництво – довіреність – договір доручення». *Римське право і сучасність*: матеріали Міжнародної наукової конференції (24 травня 2013 року, м. Одеса) / за заг. ред. д.ю.н., проф. Є. О. Харитонова; Націон. ун-т «Одеська юридична академія». Одеса: Фенікс, 2013.

4. Дихта Н. М. Універсальність представництва шляхом використання договору доручення. *Юридична наука і практика: пошук правової гармонії*: збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції «Актуальна юриспруденція»,

присвяченої Дню юриста (5 жовтня 2017 року, м. Київ). Київ: Артек, 2017. С. 74–77.

5. Доманова І. Ю. Інститут добровільного представництва в цивільному праві: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.03. К., 2006. 17 с.

6. Жорнік М. Деякі особливості розгляду судами цивільних справ про визнання недійсними довіреностей. *Право України*. 2013. №10. С. 35–39.

7. Керимов С. Г. Представництво за законом в цивільному праві України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.03 – цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право. К., 2006. 19 с.

8. Лисенко Ю. О. Поняття та зміст правового статусу представника як суб'єкта адміністративного процесу. *Європейські перспективи.* 2018. № 1. С. 70–76.

9. Лисенко Ю. О. Взаємодія представника з іншими учасниками адміністративного процесу. *Правова система України*: сучасні тенденції та фактори розвитку: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Запоріжжя, 27–28 березня 2015 р.). Запоріжжя: Запорізька міська громадська організація «Істина», 2015. С. 100–102.

10. Лисенко Ю. О. Вдосконалення організаційних та процедурних засад здійснення представництва в Україні. *Юридичні науки : історія, сучасний стан та перспективи досліджень*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 13–14 травня 2016 р.). Київ: Центр правових наукових досліджень, 2016. С. 124–126.

11. Пожар В. Г. Особливості представництва юридичних осіб у кримінальному судочинстві. *Правове життя сучасної України:* тези доповідей Міжнар. наук. конф. професор.-виклад. і аспірант. складу. О.: Фенікс, 2010. С. 569–571.

12. Трояновський О. В. Комерційне посередництво: порівняльно-правовий аналіз регулювання у романо-германському і англо-американському праві. *Правове життя: сучасний стан та перспективи розвитку:* зб. тез наук. доповідей IV Міжнародної

наук.-практ. конф. молодих вчених (м. Луцьк, 14–15 березня 2008 р.). Луцьк: ПП Іванюк В.П., 2008. С. 223–225.

13. Трояновський О. В. Регулювання відносин міжнародного комерційного посередництва: принципи УНІДРУА 2004. *Правове життя сучасної України:* тези доповідей X ювілейної звітн. наук. конф. (27–28 квітня 2007 р., Одеса) / відп. ред. д.ю.н. Ю. М. Оборотов. О.: Фенікс, 2007. С. 160–162.

14. Харитонов Є. О., Харитонова О. І., Дрішлюк А. І. Добровільне представництво у цивільному праві України: навч. посібник. К.: Істина, 2007. 306 с.

15. Цивільне право України. Особлива частина: підручник/ за ред. О. В. Дзери, Н. С. Кузнєцової, Р. А. Майданика. 5-те вид., стер. Київ: Юрінком Інтер, 2017. 1173 с.

16. Цивільне право України: договірні та недоговірні зобов'язання: підручник/ за заг. ред. С. С. Бичкової. 3-тє вид., змін. та допов. Київ: Правова єдність: Алерта, 2014. 495 с.

17. Цивільне право України: навч. посіб.: у 2-х т. Т. 2 / Ю. Ф. Іванов, О. В. Куриліна, М. В. Іванова. Київ: Алерта, 2018. 345 с.

18. Цивільне право України: особлива частина: підручник / за ред. В. Г. Фазикоша, С. Б. Булеци, В. В. Заборовського. К., 2013. 751 с.

19. Цивільне право України: підручник: у 2-х ч. / за ред. проф. Р. Б. Шишки. Ч. 2. Особлива. 2-е вид., перероб. і доп. К.: Ліра-К, 2018. 996 с.

20. Цивільне та сімейне право України: навч. посібник / за ред. Є. О. Харитонова. Одеса: Фенікс, 2018. 598 с.

21. Чванкін С. А. Види судового представництва. Чи є громадське представництво? *Актуальні проблеми держави і права*: зб. наук. праць. 2004. Вип. 22. С. 572–576.

22. Чванкін С. А. Юридична природа представницької функції органів прокуратури за перспективним законодавством. *Часопис Київського університету права.* 2005. Вип. 3. С. 129–133.

23. Чванкін С. А. Юридична природа представництва в цивільному процесі України. *Вісник Одеського інституту внутрішніх справ*. 2005. Вип. 3. С. 194–199.

ТЕМА 8
СТРОКИ І ТЕРМІНИ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРАВІ. ПОЗОВНА ДАВНІСТЬ

План

7.1. Поняття строків і термінів у цивільному праві. Визначення та види строків.

7.2. Обчислення строків.

7.3. Поняття, сутність та значення позовної давності.

7.4. Види строків позовної давності.

7.5. Обчислення та перебіг позовної давності.

7.6. Зупинення та переривання перебігу позовної давності.

7.7. Сплив позовної давності.

7.8. Вимоги, на які позовна давність не поширюється.

Перелік питань для самоконтролю

1. Визначте роль і місце строків та термінів у цивільних правовідносинах.

2. Дайте визначення строку та терміну в цивільному праві.

3. Охарактеризуйте початок перебігу строку.

4. Поясніть закінчення строку.

5. Поясніть порядок вчинення дій в останній день строку.

6. Що таке позовна давніть та яке її значення?

7. Охарактеризуйте загальну позовну давність.

8. Охарактеризуйте спеціальну позовну давність.

9. Як змінюється тривалість позовної давності?

10. Поясніть обчислення позовної давності.

11. Поясніть початок перебігу позовної давності.

12. Як обчислюється позовна давність у разі замін сторін у зобов’язанні?

13. Які наслідки зупинення перебігу позовної давності?

14. Коли можливе переривання перебігу позовної давності?

15. Як здійснюється перебіг позовної давності у разі залишення позову без розгляду?

16. Поясніть застосування позовної давності до додаткових вимог.

17. Які наслідки спливу позовної давності?

18. Назвіть вимоги, на які позовна давність не поширюється.

Тести

1. Яка позовна давність застосовується до вимог про стягнення неустойки (штрафу, пені):

а) 5 років;

б) 10 років;

в) 1 рік;

г) 3 роки.

2. Споживач має право висунути продавцю (виробнику, виконавцю) вимоги стосовно недоліків продукції, на яку гарантійні строки або строк придатності не встановлено:

а) упродовж одного року;

б) не має права висунути вимоги;

в) упродовж двох років;

г) упродовж шести місяців.

3. Строками в цивільному праві виступають:

а) строки, визначені законом;

б) строки позовної давності;

в) строки, визначені договором або судом;

г) усі перелічені вище.

4. Строки обчислюються:

а) вказівкою на подію, що має неминуче настати;

б) роками, місяцями, тижнями, днями або годинами;

в) роками та місяцями;

г) вказівкою на календарну дату.

5. Строком іменується:

а) певний період у часі, зі спливом якого пов'язана дія, що має юридичне значення;

б) певний момент у часі;

в) момент у часі, визначений законом;

г) певний період у часі, зі спливом якого пов'язана дія чи подія, що має юридичне значення.

6. Терміном виступає:

а) момент у часі, визначений за домовленістю сторін;

б) певний момент у часі, з настанням якого пов'язана подія, яка має юридичне значення;

в) певний період у часі, зі спливом якого пов'язана дія чи подія, що має юридичне значення;

г) певний період у часі, зі спливом якого пов'язана подія чи дія.

7. Перебіг строку розпочинається:

а) від дня, коли особа довідалася про порушення свого права;

б) з наступного дня після відповідної календарної дати або настання події, з якою пов'язано його початок;

в) у день настання події, з якою пов'язано його початок;

г) у відповідний день календарної дати.

8. Коли спливає строк, що визначений роками:

а) в останній день останнього року строку;

б) у відповідні місяць та число останнього року строку;

в) в останній день відповідного місяця останнього року строку;

г) в останній робочий день останнього року строку.

9. Строк, який визначений у пів місяця, дорівнює:

а) чотирнадцяти дням;

б) п'ятнадцяти дням;

в) шістнадцяти дням;

г) п'ятнадцяти з половиною дням.

10. Строки набувальної давності належать до:

а) законних строків;

б) судових строків;

в) строків, закріплених правочином;

г) невизначених строків.

11. Строки, що підлягають точному обчисленню шляхом вказівки на їх початок і закінчення, точну тривалість, посилання на будь-який момент або подію, іменуються:

а) імперативними;

б) визначеними;

в) невизначеними;

г) судовими.

12. Строки, що не підлягають зміні за згодою сторін, іменуються:

а) правостворюючими;

б) визначеними;

в) диспозитивними;

г) імперативними.

13. Строки для реалізації суб'єктивних прав та правомочностей, що входять до їх складу, іменуються:

а) строками виконання обов'язків;

б) правостворюючими;

в) претензійними;

г) преклюзивними.

14. Час, упродовж якого виготовлювач (виконавець) зобов'язаний забезпечити можливість використання товару (результатів виконаної роботи) за призначенням, іменується:

а) гарантійним строком;

б) строком придатності;

в) строком служби товару;

г) строком захисту цивільних прав.

15. Строки, упродовж яких особа, чиє право порушено, може звернутися в компетентні державні органи з вимогою про примусове здійснення та захист свого права, іменуються:

а) преклюзивними;

б) строками виконання обов'язків;

в) строками здійснення цивільних прав;

г) строками захисту цивільних прав.

16. Строк, у межах якого особа може звернутися до суду з вимогою про захист свого цивільного права або інтересу, іменується:

а) строком здійснення цивільних прав;

б) строком виникнення цивільних прав;

в) претензійним строком;

г) строком позовної давності.

17. Тривалістю загальної позовної давності є:

а) три роки;

б) один рік;

в) п'ять років;

г) десять років.

18. Щодо яких вимог строк позовної давності встановлюється у десять років:

а) про застосування наслідків правочину;

б) про розірвання договору дарування;

в) про видачу вкладу;

г) про здійснення страхової виплати.

19. Яка застосовується позовна давність до вимог про спростування недостовірної інформації, розміщеної у засобах масової інформації:

а) один рік;

б) шість місяців;

в) два роки;

г) три роки.

20. Яка застосовується позовна давність до вимог про переведення на співвласника прав та обов'язків покупця у разі порушення переважного права купівлі частки у праві спільної часткової власності:

а) п'ять років;

б) десять років;

в) три роки;

г) один рік.

21. Яка застосовується позовна давність до вимог у зв'язку з недоліками проданого товару:

а) три роки;

б) один рік;

в) два роки;

г) чотири роки.

22. Який строк позовної давності застосовується до вимог про розірвання договору дарування:

а) п'ять років;

б) на такі вимоги позовна давність не поширюється;

в) три роки;

г) один рік.

23. Яка застосовується позовна давність до вимог зв'язку з перевезенням вантажу, пошти:

а) один рік;

б) три роки;

в) шість років;

г) десять років.

24. Яка застосовується позовна давність до вимог про оскарження дій виконавця заповіту:

а) три роки;

б) один рік;

в) шість місяців;

г) на такі вимоги позовна давність не поширюється.

25. Чи мають право сторони за домовленістю змінити строк позовної давності:

а) ні;

б) можуть лише зменшити строк позовної давності;

в) так;

г) можуть лише збільшити строк позовної давності.

26. Формою договору про збільшення позовної давності є:

а) письмова;

б) письмова нотаріально посвідчена;

в) усна;

г) конклюдентна.

27. З якого моменту починається перебіг позовної давності за вимогами про визнання недійсним правочину, вчиненого під впливом насильства:

а) від дня початку насильства;

б) від дня, коли особа могла довідатися про порушення свого права або про особу, яка його порушила;

в) від дня, коли особа довідалася про порушення свого права або про особу, яка його порушила;

г) від дня припинення насильства.

28. З якого моменту починається перебіг позовної давності за вимогами про застосування наслідків нікчемного правочину:

а) від дня, коли почалося його виконання;

б) від дня його укладення;

в) від дня, коли особа могла довідатися про порушення свого права;

г) від дня, коли особа довідалася про порушення свого права.

29. З якого моменту починається перебіг позовної давності у разі порушення права або інтересу неповнолітньої особи:

а) від дня, коли особа довідалася про порушення свого права або про особу, яка його порушила;

б) від дня досягнення нею повноліття;

в) від дня досягнення нею 16 років;

г) від дня, коли особа могла довідатися про порушення свого права або про особу, яка його порушила.

30. Перебіг позовної давності переривається:

а) дією непереборної сили;

б) встановленням мораторію;

в) вчиненням особою дії, що свідчить про визнання нею свого боргу або іншого обов'язку;

г) у разі зупинення дії закону або іншого нормативно-правового акта, що регулює відповідні відносини.

31. Позовна давність не поширюється на вимоги:

а) про стягнення неустойки;

б) про витребування майна з чужого незаконного володіння;

в) про розірвання договору;

г) про відшкодування шкоди, завданої каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я або смертю.

Задачі

Задача 1

Громадянка Б., на утриманні якої після загибелі чоловіка перебувала неповнолітня дитина, продала гр. Г. свій будинок. Гр. Г. знав про скрутне матеріальне становище гр. Б. На одержані від продажу будинку гроші вона придбала однокімнатну квартиру. Через чотири роки після вчинення договору купівлі-продажу гр. Б. дізналася, що на момент продажу ціна на будинок була вдвічі вищою, ніж їй запропонував громадянин Г., тому вона звернулася до суду з позовом про визнання договору недійсним. У судовому

засіданні було виявлено, що гр. Г. знав про справжню вартість житла, оскільки працював ріелтором. Останній позов не визнав, посилаючись на пропуск строку позовної давності. Суд відмовив гр. Б. у задоволенні позову у зв'язку з пропущенням строків.

Прокоментуйте рішення суду і дайте його юридичну оцінку.

Задача 2

Гр. В., від'їжджаючи 2015 р. у тривале закордонне відрядження, передав гр. П. на зберігання особисті речі, про що був укладений договір зберігання. Повернувшись у квітні 2018 р. з відрядження, гр. В. попросив гр. П. повернути передані йому речі, але отримав відмову. Гр. П. пояснив, що гр. В. пропустив строк позовної давності на витребування речей, який закінчився, ще рік тому.

Який засіб захисту порушених прав доцільно застосувати? Яке рішення має винести суд?

Задача 3

ТОВ 1 уклало з ТОВ 2 договір на будівництво ресторанно-готельного комплексу. Після його здачі 25 грудня 2017 року в процесі експлуатації споруд було виявлено ряд недоліків у будівництві. У грудні 2019 року ТОВ 1 звернулося з претензією про стягнення неустойки та проведення ремонту будівель за рахунок ТОВ 2. Оскільки відповідь на заявлену претензію не надійшла, ТОВ 1 20 січня 2020 року подало позов до господарського суду. Господарський суд у позові відмовив на підставі пропуску строків позовної давності.

Чи обґрунтована відповідь господарського суду?

Задача 4

ТОВ 1 та ТОВ 2 одним із пунктів договору про спільну діяльність передбачили умову про скорочення строків позовної давності під час вирішення будь-яких можливих спорів між ними до 6 місяців з метою прискорення їх судового розгляду.

Чи існує можливість договірного скорочення строків позовної давності? Відповідь обґрунтуйте відповідно до чинного законодавства.

Задача 5

Гр. П. у присутності своїх друзів 1 червня 2016 року позичив у гр. Ф. 7 000 грн на один місяць, проте борг вчасно не повернув. 4 лютого 2018 року він переказав поштою 5 000 грн, повідомивши, що решту поверне пізніше. Гр. Ф. декілька разів нагадував йому про борг, а в березні 2020 року звернувся з позовом до суду. У суді з'ясувалося, що гр. П. весь цей період був у місцях воєнних дій. Суд відмовив у задоволенні позову про повернення грошей у зв'язку з тим, що закінчився термін позовної давності.

Проаналізуйте рішення суду відповідно до чинного законодавства.

Задача 6

ТОВ уклало договір з м'ясокомбінатом про постачання м'ясних виробів терміном на 1 рік, передбачивши, що вимоги про стягнення неустойки приймаються до розгляду упродовж перших трьох місяців дії договору. У подальшому м'ясокомбінат відхилив позови ТОВ про неналежне виконання договору поставки з мотивів пропущення термінів позовної давності.

Дайте оцінку умовам договору відповідно до чинного законодавства.

Задача 7

Гр. П. уклав з гр. М. договір підряду на будівництво будинку. Однією з умов договору визначалося, що позов з приводу порушення підрядчиком умов договору може бути поданий упродовж п'яти років з дня прийняття роботи.

Чи правомірна така умова договору? Який строк позовної давності з приводу виявлених недоліків за договором підряду і чи може він визначатися у договорі?

Задача 8

ТОВ 1 звернулося з позовом до господарського суду про відшкодування шкоди та стягнення з ТОВ 2 неустойки за недопоставку товару у березні 2017 року, який мав бути поставлений за договором поставки. Господарський суд відмовив у прийнятті позову у зв'язку з пропуском позовної давності, посилаючись на те, що позов було заявлено у червні 2020 року. ТОВ оскаржило рішення суду, обґрунтовуючи це тим, що воно неодноразово вимагало від постачальника у квітні 2017 і лютому 2018 років добровільної сплати неустойки, а 10 березня 2020 року відповідач обіцяв до 1 травня їх сплатити. Також, на думку ТОВ, позовна давність за вимогою з відшкодування збитків не сплинула.

З якого моменту починається перебіг позовної давності? Чи правомірні доводи позивача?

Задача 9

Маючи у власності 1/3 частини приватного будинку, гр. М. вирішив його продати. Він попередньо повідомив про це інших співвласників 20 січня 2016 року. Не отримавши відповіді останніх, гр. М. 28 лютого 2016 року уклав договір купівлі-продажу і продав будинок. Один зі співвласників 4 березня 2020 року подав позов до суду, у якому просив поновити пропущений строк позовної давності, оскільки пропустив його з поважних причин – у зв'язку з перебуванням під вартою.

Чи підлягають задоволенню вимоги співласника? Які підстави зупинення перебігу позовної давності встановлено ЦК України?

Задача 10

Гр. Т. уклав договір підряду з ТОВ, відповідно до якого ТОВ зобов'язувалося здійснити ремонт у його квартирі. Також у договір було включено пункт, згідно з яким позов до підрядників можна подати протягом 5 років від часу прийняття замовником роботи у разі порушення ними умов договору.

Чи має місце порушення правових норм, що регулюють позовну давність?

Чи зміниться рішення, якщо у договорі було б передбачено 3-річну позовну давність?

Творчі завдання

1. Випишіть із ЦК України статті, де використовуються категорії «розумний строк», «негайно», «невизначений строк» та проаналізуйте зміст наведених понять і опишіть різницю між ними.

2. Проаналізуйте наукові дослідження за питаннями теми. Письмово викладіть позиції науковців та окресліть проблематику питання.

3. Проаналізуйте судову практику щодо:

– спеціальної позовної давності;
– зміни тривалості позовної давності;
– початку перебігу позовної давності;
– зупинення перебігу позовної давності;
– переривання перебігу позовної давності;
– застосування позовної давності до додаткових вимог;
– вимог, на які позовна давність не поширюється.

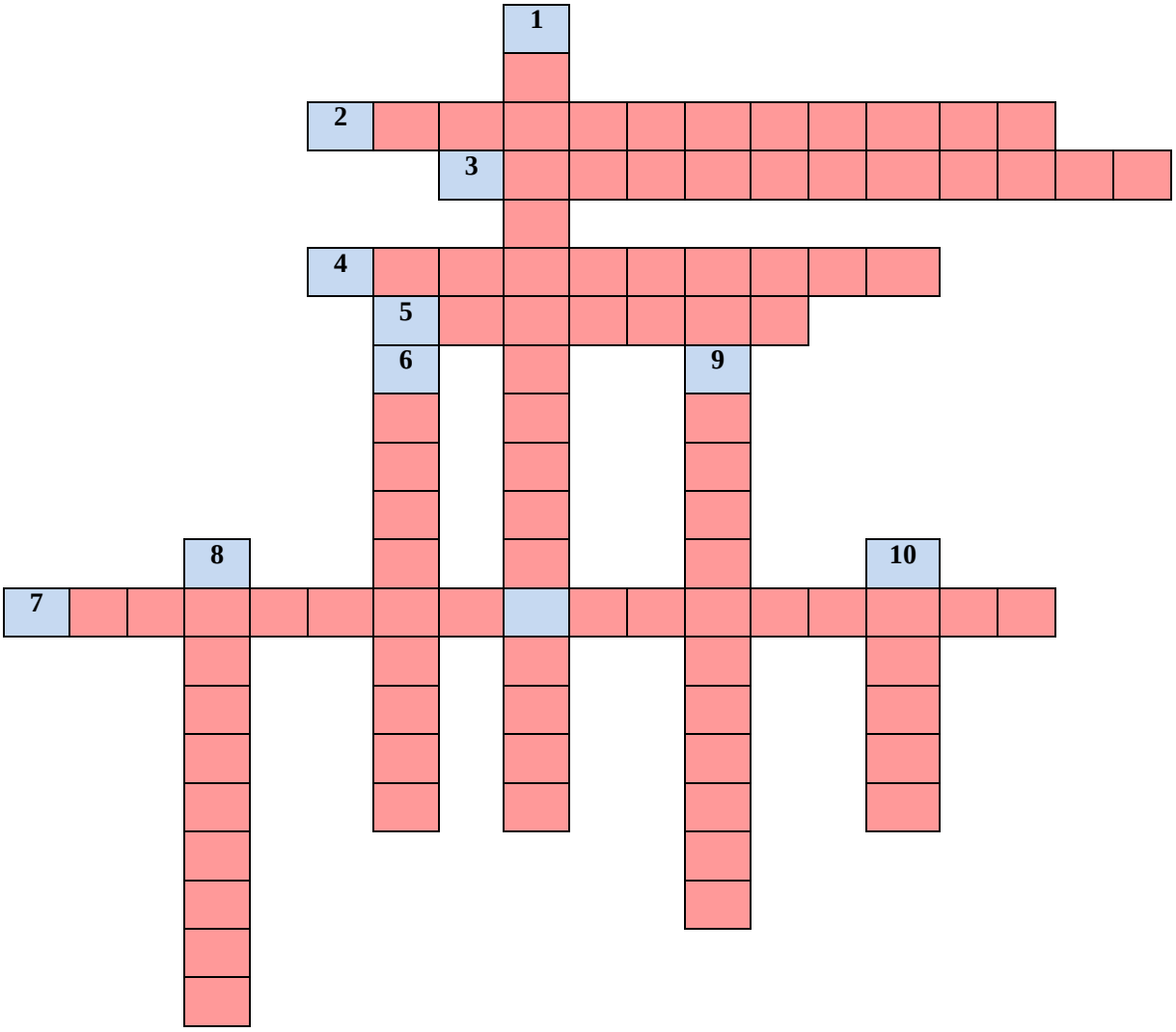
4. Напишіть реферат на одну з тем:

«Зарубіжний досвід правого регулювання позовної давності»;
«Чи є справедливою категорія «позовна давність»;
«Поняття строку та терміну у науковій літературі»;
«Поняття позовної давності у юридичній науці»;
«Проблеми правого регулювання позовної давності»;
«Обчислення позовної давності»;
«Відмежування строків від термінів»;
«Порядок вчинення дій в останній день строку»;
«Зміна тривалості позовної давності»;
«Зупинення і переривання позовної давності»;
«Вимоги, на які позовна давність не поширюється».

5. Зробіть презентацію за темою (не менше 10 слайдів).

6. Розробіть пропозиції до чинного законодавства щодо удосконалення правого регулювання строків та термінів у цивільному праві.

7. Розв’яжіть кросворд:

1. Підстава для зупинення перебігу позовної давності, яка не залежить від волі особи, виникла внаслідок стихійного лиха, у тому числі пожежі, повені, посухи, заморозків, граду, землетрусу, військових дій або суспільних збурень – це …

2. Вид строку позовної давності, які встановлюються для окремих вимог та можуть бути подовженими або скороченими за домовленістю сторін.

3. Зміна порядку обчислення позовної давності внаслідок певних обставини, та час, що минув, до настання цих обставин не зараховується, а строк починає обчислюватися спочатку – це …

4. Відстрочення виконання зобов'язань, що встановлюються урядом на певний термін або до закінчення будь-яких надзвичайних подій, – це …

5. Певний момент у часі, з настанням якого пов'язана дія чи подія, яка має юридичне значення, називається …

6. Зміна порядку обчислення позовної давності, за якого в період дії певної обставини, передбаченої ЦК України, перебіг строку «завмирає», а після припинення цієї обставини перебіг строку поновлюється в частині, що залишилася, називається …

7. Строк, у межах якого особа може звернутися до суду з вимогою про захист свого цивільного права або інтересу, – це …

8. Вид позовної давності, яка встановлюється тривалістю 3 роки.

9. Період у часі, зі спливом якого пов'язана дія чи подія, яка має юридичне значення, – це …

10. Він визначається календарною датою або вказівкою на подію, яка має неминуче настати.

Юридичні терміни

Визначення строку – це його визначення роками, місяцями, тижнями, днями або годинами.

Визначення терміну – це його визначення календарною датою або вказівкою на подію, яка має неминуче настати.

Договірні строки – це строки (терміни), що встановлюються угодою сторін, наприклад строки (терміни) виконання певного договору, строки виконання роботи або окремих її етапів встановлюються у договорі підряду (ст. 846 ЦК) тощо.

Диспозитивні строки – це строки, які хоч і передбачені законами, але можуть бути змінені угодою сторін, наприклад більшість строків зобов'язального права (стст. 530, 668, 701 ЦК).

Загальна позовна давність (ст. 257 ЦК) – це строк у три роки, і він розповсюджується на всі правовідносини, крім тих, щодо яких встановлені спеціальні строки.

Закінчення строку – це коли строк, що визначений роками, спливає у відповідний місяць та число останнього року строку; строк, що визначений місяцями, спливає у відповідне число останнього місяця строку; строк, що визначений у пів місяця, дорівнює п'ятнадцяти дням; строк, що визначений тижнями, спливає у відповідний день останнього тижня строку.

Законні строки – це строки (терміни), які визначені актами цивільного законодавства, наприклад позовна давність (стст. 257, 258 ЦК), строк прийняття спадщини (ст. 1270 ЦК).

Зупинення перебігу позовної давності – це коли її перебіг не відбувається упродовж часу, коли через передбачені законом обставини захист порушених прав здійснити неможливо.

Імперативні строки – це строки, які не можуть бути визначені або змінені за угодою сторін, наприклад більшість строків спадкового права (стст. 1270, 1298 ЦК), строки набувальної давності (стст. 338, 344 ЦК), не допускається скорочення позовної давності (ст. 259 ЦК);

Позовна давність – це строк, у межах якого особа може звернутися до суду з вимогою про захист свого цивільного права або інтересу.

Позовна давність – це інститут цивільного права і може застосовуватися виключно до вимог зі спорів, що виникають у цивільних відносинах, визначених у ч. 1 ст. 1 ЦК України, та у господарських відносинах (ст. 3 ГК України).

Початок перебігу строку – це коли перебіг його починається з наступного дня після відповідної календарної дати або настання події, з якою пов'язано його початок.

Спеціальна позовна давність (ст. 258 ЦК) – це строк, що встановлюється щодо окремих видів правовідносин, які чітко визначені у законі, і може бути скорочена або більш тривала порівняно із загальною позовною давністю.

Строк – це певний період у часі, зі спливом якого пов'язана дія чи подія, яка має юридичне значення.

Судові строки – це строки (терміни), визначені рішенням суду, наприклад за рішенням суду наймачеві може бути наданий строк не більше року для відновлення житла (ст. 825 ЦК).

Строки виконання цивільних обов'язків – періоди часу, протягом яких зобов'язані особи повинні виконати покладені на них зобов'язання.

Строки захисту цивільних прав – періоди часу, що надані правомочним особам для звернення до правопорушника або до суду з вимогою про захист свого порушеного права чи примусове його здійснення.

Термін – це певний момент у часі, з настанням якого пов'язана дія чи подія, яка має юридичне значення.

Список рекомендованих джерел

1. Алфьорова Т. М. Деякі питання класифікації строків у цивільному праві. *Форум права.* 2015. № 5. С. 5–9.

2. Гуйван П. Д. Про судове застосування позовної давності. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2017. № 4. С. 19–23.

3. Гуйван П. Д. Теоретичні питання строків у приватному праві: монографія. Харків: Право, 2014. С. 187–188.

4. Гужва А. М. Про деякі аспекти погашувальної давності у цивільному праві. *Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна*. 2014. Вип. 17. С. 97–100.

5. Гупаловська О. Б. Актуальні проблеми захисту прав власників в умовах існування незаконних правових актів, що порушують право власності. *Формування правової держави в Україні: проблеми і перспективи:* зб. тез доповідей XIV Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Тернопіль, 20 квітня 2012 р.). Тернопіль: Вектор, 2012. С. 140–143.

6. Карнаух Б. П. Позовна давність у практиці Європейського суду з прав людини. *Проблеми законності*. 2016. Вип. 134. С. 24–36.

7. Крат В. І. Застосування позовної давності у сфері недійсності правочинів: аналіз судової практики. *Проблеми законності*. 2016. Вип. 134. С. 15–23.

8. Луць В. В. Строки і терміни у цивільному праві: монографія. К.: Юрінком Інтер, 2013. С. 66.

9. Майданик Р. А. Цивільне право. Загальна частина: підручник. К.: Алерта, 2012. Т. 1: Вступ у цивільне право. 471 с.

10. Маковій В. П. Правовий час у цивільному праві й цивільному процесі України. *Науковий вісник Херсонського державного університету.* 2016. Випуск 2. Том 1. С. 75.

11. Маріц Д. О. Загальна характеристика строків (термінів) та їх класифікація. *Актуальні проблеми держави і права*. 2007. Вип. 33. С. 87–92.

12. Маріц Д. О. Преклюзивні строки в цивільному праві. *Держава та регіони.* Серія право. 2013. № 3 (41). С. 67–71.

13. Панченко С. С. Невизначений строк дії договору та його вплив на цивільно-правові зобов'язання. *Університетські наукові записки*. 2016. № 57. С. 130–140.

14. Панченко С. С. Правова природа строку в цивільному праві. *Університетські наукові записки*. 2015. № 55. С. 87–97.

15. Панченко С. С. Строк дії договору і строк виконання договірного зобов'язання у цивільному праві: питання взаємозв'язку й розмежування. *Науковий вісник Херсонського державного університету.* 2015. Випуск 6. Том 1. С. 107–110.

16. Петренко К. Р. Строки давності за українським законодавством: особливості та класифікація. *Науковий вісник Ужгородського національного університету.* 2015. Вип. 35. Частина І. Том 2. С. 7–10.

17. Романюк В. А. Проблеми правового регулювання підстав зупинення перебігу строку позовної давності. *Науковий вісник Ужгородського національного університету.* 2017. Вип. 47. Том 1. С. 159–162.

18. Романюк В. А. Позовна давність у цивільному праві європейських країн. *Альманах міжнародного права*. 2017. Випуск 18. С. 129–136.

19. Романюк В. А. Проблеми правового регулювання підстав зупинення перебігу строку позовної давності. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Право. Ужгород, 2017. Випуск 47. Том 1. С. 159–162.

20. Романюк В. А. Особливості застосування позовної давності та її вплив на суб'єктивне право особи. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського.* Серія: Юридичні науки. 2018. Том 29 (68). № 1. С. 43–47.

21. Сергієнко Н. А. Захист прав та інтересів майнового поручителя при спливі позовної давності за основним зобов'язанням. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету.* 2016. № 20. С.115–119.

22. Токар Н. В. Поновлення строків позовної давності у цивільному праві України. *Право і безпека*. 2006. № 5'1. С. 135–138.

23. Шовкова О. В. Вимоги, на як і позовна давність не поширюється: окремі проблеми застосування. *Вісник Академії правових наук України*. 2006. № 1. С. 207–212.

24. Шовкова О. В. Межі дії позовної давності як прояв диспозитивних засад цивільно-правового регулювання. *Підприємництво, господарство і право.*2006. № 8 С. 113–116.

25. Цивільне право України. Загальна частина: підручник / за ред.: І. А. Бірюков, Ю. О. Заїка. К.: Скіф, 2013. 528 с.

26. Цивільне право: підручник: у 2-х т. / за ред.: В. І. Борисової, І. В. Спасибо-Фатєєвої, В. Л. Яроцького. Х.: Право, 2014.

27. Цивільне право України. Загальна частина: підручник / за ред.: В. Г. Фазикоша, С. Б. Булеци. К.: Знання, 2013. 752 с. (Вища освіта XXI століття).

28. Цивільне право: підручник: у 2-х т. Т. 2 / Нац. ун-т «Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого»; за ред.: В. І. Борисова, І. В. Спасибо-Фатєєва, В. Л. Яроцький. Х.: Право, 2014. 816 с.

29. Цивільний кодекс України: наук.-практ. комент. / за ред. І. В. Спасибо-Фатєєвої. Х.: Страйд: ФО-П Лисяк Л. С., 2012–2013. (Серія «Коментарі та аналітика»).

30. Харитонов Є. О., Харитонова О. І. Цивільні право-відносини: монографія. К., 2011. 456 с.

ТЕМА 9
ОСОБИСТІ НЕМАЙНОВІ ПРАВА ФІЗИЧНОЇ ОСОБИ

План

9.1. Поняття, ознаки та види особистих немайнових прав.

9.2. Здійснення та захист особистих немайнових прав.

9.3. Особисті немайнові права, що забезпечують природне існування фізичної особи.

9.4. Особисті немайнові права, що забезпечують соціальне буття фізичної особи.

Перелік питань для самоконтролю

1. Назвіть обмеження особистих немайнових прав.
2. Що розуміється під поновленням порушеного особистого немайнового права?
3. Поясніть право на спростування недостовірної інформації.
4. Охарактеризуйте право на відповідь.
5. Поясніть відмінність між відповіддю та спростуванням.
6. Проаналізуйте заборону на поширення інформації, якою порушуються особисті немайнові права.
7. Поясніть право фізичної особи, особисте немайнове право якої порушено, на відшкодування шкоди.
8. Проаналізуйте право на медичну допомогу.
9. Поясніть право на інформацію про стан свого здоров'я.
10. Проаналізуйте право на таємницю про стан здоров'я.
11. Які права фізичної особи, яка перебуває на стаціонарному лікуванні у закладі охорони здоров'я?
12. Як реалізується право на донорство?
13. Проаналізуйте право особи на сім'ю.
14. Поясніть право на опіку або піклування.
15. Як реалізується право на безпечне для життя і здоров'я довкілля?
16. Поясніть право на ім'я та зміну імені.

17. Проаналізуйте право на використання імені.
18. Проаналізуйте право на повагу до гідності та честі.

Тести

1. Яка теорія сутності немайнових прав зводиться до того, що цивільне право не лише охороняє, але й регулює особисті немайнові права, зокрема і ті, що не пов'язані з майновими:

а) негативна теорія;
б) теологічна теорія;
в) радикальна концепція;
г) позитивна теорія.

2. У якому сенсі особисті немайнові права виражають систему правових норм, що покликані регулювати особисті немайнові права:

а) в об'єктивному сенсі;
б) за законом;
в) у практичному значенні;
г) у суб'єктивному сенсі.

3. У якому сенсі особисті немайнові права – це суб'єктивні права, що виникають з приводу нематеріальних благ, не мають економічного змісту, є тісно пов'язаними з особистістю особи та спрямовані на розвиток її індивідуальності і мають специфічні підстави виникнення та припинення:

а) в юридичному значенні;
б) в об'єктивному сенсі;
в) у суб'єктивному сенсі;
г) за законом.

4. Як фізична особа набуває особистих немайнових прав:

а) через народження;
б) через народження і за законом;
в) за законом;
г) за власним бажанням.

5. З якими особами тісно пов'язані особисті немайнові права:

а) з юристами;

б) з громадянами України;

в) з юридичними особами;

г) з фізичними особами.

6. На який строк особисті немайнові права надаються фізичній особі:

а) довічно;

б) на п'ять років;

в) на пів року;

г) на один рік.

7. Хто може позбавити фізичну особу її особистих немайнових прав:

а) суд;

б) ніхто не може позбавити особу її особистих немайнових прав;

в) нотаріус;

г) фізична особа сама здатна відмовитись від своїх особистих немайнових прав.

8. Фізична повнолітня особа за станом здоров'я нездатна здійснювати свої особисті немайнові права і хто їй у цьому допомагає:

а) ніхто такого права не має;

б) опікун або піклувальник;

в) піклувальник;

г) бажаюча фізична особа.

9. Хто має право порушувати особисті немайнові права фізичної особи:

а) інша фізична особа в разі потреби захистити свої особисті немайнові права;

б) діяльність фізичних та юридичних осіб не може порушувати особисті немайнові права;

в) юридична особа, яка має намір захистити свої економічні інтереси та наміри;

г) інша фізична особа здатна тільки обмежити фізичну особу в її особистих немайнових правах.

10. Надання медичної допомоги фізичній особі, яка досягла … років (року), проводиться за її згодою:

а) вісімнадцяти;

б) дванадцяти;

в) двадцять одного;

г) чотирнадцяти.

11. До яких видів особистих немайнових прав належить право на повагу честі та гідності, право на недоторканність ділової репутації, право на особисте життя та його таємницю, право на інформацію тощо:

а) права, що забезпечують соціальне буття людини;

б) до юридичних прав;

в) до змісту особистих немайнових прав;

г) до прав, що забезпечують природне існування людини.

12. До яких видів особистих немайнових прав належить право на життя, право на усунення загрози життю та здоров'ю, право на охорону здоров'я, право на медичну допомогу, право на медичну інформацію про стан свого здоров'я тощо:

а) до змісту особистих немайнових прав;

б) до прав, що забезпечують природне існування людини;

в) права, що забезпечують соціальне буття людини;

г) до юридичних прав.

13. Основним фундаментальним правом людини є право на …:

а) свободу;

б) життя;

в) освіту;

г) охорону здоров’я.

14. Право, яке включає в себе заборону будь-якої форми психічного тиску на фізичну особу, втягування її до вживання спиртних напоїв, наркотичних та психотропних засобів, вчинення дій, що порушують це право:

а) право на інформацію;

б) право на освіту;

в) право на особисте життя;

г) право на свободу.

15. Право, яке полягає у тому, що фізична особа має право на збереження своєї національної, культурної, релігійної, мовної самобутності, а також право на вільний вибір форм та способів прояву своєї індивідуальності, якщо вони не заборонені законом та не суперечать моральним засадам суспільства, – це право на …:

а) індивідуальність;

б) сім’ю;

в) охорону здоров’я;

г) повагу честі та гідності.

16. Особисті немайнові права за своїм характером є…:

а) юридичними нормами;

б) абсолютними правами;

в) майновими правами;

г) релігійними правами.

17. Чи може бути фізична особа зобов’язана до проходження медичного огляду:

а) так, якщо на цьому наполягає роботодавець;

б) так, якщо на цьому наполягає медичний заклад;

в) ні, проходження медичного огляду відбувається тільки з волі фізичної особи;

г) так, у випадках, встановлених законодавством.

18. Чи має право фізична особа змінити своє прізвище та ім'я:

а) таким правом фізична особа не володіє;

б) так, при досягненні 16 років у порядку, встановленому законом;

в) так, має право змінити своє ім'я на власний розсуд при досягненні 18 років;

г) так, має право змінити тільки своє прізвище після досягнення 21 року.

19. Чи має право фізична особа звернутися до суду з позовом про захист її гідності та честі:

а) так, таким правом фізична особа володіє;

б) ні, вона повинна це право захистити в адміністративному порядку;

в) так, це право повинно бути захищеним органами внутрішніх справ;

г) ні, фізична особа повинна самостійно захистити свою гідність та честь.

20. Чи має право фізична особа на збереження своєї національної самобутності:

а) так, але якщо це не розходиться з офіційною державною політикою у сфері міжнаціональних відносин;

б) ні, вимагати цього фізична особа не має права;

в) так, але якщо сама фізична особа шанує національну самобутність інших фізичних осіб;

г) так, фізична особа має право на збереження своєї національної самобутності.

21. Чи можуть бути обставини особистого життя фізичної особи розголошені:

а) ні, такі обставини не підлягають розголошенню;

б) так, можуть бути розголошені іншими особами лише за умови, що вони містять ознаки правопорушення;

в) так, можуть бути розголошені іншими особами, лише за умови, що вони містять ознаки правопорушення, що підтверджено рішенням суду, а так за її згодою;

г) так, але тільки за згодою самої фізичної особи.

22. Особисте немайнове право, яке забезпечує особі правову індивідуалізацію та надає юридично забезпечену можливість мати ім'я і вимагати від оточуючих, щоб її називали власним іменем, – це право на…:

а) ім'я;

б) житло;

в) свободу;

г) інформацію.

23. Особисте немайнове право фізичної особи, яке включає у себе такі повноваження, як вільно обирати місце проживання та вільно змінювати місце проживання, – це право на …:

а) освіту;

б) донорство;

в) місце проживання;

г) недоторканність житла.

24. Передбачена законом можливість збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію (зазначені дії не стосуються інформації про особисте життя фізичної особи без її згоди, крім випадків, визначених законом) – це право на …:

а) свободу пересування;

б) інформацію;

в) особисті папери;

г) індивідуальність.

25. Не вважається примусовою працею фізичної особи:

а) військова або альтернативна (невійськова) служба;

б) робота чи служба відповідно до законів про воєнний і про надзвичайний стан;

в) робота чи служба, яка виконується особою за вироком чи іншими рішеннями суду;

г) усі відповіді є правильними.

26. Фізична особа, яка досягла … років, має право на вільне самостійне пересування по території України і на вибір місця перебування:

а) дванадцяти;

б) чотирнадцяти;

в) вісімнадцяти;

г) двадцяти.

27. Фізична особа, яка досягла … років, має право на вільний самостійний виїзд за межі України:

а) дванадцяти;

б) чотирнадцяти;

в) вісімнадцяти;

г) шістнадцяти.

28. Чи може бути фізична особа видворена з обраного нею місця перебування:

а) ні, не може;

б) ні, не може, але якщо вона отримала офіційний дозвіл на таке перебування;

в) так, може, але якщо на це прийняте відповідне судове рішення;

г) ні, не може, але якщо доступ до певного місця не заборонено законом.

29. Можливості суб'єкта вільно, на свій розсуд визначати свою поведінку у сфері свого приватного життя, що включають у себе право на власні дії, право вимагати та право на захист, – це …:

а) ознаки особистих немайнових прав;

б) зміст;

в) види особистих немайнових прав;

г) значення.

30. Який спосіб здійснення особистих немайнових прав позначає дію або систему дій, що мають ознаки правочинів або інших юридично значущих дій (надання згоди громадянином, що зображений на фотографії, на використання його зображення або розпорядження особистими паперами):

а) юридичний;

б) фактичний;

в) правовий;

г) законодавчий.

Задачі

Задача 1

Гр. С. побачив своє фото на бігборді у рекламі пива. Він звернувся до організації, яка відповідальна за розміщення реклами, з вимогою негайно зняти рекламу із його зображенням, оскільки він не надав згоду на використання фотографії. Йому було відмовлено, тому що ця фотографія є у відкритому доступі у відомій соціальній мережі.

Які права гр. С. були порушені? Ким і яке рішення може бути прийняте по цій справі?

Задача 2

Громадянин В., маючи від першого шлюбу десятирічну доньку, вирішив друге одружитися. Однак його майбутня дружина поставив умову про зміну прізвища та по батькові дитини. Але донька не бажала змінювати прізвище та по батькові.

Чи ґрунтуються на законі такі вимоги? У яких випадках можлива зміна прізвища та по батькові дитини?

Задача 3

Гр. В. довгий час листувався зі своїм колегою-науковцем гр. А., який проживав у США. Після смерті гр. А. громадянин В.

передав його листи для публікації в одне з видавництв як такі, що мають наукову цінність. Вдова гр. А. категорично заперечувала проти їх публікації, тому що в листах, крім наукових питань, містились відомості про особисте життя сім'ї.

За яких умов можливе опублікування листів?

Задача 4

Гр. М. за власним бажанням звільнився з виробничого підприємства, де працював технологом. У виданій йому характеристиці містились відомості про незадовільну роботу, про порушення ним трудової дисципліни, вчинення проступків, несумісних із продовженням цієї роботи, його конфліктність тощо. Гр. М. був обурений такою характеристикою, тому що зауважень стосовно його роботи з боку адміністрації не було; дисциплінарні стягнення на нього не накладалися.

Він подав позов до суду про захист своєї честі та гідності. Чи є підстави для такого позову?

Відповідь проаналізуйте відповідно до чинного законодавства.

Задача 5

Громадянка Г. подала позов на громадянку З. про відшкодування моральної шкоди за втручання в особисте життя. В описовій частині позовної заяви позивачка вказала, що була заручена зі своїм хлопцем, але він відмовився укладати з нею шлюб після того, як гр. З. розповіла йому про обставини особистого життя гр. Г. При цьому інформація, яка була повідомлена, не відповідала дійсності.

З'ясуйте, чи відбулося втручання в особисте життя. У який спосіб варто захищати особисті немайнові права?

Задача 6

Діти громадянки С. виявили намір подати позов на лікарню про відшкодування моральної шкоди у зв'язку з ненаданням інформації про стан здоров'я їхньої матері, яка була госпіталізована з підозрою на інсульт. Лікарі не дозволяли їм побачити матір і не видали медичних документів для консультації

у інших спеціалістів, мотивуючи це правом на таємницю про стан здоров'я.

Дайте правову оцінку дій лікарів та дітей Савченко.

Задача 7

Гр. Р. після закінчення строкової військової служби подав позов проти Збройних сил України про відшкодування завданої йому моральної шкоди та матеріальних збитків. Підставою для подання позову він вважав тривале позбавлення його особистих немайнових прав, зокрема таких, як право на сім'ю, право на участь у місцевих виборах як кандидата у депутати, право на свободу пересування, право на вільний вибір місця проживання, право на недоторканність житла, право на працю.

Чи підлягає позов задоволенню?

Задача 8

Гро. Р. було відмовлено у відвідуванні дружини, що перебувала у пологовому будинку. Черговий лікар мотивував відмову в доступі до палати нормами правил внутрішнього розпорядку та мотивами забезпечення санітарної гігієни. Їжу та необхідні речі лікар запропонував передавати через медсестру.

Чи є правомірною відмова лікаря?

Які права має особа під час перебування у медичному закладі?

Задача 9

На урочистому засіданні до Дня педагогічного працівника, яке проводилося в актовій залі школи, директор привітав нещодавно прийняту на роботу вчительку з 35-річчям і побажав їй якнайшвидше одружитися та народити дитину. Вчителька вважає, що цим самим директор школи втрутився в її особисте життя, а той зазначив, що він ніяких протиправних дій не вчинив.

Проаналізуйте ситуацію відповідно до чинного законодавства.

Задача 10

В обласній газеті був опублікована стаття про місцевий університет. У ній йшлося про низьку якість викладання, непрофесійність професорсько-викладацького складу, корумпованість. Ректор університету звернувся в редакцію газети з вимогою надрукувати заперечення, оскільки надрукований матеріал, на думку ректора, ганьбить честь і гідність університету, а також така стаття не сприятиме набору студентів на наступний навчальний рік. Крім того, він вимагав відшкодувати матеріальні та моральні збитки, які зазнав університет.

Чи є правомірною вимога ректора відповідно до чинного законодавства?

Творчі завдання

1. Напишіть реферат на одну з тем:

«Правова природа та зміст права фізичної особи на власне зображення»;

«Право на інформацію як особисте немайнове право фізичних осіб»;

«Особисте немайнове право на сприятливе навколишнє природне середовище: загальна характеристика»;

«Самозахист як одна із форм цивільно-правового захисту особистих немайнових прав фізичної особи»;

«Зарубіжний досвід правового регулювання особистих немайнових прав»;

«Обмеження особистих немайнових прав»;

«Правові наслідки невиконання рішення суду про захист особистого немайнового права»;

«Право фізичної особи, особисте немайнове право якої порушено, на відшкодування шкоди»;

«Забезпечення здійснення особистих немайнових прав».

2. Проаналізуйте судову практику щодо:

– спростування недостовірної інформації;

– поновлення порушеного особистого немайнового права;

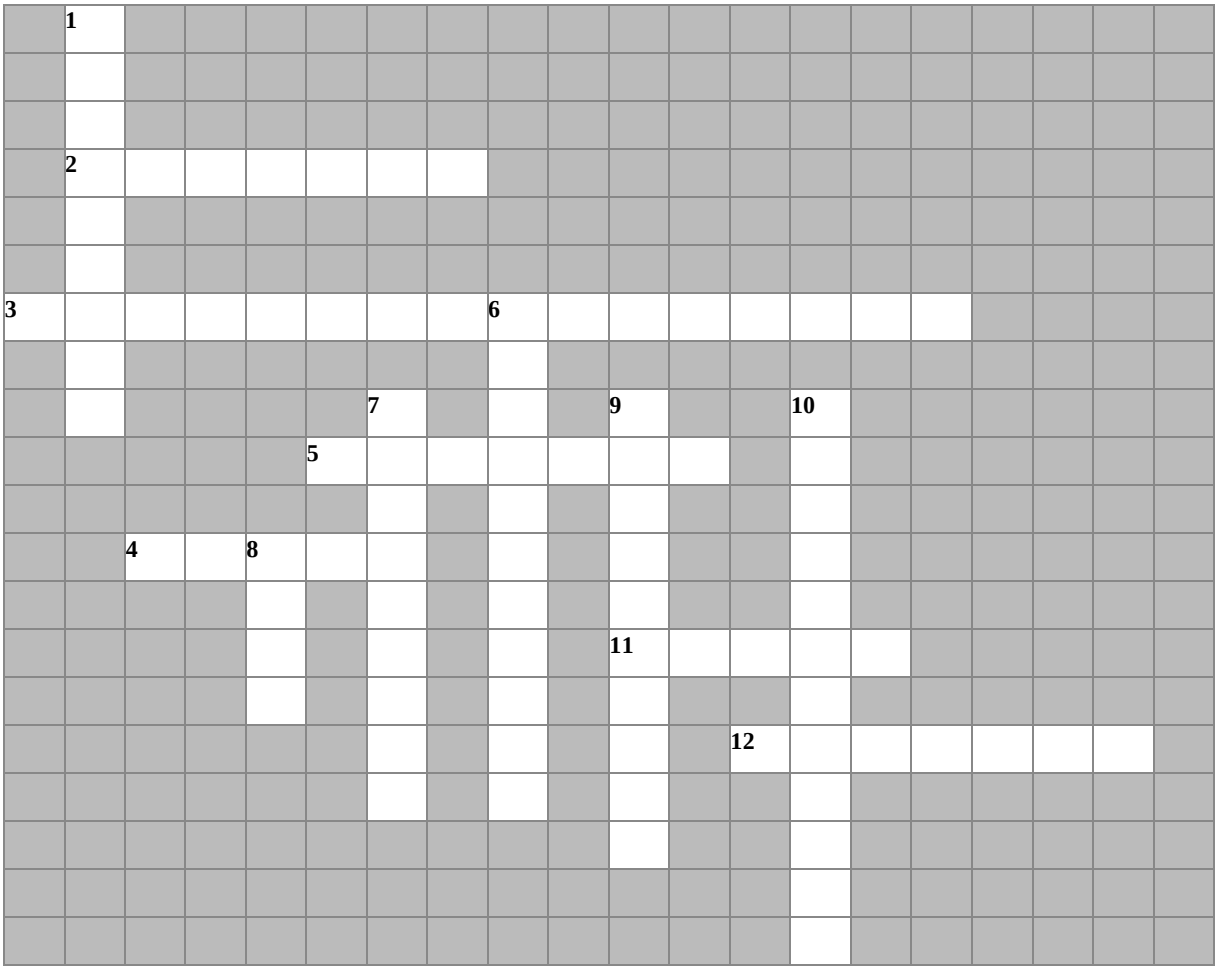
– порушення права на медичну допомогу;
– порушення права на таємницю про стан здоров’я;
– порушення права на особисту недоторканність;
– порушення права на донорство;
– порушення права на недоторканність ділової репутації;
– порушення права на вибір місця проживання.

3. Проаналізуйте наукові дослідження за питаннями теми. Письмово викладіть позиції науковців та окресліть проблематику питання.

4. Розробіть пропозиції щодо удосконалення правового регулювання особистих немайнових прав фізичних осіб.

5. Складіть презентацію за темою (не менше 10 слайдів).

6. Розв’яжіть кросворд:

1. Спосіб здійснення особистих немайнових прав, що позначає дію або систему дій, що мають ознаки правочинів або інших юридично значущих дій (надання згоди громадянином, що зображений на фотографії, на використання його зображення або розпорядження особистими паперами).

2. На який строк особисті немайнові права надаються фізичній особі?

3. Право, яке полягає у тому, що фізична особа має право на збереження своєї національної, культурної, релігійної, мовної самобутності, а також право на вільний вибір форм та способів прояву своєї індивідуальності, якщо вони не заборонені законом та не суперечать моральним засадам суспільства, – це право на …

4. Можливості суб'єкта вільно, на свій розсуд визначати свою поведінку в сфері свого приватного життя, що включають у себе право на власні дії, право вимагати та право на захист – це …

5. Способом набуття особистих немайнових прав фізичним особам надається з народження та за …

6. Особисті немайнові права за своїм характером є … правами.

7. Спосіб здійснення особистих немайнових прав, що позначає дію або систему дій управленої особи, що не має ознак правочинів або інших юридично значущих дій (використання підприємцем своєї ділової репутації, зміна громадянином своєї зачіски, іміджу, нанесення собі татуювання тощо).

8. Особисте немайнове право, яке забезпечує особі правову індивідуалізацію та надає юридично забезпечену можливість мати ім'я і вимагати від оточуючих, щоб її називали власним іменем, – це право на …

9. Зовнішність, статура, фізичні дані, одяг фізичної особи, а також сукупність цих елементів, за допомогою яких можливо індивідуалізувати людину; її відображення на матеріальному носії – це …

10. У якому сенсі особисті немайнові права означають систему правових норм, що покликані регулювати особисті немайнові права?

11. Основним фундаментальним правом людини є право на …

12. Як називається право, яке включає в себе заборону будь-якої форми психічного тиску на фізичну особу, втягування її до вживання спиртних напоїв, наркотичних та психотропних засобів, вчинення дій, що порушують це право?

Юридичні терміни

Вільний вибір місця проживання чи перебування – право громадянина України, а також іноземця та особи без громадянства, які на законних підставах перебувають на території України, на вибір адміністративно-територіальної одиниці, де вони хочуть проживати чи перебувати.

Гідність людини – це сукупність моральних, світоглядних, професійних якостей людини, які дають їй підстави для самоповаги та усвідомлення своєї суспільної цінності.

Ділова репутація – сукупність даних, що дають змогу охарактеризувати особу на предмет її професійних особливостей, результативності, відповідальності, порядності тощо.

Захист інформації – сукупність правових, адміністративних, організаційних, технічних та інших заходів, що забезпечують збереження, цілісність інформації та належний порядок доступу до неї.

Здоров'я – стан повного фізичного, психічного і соціального благополуччя, а не тільки відсутність хвороб і фізичних вад.

Зміст особистого немайнового права – це можливість фізичної особи вільно, на власний розсуд визначати свою поведінку у сфері свого приватного життя.

Інформація – будь-які відомості та/або дані, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді.

Медична допомога – діяльність професійно підготовлених медичних працівників, спрямована на профілактику, діагностику,

лікування та реабілітацію у зв'язку з хворобами, травмами, отруєннями і патологічними станами, а також вагітністю та пологами.

Медичне обслуговування – діяльність закладів охорони здоров'я, реабілітаційних закладів, відділень, підрозділів та фізичних осіб-підприємців, які зареєстровані та одержали відповідну ліцензію у встановленому законом порядку, у сфері охорони здоров'я, що не обов'язково обмежується медичною допомогою та/або реабілітаційною допомогою, але безпосередньо пов'язана з їх наданням.

Місце перебування – адміністративно-територіальна одиниця, на території якої особа проживає строком менше шести місяців на рік.

Місце проживання – житло, розташоване на території адміністративно-територіальної одиниці, в якому особа проживає, а також спеціалізовані соціальні установи, заклади соціального обслуговування та соціального захисту, військові частини.

Невідкладний стан людини – раптове погіршення фізичного або психічного здоров'я, яке становить пряму та невідворотну загрозу життю та здоров'ю людини або оточуючих її людей і виникає внаслідок хвороби, травми, отруєння або інших внутрішніх чи зовнішніх причин.

Недостовірна інформація – це інформація, яка не відповідає дійсності або викладена неправдиво, тобто містить відомості про події та явища, яких не існувало взагалі або які існували, але відомості про них не відповідають дійсності (неповні або перекручені).

Особисте немайнове право – це абсолютне суб'єктивне право, що належить кожній фізичній особі, є невіддільним від неї, не має економічного змісту, має властивість індивідуалізації особи, яке виникає у неї від народження або за законом та належить їй довічно.

Первинна медична допомога – це медична допомога, що передбачає надання консультації, проведення діагностики та лікування найбільш поширених хвороб, травм, отруєнь, патологічних, фізіологічних (під час вагітності) станів, здійснення профілактичних заходів; направлення відповідно до медичних показань пацієнта, який не потребує екстреної медичної допомоги, для надання йому вторинної (спеціалізованої) або третинної (високоспеціалізованої) медичної допомоги; надання невідкладної медичної допомоги у разі розладу фізичного чи психічного здоров'я пацієнта, який не потребує екстреної, вторинної (спеціалізованої) або третинної (високоспеціалізованої) медичної допомоги.

Свобода – це можливість вибору варіантів подій.

Свобода пересування – право громадянина України, а також іноземця та особи без громадянства, які на законних підставах перебувають в Україні, вільно та безперешкодно за своїм бажанням переміщатися по території України у будь-якому напрямку, у будь-який спосіб, у будь-який час, за винятком обмежень, які встановлюються законом.

Стан здоров'я – загальний показник для хвороб (гострих і хронічних), розладів, пошкоджень або травм, який також може охоплювати інші обставини, такі як вагітність, старіння, стрес, вроджена аномалія або генетична схильність.

Право на життя – це основне фундаментальне право людини, яке закріплено у багатьох універсальних та регіональних міжнародно-правових документах та у конституціях більшості держав світу

Реабілітація – комплекс заходів, яких потребує особа, яка зазнає або може зазнавати обмеження повсякденного функціонування внаслідок стану здоров'я у взаємодії з її середовищем.

Честь – сукупність вищих моральних принципів, якими людина керується у своїй громадській та особистій поведінці.

Список рекомендованих джерел

1. Бермічева О. В. Індивідуальність людини і право на індивідуальність особистості. *Вісник Академії адвокатури України*. 2011. № 3 (22). С. 11–20.

2. Братель О. Г., Пилипенко С. А. Цивільне право України. К.: Вид. О. С. Ліпкан, 2010. 256 с.

3. Булеца С. Б. Історичний процес виникнення та розвитку особистих немайнових прав. *Актуальні проблеми держави і права*: зб. наук, праць. Одеса: Юрид. література, 2004. № 23.С. 167–172.

4. Булеца С. Б. Правові питання евтаназії. *Держава і право*. К.: ІДП НАНУ, 2004. Вип. 26. С. 359–364.

5. Булеца С. Б. Право на життя зародку: цивільно правове регулювання штучного переривання вагітності (аборту). *Актуальні проблеми держави і права*: зб. наук. праць. Одеса: Юрид. л-ра, 2004. № 22. С. 585–591.

6. Ганжерлі А. О. Цивільно-правові форми відмови від речових прав. *Наук. вісн. Міжнар. гуманіт. ун-ту*. Серія: юриспруденція. 2017. № 25. С. 85–88.

7. Ганжерлі А. О. Окремі питання відмови від права власності на річ. *Актуальні питання розвитку права та законодавства: наукові дискусії*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф.: у 2-х ч. Ч. 1. (Львів, 16–17 груд. 2016 р.). Львів: Західноукраїнська організація «Центр правничих ініціатив», 2016. С. 111–114.

8. Ганжерлі А. О. Відмова від похідних речових прав у цивільних правовідносинах. *Правові реформи в Україні: реалії сьогодення*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 14–15 квіт. 2017 р.). Харків: ГО «Асоціація аспірантів-юристів», 2017. С. 117–119.

9. Гора М. А. Класифікація особистих немайнових прав фізичних осіб. *Порівняльно-аналітичне право*. 2014. № 7. С. 78–81.

10. Гора М.А. Поняття та ознаки особистих немайнових прав фізичних осіб. *Правова держава*. 2014. № 17. С. 61–66.

11. Кохановська О. Поняття та види особистих немайнових прав у цивільному праві України. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2010. № 84. С. 7–10.

12. Кулініч О. О. Доктринальні підходи до визначення природи та змісту права фізичної особи на власне зображення. *Часопис Київського університету права.* 2015. № 4. С. 221–225.

13. Майданик Л. Р. Деякі аспекти оборотоздатності особистих немайнових благ фізичних осіб за цивільним законодавством України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2014. Вип. 28. Том 1. С. 141–143.

14. Мартюк А. С. Право на інформацію як особисте немайнове право фізичних осіб. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2014. № 3. С. 98–100.

15. Матвійчук А. О. Особисте немайнове право на сприятливе навколишнє природне середовище: межі здійснення, підстави обмеження та колізії. *Юридична наука*. 2013. № 5. С. 7–13.

16. Мухамєдова Е. Е. Особисті немайнові права в сфері інтелектуальної діяльності. *Треті щорічні читання з проблем права інтелектуальної власності, присвячені пам'яті проф. О. А. Підопригори:* Міжнародна науково-практична конференція студентів, аспірантів та молодих вчених Київського національного університету імені Тараса Шевченка (13 березня 2009 р.). Київ, 2009. С. 119–122.

17. Мухамєдова Е. Е. Європейський механізм захисту та забезпечення прав людини. *Актуальні питання державотворення очима молодих учених:* Міжнародна науково-практична конференція студентів, аспірантів та молодих учених Київського національного університету імені Тараса Шевченка (23–24 квітня 2009 р.). Київ, 2009. С. 72–73.

18. Мухамєдова Е. Е. Право на місце проживання як особисте немайнове право фізичної особи. *Актуальні питання державотворення в Україні очима молодих учених*: Міжнародна науково-практична конференція Київського національного університету імені Тараса Шевченка (23 квітня 2010). Київ, 2010. С. 335–336.

19. Науменко К. С. Самозахист як одна із форм цивільно-правового захисту особистих немайнових прав фізичної особи, що забезпечують її соціальне буття. *Наше право*. 2014. № 8. С. 179–183.

20. Попов Ю. В., Федонюк К. Р. Захист честі, гідності, ділової репутації фізичної особи. *Юридична наука*. 2012. № 2. С. 27–31.

21. Пунда О. О. Питання класифікації особистих немайнових прав, що забезпечують природне існування людини. *Науковий вісник Ужгородського національного університету.* 2014. Вип. 28. Том 1. С. 147–152.

22. Сліпченко С. О. Місце об'єктів особистих немайнових правовідносин у системі об'єктів цивільного права. *Право і суспільство.* 2013. № 6–2. С. 92–97.

23. Сліпченко С. О. Особисті немайнові права, що забезпечують соціальне буття фізичної особи, як різновид виключних прав. *Теорія і практика інтелектуальної власності.* 2012. № 4. С. 96–104.

24. Сліпченко С. О. Щодо абсолютності права на ім'я фізичної особи. *Юрист України*. 2012. № 1–2 (18–19). С. 41–45.

25. Сліпченко С. О. Місце об'єктів особистих немайнових правовідносин у системі об'єктів цивільного права. *Право і суспільство*. 2013. № 6–2. С. 87–92.

26. Софіюк Т. О. Механізм цивільно-правового захисту права фізичної особи на ознайомлення з особистими паперами, переданими до фонду бібліотек або архівів. *Судова апеляція*. 2016. № 2 (43). С. 68–74.

27. Цивільне право України. Загальна частина: підручник / за ред.: І. А. Бірюков, Ю. О. Заїка. К.: Скіф, 2013. 528 с.

28. Цивільне право: підручник: у 2-х т. / за ред.: В. І. Борисової, І. В. Спасибо-Фатєєвої, В. Л. Яроцького. Х.: Право, 2014.

29. Цивільне право України. Загальна частина: підручник / за ред.: В.Г. Фазикоша, С.Б. Булеци. К.: Знання, 2013. 752 с. (Вища освіта XXI століття).

30. Цивільне право: підручник: у 2-х т. Т. 2 / за ред.: В. І. Борисова, І. В. Спасибо-Фатєєва, В. Л. Яроцький; Нац. ун-т «Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого». Х.: Право, 2014. 816 с.

31. Цивільний кодекс: Закон України від 16 січня 2003 року № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. №№ 40–44. Ст. 35.

32. Цивільний кодекс України: науково-практичний коментар / за ред. І. В. Спасибо-Фатєєвої. Х.: Страйд: ФО-П Лисяк Л. С., 2012–2013. (Серія «Коментарі та аналітика»).

МОДУЛЬ 3

РЕЧОВІ ПРАВА ТА ПРАВО ВЛАСНОСТІ

ТЕМА 10. Загальна характеристика права власності як основного речового права

ТЕМА 11. Набуття та припинення права власності

ТЕМА 12. Право спільної власності

ТЕМА 13. Захист права власності

ТЕМА 14. Речові права на чуже майно

ТЕМА 10
ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПРАВА ВЛАСНОСТІ ЯК ОСНОВНОГО РЕЧОВОГО ПРАВА

План

10.1. Поняття та види речових прав.
10.2. Теоретичні конструкції власності та права власності.
10.3. Суб'єкти, об'єкти та зміст права власності.
10.4. Класифікація права власності.
10.5. Здійснення права власності.

Перелік питань для самоконтролю

1. Що таке речове право?
2. Визначте право власності в об'єктивному розумінні.
3. Проаналізуйте право власності в суб'єктивному розумінні.
4. Які є теорії права власності? Охарактеризуйте їх.
5. Що означає абсолютний характер права власності?
6. Поясніть обмеження та обтяження власника.
7. Що таке тягар утримання майна?
8. Поясніть ризик випадкового знищення та випадкового пошкодження майна.
9. Проаналізуйте право виключної власності українського народу.
10. Назвіть типи та форми права власності.
11. Поясніть зміст права власності.
12. Охарактеризуйте суб'єкти, об'єкти права власності.
13. Поясніть здійснення права власності.

Тести

1. Управління майном, що є в комунальній власності, здійснюють:

а) територіальні громади, села, селища, міста;

б) громадяни;

в) Президент України;

г) міські ради.

2. Суб'єктами права приватної власності в Україні є :

а) громадяни України, іноземні держави, Україна, фізичні та юридичні особи;

б) іноземні громадяни та особи без громадянства;

в) юридичні особи;

г) фізичні особи.

3. Об'єктами права приватної власності є:

а) рухоме майно;

б) рухоме та нерухоме майно;

в) особисті немайнові права;

г) жилі будинки, квартири, предмети особистого користування, дачі, продуктивна та робоча худоба, земельні ділянки, засоби виробництва, вироблена продукція, грошові кошти, акції, інші цінні папери, а також інше майно споживчого і виробничого призначення.

4. Не може бути предметом приватної власності :

а) зброя, боєприпаси, вибухові та бойові отруйні речовини, наркотичні, психотропні засоби та інше;

б) боєприпаси, лікарські засоби, балони з побутовим газом;

в) антикваріат, музейні експонати;

г) усе вищенаведене.

5. Зміст права власності становить:

а) володіння, розпорядження;

б) користування, володіння, розпорядження;

в) користування, розпорядження;

г) усе вищезазначене.

6. Право власності має:

а) строковий характер;

б) безстроковий характер;

в) тимчасовий характер;

г) усі вищезазначені.

7. Реквізиція – це:

а) примусове вилучення майна, яке перебуває у приватній власності з виплатою;

б) примусове вилучення майна, яке перебуває у державній власності без виплати;

в) примусове вилучення майна, яке перебуває у приватній власності;

г) вилучення майна, яке перебуває у державній власності з виплатою.

8. Конфіскація може здійснюватися:

а) у кримінальних правопорушеннях;

б) в адміністративних правопорушеннях;

в) у дисциплінарних правопорушеннях;

г) у кримінальних і адміністративних правопорушеннях.

9. Право володіння – це:

а) право фактичного, фізичного та господарського панування особи над річчю;

б) право на здобуття з речі її корисних властивостей;

в) право власника визначати юридичну долю речі;

г) право власника володіти річчю.

10. Право особи на річ (майно), яке вона здійснює відповідно до закону за своєю волею, незалежно від волі інших осіб:

а) право власності;

б) право користування;

в) право володіння;

г) право розпорядження.

11. Особливим видом права власності є:

а) право довірчої власності;

б) право користування;

в) право володіння;

г) право розпорядження.

14. Власність:

а) зобов’язує;

б) обтяжує;

в) стимулює;

г) мотивує.

15. Непорушність права власності – це:

а) право довірчої власності;

б) право користування;

в) право володіння;

г) ніхто не може бути протиправно позбавлений права власності чи обмежений у його здійсненні.

16. Те, що власник зобов’язаний утримувати майно, що йому належить, якщо інше не встановлено договором або законом:

а) його право;

б) його обов’язок;

в) тягар власності;

г) тягар утримання майна.

17. Об’єктами права власності українського народу є:

а) усі природні ресурси, які знаходяться у межах території України;

б) природні ресурси та континентальний шельф;

в) земля, її надра, атмосферне повітря, водні та інші природні ресурси, природні ресурси континентального шельфу, виключної (морської) економічної зони;

г) земля, її надра, атмосферне повітря, водні та інші природні ресурси.

18. Фізичні та юридичні особи можуть бути власниками будь-якого майна, за винятком окремих видів майна, які відповідно до закону не можуть їм належати:

а) власність;

б) приватна власність;

в) особиста власність;

г) комунальна власність.

19. Майно, у тому числі грошові кошти, які належить територіальній громаді:

а) власність;

б) приватна власність;

в) державна власність;

г) комунальна власність.

20. Річ, яка не має власника або власник якої невідомий:

а) нічия;

б) комунальна;

в) державна;

г) безхазяйна.

21. Спеціальні способи набуття права власності застосовуються для набуття права власності:

а) іноземцями;

б) особами без громадянства;

в) юридичними особами;

г) фізичними особами.

22. Конфіскація, націоналізація, реквізиція є способами набуття права власності:

а) іноземцями;

б) юридичними особами;

в) державою;

г) фізичними особами.

23. Хто є суб'єктом права власності на надра, повітря та інші природні ресурси:

а) держава;

б) органи державної влади;

в) український народ;

г) іноземні громадяни.

24. У разі виявлення скарбу, що є пам'яткою історії та культури, право власності на нього набуває:

а) особа, яка його знайшла;

б) держава;

в) територіальна громада;

г) спеціалізована юридична особа.

25. Особа, яка виявила скарб, що є пам'яткою історії та культури, має право на одержання від держави винагороди у розмірі:

а) до 15 %;

б) до 20 %;

в) до 25 %;

г) 30 %.

26. Передача об'єктів із державної в комунальну власність відбувається:

а) за згодою відповідної сільської, селищної, міської ради;

б) без згоди відповідної сільської, селищної, міської ради;

в) об'єкти державної власності не можуть передаватися у комунальну власність.

27. Набуття права власності на безхазяйну річ є спеціальним способом набуття права власності:

а) державою;

б) юридичними особами;

в) фізичними особами;

г) територіальною громадою.

28. Хто є суб'єктом права комунальної власності?

а) фізичні особи;

б) територіальні громади;

в) місцеві ради;

г) громадяни України.

29. Після спливу якого строку після взяття на облік безхазяйна нерухома річ може бути передана у комунальну власність?

а) один рік;

б) шість місяців;

в) п'ять років;

г) десять років.

30. Який орган приймає рішення про передачу безхазяйної речі у комунальну власність?

а) місцева рада;

б) суд;

в) Фонд державного майна України;

г) поліція.

Задачі

Задача 1

Гр. М. загубив свій телефон. Через місяць його товариш повідомив, що купив собі телефон за зниженою ціною у гарному стані. Коли гр. М. подивився на телефон, то побачив на ньому гравіювання, яке він зробив на корпусі.

На питання гр. М., у кого товариш купив телефон, той відповів, що у якогось громадянина за незначну суму на сайті OLX.

Чи має право громадянин М. вимагати повернення йому телефона?

Задача 2

ТОВ 1 відправило своїм автомобілем ТОВ 2 велику партію товарів. Однак автомобіль, яким перевозились товари, потрапив у дорожньо-транспортну пригоду, у результаті якої був знищений увесь вантаж.

Дізнавшись про це, ТОВ 2 відмовилося сплатити вартість відправленого вантажу, мотивуючи тим, що воно його не отримало.

ТОВ 1 звернулося до господарського суду з позовом до ТОВ 2 про стягнення суми, передбаченої договором.

Яке рішення повинен винести суд? Відповідь обґрунтуйте відповідно до чинного законодавства.

Задача 3

Гр. П. належала на праві приватної власності 1/6 частина (20 м^2) будинку. Будинок підлягав знесенню у зв'язку з будівництвом лінії газопостачання. Оскільки гр. П. у будинку, що підлягав зносу, не проживав, йому було запропоновано як компенсацію вартість належної йому частини будинку, що підлягав зносу.

Не погодившись з цією пропозицією, гр. П. подав у суд позов проти місцевої ради про надання йому двокімнатної замість однокімнатної квартири розміром 36 м^2, у якій він проживає з дружиною і донькою. Суд у позові відмовив, оскільки визнав, що гр. П. забезпечений житлом.

Проаналізуйте рішення суду на предмет відповідності його чинному законодавству.

Задача 4

Гр. І. самовільно побудував житловий будинок загальною площею 150 м^2. Місцева рада своїм рішенням зобов'язала його знести самовільно споруджений будинок. Виконувати рішення ради гр. І. відмовився. Коли він був відсутній дома, його будинок був знесений.

Гр. І. звернувся до суду з позовом до місцевої ради про стягнення 50 000 000 грн, як вартості будинку та майна, що знаходилося у ньому.

Яке рішення повинен винести суд? Відповідь обґрунтуйте відповідно до чинного законодавства.

Задача 5

Гр. Т., засуджений до позбавлення волі з конфіскацією майна, звернувся до суду з позовом про вилучення з опису належного йому автомобіля, будинку та земельної ділянки. У позовній заяві він вказав, що автомобіль був ним придбаний за власні кошти до вчинення злочину, а будинок та земельну ділянку одержано ним у спадок.

Яке рішення повинен винести суд? Відповідь обґрунтуйте відповідно до чинного законодавства.

Задача 6

Подружжю П. та І. належав на праві спільної власності будинок. Громадянин І. систематично розпивав спиртні напої і створював умови, неможливі для сумісного мешкання з ним його дружини П.

Дружина неодноразово зверталася до правоохоронних органів, але заходи впливу не давали результатів.

Тоді дружина звернулася до місцевої ради із заявою про відселення громадянина І. з будинку, який їм належав.

Чи підлягає таке звернення задоволенню? Відповідь обґрунтуйте відповідно до чинного законодавства.

Задача 7

Громадянам Л. та О. належали частини будинку на праві спільної часткової власності. Гр. Л. продав свою частину будинку. Гр. О., дізнавшись про це, звернувся до суду із позовною заявою про визнання такої угоди недійсною, посилаючись на своє переважне право купівлі. Він погоджувався купити частину будинку, але у розстрочку на 10 років.

Як вирішити справу відповідно до чинного законодавства?

Задача 8

Громадянка Ф. звернулася до суду з позовом про вилучення із опису частини майна, яке підлягало конфіскації у зв'язку із засудженням до позбавлення волі строком на 10 років її чоловіка. У позовній заяві вона вказала, що з чоловіком перебувала у шлюбі 10 років. За цей час вони спільно придбали автомобіль, квартиру, земельну ділянку. В опис на конфіскацію було внесено таке майно: автомобіль, квартира, земельна ділянка, усі речі, які були у квартирі. Вона просить звільнити з-під арешту усе вищезазначене майно, тому що воно є її часткою в загальній власності подружжя.

Яке рішення ухвалить суд відповідно до чинного законодавства?

Задача 9

Гр. К. на підставі довіреності передав гр. С. у користування автомобіль строком на три роки. Після закінчення терміну дії довіреності гр. К. подав позов проти гр. С. про повернення автомобіля, вказуючи, що повернути його в добровільному порядку відповідач відмовляється. Гр. С. позов не визнав і пояснив, що автомобіль фактично належить йому, а не гр.К. За словами відповідача, вони домовилися про його купівлю-продаж, а оскільки коштів на переоформлення автомобіля у гр. С. не вистачало, вирішили, що він до накопичення необхідної суми буде користуватися автомобілем за довіреністю, а Кулик не буде висувати жодних претензій з цього приводу. Також гр. С. стверджував, що він передав гр. К. як оплату за автомобіль 200 000 грн. На підтвердження цього гр. С. надав суду розписку і просив визнати за ним право власності на автомобіль.

Чи можна визнати громадянина С. власником автомобіля чи автомобіль підлягає поверненню громадянину К.?

З якого моменту виникає право власності у набувача за договором? Яке рішення повинен винести суд?

Задача 10

Гр. Д. придбав у магазині меблі. Оскільки для закінчення ремонту було потрібно ще три дні, то він залишив їх у магазині на

зберігання. Вночі у магазині сталася пожежа і меблі згоріли. Експертиза встановила, що причиною пожежі став залишений увімкнений електроприлад.

Через три дні гр. Д. звернувся до магазину з вимогою передати йому меблі або повернути оплачену ним їх вартість. Однак магазин відмовився задовольнити вимогу покупця, посилаючись на те, що право власності на меблі уже перейшло до нього, тому саме він несе ризик випадкової загибелі меблів. Гр. Д. звернувся з позовом до суду.

Як потрібно вирішити цей спір відповідно до чинного законодавства?

Задача 11

Гр. О. у 2018 р. приватизував свою квартиру. У зв'язку з від'їздом у відрядження за кордон строком на три роки, він уклав договір найму, за яким передав приватизовану квартиру комерційній організації під офіс. Місцева рада вважає, що гр. О. порушує чинне законодавство України, і звернулася з позовом про визнання угоди недійсною.

Гр. О. при розгляді справи заявив, що він є власником квартири і має право за своїм розсудом розпоряджатись нею на свій власний розсуд.

Вирішіть спір відповідно до чинного законодавства.

Задача 12

Громадянка Т. подарувала своєму онуку автомобіль. Оскільки він ще не досягнув повноліття, автомобіль зберігався в її гаражі й інколи використовувався її сином. Син громадянки Т. потрапив в аварію на цьому автомобілі і загинув, а автомобіль був сильно пошкоджений. Онук, як власник автомобіля, звернувся до спадкоємців сина громадянки Т. з вимогою відновити автомобіль або купити новий. Дружина загиблого відмовилася від цього, вказавши, що якщо автомобіль не був фактично переданий у власність, то домовленість про дарування недійсна.

Проаналізуйте цю ситуацію і дайте відповідь, коли і за яких підстав виникає та припиняється право власності? Хто несе відповідальність за знищені речі? Як необхідно вирішити спір?

Хто є власником тварини за умовою завдання? Надайте відповідь відповідно до чинного законодавства.

Задача 13

Громадянці К. належав на праві власності будинок. 4 жовтня 2020 року вона та гр. Я. підписали договір купівлі-продажу і засвідчили його у нотаріуса. Гр. Я. передав за будинок 250 000 грн, а решту суми (100 000 грн) пообіцяв передати в день переїзду – 19 жовтня. 7 жовтня в районі розташування будинку сталася пожежа і він повністю згорів. Гр. Я. звернувся з позовом до гр. К. про повернення сплачених 250 000 грн. Остання подала зустрічний позов проти гр. Я. про стягнення залишку суми 100 000 грн.

Проаналізуйте цю ситуацію відповідно до чинного законодавства.

Творчі завдання

1. Напишіть реферат на однк з тем:

«Теорії права власності»;
«Обтяження власника»;
«Право власності Українського народу»;
«Поняття речових прав»;
«Право володіння річчю»;
«Право користування річчю»;
«Право розпорядження річчю».

2. Проведіть порівняльно-правовий аналіз норм, які регулюють питання права власності як основного речового права в Україні та зарубіжних країнах (на свій розсуд не менше 3-х країн).

3. Проаналізуйте проблеми правового регулювання права власності як основного речового права в Україні.

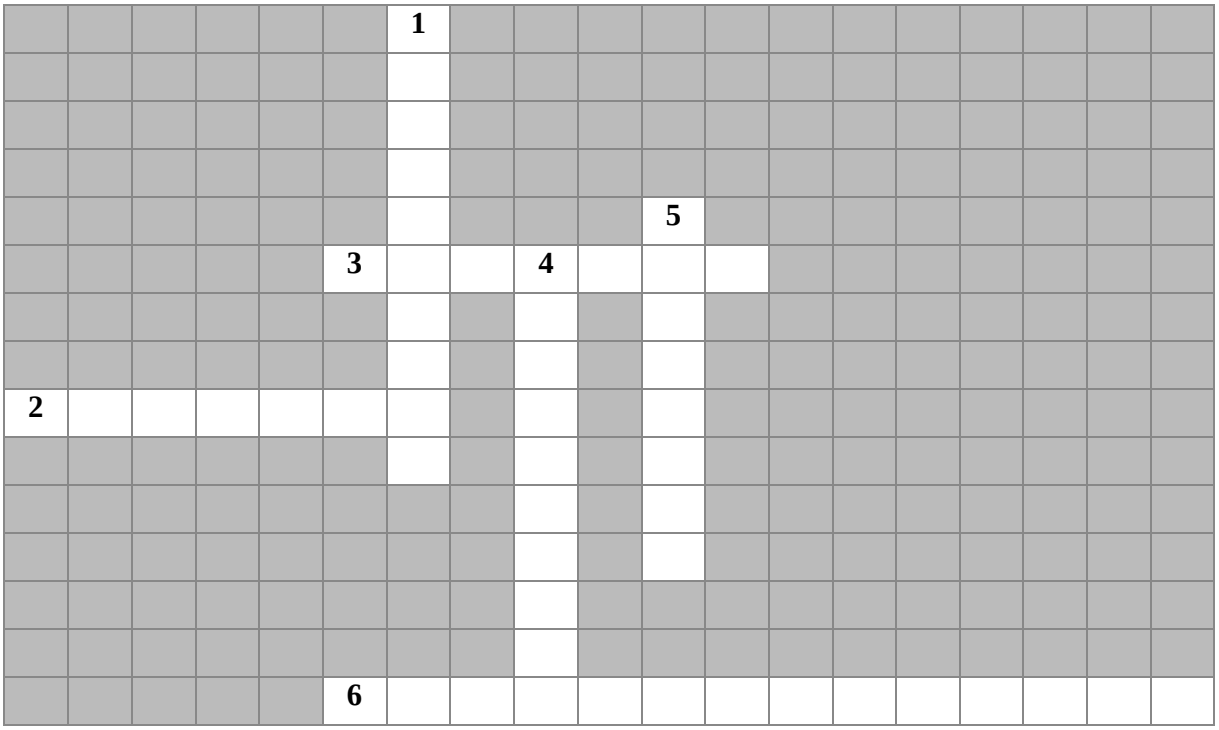
4. Зробіть презентацію на тему:
«Зміст права власності».

5. Складіть кросворд за цією темою на 15 слів.

6. Складіть 20 тестових завдань з цієї теми.

7. Складіть список наукової та навчальної літератури за темою, який включає позиції, опубліковані за останні 5 років, та проаналізуйте їх.

8. Розв'яжіть кросворд:

По вертикалі:

1. Власність як суспільне явище базується на двох аспектах, перший – економічний, другий – …

4. Традиційний поділ права власності та види проводиться за формами власності або за … права власності.

5. До змісту права власності належить право … «від всіх і кожного» не створювати перешкод у здійсненні права власності.

По горизонталі:

2. Що називають рухомим та нерухомим майном у вигляді окремих речей, сукупності речей, цінних майнових комплексів, цінних паперів, грошей.

3. Хто має право використовувати своє майно для здійснення підприємницької діяльності, крім випадків, передбачених законом?

6. Залежно від кількості суб'єктів що мають право власності на один і той самий об'єкт, варто розрізняти право спільної власності та право … власності.

Юридичні терміни

Власник – особа, яка має право власності.

Власність – конкретні, історично зумовлені суспільні відносини окремих індивідів та їх колективів з приводу привласнення засобів і продуктів праці шляхом усунення від них усіх інших осіб.

Володіння – самостійний правовий інститут, який визнається як фактична наявність речі у майні фізичної чи юридичної особи, яку вона вважає своєю.

Зміст права власності – це право володіння, користування і розпорядження матеріальними благами.

Момент набуття права власності за договором – право власності у набувача майна за договором виникає з моменту передання майна, якщо інше не встановлено договором або законом.

Непорушність права власності – це коли ніхто не може бути протиправно позбавлений цього права чи обмежений у його здійсненні.

Право власності – право особи на річ (майно), яке вона здійснює відповідно до закону за своєю волею, незалежно від волі інших осіб.

Право володіння – закріплена у відповідних нормах права можливість фактичного фізичного або господарського володіння річчю.

Право користування – закріплена нормами права можливість вилучення корисних властивостей речі для задоволення потреб власника чи інших осіб.

Право розпорядження – закріплена у нормах права можливість визначити юридичну чи фактичну долю майна.

Право власності Українського народу – це земля, її надра, атмосферне повітря, водні та інші природні ресурси, які знаходяться в межах території України, природні ресурси її континентального шельфу, виключної (морської) економічної зони.

Право державної власності – це можливість конкретних суб'єктів права державної власності володіти, користуватися та розпоряджатися конкретним майном у межах, встановлених законом.

Право комунальної власності – це право територіальної громади володіти, доцільно, економно, ефективно користуватися і розпоряджатися на свій розсуд і у своїх інтересах майном, що належить їй як безпосередньо, так і через органи місцевого самоврядування.

Право приватної власності – це сукупність норм, які регулюють відносини щодо належності майна фізичним та юридичним особам, а також право володіння, користування та розпоряджання цим майном на власний розсуд у межах, встановлених законом.

Список рекомендованих джерел

1. Антонюк О. Зміст принципу непорушності права власності. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 5. С. 5–9.

2. Борсук Н. Я. Охорона комунальної власності: проблеми законодавства та практика правозастосування. *Право і суспільство*. 2017. № 6–2. С. 68–73.

3. Гуліда О. М. Способи захисту права власності: поняття та класифікація. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2014. Вип. 2. Том 1. С. 168–173.

4. Ганжерлі А. О. Межі відмови від права власності. Jurnalul juridic national: teorie şi practică. 2017. Nr. 4 (26). P. 79–82.

5. Ганжерлі А. О. Суб'єктивна і об'єктивна сторони відмови від права власності. *Наук. вісн. Херсон. держ. ун-ту*. Серія юридична. 2017. № 3, т. 1. С. 82–85.

6. Ганжерлі А. О. Цивільно-правові форми відмови від речових прав. *Наук. вісн. Міжнар. гуманіт. ун-ту.* Серія «Юриспруденція». 2017. № 25. С. 85–88.

7. Кириченко Ю. В. Право приватної власності за Конституціями України та європейських держав. *Право і суспільство*. 2013. № 3. С. 27–34.

8. Кісель В. Й. Трансформація концепцій про сутність права власності. *Форум права*. 2015. № 1. С. 135–140.

9. Мірошниченко О.А. Право власності в розумінні Європейського суду з прав людини (загальна характеристика). *Форум права*. 2013. № 2. С. 371–374.

10. Остапенко В. В. Право власності у рішеннях Конституційного Суду України. *Форум права*. 2016. № 3. С. 186–193.

11. Несинова С. В. Правовий інститут права власності в контексті Європейського Суду з прав людини. *Порівняльно-аналітичне право*. 2017. № 3. С. 38–41.

12. Озімок І. В. Конституційне право власності на землю в Україні: поняття, ознаки та регламентація. *Юридична наука: виклики і сьогодення*: матеріали Міжнародної науково-практичною конференції (м. Одеса, 2–3 серпня 2013 р.). Одеса, 2013. С. 25–27.

13. Озімок І. Врегулювання конституційного права власності на землю в українських конституціях радянського періоду. *Проблеми забезпечення прав і свобод людини*: зб. матеріалів VI Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Луцьк, 13 груд. 2019 р.). Луцьк: Вежа-Друк, 2019. С. 88–90.

14. Озімок І. В. Охорона конституційного права власності на землю. Актуальні питання реформування правової системи України: зб. наук, ст. за матеріалами XVII Міжнародної наук.-практ. конф. (м. Луцьк, 28–29 червня 2020 р.). Луцьк: Вежа-Друк, 2020.

15. Озімок І. В. Реалізація конституційного права власності на землю в Україні. *Особливості розвитку законодавства України у контексті євроінтеграційних процесів*: зб. матеріалів міжнарод.

науково-практичної конференції (м. Харків, 31 липня – 1 серпня 2020 р.). Харків: Східноукраїнська наукова юридична організація, 2020. С. 27–30

16. Пацурківський Ю. Правовий режим власності: поняття та зміст. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2013. № 6. С. 3–9.

17. Пацурківський Ю. П. Основні підходи до визначення поняття та природи власності в цивільних правовідносинах. *Науковий вісник Чернівецького університету*. 2013. Вип. 682. С. 59–64.

18. Перестюк І. М. Захист прав громадян на приватну власність: аналіз діяльності вищих органів публічної влади в Україні. *Вісник НАДУ при Президентові України*. 2016. № 1. С. 94–102.

19. Петровський П. Проблеми та перспективи розвитку соціального інституту приватної власності в Україні. *Ефективність державного управління*. 2017. Вип. 3 (52). Ч. 1. С. 91–97.

20. Сорока О. О. Проблеми регулювання форм права власності в Україні. *Право і суспільство*. 2015. № 4, частина 3. С. 111–115.

21. Ушакова Ю. А. Ґенеза права власності Автономної Республіки Крим. *Актуальні проблеми юридичної науки*: збірник тез міжнародної наукової конференції «Сьомі осінні юридичні читання» (м. Хмельницький, 28–29 листопада 2008 року): у 4-х ч. Ч. 3. Цивільне право. Сімейне право. Міжнародне приватне право. Комерційне право. Цивільний, господарський та адміністративний процес. Хмельницький: Вид-во ХУУП, 2008. С. 279–281.

22. Ушакова Ю. А. Поняття права користування. *Актуальні проблеми юридичної науки*: збірник тез міжнародної наукової конференції «Восьмі осінні юридичні читання» (м. Хмельницький, 13–14 листопада 2009 року): у 4-х ч. Ч. 3. Цивільне право. Сімейне право. Міжнародне приватне право. Комерційне право. Цивільний, господарський та адміністративний процес. Хмельницький: Вид-во ХУУП, 2009. С. 359–360.

23. Ушакова Ю. А. Елементи змісту права власності. *Актуальні питання реформування правової системи України*: зб. наук. ст. за матеріалами VII Міжнар. наук.-практ. конф., Луцьк,

4–5 червня 2010 р. / уклад. Вознюк Н. І., Климчук Т. Д., Крисюк Ю. П., Старко О. Л., Шевчук І. М., Чупринський Б. О. Луцьк: Волинська обласна друкарня, 2010. С. 447–451.

24. Цивільне право України. Загальна частина : підручник / за ред.: І. А. Бірюков, Ю. О. Заїка. К.: Скіф, 2013. 528 с.

25. Цивільне право: підручник: у 2-х т. / за ред.: В. І. Борисової, І. В. Спасибо-Фатєєвої, В. Л. Яроцького. Х.: Право, 2014.

26. Цивільне право України. Загальна частина : підручник / за ред.: В. Г. Фазикоша, С. Б. Булеци. К.: Знання, 2013. 752 с. (Вища освіта XXI століття).

27. Цивільне право: підручник: у 2 т. Т. 2 / за ред.: В. І. Борисова, І. В. Спасибо-Фатєєва, В. Л. Яроцький; Нац. ун-т «Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого». Х.: Право, 2014. 816 с.

28. Цивільний кодекс: Закон України від 16 січня 2003 року № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. №№ 40–44. Ст. 35.

29. Цивільний кодекс України: наук.-практ. комент. / за ред. І. В. Спасибо-Фатєєвої. Х.: Страйд : ФО-П Лисяк Л.С., 2012–2013. (Серія «Коментарі та аналітика»).

30. Харченко Г. Г. Право власності: окремі проблеми теорії та практики. *Часопис Академії адвокатури України*. 2013. № 2 (19). С. 1–6.

31. Шала Л. В. Виникнення і розвиток інституту приватної власності в Стародавньому Римі. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ.* 2008. № 3. С. 1–9.

32. Шала Л. В. Теорії походження права власності. *Університетські наукові записки.* 2009. № 4. С. 106–111.

ТЕМА 11
НАБУТТЯ ТА ПРИПИНЕННЯ ПРАВА ВЛАСНОСТІ

План

11.1. Загальні поняття та підстави набуття права власності.

11.2. Момент виникнення права власності.

11.3. Первинні підстави набуття права власності.

11.4. Похідні підстави набуття права власності.

11.5. Підстави та порядок припинення права власності.

11.6. Приватизація. Об’єкти приватизації. Способи приватизації.

Перелік питань для самоконтролю

1. Назвіть первинні підстави набуття права власності.

2. Назвіть похідні підстави набуття права власності.

3. Поясніть порядок набуття права власності юридичною особою публічного права.

4. Як здійснюється набуття права власності на новостворене майно та об’єкти незавершеного будівництва?

5. Поясніть порядок набуття права власності на перероблену річ.

6. Який порядок набуття права власності на безхазяйну річ?

7. Який порядок набуття права власності на рухому річ, від якої власник відмовився?

8. Що таке знахідка та який порядок набуття права власності на неї?

9. Проаналізуйте право особи, яка знайшла загублену річ, на винагороду та відшкодування витрат, пов’язаних зі знахідкою.

10. Що таке бездоглядна домашня тварина та який порядок набуття права власності на неї?

11. Проаналізуйте набуття права власності на скарб.

12. Що таке набувальна давність?

13. Поясніть порядок відмови від права власності.

14. Поясніть порядок викупу земельних ділянок, інших об’єктів нерухомого майна, що на них розміщені, приватної власності для суспільних потреб чи їх примусове відчуження з мотивів суспільної необхідності.

15. Що таке реквізиція та конфіскація і яка між ними різниця?

Тести

1. Змістом права власності є:

а) право оперативного управління;

б) право володіння;

в) право розпорядження;

г) право володіння, користування і розпорядження майном.

2. Що виступає об’єктами права власності українського народу:

а) будь-яке майно, за винятком окремих його видів, які відповідно до закону не можуть йому належати;

б) земля, її надра, атмосферне повітря, водні та інші природні ресурси;

в) державні та комунальні підприємства й установи;

г) золотий запас, алмазний та валютний фонди.

3. Хто здійснює право власності від імені українського народу:

а) окремі громадяни;

б) комунальні підприємства;

в) органи державної влади та органи місцевого самоврядування в межах, встановлених Конституцією України;

г) органи державної влади.

4. Хто несе ризик випадкового знищення або пошкодження майна:

а) користувач;

б) особа, яка знищила або пошкодила майно;

в) власник, якщо інше не встановлено договором або законом;

г) виключно власник.

5. Право власності на виготовлену (створену) річ набуває:

а) особа, яка замовила виготовлення (створення) речі;

б) особа, яка замовила виготовлення (створення) речі, якщо інше не встановлено договором або законом;

в) особа, яка її виготовила (створила);

г) особа, яка її виготовила (створила), якщо інше не встановлено договором або законом.

6. Коли виникає право власності на новостворене нерухоме майно:

а) з моменту завершення будівництва, а якщо договором або законом передбачено прийняття нерухомого майна до експлуатації, то з моменту його прийняття до експлуатації;

б) з моменту початку будівництва;

в) з моменту одержання дозволу на забудову;

г) усі відповіді правильні.

7. Чи набуває на нову річ право власності особа, яка самочинно переробила чужу річ:

а) ні, не набуває, зобов'язана відшкодувати власникові матеріалу його вартість;

б) ні, не набуває, і зобов'язана відшкодувати власникові матеріалу моральну шкоду;

в) так, набуває;

г) набуває лише у тому випадку, якщо відшкодує власникові матеріалу моральну шкоду.

8. Право власності у набувача за договором виникає:

а) з моменту здійснення користування майном;

б) з моменту передання майна, якщо інше не встановлено договором або законом;

в) з моменту підписання договору;

г) усі відповіді правильні.

9. Право власності на рухому річ, від якої власник відмовився, набувається:

а) зі спливом двох років з дня взяття на облік такої речі;

б) з моменту набуття рішенням суду чинності;

в) з моменту заволодіння нею;

г) зі спливом одного року з дня взяття на облік такої речі.

10. Чи відповідає особа, яка знайшла загублену річ, за її втрату, знищення або пошкодження:

а) так;

б) відповідає лише у разі свого умислу;

в) ні;

г) відповідає лише у разі свого умислу або грубої необережності.

11. Знайдена річ може бути продана особою, яка її знайшла, у випадку:

а) у будь-якому випадку;

б) лише за згодою органів міліції;

в) якщо така річ швидко псується або витрати на її зберігання є непропорційно великими порівняно з її вартістю;

г) якщо у зберігача немає змоги її утримувати.

12. Коли набувається право власності особою, яка знайшла загублену річ:

а) після спливу шести місяців з моменту заявлення про знахідку міліції або органу місцевого самоврядування;

б) після року з моменту заявлення про знахідку міліції або органу місцевого самоврядування;

в) після трьох місяців з моменту знайдення такої речі;

г) після шести місяців з моменту знайдення такої речі.

13. Кому переходить у власність сума за продаж знайденого транспортного засобу в разі відмови від неї колишнього власника:

а) органам міліції;

б) територіальній громаді, на території якої було знайдено транспортний засіб;

в) державі;

г) особі, яка знайшла загублений транспортний засіб.

14. Протягом якого строку міліція має право продати знайдений транспортний засіб, переданий їй на зберігання:

а) трьох місяців;

б) шести місяців;

в) одного року;

г) трьох років.

15. Який розмір винагороди має право вимагати особа, яка знайшла загублену річ:

а) двадцять відсотків вартості речі;

б) двадцять п’ять відсотків вартості речі;

в) до двадцяти п’яти відсотків вартості речі;

г) до двадцяти відсотків вартості речі.

16. Кому переходить право власності на тварину, якщо не буде виявлено власника знайденої бездоглядної домашньої тварини або він не заявить про своє право на неї:

а) до особи, у якої вона була на утриманні та в користуванні;

б) до територіальної громади;

в) до держави;

г) до особи, яка її знайшла.

17. Право власності на скарб набуває:

а) виключно держава;

б) особа, яка його виявила, крім випадків, передбачених законом;

в) територіальна громада;

г) особи, які виявили його під час розкопок відповідно до їхніх трудових або договірних обов’язків.

18. Похідним способом набуття права власності є:

а) набуття права власності за законом:

б) набуття права власності за заповітом;

в) набуття права власності на речі, від яких власник відмовився;

г) набуття права власності на знахідку.

19. Первісним способом набуття права власності є:

а) набуття права власності за договором купівлі-продажу;

б) набуття права власності за актом органів державної влади;

в) набуття права власності внаслідок злиття юридичних осіб;

г) набуття права власності на скарб.

20. Коли орган, який прийняв рішення про викуп земельної ділянки у зв'язку з суспільною необхідністю, зобов'язаний письмово повідомити власника земельної ділянки про це:

а) непізніше ніж за шість місяців до викупу земельної ділянки;

б) не пізніше ніж за рік до викупу земельної ділянки;

в) за три роки до викупу земельної ділянки;

г) не раніше ніж за рік до викупу земельної ділянки.

21. Ким визначається викупна ціна за земельну ділянку, що підлягає викупу у зв'язку з суспільною необхідністю:

а) органом, який прийняв рішення про викуп;

б) власником;

в) за домовленістю з власником, а в разі спору – судом;

г) судом.

22. Чи має право власник розпорядитися житловим будинком, який знаходиться на земельній ділянці, що підлягає викупу у зв'язку з суспільною необхідністю, на власний розсуд:

а) має право незалежно від рішення суду;

б) має право лише за згодою органу, який прийняв рішення про викуп земельної ділянки;

в) має право до набрання чинності рішення суду про викуп земельної ділянки;

г) ні, не має.

23. Формою укладення договору про виділ у натурі частки з нерухомого спільного майна є:

а) проста письмова форма;

б) усна форма;

в) письмова форма, що підлягає нотаріальному посвідченню;

г) законом не встановлено.

24. Продавець частки у праві спільної часткової власності зобов'язаний:

а) усно повідомити інших співвласників про намір продати свою частку, вказавши ціну та інші умови, на яких він її продає;

б) продати свою частку іншим співвласникам;

в) письмово або усно повідомити інших співвласників про намір продати свою частку, вказавши ціну, за якою він її продає;

г) письмово повідомити інших співвласників про намір продати свою частку, вказавши ціну та інші умови, на яких він її продає.

25. Яка позовна давність застосовується до вимог про переведення прав та обов'язків покупця на співвласника в разі порушення його переважного права купівлі у праві спільної часткової власності:

а) у три роки;

б) у десять років;

в) у п'ять років;

г) в один рік.

26. Чи допускається передача с ком свого переважного права купівлі частки у праві спільної часткової власності іншій особі:

а) так;

б) ні, крім випадків, передбачених законом;

в) ні;

г) так, якщо сторони уклали такий договір у письмовій нотаріально посвідченій формі.

27. Будівля капітального типу, споруджена з дотриманням вимог, встановлених законом, іншими нормативно-правовими актами, і призначена для постійного проживання, називається:

а) житловим будинком;

б) квартирою;

в) садибою;

г) житлом.

28. Як іменується право користування чужою земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб:

а) сервітут;

б) емфітевзис;

в) суперфіцій;

г) право оперативного управління.

29. Як іменується право користування чужою земельною ділянкою для забудови:

а) право господарського відання;

б) суперфіцій;

в) земельний сервітут;

г) особистий сервітут.

30. Обставиною, що не припиняє дію сервітуту, є:

а) невикористання сервітуту протягом двох років підряд;

б) сплив строку, на який було встановлено сервітут;

в) смерть особи, на користь якої було встановлено особистий сервітут:

г) відмови від нього особи, в інтересах якої встановлений сервітут.

Задачі

Задача 1

Громадянин Р. у березні 2019 року залишив на утриманні разом зі своєю худобою бездоглядну корову, що зайшла до його садиби. Наступного ж дня він повідомив сільського голову про знахідку. Заходи з розшуку власника тварини виявилися марними, і тоді він продовжував відкрито утримувати в себе корову. У квітні 2020 року до гр. М. звернувся гр. С. і заявив, що знайдена корова є його власністю, але гр. М. відмовився віддати корову, вказавши, що він отримав на неї право власності за набувальною давністю. Справу було передано на розгляд суду.

Яке рішення ухвалить суд відповідно до чинного законодавства?

Задача 2

Зі стада фермерського господарства пропало 2 корови. Через сім місяців ці корови були знайдені у місцевого жителя. Фермерське господарство вимагало повернути корів, але місцевий житель відмовився це робити, посилаючись на ст. 139 ЦК України, згідно з якою, на його думку, корови стали його приватною власністю, оскільки вони приблудили до господарства, про що було повідомлено місцеву владу і він утримував їх більш ніж шість місяців.

Як вирішити справу відповідно до чинного законодавства?

Задача 3

Під час проведення археологічних розкопок двоє студентів знайшли золоті монети, вироби із золота та інші коштовності. Один із них запропонував поділити всі цінності між собою та нікому не говорити про знайдений скарб.

Чи мають вони право так вчинити? Як ця ситуація регулюється чинним законодавством?

Задача 4

Гр. Б. знайшов на вулиці пакет з документами (паспортом, посвідченням водія і технічним паспортом на автомобіль на ім’я

громадянина Д.). Зателефонувавши вказаній у документах особі, він став вимагати у нього оплати за повернення документів у розмірі 10 000 грн. Гр. Д. відмовився платити і звернувся із заявою у поліцію про вимагання з боку гр. Б.

Як слід вирішити справу? Відповідь обґрунтуйте відповідно до чинного законодавства.

Задача 5

Гр. В. вирішив збудувати на місці старого батьківського будинку новий. Розбираючи стару будівлю, він знайшов під підлогою старий глечик. У ньому були заховані старовинні монети. За попередньою експертною оцінкою вартість знайденого становила 300 000 грн.

Хто набуде право власності на скарб? Чи змінилася б ситуація, якби експерт дав висновок, що скарб становить історичну чи культурну цінність? Відповідь обґрунтуйте відповідно до чинного законодавства.

Задача 6

Гр. Н. вирішив продати незавершений житловий будинок. Будинок був збудований на 90 %. Коли він звернувся до нотаріуса за нотаріальним посвідченням договору купівлі-продажу, нотаріус відмовив у вчиненні нотаріальної дії, мотивуючи тим, що гр. Н. не набув права власності на житловий будинок, який збирається продавати.

Проаналізуйте правомірність відмови нотаріуса у посвідченні договору. Визначте момент набуття права власності на житловий будинок.

Задача 7

Під час шлюбу подружжя придбало двокімнатну квартиру, співвласниками якої, крім них, були вказані двоє неповнолітніх дітей. У зв’язку із розірванням шлюбу дружина звернулася до чоловіка з позовом про поділ майна і про припинення права

власності на його частку в квартирі взамін на грошову компенсацію, оскільки квартира їй потрібна більше, бо з нею залишаються проживати діти.

Суд, розглянувши справу, позов задовольнив.

Чи правомірне рішення суду відповідно до чинного законодавства?

Задача 8

Двоє братів отримали у спадок житловий будинок у рівних частках. Через деякий час один із них вирішив свою частину будинку подарувати дочці. Дізнавшись про оформлення договору дарування, другий брат звернувся до суду з позовом про визнання його недійсним, вважаючи, що брат порушила його переважне право на купівлю частки і до того ж він не мав права розпоряджатися спільною власністю без його згоди.

Чи підлягає такий позов задоволенню? Відповідь обґрунтуйте відповідно до чинного законодавства.

Задача 9

Василь купив земельну ділянку, яку, відповідно до отриманого дозволу, вирішив використати під забудову. За усною домовленістю між Василем та його братом Іваном будинок зводився спільними зусиллями із використанням будівельних матеріалів на пропорційній основі. Після зведення будинку сім'ї братів мали у ньому проживати разом. Після завершення будівництва Василь відмовився впустити сім'ю Івана для проживання у будинку.

Дайте юридичний аналіз ситуації. Який вид права власності виник у цій задачі? Чи порушено право власності?

Задача 10

Місцева рада винесла рішення про визнання безгосподарним будинку на підставі того, що власник його невідомий уже більше 10 років. Через два місяці після цього до місцевої ради звернувся

гр. І., який стверджував, що власником майна є його брат, місцезнаходження якого йому наразі невідоме, але рік тому він отримав від брата листа, в якому той повідомив, що зараз проживає у США.

Голова місцевої ради пояснив гр. І., що з дня винесення рішення радою майно стало комунальною власністю**.**

Однак гр. І. не погодився з таким твердженням і звернувся за консультацією до юриста з таких питань:

1. Яке майно вважається безгосподарним і у якому порядку воно може надходити у комунальну власність?

2. Чи може його брат звернутися до суду з позовом про повернення йому майна?

3. Чи є законним рішення місцевої ради?

Дайте відповідь на поставлені запитання відповідно до чинного законодавства

Творчі завдання

1. Проаналізуйте судову практику щодо:

– набуття права власності юридичною особою публічного права;

– набуття добросовісним набувачем права власності на майно, відчужене особою, яка не мала на це права;

– набуття права власності на новостворене майно та об’єкти незавершеного будівництва;

– набуття права власності на перероблену річ;

– привласнення загальнодоступних дарів природи;

– набуття права власності на безхазяйну річ;

– набуття права власності на рухому річ, від якої власник відмовився;

– набуття права власності на знахідку;

– набуття права власності на бездоглядну домашню тварину;

– набуття права власності на скарб;

– набуття права власності у разі приватизації державного майна та майна, що є в комунальній власності.

2. Напишіть реферат на одну з тему:

«Відмова від права власності»;

«Припинення права власності особи на майно, яке не може їй належати»;

«Припинення права власності внаслідок знищення майна»;

«Викуп земельних ділянок, інших об'єктів нерухомого майна, що на них розміщені, приватної власності для суспільних потреб чи їх примусове відчуження з мотивів суспільної необхідності»;

«Припинення права власності на нерухоме майно у зв'язку з викупом для суспільних потреб чи примусовим відчуженням з мотивів суспільної необхідності земельної ділянки, на якій воно розміщене»;

«Викуп пам'ятки культурної спадщини»;

«Реквізиція як підстава припинення права власності»;

«Конфіскація як підстава припинення права власності»;

«Обсяг та порядок конфіскації майна».

3. Напишіть заяву про:

– знайдену знахідку до органів поліції;

– знайдену бездоглядну домашню тварину до місцевої ради;

– знайдення скарбу до органів місцевого самоврядування;

– відмову від права власності на нерухоме майно.

4. Складіть список наукової літератури за темою, який включає позиції, опубліковані за останні 5 років, та проаналізуйте їх.

5. Проаналізуйте письмово проблеми правового регулювання підстав набуття та припинення права власності в Україні.

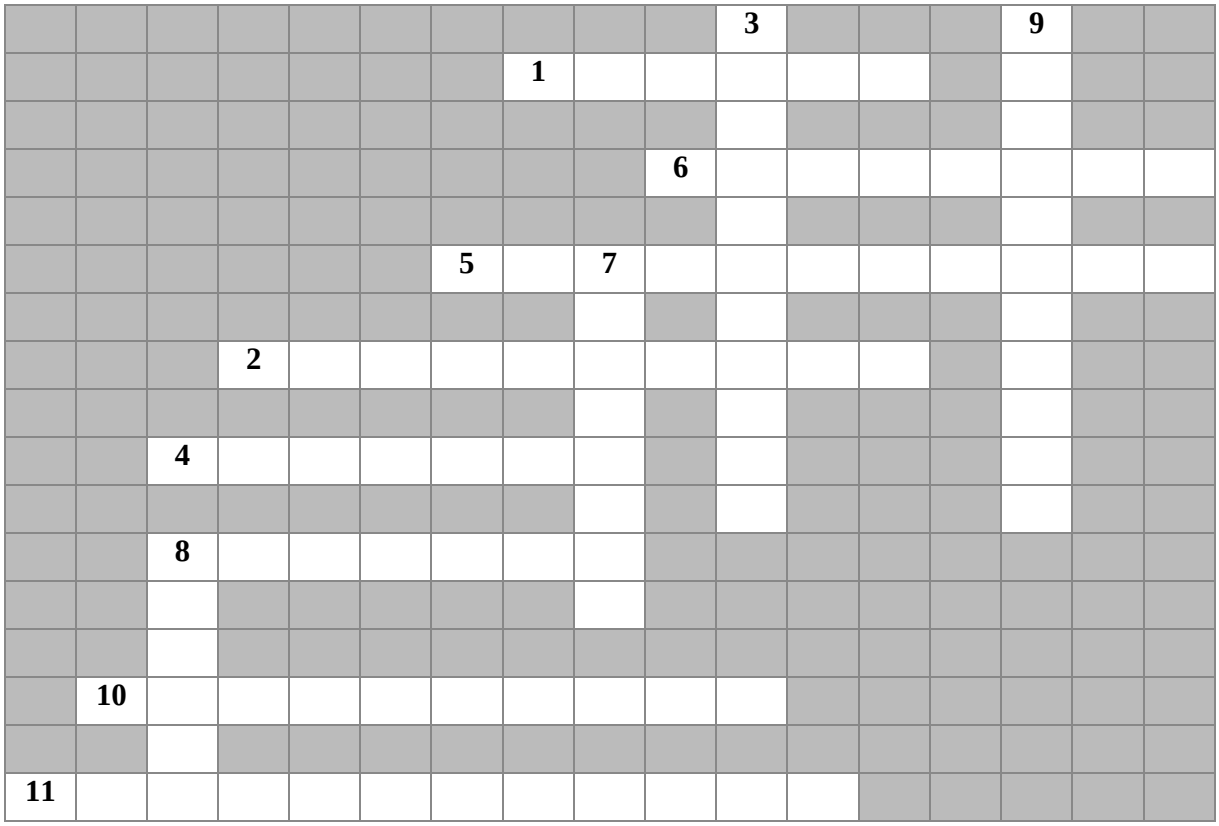
6. Проведіть порівняльно-правовий аналіз норм, які регулюють підстави набуття та припинення права власності в Україні та зарубіжних країнах (на свій розсуд не менше 3-х країн).

7. Складіть презентацію за темами:

«Підстави набуття права власності»;

«Підстави припинення права власності».

8. Розв'яжіть кросворд:

1. Право власності на яку річ виникає з моменту її створення?

2. Залежно від того, чи належать способи набуття права власності до всіх власників, існує їх класифікація на загальні та ...

3. Фізична або юридична особа може набути право власності у разі приватизації державного майна та майна, що є у ... власності.

4. Підстави набуття права власності поділяються на первинні та ...?

5. Річ, яка не має власника або власник якої невідомий, називається...

6. У якому порядку особа може захищати свої порушені права з моменту виникнення права власності?

7. Виявлення речі, що вибула з володіння власника або іншої уповноваженої на володіння особи попри її волю, називається...

8. До первинних належать способи, за допомогою яких право власності на річ виникає ... чи незалежно від права попереднього власника на цю річ чи незалежно від його волі.

9. Однією з первинних підстав набуття права власності є...

10. Реквізиція – це підстава ... права власності.

11. Як називається створення нової речі шляхом переробки матеріалу, що належить іншій особі, а не тій, яка створила нову річ?

Юридичні терміни

Бездоглядна домашня тварина – це така домашня тварина, що вибула з володіння власника або особи, якій вона була передана у володіння, поза їх волею і особа, яка затримала бездоглядну домашню тварину, зобов'язана негайно повідомити про це власника і повернути її.

Безхазяйна річ – річ, яка не має власника або власник якої невідомий.

Відмова від права власності – це можливість особи відмовитися від права власності на майно, заявивши про це або вчинивши інші дії, які свідчать про її відмову від права власності.

Добросовісний набувач майна – набувач, який не знав і не повинен був знати про незаконність свого володіння.

Знахідка – майно, втрачене власником (володільцем) поза його волею і знайдене іншою особою.

Конфіскація – примусове безоплатне вилучення державою майна в особи як санкція за правопорушення.

Момент набуття права власності за договором – це момент передання майна, якщо інше не встановлено договором або законом.

Набувальна давність – це один із способів набуття права власності на майно, а положеннями цивільного законодавства передбачено, що особа, яка добросовісно заволоділа чужим майном і продовжує відкрито, безперервно володіти нерухомим майном – протягом десяти років або рухомим майном – протягом п'яти років, набуває право власності на це майно за набувальною давністю.

Недобросовісний набувач – набувач майна, який знав чи повинен був знати про неправомірність свого вступу у володіння тим чи іншим майном.

Об'єкт незавершеного будівництва – об'єкт будівництва, на який видано дозвіл на будівництво, понесені витрати на його спорудження та не прийнятий в експлуатацію відповідно до законодавства.

Первісні підстави набуття права власності – це такі підстави, за яких право власності на річ виникає у суб'єкта вперше або незалежно від права попереднього власника на цю річ.

Підстави набуття права власності – це передбачені законом юридичні факти, за наявності яких особа набуває майно, стає його власником.

Похідні підстави набуття права власності – це підстави, за яких право власності у суб'єкта виникає внаслідок волевиявлення попереднього власника (купівля-продаж, поставка, контрактація, дарування, міна та інші договори із передачі майна у власність, а також спадкування за заповітом).

Приватизація державного або комунального майна – платне відчуження майна, що перебуває у державній або комунальній власності, на користь фізичних та юридичних осіб.

Реквізиція – це примусове відчуження у власника майна за умови попереднього і повного відшкодування його вартості у разі стихійного лиха, аварії, епідемії, епізоотії та за інших надзвичайних обставин з метою суспільної необхідності.

Скарб – це закопані у землі чи приховані іншим способом гроші, валютні цінності, інші цінні речі, власник яких невідомий або за законом втратив на них право власності.

Суспільна потреба – обумовлена загальнодержавними інтересами або інтересами територіальної громади потреба у земельних ділянках, у тому числі тих, на яких розміщені об'єкти нерухомого майна, викуп яких здійснюється у порядку, встановленому законом.

Список рекомендованих джерел

1. Антонюк О. Зміст принципу непорушності права власності. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 5. С. 5–9.

2. Білецький Д. М. До питання про подію як спосіб припинення права приватної власності. *Роль принципів DCFR в імплементації угоди про асоціацію ЄС-Україна*: матер. круглого столу, 12 грудня 2015 року. Одеса: Фенікс, 2015. С. 67–69.

3. Білецький Д. М. Способи припинення права приватної власності внаслідок подій та юридичних вчинків інших осіб. *Пріоритетні напрямки розвитку сучасної юридичної науки*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Харків, 15–16 вересня 2017 р.). Харків: ГО «Асоціація аспірантів-юристів», 2017. С. 40–42.

4. Білецький Д.М. Окремі питання справедливого судочинства в розумінні Європейського суду з прав людини. *Верховенство права та правова держава*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Ужгород, 15–16 вересня 2017 р.). Ужгород: Ужгородський національний університет, 2017. С. 58–61.

5. Білецький Д. М. Способи припинення права приватної власності у випадку визнання правочинів недійсними. *Розвиток державності та права в Україні: реалії та перспективи*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Львів, 15–16 вересня 2017 р.). Львів: Західноукраїнська організація «Центр правничих ініціатив», 2017. С. 37–40.

6. Борсук Н. Я. Охорона комунальної власності: проблеми законодавства та практика правозастосування. *Право і суспільство*. 2017. № 6–2. С. 68–73.

7. Гуліда О. М. Способи захисту права власності: поняття та класифікація. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2014. Вип. 2. Том 1. С. 168-–73.

8. Ганжерлі А. О. Межі відмови від права власності. Jurnalul juridic national: teorie şi practică. 2017. Nr. 4 (26). P. 79–82.

9. Ганжерлі А. О. Суб’єктивна і об’єктивна сторони відмови від права власності. *Наук. вісн. Херсон. держ. ун-ту*. Серія юридична. 2017. № 3. Т. 1. С. 82–85.

10. Ганжерлі А. О. Цивільно-правові форми відмови від речових прав. *Наук. вісн. Міжнар. гуманіт. ун-ту*. Серія «Юриспруденція». 2017. № 25. С. 85–88.

11. Кириченко Ю. В. Право приватної власності за Конституціями України та європейських держав. *Право і суспільство*. 2013. № 3. С. 27–34.

12. Кісель В. Й. Трансформація концепцій про сутність права власності. *Форум права*. 2015. № 1. С. 135–140.

13. Мірошниченко О. А. Право власності в розумінні Європейського суду з прав людини (загальна характеристика). *Форум права*. 2013. № 2. С. 371–374.

14. Остапенко В. В. Право власності у рішеннях Конституційного Суду України. *Форум права.* 2016. № 3. С. 186–193.

15. Несинова С. В. Правовий інститут права власності в контексті Європейського Суду з прав людини. *Порівняльно-аналітичне право.* 2017. № 3. С. 38–41.

16. Озімок І. В. Конституційне право власності на землю в Україні: поняття, ознаки та регламентація. *Юридична наука: виклики і сьогодення*: матеріали Міжнародної науково-практичною конференції, м. Одеса, 2–3 серпня 2013 р. Одеса, 2013. С. 25–27.

17. Озімок І. Врегулювання конституційного права власності на землю в українських конституціях радянського періоду. *Проблеми забезпечення прав і свобод людини*: зб. матеріалів VI Міжнар. наук.-практ. конф., м. Луцьк, 13 груд. 2019 р. Луцьк: Вежа-Друк, 2019. С. 88–90.

18. Озімок І. В. Охорона конституційного права власності на землю. *Актуальні питання реформування правової системи України*: зб. наук. ст. за матеріал. XVII Міжнародної наук.-практ. конф. (м. Луцьк, 28–29 червня 2020 р.). Луцьк: Вежа-Друк, 2020.

19. Озімок І. В. Реалізація конституційного права власності на землю в Україні. *Особливості розвитку законодавства України у контексті євроінтеграційних процесів*: зб. матеріалів міжнародної науково-практичної конференції (м. Харків, 31 липня – 1 серпня 2020 р.). Харків: Східноукраїнська наукова юридична організація, 2020. С. 27–30

20. Пацурківський Ю. Правовий режим власності: поняття та зміст. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2013. № 6. С. 3–9.

21. Пацурківський Ю. П. Основні підходи до визначення поняття та природи власності в цивільних правовідносинах. *Науковий вісник Чернівецького університету*. 2013. Вип. 682. С. 59–64.

22. Перестюк І. М. Захист прав громадян на приватну власність: аналіз діяльності вищих органів публічної влади в Україні. *Вісник НАДУ при Президентові України.* 2016. № 1. С. 94–102.

23. Петровський П. Проблеми та перспективи розвитку соціального інституту приватної власності в Україні. *Ефективність державного управління.* 2017. Вип. 3 (52). Ч. 1. С. 91–97.

24. Сорока О.О. Проблеми регулювання форм права власності в Україні. *Право і суспільство*. 2015. № 4. Ч. 3. С. 111–115.

25. Ушакова Ю.А. Ґенеза права власності Автономної Республіки Крим. *Актуальні проблеми юридичної науки*: збірник тез Міжнародної наукової конференції «Сьомі осінні юридичні читання» (м. Хмельницький, 28–29 листопада 2008 року): у 4-х ч. Ч. 3. Цивільне право. Сімейне право. Міжнародне приватне право. Комерційне право. Цивільний, господарський та адміністративний процес. Хмельницький: Вид-во ХУУП, 2008. С. 279–281.

26. Ушакова Ю.А. Поняття права користування. *Актуальні проблеми юридичної науки*: збірник тез Міжнародної наукової конференції «Восьмі осінні юридичні читання» (м. Хмельницький, 13–14 листопада 2009 року): у 4-х ч. Ч. 3. Цивільне право. Сімейне право. Міжнародне приватне право. Комерційне право. Цивільний, господарський та адміністративний процес. Хмельницький: Вид-во ХУУП, 2009. С. 359–360.

27. Ушакова Ю.тА. Елементи змісту права власності. *Актуальні питання реформування правової системи України:* зб. наук. ст. за матеріалами VII Міжнар. наук.-практ. конф., Луцьк, 4–5 червня 2010 р. / уклад. Вознюк Н. І., Климчук Т. Д., Крисюк Ю. П., Старко О. Л., Шевчук І. М., Чупринський Б. О. Луцьк: Волинська обласна друкарня, 2010. С. 447–451.

28. Цивільне право України. Загальна частина: підручник / за ред.: І. А. Бірюков, Ю. О. Заїка. К.: Скіф, 2013. 528 с.

29. Цивільне право: підручник: у 2-х т. / за ред.: В. І. Борисової, І. В. Спасибо-Фатєєвої, В. Л. Яроцького. Х.: Право, 2014.

30. Цивільне право України. Загальна частина: підручник / за ред.: В. Г. Фазикоша, С. Б. Булеци. К.: Знання, 2013. 752 с. (Вища освіта XXI століття).

31. Цивільне право: підручник: у 2-х т. Т. 2 / за ред.: В. І. Борисова, І. В. Спасибо-Фатєєва, В. Л. Яроцький; Нац. ун-т «Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого». Х.: Право, 2014. 816 с.

32. Цивільний кодекс: Закон України від 16 січня 2003 року № 435-IV. *Відомості Верховної Ради Україн*и. 2003. №№ 40–44. Ст. 35.

33. Цивільний кодекс України: наук.-практ. комент. / за ред. І. В. Спасибо-Фатєєвої. Х.: Страйд : ФО-П Лисяк Л. С., 2012–2013. (Серія «Коментарі та аналітика»).

34. Харченко Г. Г. Право власності: окремі проблеми теорії та практики. *Часопис Академії адвокатури України*. 2013. № 2 (19). С. 1–6.

35. Шала Л. В. Виникнення і розвиток інституту приватної власності в Стародавньому Римі. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ.* 2008. № 3. С. 1–9.

36. Шала Л. В. Теорії походження права власності. *Університетські наукові записки.* 2009. № 4. С. 106–111.

ТЕМА 12
ПРАВО СПІЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

План

12.1. Загальні положення про право спільної власності.
12.2. Здійснення права спільної власності.
12.3. Припинення права спільної власності.
12.4. Право спільної часткової власності.
12.5. Право спільної сумісної власності.

Перелік питань для самоконтролю

1. Визначте поняття і види права спільної власності.
2. Охарактеризуйте право спільної часткової власності.
3. Охарактеризуйте право спільної сумісної власності.
4. Назвіть суб'єкти права спільної часткової власності.
5. Поясніть визначення часток у праві спільної часткової власності.
6. Який порядок здійснення права спільної часткової власності?
7. У чому полягає переважне право купівлі частки у праві спільної часткової власності?
8. Поясніть виділ частки із майна, що є у спільній частковій власності.
9. Поясніть порядок припинення права на частку у спільному майні за вимогою інших співвласників.
10. Охарактеризуйте суб'єктів права спільної сумісної власності.
11. Проаналізуйте порядок здійснення права спільної сумісної власності.
12. Який порядок утримання майна, що є у спільній частковій власності.
13. Назвіть право співвласника розпорядитися своєю часткою у праві спільної часткової власності.
14. Як здійснюється звернення стягнення на частку у майні, що є у спільній частковій власності?

15. Охарактеризуйте порядок поділу майна, що є у спільній частковій власності.

16. Поясніть момент переходу частки у праві спільної часткової власності до набувача за договором.

Тести

1. Частки у праві спільної часткової власності вважаються рівними, якщо інше не встановлено за:

а) домовленістю співвласників;

б) законом;

в) рішенням суду;

г) рішенням одного із співвласників.

2. Власність двох чи більше осіб із визначенням часток кожного з них у праві власності є:

а) спільною власністю;

б) частковою власністю;

в) спільною частковою власністю;

г) спільною сумісною власністю.

3. Суб'єктами права спільної часткової власності можуть бути:

а) фізичні особи, юридичні особи;

б) держава;

в) територіальні громади;

г) усі вищезазначені.

4. Майно, набуте у результаті спільної праці та за спільні грошові кошти членів сім'ї, є їхньою:

а) спільною власністю;

б) частковою власністю;

в) спільною частковою власністю;

г) спільною сумісною власністю.

5. Що є у спільній частковій власності, надходить до складу спільного майна і розподіляється між співвласниками відповідно до їхніх часток у праві спільної часткової власності, якщо інше не встановлено домовленістю між ними:

а) плоди;

б) продукція;

в) доходи від використання майна;

г)усе вище зазначене.

6. Співвласник має право самостійно розпорядитися своєю часткою у праві:

а) спільної часткової власності;

б) часткової власності;

в) сумісної власності;

г) спільної сумісної власності.

7. Передача співвласником свого переважного права купівлі частки у праві спільної часткової власності іншій особі:

а) допускається;

б) не допускається;

в) допускається за рішенням суду;

г) правильної відповіді немає.

8. Частка у праві спільної часткової власності переходить до набувача за договором з моменту:

а) зазначеного у рішенні суду;

б) усної домовленості;

в) укладення договору;

г) правильної відповіді немає.

9. У разі продажу частки у праві спільної часткової власності з порушенням переважного права купівлі співвласник може подати до суду позов про переведення на нього прав та обов'язків покупця і до таких вимог застосовується позовна давність в один:

а) день;

б) рік;

в) місяць;

г) добу.

10. Договір про поділ нерухомого майна, що є у спільній сумісній власності, укладається у:

а) письмовій формі і підлягає нотаріальному посвідченню;

б) письмовій формі і не підлягає нотаріальному посвідченню;

в) усній або письмовій формі;

г) усній формі.

11. У разі поділу майна, що є у спільній сумісній власності, вважається, що частки співвласників у праві спільної сумісної власності є рівними:

а) якщо інше не встановлено законом;

б) якщо інше не встановлено домовленістю між ними;

в) у будь-якому випадку;

г) якщо інше не встановлено домовленістю між ними або законом.

12. У разі виділу частки із майна, що є у спільній сумісній власності, вважається, що частки кожного зі співвласників у праві спільної сумісної власності є рівними:

а) якщо інше не встановлено домовленістю між ними;

б) у будь-якому разі;

в) якщо інше не встановлено домовленістю між ними, законом або рішенням суду;

г) якщо інше не встановлено законом.

13. Суб'єктами права спільної сумісної власності можуть бути:

а) фізичні особи, юридичні особи;

б) держава;

в) територіальні громади;

г) усі вищезазначені.

14. Право особи на частку у спільному майні може бути припинене за рішенням суду на підставі позову інших співвласників, якщо:

а) частка є незначною і не може бути виділена в натурі;

б) річ є неподільною;

в) спільне володіння і користування майном є неможливим;

г) усі відповіді правильні.

15. Співвласник житлового будинку, іншої будівлі, споруди може зробити у встановленому законом порядку за свій рахунок добудову (прибудову) без згоди інших співвласників, якщо це не порушує їхніх прав і така добудова (прибудова) є власністю співвласника, який її зробив, і не змінює розміру часток співвласників у праві:

а) спільної сумісної власності;

б) спільної часткової власності;

в) часткової сумісної власності;

г) правильної відповіді немає.

16. На підставі змісту ст. 368 ЦК України можна виріznити два види спільної сумісної власності за ознакою суб'єктного складу:

а) спільна сумісна власність подружжя;

б) спільна сумісна власність членів сім'ї;

в) спільна сумісна власність подружжя та спільна сумісна власність членів сім'ї;

г) правильної відповіді немає.

17. Спільною сумісною власністю може бути:

а) майно, придбане внаслідок спільної праці членів сім'ї (наприклад, особи, які ведуть індивідуальне підсобне господарство без набуття спеціального правового статусу), якщо інше не встановлено письмовою угодою між ними;

б) майно, придбане внаслідок спільної праці громадян, що об'єдналися для спільної діяльності, якщо письмовою угодою

передбачено розповсюдження на нього режиму сумісної власності;

в) майно, створюване членами селянського (фермерського) господарства, якщо інше не передбачено письмовою угодою між ними;

г) усе вищезазначене.

18. Майно, набуте в результаті спільної діяльності фізичних та/або юридичних осіб, що об'єдналися для досягнення спільної мети, є:

а) спільною частковою власністю;

б) сумісною частковою власністю;

в) сумісною власністю;

г) правильної відповіді немає.

19. Селянське господарство може бути створено навіть:

а) 3 особами;

б) 1 особою;

в) 10 особами;

г) 5 особами.

20. Спільна сумісна власність селянського (фермерського) господарства припиняється:

а) поділом господарства на два чи більше та виходом із нього всіх його членів;

б) поділом господарства на два чи більше;

в) виходом із нього всіх його членів;

г) не припиняється.

21. Право спільної часткової власності на будинок може виникнути внаслідок:

а) укладення договорів купівлі-продажу або дарування;

б) отримання кількома особами у порядку спадкування;

в) спільної забудови будинку;

г) усі відповіді правильні.

22. Суб'єктами права спільної власності територіальних громад можуть бути:

а) усі територіальні громади, що входять до складу відповідного району чи області;

б) декілька територіальних громад, що домовились шляхом укладення договору про об'єднання майна таких територіальних громад з метою реалізації спільних програм чи проєктів;

в) декілька територіальних громад, що домовились, шляхом укладення договору, про об'єднання майна таких територіальних громад з метою задоволення спільних потреб;

г) усі відповіді правильні.

23. Об'єктами права спільної власності територіальних громад можуть бути:

а) цілісні майнові комплекси підприємств, установ, організацій, їх структурних підрозділів;

б) нерухоме майно (будівлі, споруди, зокрема об'єкти незавершеного будівництва, приміщення);

в) акції (частки, паї) суб'єктів права комунальної власності у майні господарських товариств;

г) усі відповіді правильні.

24. Підставами виникнення права спільної власності є:

а) набуття на підставі правочину;

б) передача об'єктів права державної та інших форм публічної власності у спільну власність територіальних громад;

в) розмежування об'єктів державної та комунальної власності;

г) усі відповіді правильні.

25. Підставами припинення права спільної власності територіальних громад є:

а) відчуження об'єктів спільної власності територіальних громад;

б) передача об'єктів спільної власності територіальних громад до державної власності;

в) приватизація об’єктів спільної власності територіальних громад;

г) усі відповіді правильні.

26. Земельна ділянка може перебувати у спільній власності територіальних громад з метою:

а) розміщення на такій ділянці об’єктів нерухомості, що перебувають у спільній власності територіальних громад;

б) оренди чи концесії такої земельної ділянки для забезпечення спільних потреб територіальних громад;

в) як зазначено у відповідях а і б;

г) правильної відповіді немає.

27. Будівля може перебувати у спільній власності територіальних громад з метою:

а) розміщення в такій будівлі підприємств, установ, організацій, що забезпечують спільні потреби територіальних громад;

б) проживання в такій будівлі осіб, що забезпечують спільні потреби територіальних громад;

в) оренди чи концесії такої будівлі для забезпечення спільних потреб територіальних громад.

г) усі відповіді правильні.

28. Об’єкт спільної власності територіальних громад може передаватись в оренду чи концесію лише:

а) юридичним особам;

б) фізичним особам;

в) юридичним особам та фізичним особам – підприємцям;

г) державі.

29. Співвласник, відповідно до своєї частки у праві спільної часткової власності, зобов’язаний брати участь:

а) в управлінні;

б) утриманні та збереженні спільного майна;

в) сплаті податків, зборів, інших платежів;

г) усі відповіді правильні.

30. Якщо бажання придбати частку у праві спільної часткової власності виявили кілька співвласників:

а) продавець не має права вибору покупця;

б) продавець має право вибору покупця;

в) покупці вирішують між собою, хто отримає частку;

г) хто отримає частку, вирішує суд.

31. Майно, що є у спільній сумісній власності;

а) може бути поділене між співвласниками за домовленістю між ними;

б) не може бути поділене між співвласниками;

в) може бути поділене між співвласниками за рішенням суду;

г) може бути поділене між співвласниками без їхньої згоди.

32. Співвласник:

а) має право на виділ у натурі частки із майна, що є у спільній частковій власності;

б) немає права на виділ у натурі частки із майна, що є у спільній частковій власності;

в) має право на виділ у натурі частки із майна, що є у частковій сумісній власності;

г) немає права на виділ у натурі частки із майна, що є у спільній сумісній власності.

33. У спільній сумісній власності перебувають земельні ділянки:

а) подружжя;

б) членів фермерського господарства, якщо інше не передбачено угодою між ними;

в) співвласників жилого будинку; співвласників багатоквартирного будинку;

г) усі відповіді правильні.

34. Підставами виникнення права спільної сумісної власності є:

а) набуття майна подружжям за час шлюбу;

б) набуття майна в результаті спільної праці та за спільні грошові кошти членів сім'ї, якщо інше не встановлено договором, укладеним у письмовій формі.

в) як зазначено у відповідях а і б;

г) правильної відповіді немає.

Задачі

Задача 1

Громадянин Я. та громадянка С. з 2003 року спільно проживали разом однією сім'єю, не реєструючи шлюбу. Гр. С. не працювала у зв'язку із доглядом за неповнолітніми дітьми. 2010 року році вони спільно придбали автомобіль, зареєструвавши його на ім'я гр. Я. 2014 року вони придбали трикімнатну квартиру. 2018 року на ґрунті систематичних сварок та непорозумінь вони вирішили припинити спільне проживання однією сім'єю.

Громадянка С. звернулась до суду з позовом про поділ майна, яке є їхньою спільною сумісною власністю. Гр. Я. проти позову заперечував, тому що вважав, що це його особисте майно, адже громадянка С. усі ці роки не працювала.

Як цю справу вирішить суд? Відповідь обґрунтуйте відповідно до чинного законодавства.

Задача 2

Дві сестри отримали у спадок земельну ділянку в рівних частках. Через деякий час одна із сестер вирішила свою частину землі продати. Дізнавшись про оформлення такого договору, друга сестра звернулась до суду з позовом про визнання його недійсним, вважаючи, що сестра порушила її переважне право на купівлю частки і до того ж вона не мала права розпоряджатися спільною власністю без її згоди.

Чи підлягає такий позов задоволенню? Відповідь обґрунтуйте відповідно до чинного законодавства.

Задача 3

Громадянин І. та громадянка З. проживали однією сім'єю, шлюб між ними був зареєстрований. За період перебування у шлюбі вони придбали земельну ділянку, збудували будинок, придбали автомобіль. Після припинення шлюбу між сторонами виникла суперечка про розподіл власності. Гр. І. вважав, що все майно, нажите у шлюбі, належить йому, тому що воно зареєстроване на нього, а також тому, що дружина не працювала жодного дня без поважної причини.

Як вирішити цей спір? Відповідь обґрунтуйте.

Чи змінилася б ситуація, якщо б у них була спільна неповнолітня дитина, яка залишилася проживати з батьком?

Задача 4

Гр. Л. спільно з гр. Р. придбали в рівних частках двоповерховий будинок. За взаємною домовленістю між ними сім'я гр. Л. проживала на другому поверсі, а сім'я гр. Р. – на першому. На другому поверсі будинку сталася пожежа і він повністю згорів. Гро. Р. звернувся до гр. Л. із забороною відбудувати другий поверх, тому що пожежа сталася внаслідок необережного поводження з вогнем та частково знищила його майно (перший поверх). Щоб уникнути такої ситуації у майбутньому гр. Р. зазначив, що власність гр. Л. є втраченою і на її відбудову потрібна його згода, яку він не надає.

Гр. Л. звернувся до суду за вирішенням цього спору.

Яким є режим майна (житлового будинку), що належав цим громадянам? Як вирішити спір відповідно до чинного законодавства?

Задача 5

Громадянам К. і Ц. належав у рівних частках на праві спільної часткової власності будинок, що складається з чотирьох кімнат і двох веранд. Гр. К., одержавши відповідний дозвіл органів місцевої виконавчої влади та спитавши згоди гр. Ц., прибудував до своєї половини ще дві кімнати.

Гр. Ц. наполягав на виділенні йому однієї з прибудованих кімнат, погоджуючись відшкодувати вартість їх спорудження, на що гр. К. відповів відмовою.

Як має бути вирішено спір між сторонами? Свою відповідь обґрунтуйте відповідно до чинного законодавства.

Задача 6

Гр. К. та гр. З. були співвласниками (у рівних частках) житлового будинку. Внаслідок стихійного лиха будинок сильно постраждав і його довелося ремонтувати, але співвласники не могли дійти згоди із цього питання і відносини між ними погіршилися настільки, що гр. К. вирішив продати належну йому частку будинку та переїхати жити в інше місце. Він усно повідомив гр. З. про свій намір, зазначивши ціну, за яку хотів би продати свою частину будинку, але гр. З. усно повідомив, що немає можливості його купити.

Через деякий час у частині будинку, у якій раніше мешкав гр. К., з'явився новий власник і заявив, що він уклав з гр. К. договір дарування, за яким останній безоплатно передав належну йому частку будинку. Гр. З. звернувся до суду з позовом про передачу йому частини будинку, оскільки, на його думку, він, як співвласник, мав переважне право на її отримання.

У якому порядку відчужуються частки у праві спільної часткової власності? Чи мало місце в цьому випадку порушення переважного права купівлі частки? Чи буде укладений договір дарування дійсним?

Вирішіть спір між сторонами відповідно до чинного законодавства.

Задача 7

Гр. Т. та Гр. Л. належав на праві власності будинок у рівних частках. Гр. Т. продав свою частину будинку. Гр. Л., дізнавшись про це, зажадав визнати угоду недійсною, посилаючись на те, що він має переважне право купівлі частки. Він згоден купити частину будинку, але у кредит терміном на десять років.

Як вирішити справу відповідно до чинного законодавства? Як зміниться суть, якщо гр. Т. не продасть, а подарує свою частину будинку?

Задача 8

Під час перебування у шлюбі подружжя К. придбало квартиру, автомобіль, гараж, земельну ділянку та акції. При розірванні шлюбу чоловік вимагав розділити майно та залишити йому квартиру, автомобіль та гараж, інше залишити відповідачці, оскільки він повністю утримував і дітей, і дружину, яка після одруження ніде не працювала.

Як потрібно вирішити справу? Відповідь обґрунтуйте відповідно до чинного законодавства.

Задача 9

Гр. Б., повністю виплативши свій пай за квартиру, вирішив її продати і звернувся до правління кооперативу за довідкою про належність йому квартири на праві приватної власності. У видачі довідки йому було відмовлено з тієї підстави, що згідно зі статутом кооперативу житловий будинок належить кооперативу на праві приватної власності і розпоряджатися квартирою може тільки він. А гр. Б. може тільки користуватися квартирою безоплатно.

Чи законні дії правління? Відповідь обґрунтуйте відповідно до чинного законодавства.

Задача 10

Гр. П. до вступу в шлюб мав власний будинок. Після реєстрації шлюбу він з дружиною проживав у цьому будинку, в якому за час шлюбу: замінили дах, прибудували кухню та веранду, замінили підлогу, вікна та двері. При розірванні шлюбу гр. П. вимагав виключити будинок із майна, що підлягає поділу, оскільки він належить йому на праві особистої приватної власності. Дружина наполягала на розподілі будинку, зауваживши, що перебудова проводилась і за її кошти, а вартість будинку після проведення ремонтних робіт зросла вдвічі. Однак будинок перебуває у заставі за кредитним договором.

Як потрібно вирішити спір? Відповідь обґрунтуйте відповідно до чинного законодавства.

Задача 11

Гр. В. подав позов до гр. К. про поділ будинку. Позивач зазначав, що під час шлюбу з відповідачкою вони побудували будинок, який є їх спільною сумісною власністю, тому просив визнати за ним право власності на половину будинку. Заперечуючи проти позову, громадянка К. пояснила, що половина будинку була збудована тоді, коли у них фактично припинилися шлюбні відносини, а друга половина уже після встановлення для них режиму окремого проживання і вона особисто оформила кредитний договір з метою добудувати будинок. У зв'язку з цим вона вважала, що будинок має належати їй на праві особистої приватної власності.

Вирішіть спір. Який вид права власності виник у цій задачі? Чи порушено право власності?

Задача 12

Після смерті батька до його трьох повнолітніх дітей перейшла у спадок велика земельна ділянка у рівних частках. Двоє спадкоємців вирішили продати свої частки, а виручену суму розділити між собою. Третій спадкоємець з цим не погодився, оскільки свою частку хотів сам використовувати для ведення агробізнесу. Від пропозиції купівлі землі він відмовився. Після цього двоє інших співвласників земельної ділянки звернулися до суду з позовом про примусовий продаж землі.

Вирішіть спір відповідно до чинного законодавства.

Задача 13

Гр. В. купив земельну ділянку з цільовим призначенням для будівництва і обслуговування житлового будинку. На цій земельній ділянці за усною домовленістю між ним та його братом зводився спільними зусиллями житловий будинок і дві сім'ї братів мали у ньому проживати разом. Після завершення будівництва

гр. В. відмовився впустити сім'ю свого брата для проживання у будинку.

Дайте юридичний аналіз ситуації. Який вид права власності виник у цій задачі? Чи порушено право власності?

Творчі завдання

1. Напишіть письмове повідомлення для інших співвласників про намір продати свою частку у спільній власності.

2. Напишіть позовну заяву до суду про захист прав у разі продажу частки у праві спільної часткової власності з порушенням переважного права купівлі про переведення на співвласника прав та обов'язків покупця.

3. Проаналізуйте письмово судову практику щодо таких спорів:

– визначення часток у праві спільної часткової власності;

– здійснення права спільної часткової власності;

– утримання майна, що є у спільній частковій власності;

– переважне право купівлі частки у праві спільної часткової власності;

– право співвласника розпорядитися своєю часткою у праві спільної часткової власності;

– момент переходу частки у праві спільної часткової власності до набувача за договором.

4. Напишіть реферат на одну з тем:

«Звернення стягнення на частку у майні, що є у спільній частковій власності»;

«Право спільної сумісної власності»;

«Здійснення права спільної сумісної власності»;

«Виділення частки із майна, що є у спільній сумісній власності»;

«Звернення стягнення на частку майна, що є у спільній сумісній власності»;

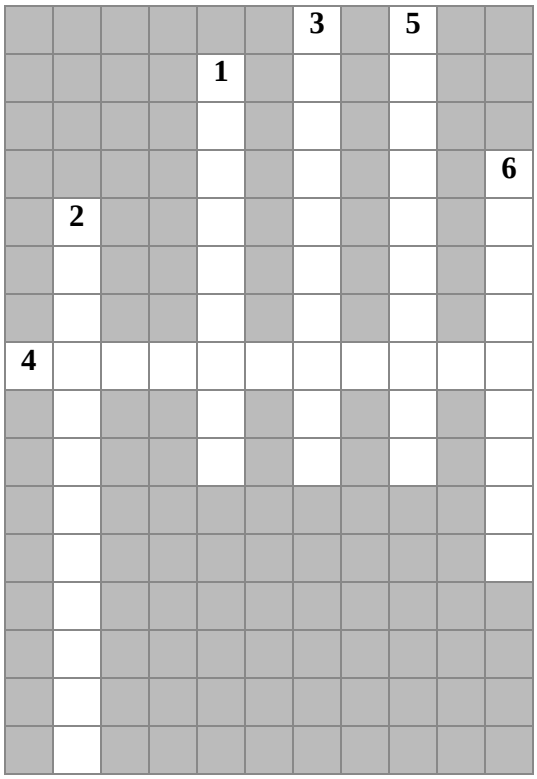
«Поділ майна, що є у спільній сумісній власності».

5. Проведіть порівняльно-правовий аналіз норм, які регулюють питання права спільної власності в Україні та зарубіжних країнах (на свій розсуд не менше 3-х країн).

6. Проаналізуйте проблеми правового регулювання права спільної власності в Україні та запропонуйте шляхи їх вирішення.

7. Складіть список наукової літератури за темою, який включає позиції науковців, опубліковані за останні 5 років, та проаналізуйте їх.

8. Розв'яжіть кросворд:

По вертикалі:

1. Договір про виділ у натурі частки з нерухомого спільного майна укладається у … формі

2. У разі поділу спільного майна між співвласниками право спільної часткової власності на нього …

3. … права спільної часткової власності можуть бути фізичні особи, юридичні особи, держава, територіальні громади.

5. Суд постановляє рішення про припинення права особи на частку у спільному майні за умови попереднього внесення позивачем вартості цієї частки на … рахунок суду.

6. Якою вважається спільна власність, якщо договором або законом не встановлена спільна сумісна власність на майно?

По горизонталі:

4. … має право самостійно розпорядитися своєю часткою у праві спільної часткової власності.

Юридичні терміни

Виділ частки із майна, що є у спільній сумісній власності, – це коли співвласники мають право на виділ у натурі частки із майна, що є у спільній сумісній власності, крім випадків, установлених законом.

Звернення стягнення на частку у майні, що є у спільній частковій власності – це коли кредитор співвласника майна, що є у спільній частковій власності, у разі недостатності у нього іншого майна, на яке може бути звернене стягнення, може подати позов про виділ частки зі спільного майна в натурі для звернення стягнення на неї.

Здійснення права спільної сумісної власності – це коли співвласники майна, що є у спільній сумісній власності, володіють і користуються ним спільно, якщо інше не встановлено домовленістю між ними і розпоряджання майном, що є у спільній сумісній власності, здійснюється за згодою всіх співвласників, якщо інше не встановлено законом.

Момент переходу частки у праві спільної часткової власності до набувача за договором – це коли частка у праві спільної часткової власності переходить до набувача за договором з моменту укладення договору, якщо інше не встановлено домовленістю сторін.

Переважне право купівлі частки у праві спільної часткової власності – це право перед іншими особами на її купівлю за ціною, оголошеною для продажу, та на інших рівних умовах, крім випадку продажу з публічних торгів.

Поділ майна, що є у спільній частковій власності, – це коли майно, що є у спільній частковій власності, може бути поділене в натурі між співвласниками за домовленістю між ними.

Припинення права на частку у спільному майні за вимогою інших співвласників – це може бути припинене за рішенням суду на підставі позову інших співвласників, якщо: частка є незначною і не може бути виділена в натурі; річ є неподільною; спільне володіння і користування майном є неможливим; таке припинення не завдасть істотної шкоди інтересам співвласника та членам його сім'ї.

Плоди, продукція та доходи від використання майна, що є у спільній частковій власності, надходять до складу спільного майна і розподіляються між співвласниками відповідно до їхніх часток у праві спільної часткової власності, якщо інше не встановлено домовленістю між ними.

Поділ майна, що є у спільній сумісній власності – це коли майно, що є у спільній сумісній власності, може бути поділене між співвласниками за домовленістю між ними, крім випадків, установлених законом.

Право спільної власності – це право двох або більше осіб на один об'єкт.

Спільна часткова власність – власність двох чи більше осіб із визначенням часток кожного з них у праві власності.

Спільна сумісна власність – це спільне право на об'єкт права власності двох або більше осіб без визначення часток кожного з них у цьому праві.

Суб'єкти права спільної часткової власності – це фізичні особи, юридичні особи, держава, територіальні громади.

Суб'єкти права спільної сумісної власності – це фізичні особи, юридичні особи, а також держава, територіальні громади, якщо інше не встановлено законом.

Утримання майна, що є у спільній частковій власності – це коли співвласник відповідно до своєї частки у праві спільної часткової власності зобов'язаний брати участь у витратах на управління, утримання та збереження спільного майна, у сплаті податків, зборів (обов'язкових платежів), а також нести відповідальність перед третіми особами за зобов'язаннями, пов'язаними зі спільним майном.

Список рекомендованих джерел

1. Антонюк О. Зміст принципу непорушності права власності. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 5. С. 5–9.

2. Балюк Ю. Право спільної власності у багатоквартирному жилому будинку. *Юридична Україна*. 2015. № 1. С. 53–59.

3. Біленко М. Підстави набуття права спільної сумісної власності подружжя. *Юридична Україна*. 2014. № 4. С. 65–71.

4. Білецький Д. М. До питання про подію як спосіб припинення права приватної власності. *Роль принципів DCFR в імплементації угоди про асоціацію ЄС-Україна*: матер. круглого столу, 12 грудня 2015 року. Одеса: Фенікс, 2015. С. 67–69.

5. Білецький Д. М. Способи припинення права приватної власності внаслідок подій та юридичних вчинків інших осіб. *Пріоритетні напрямки розвитку сучасної юридичної науки*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Харків, 15-16 вересня 2017 р.). Харків: ГО «Асоціація аспірантів-юристів», 2017. С. 40–42.

6. Білецький Д. М. Окремі питання справедливого судочинства в розумінні Європейського суду з прав людини. *Верховенство права та правова держава*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Ужгород, 15–16 вересня 2017 р.). Ужгород: Ужгородський національний університет, 2017. С. 58–61.

7. Білецький Д. М. Способи припинення права приватної власності у випадку визнання правочинів недійсними. *Розвиток державності та права в України: реалії та перспективи*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Львів, 15–16 вересня 2017 р.). Львів: Західноукраїнська організація «Центр правничих ініціатив», 2017. С. 37–40.

8. Боднар Т. В. Здійснення подружжям права спільної сумісної власності. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2017. № 2 (89). С. 100–109.

9. Великанова М. М., Горбуля Г. А. Договір про поділ майна подружжя, що є об'єктом права спільної сумісної власності. *Юридичний вісник*. 2012. № 3 (24). С. 80–83.

10. Гриняк А. Право спільної власності за цивільним та сімейним законодавством України. *Юридична Україна*. 2015. № 6. С. 59–64.

11. Івахненко І. В. Законні підстави виникнення та припинення права спільної приватної власності дружини та чоловіка. *Юридична наука*. 2015. № 8. С. 20–26.

12. Лозовий А. Правовий режим спільної власності на нерухоме майно. *Національний юридичний журнал: теорія і практика*. 2014. № 12. С. 138–143.

13. Міронкін О. В. Способи захисту права спільної власності в судовому порядку. *Наука і правоохоронна діяльність*. 2014. № 1 (23). С. 66–75.

14. Пацурківський Ю. Правовий режим власності: поняття та зміст. *Теорія і практика інтелектуальної власності.* 2013. № 6. С. 3–9.

15. Просєкін М. А. Підстави виникнення права спільної власності на землю фізичних та юридичних осіб. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого».* 2013. № 1 (13). С. 232–240.

16. Розгон О. Правовий режим майна осіб, які проживають однією сім'єю без реєстрації шлюбу. *Мала енциклопедія нотаріуса*. 2016. № 5 (89). С. 164–173.

17. Самбір М. Судовий захист прав та інтересів під час первинного набуття права власності на землю. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2011. Вип. 86. С. 77–81.

18. Сурай Д. Підстави та способи набуття права власності: розмежування та взаємозв'язок. *Юридичний вісник*. 2013. № 2. С. 109–113.

19. Сорока О. О. Проблеми регулювання форм права власності в Україні. *Право і суспільство*. 2015. № 4. Ч. 3. С. 111–115.

20. Спасибо-Фатєєва І. В. Правові режими спільного майна подружжя. *Право України*. 2013. № 10. С. 77–84.

21.Стасюк О. М., Гумбатов А. А. Відмінності відносин спільної сумісної та спільної часткової власності у сфері цивільно-правового регулювання. *Науковий вісник Херсонського державного університету.* 2016. Вип. 1. Том 1. С. 24–27.

22. Тичковська О. В. Правовий режим спільної власності подружжя. *Молодий вчений*. 2017. № 5.1 (45.1). С. 137–141.

23. Фолошня Д. І. Виникнення права спільної сумісної власності подружжя за законодавством України. *Часопис цивілістики*. 2015. Вип. 15. С. 149–152.

24. Харченко Г. Г. Право власності: окремі проблеми теорії та практики. *Часопис Академії адвокатури України*. 2013. № 2 (19). С. 1–6.

25. Харитонов Є., Харитонова О. Проблемні питання набуття та припинення права власності за цивільним законодавством України. *Право України.* 2011. № 5. С. 60–68.

26. Чирик А. О. До питання про суб'єктний склад спільної часткової власності на земельну ділянку. *Науковий вісник міжнародного гуманітарного університету.* Серія «Юриспруденція». 2018. № 32. С. 81–83. (Index Copernicus International).

27. Чирик А. О. Об'єднання земельних ділянок як підстава виникнення права спільної часткової власності. *Право і суспільство*. 2018. № 3/2. С. 98–103. (Index Copernicus International).

28. Чирик А. О. До питання про спільну часткову власність на земельну ділянку. *Порівняльно-аналітичне право*: електронне наук. фахове видання. 2017. № 6. С. 183–185.

29. Чирик А. О. Виникнення права спільної часткової власності у разі успадкування земельної ділянки. *Науковий вісник*

публічного та приватного права. 2017. № 6. Т. 3. С. 118–122. (Index Copernicus International).

30. Chyryk A. Genesis of Legislative provision of the right to share partial land owned property in Ukraine. Legea si viata (Республіка Молдова). 2018. № 8/2. С. 140–143.

31. Цивільне право України (традиції та новації): монографія / [С.В. Ківалов [та ін.]; за заг. ред. Є. О. Харитонова, Т. С. Ківалової, О. І. Харитонової]; Нац. ун-т «Одес. юрид. акад.». О.: Фенікс, 2010. 700 с.

32. Цивільне право України. Загальна частина: підручник / за ред.: І. А. Бірюков, Ю. О. Заїка. К.: Скіф, 2013. 528 с.

33. Цивільне право: підручник: у 2 т. / за ред.: В. І. Борисової, І. В. Спасибо-Фатєєвої, В. Л. Яроцького. Х.: Право, 2014.

34. Цивільне право України. Загальна частина: підручник / за ред.: В. Г. Фазикоша, С.Б. Булеци. К.: Знання, 2013. 752 с. (Вища освіта XXI століття).

35. Цивільне право: підручник: у 2-х т. Т. 2 / за ред.: В. І. Борисова, І. В. Спасибо-Фатєєва, В. Л. Яроцький; Нац. ун-т "Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого". Х.: Право, 2014. 816 с.

36. Цивільний кодекс: Закон України від 16 січня 2003 року № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. №№ 40–44. Ст. 35.

37. Цивільний кодекс України: наук.-практ. коментар / за ред. І. В. Спасибо-Фатєєвої. Х.: Страйд: ФОП Лисяк Л.С., 2012–2013. 672 с.

38. Яворська О. С. Правове регулювання відносин власності за цивільним законодавством України: навчальний посібник. К.: Атіка, 2008. 256 с.

ТЕМА 13
ЗАХИСТ ПРАВА ВЛАСНОСТІ

План

13.1. Поняття та види захисту права власності.

13.2. Право власника на вимогу майна із чужого незаконного володіння (віндикаційний позов).

13.3. Захист права власника від порушень, не пов'язаних із позбавленням володіння (негаторний позов).

13.4. Позов про визнання права власності.

13.5. Позов про виключення майна з опису або звільнення з-під арешту.

13.6. Права та обов'язки добросовісного набувача.

Перелік питань для самоконтролю

1. Розкрийте поняття «захист права власності».
2. Назвіть засоби захисту права власності.
3. Яка класифікація права власності?
4. Назвіть класифікацію засобів захисту права власності.
5. Які є речово-правові засоби захисту права власності?
6. Що таке віндикаційний позов?
7. Які умови подання віндикаційного позову?
8. Що таке негаторний позов?
9. Які умови подання негаторного позову?
10. Назвіть вимоги про звільнення від арешту.
11. Поясніть порядок витребування грошей та цінних паперів.
12. Як здійснюються розрахунки при витребуванні майна із чужого незаконного володіння?
13. Поясніть захист права власності від порушень, не пов'язаних із позбавленням володіння.
14. Що таке визнання права власності?
15. Охарактеризуйте порядок визнання незаконним правового акта, що порушує право власності.

16. Поясніть відшкодування шкоди, завданої власникові земельної ділянки, житлового будинку, інших будівель у зв'язку зі зниженням їх цінності.

Тести

1. Що відносять до зобов'язально-правових засобів захисту права власності:

а) позов про визнання права власності;

б) вимогу про повернення безпідставно одержаного за рахунок власника майна;

в) позов про витребування майна з чужого незаконного володіння;

г) позов про усунення перешкод, що заважають здійсненню права власності.

2. Як іменуються цивільно-правові засоби захисту права власності, що здійснюються на підставі припису закону за допомогою суду та інших державних органів:

а) приватні;

б) самоврядні;

в) персональні;

г) легітимовані.

3. Як іменуються цивільно-правові засоби захисту права власності, що здійснюються власниками самостійно, без звернення до суду та інших державних органів:

а) приватні;

б) публічні;

в) судові;

г) адміністративні.

4. До чого відносять негаторний позов:

а) до зобов'язально-правових засобів захисту права власності;

б) до речово-правових засобів захисту права власності;

в) до спеціальних засобів захисту права власності;

г) до самоврядних засобів захисту права власності.

5. До чого відносять віндикаційний позов:

а) до зобов'язально-правових засобів захисту права власності;

б) до речово-правових засобів захисту права власності;

в) до спеціальних засобів захисту права власності;

г) до приватних засобів захисту права власності.

6. До чого відносять позов про визнання правочину недійсним:

а) до зобов'язально-правових засобів захисту права власності;

б) до самоврядних засобів захисту права власності;

в) до спеціальних засобів захисту права власності;

г) до речово-правових засобів захисту права власності.

7. До чого відносять позов про визнання права власності:

а) до зобов'язально-правових засобів захисту права власності;

б) до приватних засобів захисту права власності;

в) до речово-правових засобів захисту права власності;

г) до спеціальних засобів захисту права власності.

8. Віндикаційним позовом є:

а) позов неволодіючого власника до фактичного набувача про витребування майна, визначеного родовими ознаками з чужого незаконного володіння;

б) позов про визначення порядку володіння, користування і розпоряджання майном, що є спільною власністю кількох осіб;

в) позов власника про усунення перешкод у здійсненні ним права користування та розпоряджання своїм майном;

г) позов неволодіючого власника до фактичного набувача про витребування майна, визначеного індивідуальними ознаками, з чужого незаконного володіння.

9. Негаторним позовом є:

а) позов про переведення прав і обов'язків покупця за договором купівлі-продажу;

б) позов про порядок утримання майна;

в) позов неволодіючого власника до фактичного набувача про витребування майна, визначеного індивідуальними ознаками, з чужого незаконного володіння;

г) позов власника про усунення перешкод у здійсненні ним права користування та розпорядження своїм майном.

10. Що є однією з умов подання позову про визнання права власності:

а) оспорювання права власності власника майна або невизначення його іншою особою;

б) наявність обставин, що можуть порушити права власника у майбутньому;

в) існування перешкод у здійсненні власником права користування та розпорядження своїм майном;

г) викрадення майна у власника або особи, якій він передав майно у володіння.

11. Об'єктом віндикаційного позову є:

а) речі, визначені родовими ознаками;

б) речі, визначені індивідуальними ознаками, які не збереглися в натурі на момент подання позову;

в) речі, визначені індивідуальними ознаками, які існують у натурі на момент подання позову;

г) матеріально-правова вимога позивача до відповідача.

12. Предметом віндикаційного позову є:

а) вимога позивача про усунення з боку відповідача будь-яких перешкод у здійсненні ним права користування та розпоряджання своїм майном;

б) усунення триваючого правопорушення;

в) вимога позивача до відповідача про повернення майна з чужого незаконного володіння;

г) речі, визначені індивідуальними ознаками, які існують в натурі на момент подання позову.

13. Не може бути позивачем у віндикаційному позові:

а) особа, яка володіє майном на підставі, передбаченій договором;

б) власник майна, який на момент подання позову не володіє цим майном;

в) особа, яка володіє майном на праві повного господарського відання або оперативного управління;

г) власник майна, який на момент подання позову володіє цим майном.

14. За якої обставини власник має право витребувати майно від добросовісного набувача за віндикаційним позовом:

а) якщо майно було подароване власником;

б) якщо майно було загублене власником або особою, якій він передав майно у володіння;

в) якщо майно було продане власником за заниженою ціною:

г) якщо майно було продане у порядку, встановленому для виконання судових рішень.

15. Яке майно не може бути витребувано від добросовісного набувача за віндикаційним позовом:

а) загублене власником або особою, якій він передав майно у волоління;

б) викрадене у власника або особи, якій він передав у володіння:

в) гроші та цінні папери на пред’явника;

г) набуте безвідплатно в особи, яка не мала права його відчужувати.

16. Від якого набувача власник має право вимагати передання усіх доходів від свого майна за весь час володіння ним:

а) від недобросовісного, крім випадків, передбачених законом;

б) від недобросовісного набувача;

в) від добросовісного набувача;

г) від будь-якого набувача.

17. Повернення яких доходів має право вимагати власник від добросовісного набувача за віндикаційним позовом:

а) одержаних за останній місяць незаконного володіння майном;

б) одержаних за три останні місяці незаконного володіння майном;

в) які добросовісний набувач одержав чи міг одержати з моменту, коли дізнався чи міг дізнатися про незаконність свого володіння майном;

г) одержаних за весь час незаконного володіння майном.

18. Чи має право набувач вимагати від власника майна відшкодування необхідних витрат на утримання, збереження майна, здійснених ним з часу, з якого власникові належить право на повернення майна або передання доходів:

а) лише недобросовісний набувач;

б) ні;

в) лише добросовісний набувач;

г) так.

19. Як іменуються витрати, необхідні для забезпечення нормального стану та збереження майна з урахуванням його зношуваності:

а) необхідними витратами;

б) достатніми витратами;

в) обов’язковими витратами:

г) дрібними витратами.

20. Чи має право набувач залишити собі здійснені ним поліпшення майна, якщо вони можуть бути відокремлені від майна без завдання йому шкоди:

а) ні;

б) лише недобросовісний набувач;

в) так;

г) лише добросовісний набувач.

21. Який строк позовної давності щодо вимог про повернення майна з чужого незаконного володіння:

а) до таких вимог позовна давність не застосовується;

б) три роки;

в) п’ять років;

г) шість місяців.

22. Об’єктом негаторного позову є:

а) вимога позивача про усунення з боку відповідача будь-яких перешкод у здійсненні ним права користування та розпоряджання своїм майном;

б) вимога позивача до відповідача про повернення майна з чужого незаконного володіння;

в) усунення триваючого правопорушення, що збереглося до моменту подання позову до суду;

г) речі, визначені родовими ознаками.

23. Предметом негаторного позову є:

а) вимога позивача про усунення з боку відповідача будь-яких перешкод у здійсненні ним права користування та розпоряджання своїм майном;

б) вимога позивача до відповідача про повернення майна з чужого незаконного володіння;

в) речі, визначені індивідуальними ознаками;

г) усунення триваючого правопорушення, що збереглося до моменту подання позову до суду.

24. Чи застосовується позовна давність до вимог за негаторним позовом:

а) не застосовується;

б) становить три роки;

в) становить шість місяців;

г) становить один рік.

25. Якою є позовна давність до вимог власника про виключення майна з опису:

а) становить один рік;

б) не застосовується;

в) п’ять років;

г) три роки.

26. Хто наділений правом визнавати незаконним правовий акт, що порушує право власності:

а) органи місцевого самоврядування;

б) суд;

в) органи державної влади;

г) нотаріус.

27. У результаті якої діяльності інших осіб власник земельної ділянки, житлового будинку, інших будівель має право на компенсацію у зв’язку зі зниженням цінності цих об’єктів:

а) що призвела до зниження рівня екологічної захищеності території;

б) що призвела до зниження рівня шумової захищеності території;

в) що призвела до погіршення природних властивостей землі;

г) всі відповіді правильні.

28. Якою є позовна давність до вимог про визнання права власності:

а) становить шість місяців;

б) не застосовується;

в) становить два роки;

г) становить три роки.

29. Що є об’єктом позову про визнання права власності:

а) речі, визначені індивідуальними ознаками;

б) усунення триваючого правопорушення, що збереглося до моменту подання позову до суду;

в) усунення невизначеності відносин права власності позивача щодо індивідуально-визначеного майна;

г) вимога позивача про визнання його права власності.

30. Захист права власності від порушень, не пов'язаних із позбавленням володіння, означає, що:

а) власник майна має право вимагати усунення перешкод у здійсненні ним права володіння майном;

б) власник майна має право вимагати усунення перешкод у здійсненні ним права користування майном;

в) власник майна має право вимагати усунення перешкод у здійсненні ним права розпорядження майном;

г) власник майна має право вимагати усунення перешкод у здійсненні ним права користування та розпоряджання своїм майном.

Задачі

Задача 1

У січні 2020 р. гр. Л. придбав квартиру. Через два місяці з моменту купівлі до гр. Л. звернувся гр. П. і повідомив, що він зареєстрований у квартирі (однак останні 5 років там не проживав, бо був у місцях позбавлення волі) і збирається тепер там проживати. Без відома гр. Л. він змінив замки на дверях і поселився в квартирі. Гр. Л. у власну квартиру потрапити не може.

Поставте правові запитання щодо умови задачі і порекомендуйте, як вирішити такий спір.

Задача 2

Судовим рішенням було задоволено позов громадянина Г. про витребування коня у громадянина С., який купив його в особи, яка не мала права на продаж. Громадянин Г. також просить стягнути із громадянина С. усі доходи, які він отримав з коня (кінь використовувався для допомоги селянам у сільськогосподарських роботах). У свою чергу, громадянин С. наполягав на тому, що гр.

Г. зобов’язаний відшкодувати йому вартість усіх витрат, які він поніс за час утримання в себе коня.

Як повинна бути вирішена справа? Відповідь обґрунтуйте відповідно до чинного законодавства.

Задача 3

Перед від’їздом у довгострокове відрядження громадянин С. передав на зберігання громадянину Г. свій автомобіль. Останній, скориставшись відсутністю громадянина С., передав його у користування своєму синові. Повернувшись із відрядження, громадянин С. вимагав повернення автомобіля, але йому було відмовлено. Тоді він подав позов до суду про витребування автомобіля. Під час судового засідання з’ясувалося, що громадянин Г. не може повернути автомобіль, бо син його пошкодив і він не підлягає ремонту.

Як повинна бути вирішена справа? Відповідь обґрунтуйте відповідно до чинного законодавства.

Задача 4

Визначте, який спосіб захисту права власності слід використати у зазначених ситуаціях та обґрунтуйте свою відповідь:

1. Плоди великого яблуневого дерева падають на газон сусіда і в зв’язку з цим між сусідами виникають непорозуміння.

2. Громадянин С. залишив свою машину біля гаража сусіда, чим суттєво ускладнив виїзд і в’їзд у гараж.

3. Громадянин П. планував провести лінію електропередач через сусідню земельну ділянку, однак власник ділянки не погоджується на це.

Задача 5

У громадянки Ж. було викрадено собаку. Через деякий час з’ясувалося, що він знаходиться у громадянина Х. у сусідньому селі і добровільно він відмовився її повертати. Громадянка Ж. подала позов до суду про витребування собаки.

Під час розгляду справи було встановлено, що громадянин Х. придбав його у невідомої особи.

Які умови подання віндикаційного позову встановлено цивільним законодавством України?

Як варто вирішити справу відповідно до чинного законодавства?

Задача 6

Громадянин У. самовільно побудувала будинок прямо на межі зі своїм сусідом, не врахувавши, що відстань між будинками становить всього один метр. Громадянин Г. подав позов до суду про знесення зведеного будинку як такого, що був збудований самовільно. Однак громадянин У. подав зустрічний позов про визнання за ним права власності на зведений будинок.

Як вирішити спір у цій ситуації відповідно до чинного законодавства?

Задача 7

У 2015 р. гр. Д. розпочав будівельні роботи на власній земельній ділянці, використовуючи для складання будівельних матеріалів також і сусідню земельну ділянку. На неодноразові прохання гр. В. забрати з його ділянки будівельні матеріали гр. Д. не реагував, з огляду на що в січні 2020 року гр. В. звернувся до суду з позовом про усунення перешкод у користуванні земельною ділянкою і відшкодування завданої йому шкоди. У суді гр. Д. зазначив, що у них була домовленість про зберігання матеріалів на час будівництва, натомість він дозволив гр. В. збирати плоди з його фруктового саду.

Проаналізуйте ситуацію відповідно до чинного законодавства.

Задача 8

Після розірвання шлюбу у 2020 р. колишнє подружжя залишились проживати спільно у власній квартирі, яка була придбана у період перебування у шлюбі і поділена між ними у рівних частинах. Жінка поміняла замки на вхідних дверях у

квартиру і на прохання колишнього чоловіка видати йому ключі від нових замків відповідала відмовою. Чоловік звернувся за консультацією до юриста щодо способів захисту своїх прав та інтересів.

Який спосіб захисту своїх прав та інтересів може бути використано у цій ситуації? Відповідь обґрунтуйте.

Задача 9

У гр. Р. під час випасу худоби зі стада пропала корова. Пошуки не дали результатів, а через півроку він знайшов корову у стаді сусіднього села, де йому пояснили, що корову взяв один господар як таку, що заблукала. Цей господар відмовився повернути корову, оскільки весь цей час утримував та годував її, до того ж власник пропустив 4-місячний термін для її витребування. Гр. Р. вважає, що корову йому повинні повернути, оскільки про виявлення тварини не було повідомлено ні у поліцію, ні у сільську раду.

Що являє собою право власності? Які засоби його захисту? Чи порушено право власності гр. Р.?

Задача 10

Влітку 2020 р. гр. Р., перебуваючи на ринку, побачив у громадянина, який продавав велосипед, схожий за прикметами на його власний, який був загублений ним у минулому році у лісі.

Поліції громадянин повідомив, що купив цей велосипед за оголошенням в інтернеті у незнайомої йому особи. Для вирішення конфліктної ситуації гр. Р. звернувся до суду за захистом своїх прав.

Що розуміється під віндикаційним позовом? Хто є добросовісним і недобросовісним набувачем? Як вирішити спір?

Задача 11

Громадянка Т. здала громадянину О. кімнату у своїй власній квартирі терміном на 3 роки. Після закінчення цього терміну гр. О. відмовився звільнити кімнату, пояснивши це тим, що уже тривалий

час не може знайти належне житло. Громадянка Т. звернулася до адвоката за консультацією як їй діяти у такій ситуації.

Виступіть у ролі адвоката і надайте юридичну консультацію.

Задача 12

Гр. Т. посадив на ділянці фруктові дерева так близько від межі земельної ділянки свого сусіда, що крона дерев заважає проникненню сонячного світла у вікна його будинку, крім того, фрукти з дерев падають на сторону сусіда і цим створюють йому незручності. Сусід вимагає зрізати дерева. Гр. Т. відмовився і запропонував тільки відшкодувати йому збитки.

Як потрібно вирішити спір відповідно до чинного законодавства.

Задача 13

Громадянка Б. віддала дорогий настінний годинник для ремонту в майстерню. Коли вона з'явилась за ним через два тижні, як було домовлено, то їй пояснили, що майстер, який ремонтує її годинник, захворів, а сам годинник взяв додому, щоб його там ремонтувати. За кілька днів громадянка Б. побачила свій годинник у ломбарді. Як з'ясувалось, годинник у ломбард здала дружина майстра. Ломбард годинник взяв у заставу і погоджувався повернути його за умови сплати позики.

Майстер та його дружина пояснили, що не мають грошей для повернення позики.

Як вирішити такий спір відповідно до чинного законодавства?

Творчі завдання

1. Напишіть реферат на одну з тем:

«Засади захисту права власності»;

«Право власника на витребування майна із чужого незаконного володіння»;

«Право власника на витребування майна від добросовісного набувача»;

«Витребування грошей та цінних паперів»;

«Розрахунки при витребуванні майна із чужого незаконного володіння»;

«Захист права власності від порушень, не пов'язаних із позбавленням володіння»;

«Визнання права власності»;

«Визнання незаконним правового акта, що порушує право власності»;

«Відшкодування шкоди, завданої власникові земельної ділянки, житлового будинку, інших будівель у зв'язку зі зниженням їх цінності».

2. Напишіть позовну заяву до суду про захист прав власності від порушень, не пов'язаних із позбавленням володіння.

3. Напишіть позовну заяву до суду про витребування майна із чужого незаконного володіння.

4. Напишіть позовну заяву до суду про витребування майна від добросовісного набувача.

5. Проаналізуйте письмово судову практику щодо таких спорів:

– витребування майна із чужого незаконного володіння;

– витребування майна від добросовісного набувача;

– витребування грошей та цінних паперів;

– захист права власності від порушень, не пов'язаних із позбавленням володіння;

– визнання права власності;

– визнання незаконним правового акта, що порушує право власності;

– відшкодування шкоди, завданої власникові земельної ділянки, житлового будинку.

6. Проведіть порівняльно-правовий аналіз норм, які регулюють питання захисту права власності в Україні та в зарубіжних країнах (за своїм вибором не менше 3-х країн).

7. Проаналізуйте проблеми правового регулювання захисту права власності в Україні та запропонуйте шляхи їх вирішення.

8. Складіть список наукової літератури за темою, який включає позиції науковців, опубліковані за останні 5 років, та проаналізуйте їх.

9. Складіть презентацію за темою (не менше 10 слайдів).

10. Розв'яжіть кросворд:

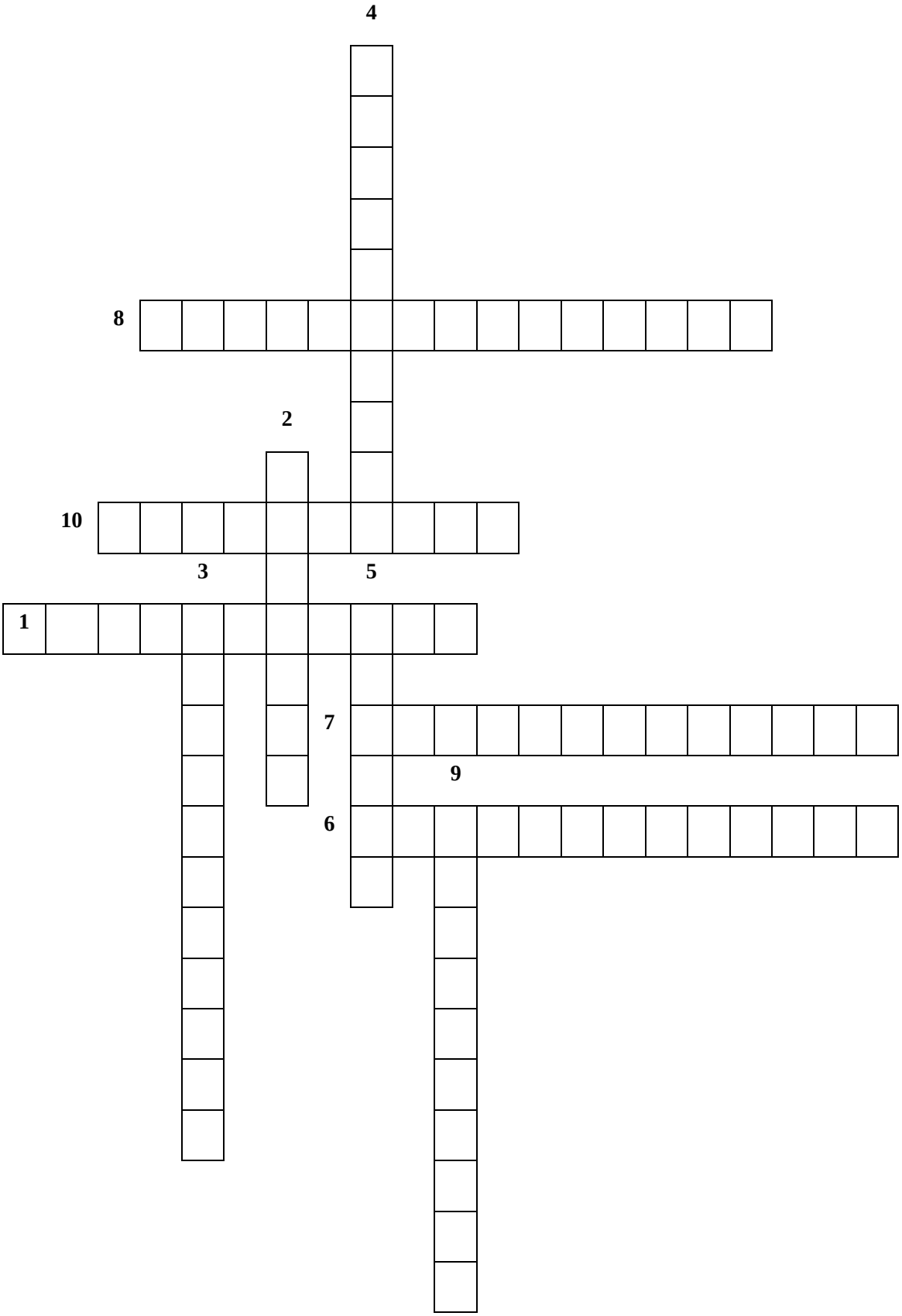
1. Можливість отримати захист права власності існує для усіх суб'єктів права власності і ця риса цивільно-правового захисту права власності називається...?

2. Власник, права якого порушені, має не тільки право вимагати відновлення стану, який існував до порушення, та припинення порушення, а й право на відшкодування завданої йому майнової та моральної шкоди на підставах, встановлених стст. 22, 23 ЦК України і ця риса цивільно-правового захисту права власності називається...?

3. Як називаються цивільно-правові засоби захисту права власності, що здійснюються на підставі припису закону за допомогою суду та інших державних органів?

4. Як називаються цивільно-правові засоби захисту права власності, що здійснюються власниками самостійно, без звернення до суду та інших державних органів?

5. Публічні засоби захисту права власності поділяють ще на два засоби захисту права власності. Які саме засоби захисту права власності мають найбільше практичне значення з них?

6. Як називається позов, який є основним речово-правовим засобом захисту права власності?

7. Як називають володільця, якщо він не знав і не міг знати про те, що відчужувач речі, але не мав права на їх відчуження?

8. Який володілець зобов'язаний повернути або відшкодувати власнику всі прибутки, які він отримав або мав отримати за весь час володіння річчю?

9. Як називають позов-вимогу власника, який володіє річчю, про усунення перешкод у здійсненні правомочностей користування і розпорядження майном?

10. Як називається особа, що заявляє чи не заявляє про свої права на річ, але у кожному разі оспорює право власності позивача або не визнає за останнім права власності на спірне майно.

Юридичні терміни

Визнання права власності – це коли власник майна може подати позов про визнання його права власності, якщо це право оспорюється або не визнається іншою особою, а також у разі втрати ним документа, який засвідчує його право власності.

Відповідач у негаторному позові – це особа, яка власними протиправними діями перешкоджає позивачу здійснювати правомірність щодо користування чи розпорядження майном.

Віндикаційний позов – вимога не володіючого власника до незаконного володільця про витребування майна.

Відповідач за віндикаційним позовом – це незаконний володілець майна власника, який може і не знати про неправомірність свого володіння та утримання такого майна.

Добросовісний набувач – набувач, який не знав і не міг знати, що він придбав майно у особи, яка не мала права це майно відчужувати.

Захист права власності – це сукупність правових засобів, які застосовуються у зв'язку з порушенням права власності і які спрямовані на відновлення та захист майнових інтересів їх носіїв.

Негаторний позов – позов власника до третіх осіб про усунення перешкод, пов'язаних зі здійсненням прав щодо користування та розпорядження майном.

Недобросовісний набувач – набувач майна, який знав чи повинен був знати про неправомірність свого вступу у володіння тим чи іншим майном.

Позивач за віндикаційним позовом – це неволодіючий власник (фізичні і юридичні особи, держава і територіальні громади в особі уповноважених ними органів).

Позивач у негаторному позові – це власник майна або особа, яка володіє майном на підставі інших прав на майно (титульний власник). До останніх належать як суб'єкти речових прав (наприклад, підприємство, організація, установа, що не є власником майна, але володіє ним на праві повного господарського відання або оперативного управління, що позбавлена можливості користуватися чи розпоряджатися майном), так і суб'єкти зобов'язальних прав, які пов'язані з володінням (наприклад, орендар, охоронець, перевізник).

Підстава негаторного позову – це обставини, що підтверджують право позивача на користування і розпорядження майном, вчинення відповідачем дій, що перешкоджають позивачу використовувати належні йому права, позадоговірний характер наявних між сторонами правовідносин.

Предмет віндикаційного позову – це матеріально-правова вимога позивача до відповідача, а підстава – посилання на належне йому право, юридичні факти, що призвели до порушення цього права, та правове обгрунтування необхідності його захисту.

Предметом негаторного позову – це вимога позивача про усунення з боку відповідача будь-яких перешкод у здійсненні ним права користування та розпорядження своїм майном.

Умова задоволення негаторного позову позивача – це встановлення судом факту протиправності дій відповідача, задоволення позовних вимог позивача не залежить від наявності вини відповідача.

Список рекомендованих джерел

1. Біленко М. Підстави набуття права спільної сумісної власності подружжя. *Юридична Україна*. 2014. № 4. С. 65–71.

2. Болокан І. В. Зобов'язально-правові та спеціальні засоби захисту права власності в підприємницькій діяльності: автореф. дис. … канд. юрид. наук: спец.12.00.03. К., 2008. 20 с.

3. Гупаловська О. Б. Позов про визнання права власності як речовоправовий засіб захисту права власності. *Вісник Львівського національного університету.* 2010. Вип. 50. С. 161–165.

4. Гупаловська О. Б. Відшкодування моральної шкоди як зобов'язально-правовий засіб захисту права власності. *Адвокат.* 2010. № 8. С. 16–21.

5. Гупаловська О. Б. Негаторний позов як засіб захисту права власності. *Актуальні проблеми правознавства*. 2011. № 1. С. 255–263.

6. Гнатів О. Б. Превентивні способи захисту права власності. *Європейські перспективи*. 2012. № 5. С. 125–130.

7. Гнатів О. Б. Захист прав власників у разі завдання шкоди земельній ділянці, житловому будинку чи іншій будівлі у зв'язку із зниженням їх цінності. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2012. Вип. 20. Ч. 1, том 2. С. 38–41.

8. Домусчі С. Д. Засоби захисту права власності у римському праві. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2011. № 1. С. 103–104.

9. Домусчі С. Д. Способи захисту права власності від порушень, не пов'язаних із володінням. *Римське право і сучасність* (Шерешевські читання): матеріали Міжнародної наукової конференції (4 грудня 2010 р.). Одеса: Фенікс, 2010. Ч. 2. С. 60–62.

10. Домусчі С. Д. Застосування негаторного позову як способу захисту від порушень, не пов'язаних із володінням. *Римське право і сучасність*: матеріали Міжнародної наукової конференції (28 травня 2011 р.). Одеса: Фенікс, 2011. С. 125–128.

11. Зайцев А. Ю. Актуальні проблеми захисту права власності та інших речових прав на житло. *Держава і право*: збірник наукових праць. Юридичні і політичні науки. 2014. Вип. 62. С. 220–227.

12. Зайцев А. Ю. Теоретичні та практичні аспектив індикації житла. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія «Право». 2015. Вип. 35. Т. 1. Ч. 2. С. 146–151.

13. Зайцев А. Ю. Деякі питання захисту права власності на житло шляхом його визнання. *Науковий вісник Херсонського державного університету.* Серія «Юридичні науки». 2016. Вип. 1. Т. 1. С. 114–117.

14. Гнатів О. Б. Захист права власності в цивільному праві: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / Нац. акад. внутр. справ. Київ, 2015. 202 с.

15. Коваль О. Виникнення права власності на житло. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2013. № 3 (74). С. 259–264.

16. Міронкін О. В. Способи захисту права спільної власності в судовому порядку. *Наука і правоохоронна*. 2014. № 1 (23). С. 66–75.

17. Самбір М. Судовий захист прав та інтересів під час первинного набуття права власності на землю. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка.* 2011. Вип. 86. С. 77–81.

18. Сурай Д. Підстави та способи набуття права власності: розмежування та взаємозв'язок. *Юридичний вісник.* 2013. № 2. С.109-113.

19. Томчишен С. В. Захист права власності у спорах, пов'язаних із визнанням договорів купівлі-продажу недійсними. *Вісник господарського судочинства*. 2007. № 1. С. 100–112.

21. Перестюк І. М. Захист прав громадян на приватну власність: аналіз діяльності вищих органів публічної влади в Україні. *Вісник НАДУ при Президентові України.* 2016. № 1. С. 94–102.

22. Проблеми права власності та інших речових прав в українській правовій системі: зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. конф. студ. та молодих учених (м. Бердянськ, 1–2 листоп. 2012 р.) / редкол.: Г. В. Новицький та ін. Донецьк: Донбас, 2012. 309 с.

23. Харитонов Є., Харитонова О. Проблемні питання набуття та припинення права власності за цивільним законодавством України. *Право України*. 2011. № 5. С. 60–68.

24. Харченко Г. Г. Право власності: окремі проблеми теорії та практики. *Часопис Академії адвокатури України*. 2013. № 2 (19). С. 1–6.

25. Цивільне право України (традиції та новації): монографія / [С. В. Ківалов [та ін.]; за заг. ред. Є. О. Харитонова, Т. С. Ківалової, О. І. Харитонової]; Нац. ун-т «Одес. юрид. акад.». О.: Фенікс, 2010. 700 с.

26. Цивільне право України. Загальна частина : підручник / за ред.: І. А. Бірюков, Ю. О. Заїка. К.: Скіф, 2013. 528 с.

27. Цивільне право: підручник: у 2 т. / за ред.: В. І. Борисової, І. В. Спасибо-Фатєєвої, В. Л. Яроцького. Х.: Право, 2014.

28. Цивільне право України. Загальна частина: підручник / за ред.: В. Г. Фазикоша, С. Б. Булеци. К.: Знання, 2013. 752 с. (Вища освіта XXI століття).

29. Цивільне право: підручник: у 2-х т. / за ред.: В. І. Борисова, І. В. Спасибо-Фатєєва, В. Л. Яроцький; Нац. ун-т "Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого". Х.: Право, 2014. Т. 2. 816 с.

30. Цивільний кодекс: Закон України від 16 січня 2003 року № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України.* 2003. №№ 40–44. Ст. 35.

31. Цивільний кодекс України: наук.-практ. комент. / за ред. І. В. Спасибо-Фатєєвої. Х.: Страйд: ФОП Лисяк Л. С., 2012–2013. 672 с.

32. Яворська О. С. Правове регулювання відносин власності за цивільним законодавством України: навчальний посібник. К.: Атіка, 2008. 256 с.

33. Ушакова Ю. А. Елементи змісту права власності. *Актуальні питання реформування правової системи України*: зб. наук. ст. за матеріалами VII Міжнар. наук.-практ. конф., Луцьк, 4–5 червня 2010 р. / уклад. Вознюк Н. І., Климчук Т. Д., Крисюк Ю. П., Старко О. Л., Шевчук І. М., Чупринський Б. О. Луцьк: Волинська обласна друкарня, 2010. С. 447–451.

34. Ухвала колегії суддів судової палати у цивільних справах Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 13 липня 2016 року (витяг). *Часопис цивільного і кримінального судочинства*. 2016. № 6 (33). С. 7–10.

35. Ухвала колегії суддів судової палати у цивільних справах Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 7 вересня 2016 року (витяг). *Часопис цивільного і кримінального судочинства*. 2016. № 6 (33). С. 11–15.

36. Про практику застосування судами законодавства при розгляді справ про право на шлюб, розірвання шлюбу, визнання його недійсним та поділ спільного майна подружжя: постанова Пленуму Верховного Суду України від 21.12.2007 № 11. С. 17–21.

37. Яворська О. С. Правове регулювання відносин власності за цивільним законодавством України: навчальний посібник. К.: Атіка, 2008. 256 с.

ТЕМА 14
РЕЧОВІ ПРАВА НА ЧУЖЕ МАЙНО

План

14.1. Речове право на чуже майно: поняття, ознаки та види.

14.2. Захист речових прав на чуже майно.

14.3. Поняття користування чужим майном.

14.4. Поняття сервітуту.

14.5. Підстави виникнення права користування чужою земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб (емфітевзис).

14.6. Підстави виникнення права користування чужою земельною ділянкою для забудови (суперфіцій).

14.7. Право володіння: виникнення та його припинення.

Перелік питань для самоконтролю

1. Визначте поняття, ознаки та види речового права на чуже майно.

2. Як здійснюється захист речових прав на чуже майно?

3. Хто є суб'єктами права володіння чужим майном?

4. Поясніть виникнення права володіння чужим майном.

5. Поясніть припинення права володіння чужим майном.

6. Поясніть обов'язок недобросовісного володільця негайно повернути майно особі, яка має на нього право власності чи інше право або яка є добросовісним володільцем.

7. Поясніть право користування чужим майном.

8. Як відбувається встановлення сервітуту?

9. Розкрийте зміст сервітуту.

10. Поясніть право користування чужою земельною ділянкою або іншим нерухомим майном.

11. Охарактеризуйте право членів сім'ї власника житла на користування цим житлом.

12. Назвіть підстави припинення сервітуту.

13. Поясніть підстави виникнення права користування чужою земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб.

14. Який строк договору про надання права користування чужою земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб?

15. Назвіть права та обов'язки власника земельної ділянки, наданої у користування для сільськогосподарських потреб.

16. Які права та обов'язки землекористувача?

17. Розкрийте право землекористувача на відчуження права користування земельною ділянкою.

18. Які підстави припинення права користування земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб?

19. Назвіть підстави виникнення права користування чужою земельною ділянкою для забудови.

20. Поясніть права та обов'язки власника земельної ділянки, наданої для забудови.

21. Які права та обов'язки землекористувача?

22. Назвіть підстави припинення права користування земельною ділянкою для забудови.

23. Які правові наслідки припинення права користування земельною ділянкою?

Тести

1. Передбачені законом правомочності, які забезпечують здійснення вказаними невласниками визначених прав для задоволення їхніх інтересів щодо речі чи майна здійсненням щодо них чи з ними певних дій чи діяльності, є:

а) правом власності;

б) речовим правом;

в) правом володіння;

г) правом розпорядження.

2. За підставами виникнення речові права поділяють на:

а) договірні, законні;

б) договірні, заставні;

в) заставні, рентні;

г) законні, рентні.

3. Якими можуть бути сервітути:

а) особисті, виключні;

б) земельні, акціонерні;

в) земельні, особисті;

г) виключні, акціонерні.

4. Право обмеженого користування чужим майном – це:

а) сервітут;

б) емфітевзис;

в) суперфіцій;

г) позовна давність.

5. Об'єктом володіння є:

а) фізична особа;

б) односторонній акт;

в) юридична особа;

г) будь-яке чуже майно.

6. Земельні сервітути поділяють на:

а) сільські, міські;

б) сільські, регіональні;

в) міські, обласні;

г) регіональні, обласні.

7. Речове право суб'єкта господарювання, який володіє, користується і розпоряджається майном, закріпленим за ним власником (або уповноваженим власником органом) для здійснення некомерційної господарської діяльності в межах, встановлених законом та власником майна – це:

а) право оперативного управління;

б) право довірчої власності;

в) право господарського відання;

г) заставне право.

8. Які існують підвиди особистих сервітутів:

а) узус, рента, узуфрукт;

б) узуфрукт, лізинг, узус;

в) рента, лізинг, право членів сім'ї власника помешкання на користування цим помешканням;

г) узус, узуфрукт, право членів сім'ї власника помешкання на користування цим помешканням.

9. Право користування чужою земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб – це:

а) суперфіцій;

б) сервітут;

в) корисна модель;

г) емфітевзис.

10. Володіння, при якому володілець або знав, або міг знати, що він володіє чужим майном, – це:

а) добросовісне незаконне володіння;

б) недобросовісне незаконне володіння;

в) недобросовісне законне володіння;

г) добросовісне законне володіння.

11. Речовим правом суб'єкта підприємництва, який володіє, користується і розпоряджається майном, закріпленим за ним власником (або уповноваженим власником органом), з обмеженням правомочності розпорядження щодо окремих видів майна за згодою власника згідно з законом є:

а) право довірчої власності;

б) право оперативного управління;

в) заставне право;

г) право господарського відання.

12. Фактичне панування над річчю, яке не залежить від права на цю річ і від способу його набуття та поєднане з наміром володіти, – це:

а) користування;

б) розпорядження;

в) володіння;

г) власність.

13. Право користування чужим майном без одержання від нього прибутків:

а) узуфрукт;

б) узус;

в) емфітевзис;

г) лізинг.

14. Які можуть бути об’єкти емфітевзису:

а) земельні ділянки виключно сільськогосподарського призначення, під яким розуміють сільськогосподарське виробництво;

б) будь-яке чуже майно;

в) фізичні особи;

г) юридичні особи.

15. Право користування чужою земельною ділянкою для забудови – це:

а) емфітевзис;

б) сервітут;

в) суперфіцій;

г) представництво.

16. Суб’єктами суперфіцію є:

а) користувач чужою земельною ділянкою для забудови і її власник;

б) користувач чужою господарською ділянкою і її власник;

в) користувач чужим майном і його власник;

г) будь-яка фізична особа.

17. Речове право (й одночасно обов'язок) довірчого власника управляти майном власника-установника, а прибуток від нього передавати або установнику довірчої власності або вигодонабувачеві – бенефіціарію – це:

а) заставне право;

б) право довірчої власності;

в) право оперативного управління;

г) право господарського відання.

18. Підставами виникнення сервітуту є:

а) лише рішення суду;

б) лише давність користування;

в) лише закон та заповіт;

г) договір, закон, заповіт, рішення суду та давність користування.

19. Об'єктом сервітуту є :

а) нерухомість (земельні ділянки, природні ресурси, житло тощо) та й рухомі речі;

б) земельні ділянки виключно сільськогосподарського призначення, під яким розуміють сільськогосподарське виробництво;

в) фізичні особи;

г) юридичні особи.

20. За міжнародно-правовими актами види речових прав за правомочностями – це:

а) право розпорядження, право володіння;

б) право користування, право володіння;

в) право користування чужою річчю та право розпорядження чужим майном.

г) право володіння, користування своїм майном.

21. Володіння, при якому володілець не знав і не міг знати про те, що він володіє чужим майном, – це:

а) недобросовісне незаконне володіння;

б) добросовісне законне володіння;

в) недобросовісне законне володіння.

г) добросовісне незаконне володіння.

22. Суб'єктами володіння є

а) будь-яке чуже майно;

б) будь-яка земельна ділянка, що призначена для сільського господарства;

в) будь-яка земельна ділянка, що призначена для забудови;

г) будь-які особи, як фізичні, так і юридичні, що здатні бути суб'єктами права власності на це майно і фактично утримують його у себе.

23. У випадках відмови володільця від володіння майном, витребування майна від володільця власником майна або іншою особою, що на це управомочена, знищення майна (перші три пункти – згідно зі ст. 399 ЦК України), виникнення у володільця права власності на річ, що перебуває у володінні, в інших випадках, передбачених законом, – це є:

а) припинення володіння;

б) виникнення володіння;

в) обов'язки власника;

г) прави власника.

24. Сервітут не підлягає відчуженню, сервітут не позбавляє власника майна, щодо якого він встановлений, права володіння, користування та розпоряджання цим майном, сервітут зберігає чинність у разі переходу до інших осіб права власності на майно, щодо якого він встановлений, збитки, завдані власникові (володільцеві) земельної ділянки або іншого нерухомого майна, особою, яка користується сервітутом, підлягають відшкодуванню на загальних підставах – це:

а) виникнення сервітуту;

б) права учасника сервітуту;

в) основні правила щодо сервітутів;

г) припинення сервітуту.

25. Поєднанням в одній особі власника земельної ділянки та землекористувача, спливом строку, на який було надано право користування, викупом земельної ділянки у зв'язку із суспільною необхідністю, в інших встановлених законом випадках – це:

а) права власника земельної ділянки;

б) припинення емфітевзису;

в) права користувача емфітевзису;

г) виникнення емфітевзису.

26. Поєднання в одній особі власника земельної ділянки та землекористувача (суперфіціарія), спливу строку права користування, відмови землекористувача від права користування, невикористання земельної ділянки для забудови протягом трьох років підряд, припинене за рішенням суду в установлених законом випадках, – це:

а) припинення суперфіцію;

б) виникнення суперфіцію;

в) права користувача суперфіцію;

г) права власника земельної ділянки.

27. Види речових прав за сферою існуючих інтересів:

а) існують права, які встановлені лише в приватних інтересах;

б) існують права, які встановлені лише в публічних інтересах;

в) таких не існує;

г) речові права, які встановлені в публічних інтересах, та речові права, які встановлені в приватних інтересах.

28. Володіння вважається законним, поки зацікавлена особа не доведе зворотне і це буде встановлено в судовому порядку – це:

а) презумпція невинуватості;

б) презумпція правомірності володіння;

в) презумпція законності нормативно-правового акта;

г) презумпція ринкової ціни угоди.

29. Речовим правом суб'єкта підприємництва, який володіє, користується і розпоряджається майном, закріпленим за ним власником (або уповноваженим власником органом), з обмеженням правомочності розпорядження щодо окремих видів майна за згодою власника згідно з законом є:

а) право довірчої власності;

б) право оперативного управління;

в) заставне право;

г) право господарського відання.

30. Право користування чужим майном з одержанням від нього прибутків – це:

а) узуфрукт;

б) узус;

в) емфітевзис;

г) лізинг.

Задачі

Задача1

Користувачі сусідніх земельних ділянок їх приватизували. Після цього власник однієї із ділянок заборонив власнику іншої використовувати його ділянку з метою прогону худоби. У свою чергу, власник іншої ділянки закрив сусідові доступ до колодязя, яким до приватизації вони користувалися спільно. Свої дії сусіди мотивували тим, що, ставши власниками земельних ділянок, вони можуть на свій розсуд вільно користуватися та розпоряджатися власністю.

При розгляді спору у суді було встановлено, що доступ до однієї з ділянок щодо прогону худоби не ускладнений і її можна проганяти сусідньою вулицею. А щодо використання колодязя, то забезпечити іншого сусіда неможливо, оскільки, незважаючи на неодноразове буріння свердловини, вода не пішла.

Яке рішення має винести суд? Відповідь обґрунтуйте відповідно до чинного законодавства.

Задача 2

Гр. Л. взяв в оренду берег річки для облаштування там зони відпочинку. Внаслідок цього худоба селян, що випасалась на вигоні за селом, була позбавлена доступу до води. На звернення селян до гр. Л. про доступ до води для худоби він не реагував.

Селяни звернулись з позовом до суду про покладення обов'язку на гр. Л. обладнати водогін для худоби. Останній заперечував проти позову, посилаючись на те, що в договорі з місцевою радою нічого не зазначено про його обов'язок обладнати водогін, тому він відмовляється це робити. Крім того, він вказував на те, що худобу не можуть поїти у зоні відпочинку громадян.

Дайте правовий аналіз спірних відносин. Яким має бути рішення суду?

Задача 3

Гр. К. вирішив продати свою земельну ділянку. Покупцю він повідомив, що продає землю, але зберігає за собою старенький будинок та господарські приміщення, що розташовані на ній.

Покупець з умовами, висунутими гр. К., погодився і сторони уклали договір купівлі-продажу земельної ділянки. У договорі було передбачено, що будинок залишається у власності продавця, про умови користування земельною ділянкою нічого не йшлося. При будівництві будинку для нового власника виникла необхідність визначити місце для будівництва колодязя. Він заявив гр. К., що для цього треба знести його господарські приміщення. Однак той не погодився.

Покупець вважає, що за умовами договору продавець вправі користуватися тільки тією частиною землі, що розміщена під його будинком. Гр. К. заперечував проти цього і звернувся до суду за захистом своїх прав.

Яким має бути рішення суду? Відповідь обґрунтуйте відповідно до чинного законодавства.

Задача 4

Гр. С. у 2010 році одержав від селищної ради у постійне користування земельну ділянку. У 2018 році він її приватизував. У

2020 році він уклав договір з гр. К. про передачу йому земельної ділянки для зведення на ній торгового комплексу. Селищна рада на своїй сесії прийняла рішення про вилучення земельної ділянки у гр. С. у зв'язку з використанням її не за призначенням.

Гр. С. звернувся з позовом до суду про визнання рішення селищної ради недійсним.

Як правильно вирішити спір? Відповідь обґрунтуйте відповідно до чинного законодавства.

Задача 5

Між гр. А. та гр. Б. був укладений письмовий договір купівлі-продажу. Гр. А. сплатив повну вартість квартири за договором купівлі-продажу. В цей же день гр. Б. передав гр. А. ключі від квартири і останній перевіз свої речі. Сторони домовились, що на наступній день оформлять договір купівлі-продажу нотаріально. Однак 16.05.2020 гр. Б. потрапив в аварію, внаслідок чого помер. Після цього син Б. поставив гр. А. вимогу про виселення з квартири.

Гр. А. відмовився на тій підставі, що він є власником квартири, але син наполягав, що він користується чужим майном.

Дайте юридичний аналіз ситуації відповідно до чинного законодавства.

Задача 6

Гр. Д. висунув вимогу перед своїм сусідом-власником сусідньої земельної ділянки про встановлення земельного сервітуту. Сусід йому відмовив. Через відмову гр. Д. звернувся з позовом до суду. У судовому засіданні йому була поставлена вимога обґрунтувати позов.

Як правильно обґрунтувати позов гр. Д.? Відповідь обґрунтуйте відповідно до чинного законодавства.

Задача 7

На вимогу гр. П. за рішенням суду було встановлено земельний сервітут строком на 5 років. Через рік гр. П. свою

земельну ділянку продав гр. В. Власник сусідньої земельної ділянки вважав, що оскільки припинилися обставини, які були підставою для встановлення сервітуту, то має відбутися і припинення сервітуту, тому що змінився власник земельної ділянки, на вимогу якого було встановлено сервітут. Гр. В. з цим не погоджувався.

Проаналізуйте ситуацію відповідно до чинного законодавства.

Задача 8

Гр. С. безоплатно набув емфітевзис від гр. О. Договір про встановлення емфітевзису було укладено на невизначений строк. Через 5 років гр. О. попередив гр. С. про відмову від договору. Через тиждень з моменту повідомлення гр. С. продав емфітевзис без відома гр. О. громадянину В. Через рік після цього гр. О. вирішив сам користуватися земельною ділянкою, але гр. В. зазначив, що готує землю для посадки сільськогосподарських культур. Гр. В. відмовив передати землю гр. О., посилаючись на те, що емфітевзис придбаний на невизначений строк.

Дайте юридичний аналіз ситуації.

Задача 9

Гр. Є. надав у користування гр. Я. земельну ділянку для будівництва котеджного містечка строком на 5 років. Через три роки містечко було збудовано. Гр. Є. вважав, що це означає припинення суперфіцію. Гр. М. твердив, що у цьому випадку суперфіцій не може бути припинено.

Дайте юридичний аналіз ситуації.

Задача 10

Після смерті гр. Г. його син вирішив продати будинок, залишений йому у спадок. З цією метою він письмово попередив племінника, який мешкав у будинку, про необхідність звільнити приміщення протягом трьох місяців. Останній відмовився, мотивуючи це тим, що він має особистий сервітут на проживання

у цьому будинку без зазначення терміну дії. Син звернувся за консультацією до юриста щодо ситуації, яка має місце.

Дайте письмову юридичну консультацію. Визначіть підстави припинення особистих сервітутів.

Задача 11

Гр. Г., не маючи можливості обробляти свою земельну ділянку, що має статус «земля сільськогосподарського призначення», звернувся до адвоката за консультацією з проханням пояснити особливості встановлення емфітевзису.

Дайте письмову консультацію щодо цього питання.

Задача 12

Місцева рада надала підприємцю земельну ділянку у селі у безстрокове користування для будівництва на ній дитячого центру. Після виділення земельної ділянки підприємець збудував замість дитячого центру розважальний заклад для дорослих. Місцева рада почала вимагати розірвання договору і зносу будівлі. Підприємець відповів, що він має відповідні дозволи на торгівлю і не збирається зносити споруду та повертати земельну ділянку.

Як повинен бути вирішений спір відповідно до чинного законодавства?

Задача 13

Між двома власниками прилеглих одна до одної земельних ділянок виник спір, хто з них має право на збір плодів фруктових дерев, корені яких розміщені на одній ділянці, а гілки з плодами – на іншій. Власник ділянки, на якій ростуть дерева, наполягав на тому, що право на збір плодів належить йому. Власник сусідньої ділянки вважав, що оскільки плоди падають на його ділянку, то він зовсім не зобов'язаний допускати сусіда на свою ділянку для їх збору.

Як вирішити спір, що виник? Відповідь надайте відповідно до чинного законодавства.

Творчі завдання

1. Напишіть реферат на одну з тем:

«Суб'єкти права володіння чужим майном»;

«Виникнення права володіння чужим майном»;

«Припинення права володіння чужим майном»;

«Обов'язок недобросовісного володільця негайно повернути майно особі, яка має на нього право власності чи інше право або яка є добросовісним володільцем»;

«Встановлення сервітуту»;

«Види сервітутів»;

«Припинення сервітуту»;

«Зарубіжний досвід правового регулювання речових прав на чуже майно»;

«Заповіт як підстава встановлення сервітуту»;

«Сучасні проблеми правового регулювання суперфіцію»;

«Особливості правового регулювання договору про емфітевзис».

2. Напишіть позовну заяву до суду про припинення сервітуту.

3. Напишіть позовну заяву до суду про захист права членів сім'ї власника житла на користування цим житлом.

4. Напишіть позовну заяву до суду про встановлення особистого сервітуту.

5. Проаналізуйте письмово судову практику щодо таких спорів:

– встановлення сервітуту;

– право користування чужою земельною ділянкою або іншим нерухомим майном;

– припинення права користування земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб;

– припинення права користування земельною ділянкою для забудови;

– правові наслідки припинення права користування земельною ділянкою;

– права та обов’язки власника земельної ділянки, наданої для забудови;

– право землекористувача на відчуження права користування земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб.

6. Проведіть порівняльно-правовий аналіз норм, які регулюють питання права користування чужим майном в Україні та в зарубіжних країнах (за своїм вибором не менше 3-х країн).

7. Проаналізуйте проблеми правового регулювання права користування чужим майном в Україні та запропонуйте шляхи їх вирішення.

8. Розробіть проєкт договору про встановлення земельного сервітуту.

9. Розробіть проєкт договору про встановлення особистого сервітуту.

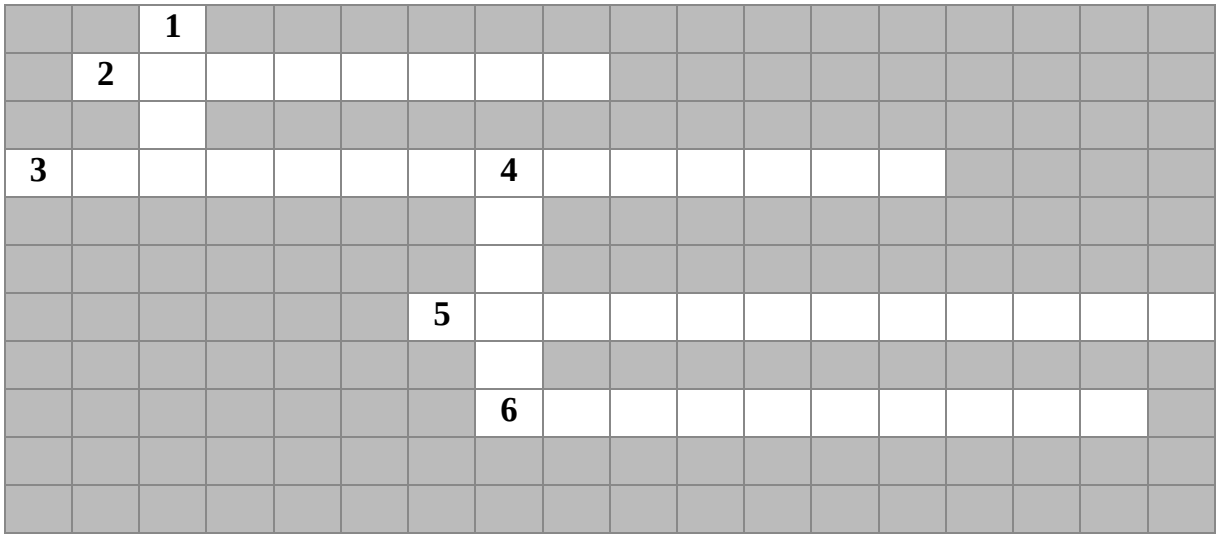
10. Розробіть проєкт договору про право користування чужою земельною ділянкою між власником земельної ділянки і особою, яка виявила бажання користуватися цією земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб.

11. Розробіть проєкт договору про право користування чужою земельною ділянкою для забудови.

12. Письмово зробіть порівняльний аналіз речових прав на чужі речі за Земельним і Цивільним кодексами України.

13. Письмово порівняйте ознаки суперфіцію та емфітевзису.

14. Розв’яжіть кросворд:

1. Право користування чужим майном без одержання від нього прибутків.

2. Право користування чужим майном з одержанням від нього прибутків.

3. Речовим правом суб’єкта підприємництва, який володіє, користується і розпоряджається майном, закріпленим за ним власником (або уповноваженим власником органом), з обмеженням правомочності розпорядження щодо окремих видів майна, за згодою власника згідно з законом, є правом ... відання.

4. Яке це право, де є передбачені законом правомочності, які забезпечують здійснення вказаними невласниками визначених прав для задоволення їх інтересів стосовно речі чи майна здійсненням щодо них чи з ними певних дій чи діяльності?

5. Незаконне володіння, при якому володілець не знав і не міг знати про те, що він володіє чужим майном.

6. Право користування чужою земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб.

Юридичні терміни

Встановлення сервітуту – це його встановлення договором, законом, заповітом або рішенням суду.

Зміст речового права на чуже майно – це коли уповноважена особа має право використовувати майно (річ) у визначених законом межах.

Зміст сервітуту – це обсяг прав щодо користування особою чужим майном, тобто певний вид та обсяг повноважень щодо користування чужим майном з метою задоволення потреб уповноваженої особи.

Емфітевзис – це право користування чужою земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб.

Особистий сервітут – це право певної особи невласника користуватися чужим майном з метою задоволення певних потреб і об'єктом такого користування є нерухоме майно, крім земельних ділянок та природних ресурсів, оскільки останні є об'єктами, на які встановлюється земельний сервітут.

Речове право на чужі речі – це один із цивільно-правових інститутів, що був відомим ще у римському приватному праві. Цивільний кодекс розрізняє такі види речових прав на чуже майно: 1) право володіння; 2) право користування (сервітут); 3) право користування земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб (емфітевзис); 4) право забудови земельної ділянки (суперфіцій).

Речові права на чуже майно – це сукупність прав на майно (річ), що є власністю іншої особи, можливість її використовувати з метою задоволення певних потреб, зокрема особистих, господарських тощо.

Право користування чужим майном (сервітут) – це право, коли може бути встановлене щодо земельної ділянки, інших природних ресурсів (земельний сервітут) або іншого нерухомого майна для задоволення потреб інших осіб, які не можуть бути задоволені іншим способом.

Право користування чужою земельною ділянкою або іншим нерухомим майном – це можливості проходу, проїзду через чужу земельну ділянку, прокладання та експлуатації ліній

електропередачі, зв'язку і трубопроводів, забезпечення водопостачання, меліорації тощо.

Право членів сім'ї власника житла на користування цим житлом – це право на користування цим житлом відповідно до закону, а житлове приміщення, яке вони мають право займати, визначається його власником; член сім'ї власника житла втрачає право на користування цим житлом у разі відсутності члена сім'ї без поважних причин понад один рік, якщо інше не встановлено домовленістю між ним і власником житла або законом.

Право користування чужою земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб – це право, що встановлюється договором між власником земельної ділянки і особою, яка виявила бажання користуватися цією земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб.

Призначення сервітуту – дозвіл суб'єкта сервітутного права користуватися природними властивостями речі, щодо якої встановлено сервітут.

Сервітут – це право обмеженого користування чужими речами (майном) з певною метою і у встановлених межах.

Сервітурія – це коли суб'єктами сервітутних правовідносин є власник або законний володілець речі та суб'єкт сервітутного права на неї.

Суперфіцій – це право користування чужою земельною ділянкою для будівництва промислових, побутових, соціально-культурних, житлових та інших споруд і будівель.

Список рекомендованих джерел

1. Бєліков О. Договір користування чужою земельною ділянкою для забудови. *Юридична канцелярія*. 2018. № 7. С. 32–33.

2. Бусуйок Д. В. Обмеження прав на землю за законодавством України. К.: ТОВ «Видавництво «Юридична думка», 2006. 121 с.

3. Ващишин М. Я. Юридичні факти у правовідносинах суперфіцію. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2013. № 3. С. 126–135.

4. Козлов С. Цивільний та Земельний кодекси: перехрестя поглядів на земельний сервітут. *Юридична газета*. 2003. № 10. С. 43.

5. Кулинич П. Особисті земельні сервітути за законодавством України. *Юридичний журнал*. 2004. № 10. С. 27–31.

6. Кутателадзе В. О. Право забудови на чужій земельній ділянці за цивільним законодавством України. *Актуальні проблеми держави і права*. Одеса: Юрид. літ., 2007. № 34. С. 318–324.

7. Кутателадзе В. О. Поняття та характерні риси суперфіцію за римським правом. *Актуальні проблеми держави і права.* Одеса: Юрид. літ., 2008. № 38. С. 64–68.

8. Кутателадзе В. О. Речово-правові форми здійснення права власності // ІІ Всеукраїнська цивілістична наукова конференція студентів та аспірантів: збірник тез. Одеса: Фенікс, 2007. С. 89–90.

9. Лобов М. І., Шеріна В. В. Використання інституту суперфіцію для забудови земельної ділянки. *Вісник Донбаської національної академії будівництва і архітектури.* 2010. № 2. С. 52–55.

10. Майка Н. В. Речові права на чуже нерухоме майно та їх правова природа за цивільним законодавством України. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету.* 2015. № 14. Т. 2. С. 47–49.

11. Моісєєв Ю. О. До питання класифікації господарських відносин щодо використання чужого майна. *Правове забезпечення соціально-економічного розвитку: стан та перспективи:* матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, присвяченої 35-річчю кафедри господарського права Донецького національного університету імені Василя Стуса (Вінниця, 11–12 жовтня 2019 р.). Вінниця: Донецький національний університет імені Василя Стуса, 2019. С. 135–137.

12. Лукасевич-Крутник І. С. Договір користування чужою земельною ділянкою для забудови. *Актуальні проблеми правознавства*. 2016. Вип. 1. С. 123–127.

13. Пересоляк В. В. Теоретико-правова природа обмежень, обтяжень та сервітутів. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2011. № 4. С. 118–121.

14. Пересоляк В. В. Прибережна захисна смуга як обтяження прав на землю. *Теорія та практика сучасного права: вектори розвитку*: міжнарод. наук.-практ. конф., 16 бер. 2011 р.: тез. доп. Київ, 2011. С. 24–26.

15. Пляс О. В. Природа правовідносин користування чужою земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб та для забудови. *Європейські перспективи*. 2015. № 1. С. 184–189.

16. Подоляк А. В. Способи захисту прав на використання чужого майна у сфері господарювання. *Правове забезпечення інтеграції України в європейський політичний, економічний, безпековий, інтелектуальний простір*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (Хмельницький, 23 квітня 2019 р.) / Донецький національний університет імені Василя Стуса. Донецьк, 2019. С. 367–372.

17. Подоляк А. В. До питання господарської компетенції суб'єктів господарювання щодо використання чужого майна. *Господарське право та процес в умовах трансформації суспільних відносин*: збірник матеріалів ІІ Всеукраїнської науково-практичної конференції (Кривий Ріг, 27 вересня 2019 р.). Кривий Ріг: ДЮІ МВС України, 2019. С. 321–325.

18. Подоляк А. В. Щодо питання про склад чужого майна, яке використовується у сфері господарювання. *Весняні юридичні читання – 2020. Сучасні проблеми законодавства, практики його застосування та юридичної науки:* матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених (Вінниця, 30 квітня 2020 р.). Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса, 2020. С. 298–300.

19. Простибоженко Т. В. Обмежене речове право на «своє» майно: аналіз судової практики та перспектива законодавчого врегулювання. *Часопис цивільного та кримінального судочинства*. 2017. № 3 (36). С. 188–196.

20. Пугач В. М. Колізії правового регулювання суперфіцію. *Науковий вісник Херсонського державного університету.* 2013. № 6. С. 35–39.

21. Савчак (Пересоляк) В. В. Обтяження прав на землю: стан дослідженості та необхідність додаткового нормативного врегулювання. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія «Право». 2011. № 16. С. 227–231.

22. Савчак В. В. Правове регулювання обтяжень прав на землю за кордоном. *Вісник Запорізького національного університету*. Серія «Юридичні науки». 2012. № 4–2. С. 22–29.

23. Савчак В. В. Застава як обтяження прав на землю. *Вдосконалення правового регулювання прав та основних свобод людини і громадянина*: всеукр. наук.-практ. конф., 27–28 квіт. 2012 р.: тез. доп. Івано-Франківськ, 2012. С. 153–155.

24. Скрипник В. Сервітут як спосіб здійснення речових прав. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 1. С. 44–49.

25. Слома В. Сервітут як вид речових прав на чуже майно. *Актуальні проблеми правознавства*. 2016. Вип. 2. С. 123–126.

26. Спіцина Л. Законодавчі засади використання земель сільськогосподарського призначення на умовах емфітевзису в Україні. *Мала енциклопедія нотаріуса*. 2017. № 5 (95). С. 7–22.

27. Уркевич В. Про правове регулювання користування чужою земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб. *Юридичний радник*. 2009. № 2. С. 1–3.

28. Федчишин Д. В. Забезпечення публічних інтересів при використанні земель громадської забудови. *Актуальні проблеми публічного та приватного права* : тези доп. IV Міжнар. наук.-практ. конф. 25 жовтня 2013 р. / за ред. В. М. Огаренка, А. О. Монаєнка та ін. Запоріжжя: КПУ, 2013. С. 348–351.

29. Федчишин Д. В. Правові питання здійснення забудови. *Малиновські читання:* матер. II Міжнар. наук.-практ. конф., м. Острог, 15–16 листопада 2013 р. Острог: Вид-во Нац. ун-ту «Острозька академія», 2013. С. 173–175.

30. Філонова Ю.М. Загальна характеристика правових засобів захисту речових прав на чуже майно в Україні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету.* 2016. Вип. 41. Том 1. С. 140–143.

31. Харитонова Т.Є. Набуття громадянами права на чужу земельну ділянку шляхом укладення договору емфітевзису. *Порівняльно-аналітичне право.* 2014. № 1. С. 140–144.

32. Харитонова Т. Оформлення речових прав на земельну ділянку, відмінних від права власності. *Юридичний вісник*. 2013. № 2. С. 49–54.

33. Харченко Г. Г. Право власності: окремі проблеми теорії та практики. *Часопис Академії адвокатури України*. 2013. № 2 (19). С. 1–6.

34. Цивільне право України (традиції та новації): монографія / [С. В. Ківалов [та ін.]; за заг. ред. Є. О. Харитонова, Т. С. Ківалової, О. І. Харитонової]; Нац. ун-т «Одес. юрид. акад.». О.: Фенікс, 2010. 700 с.

35. Цивільне право України. Загальна частина: підручник / за ред.: І. А. Бірюков, Ю. О. Заїка. К.: Скіф, 2013. 528 с.

36. Цивільне право: підручник: у 2-х т. / за ред.: В. І. Борисової, І. В. Спасибо-Фатєєвої, В. Л. Яроцького. Х.: Право, 2014.

37. Цивільне право України. Загальна частина: підручник / за ред.: В. Г. Фазикоша, С. Б. Булеци. К.: Знання, 2013. 752 с. (Вища освіта XXI століття).

38. Цивільне право: підручник: у 2-х т. / за ред.: В. І. Борисова, І. В. Спасибо-Фатєєва, В. Л. Яроцький; Нац. ун-т «Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого». Х.: Право, 2014. Т. 2. 816 с.

39. Цивільний кодекс: Закон України від 16 січня 2003 року № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. №№ 40–44. Ст. 35.

40. Цивільний кодекс України: наук.-практ. комент. / за ред. І. В. Спасибо-Фатєєвої. Х.: Страйд: ФОП Лисяк Л. С., 2012–2013. 672 с.

41. Шахназарян К. Е. Класифікація засобів захисту прав на чужі речі за законодавством України. *Часопис цивілістики.* 2016. Вип. 20. С. 68–72.

42. Шахназарян К. Е. Право користування чужим майном (сервітут) як вид речових прав на чуже майно. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2014. Вип. 1. С. 200–203.

43. Яроцький В. Становлення та розвиток інституту речових прав в Україні. *Право України*. 2014. № 2. С. 150–160.

МОДУЛЬ 4

ПРАВО ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

ТЕМА 15. Право інтелектуальної власності: загальні положення

ТЕМА 16. Авторське право і суміжні права

ТЕМА 17. Патентне право

ТЕМА 18. Правові засоби індивідуалізації учасників цивільного обороту, товарів і послуг

ТЕМА 15
ПРАВО ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ: ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

План

15.1. Поняття права інтелектуальної власності. Відмінності права інтелектуальної власності від права власності.

15.2. Система виключних прав на нематеріальні об’єкти.

15.3. Об’єкти та суб’єкти права інтелектуальної власності.

15.4. Зміст права інтелектуальної власності.

15.5. Здійснення права інтелектуальної власності, яке належить кільком особам.

15.6. Захист права інтелектуальної власності.

Перелік питань для самоконтролю

1. Визначте поняття права інтелектуальної власності в об’єктивному та суб’єктивному сенсі.

2. Поясніть співвідношення права інтелектуальної власності та права власності.

3. Назвіть об’єкти права інтелектуальної власності.

4. Хто є суб’єктами права інтелектуальної власності?

5. Які підстави виникнення (набуття) права інтелектуальної власності?

6. Охарактеризуйте особисті немайнові права інтелектуальної власності.

7. Назвіть майнові права інтелектуальної власності.

8. Який строк чинності прав інтелектуальної власності?

9. Які є способи використання об’єкта права інтелектуальної власності?

10. Як здійснюється передання майнових прав інтелектуальної власності?

11. Поясніть здійснення права інтелектуальної власності, яке належить кільком особам.

12. Визначте права інтелектуальної власності на об’єкт, створений у зв’язку з виконанням трудового договору.

13. Поясніть права інтелектуальної власності на об’єкт, створений за замовленням.

14. Які наслідки порушення права інтелектуальної власності?

15. Як здійснюється захист права інтелектуальної власності судом?

Тести

1. Особисті немайнові права інтелектуальної власності на об’єкт, створений за замовленням, належать:

а) замовнику;

б) творцю;

в) творцю, а у випадках, передбачених законом, іншим особам;

г) спадкоємцю творця.

2. Право інтелектуальної власності – це:

а) право особи на результат інтелектуальної, творчої діяльності або на інший об’єкт права інтелектуальної власності, визначений ЦК України та іншим законом;

б) право особи на результат інтелектуальної власності, визначений ЦК України та іншим законом;

в) право особи на творчу діяльність або на інший об’єкт права інтелектуальної власності;

г) право особи на будь-який об’єкт права інтелектуальної власності.

3. Співвідношення права інтелектуальної власності та права власності включає:

а) право інтелектуальної власності та право власності на річ не залежать одне від одного;

б) перехід права на об’єкт права інтелектуальної власності не означає переходу права власності на річ;

в) перехід права власності на річ не означає переходу права на об’єкт права інтелектуальної власності;

г) усе вищевикладене.

4. До об'єктів права інтелектуальної власності не належать:

а) літературні та художні твори;

б) комп'ютерні програми;

в) фонограми, відеограми, передачі (програми) організацій мовлення;

г) нерухоме майно.

5. Майнові права інтелектуальної власності на об'єкт, створений у зв'язку з виконанням трудового договору, належать:

а) працівнику, який його створив, та роботодавцю;

а) роботодавцю;

б) працівнику, який його створив;

в) профспілці;

г) трудовому колективу.

6. Законом можуть бути встановлені винятки та обмеження в майнових правах інтелектуальної власності за умови, що такі обмеження та винятки:

а) передбачені Цивільним кодексом України;

б) підтверджують права автора на твір;

в) не створюють істотних перешкод для їхньої нормальної реалізації;

г) не суперечать інтересам автора.

7. Первинним суб'єктом права інтелектуальної власності є:

а) автор, виконавець та винахідник;

б) винахідник та патентний повірений;

в) патентний повірений та роботодавець автора;

г) виконавець роботи та виробник фонограми.

8. Майновими правами інтелектуальної власності є:

а) право на використання об'єкта права інтелектуальної власності;

б) виключне право дозволяти використання об’єкта права інтелектуальної власності;

в) виключне право перешкоджати неправомірному використанню об’єкта права інтелектуальної власності, зокрема забороняти таке використання;

г) усе вищезазначене.

9. У якій статті надається визначення поняття права інтелектуальної власності:

а) ст. 398 Цивільного кодексу;

б) ст. 1 ЗУ «Про охорону прав на промислові зразки»;

в) ст. 418 Цивільного кодексу;

г) ст. 428 Цивільного кодексу.

10. Який строк чинності прав інтелектуальної власності:

а) є чинними безстроково, якщо інше не встановлено законом;

б) є чиним упродовж 10 років, якщо інше не встановлено законом;

в) є чиним 70 років, якщо інше не встановлено законом;

г) залежить від об’єкта інтелектуальної власності.

10. Чи можуть майнові права інтелектуальної власності бути передані:

а) можуть частково;

б) повністю можуть бути передані;

в) повністю або частково можуть бути передані;

г) не можуть бути передані.

11. Згідно з Конституцією України кожний має право:

а) володіти та користуватись результатами своєї інтелектуальної діяльності;

б) користуватись і розпоряджатись результатами своєї творчої діяльності;

в) володіти, користуватись й розпоряджатись результатами своєї інтелектуальної діяльності;

г) володіти, користуватись і розпоряджатись результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності.

12. Об'єктами права інтелектуальної власності є:

а) комп'ютерні програми;

б) повітряний простір;

в) корисні копалини;

г) усе вищезазначене.

13. Право на визнання людини творцем (автором, виконавцем, винахідником тощо) об'єкта права інтелектуальної власності є:

а) особистим немайновим правом інтелектуальної власності;

б) особистим майновим правом інтелектуальної власності;

в) суб'єктивним правом інтелектуальної власності;

г) об'єктивним правом інтелектуальної власності.

14. Право на використання об'єкта права інтелектуальної власності є:

а) майновим правом інтелектуальної власності;

б) немайновим правом інтелектуальної власності;

в) суб'єктивним правом інтелектуальної власності;

г) об'єктивним правом інтелектуальної власності.

15. Майнові права інтелектуальної власності можуть, відповідно до закону, бути:

а) вкладом до статутного капіталу юридичної особи;

б) предметом договору застави та інших зобов'язань;

в) використовуватися в інших цивільних відносинах;

г) як зазначено в пунктах а, б, в.

16. Використання об'єкта права інтелектуальної власності іншою особою здійснюється:

а) на її власний розсуд;

б) з дозволу особи, яка має виключне право дозволяти використання об'єкта права інтелектуальної власності:

в) з дозволу особи, яка має виключне право дозволяти використання об’єкта права інтелектуальної власності, крім випадків правомірного використання без такого дозволу, передбачених ЦК України та іншим законом;

г) з дозволу усіх зацікавлених сторін.

17. Умови надання дозволу на використання об’єкта права інтелектуальної власності можуть бути визначені:

а) законом;

б) автором;

в) ліцензійним договором;

г) співавторами.

18. Право інтелектуальної власності, яке належить кільком особам спільно, може здійснюватися:

а) кожним з них окремо;

б) кожним з них спільно;

в) за договором між ними;

г) тільки спільно ними.

19. Особисті немайнові права інтелектуальної власності на об’єкт, створений у зв’язку з виконанням трудового договору, якщо інше не передбачено законом чи договором, належать:

а) працівникові;

б) роботодавцеві;

в) юридичній особі;

г) державі.

20. Особа, яка має виключне право дозволяти використання об’єкта права інтелектуальної власності, може використовувати цей об’єкт:

а) на власний розсуд, незважаючи на інтереси інших осіб;

б) на власний розсуд, з додержанням при цьому прав інших осіб;

в) з дозволу роботодавця;

г) за умови згоди суб’єктів невиключних прав.

21. Особисті немайнові права інтелектуальної власності на службовий об'єкт права інтелектуальної власності належать:

а) творцеві;

б) творцеві та роботодавцеві спільно;

в) роботодавцеві;

г) творцеві, а роботодавцеві – у випадках, передбачених законом.

22. Первинними суб'єктами права інтелектуальної власності є:

а) автор;

б) роботодавець;

в) юридичні особи;

г) держава.

23. Вторинними суб'єктами права інтелектуальної власності є:

а) автор;

б) спадкоємець;

в) виконавець твору;

г) автор промислового зразка та винахідник.

24. Згідно з Цивільним кодексом України право інтелектуальної власності є:

а) немайновим;

б) непорушним;

в) суб'єктивним;

г) майновим.

25. Особа, яка має виключне право дозволяти використання об'єкта права інтелектуальної власності, може використовувати цей об'єкт:

а) на власний розсуд, незважаючи на інтереси інших осіб;

б) на власний розсуд, з додержанням при цьому прав інших осіб;

в) з дозволу держави;

г) за умови інших вторинних суб'єктів.

26. Право на який об'єкт інтелектуальної власності засвідчується патентом:

а) винахід;

б) комп'ютерна програма;

в) промова;

г) торгова марка.

27. Перехід права на об'єкт інтелектуальної власності:

а) не означає переходу права власності на річ;

б) відбувається одночасно з переходом права власності на річ;

в) відбувається після переходу права власності на річ;

г) відбувається лише після державної реєстрації об'єкта інтелектуальної власності.

28. Законом можуть бути встановлені винятки та обмеження в майнових правах інтелектуальної власності за умови, що:

а) вони передбачені договором;

б) вони не створюють істотних перешкод для нормальної реалізації майнових прав інтелектуальної власності;

в) вони не заборонені законом;

г) вони не створюють перешкод для здійснення законних інтересів суб'єктів цих прав.

29. Які повноваження суду щодо захисту права інтелектуальної власності:

а) разовий штраф за неправомірне використання відеограми;

б) проведення слідства щодо порушників;

в) вилучення з цивільного обороту матеріалів та знарядь, які використовувалися переважно для виготовлення фальсифікованих товарів;

г) притягнення до кримінальної відповідальності за плагіат.

30. Право інтелектуальної власності набувається лише з підстав, встановлених:

а) цивільно-правовим договором;

б) трудовим договором (контрактом);

в) рішенням суду;

г) Цивільним кодексом України, іншим законом чи договором.

Задачі

Задача 1

Юридична фірма опублікувала на своєму сайті проєкт Закону, який вона розробляла на замовлення одного із депутатів Верховної Ради України, щоб показати його первісний варіант. Верховна Рада України вважає такий спосіб оприлюднення проєкту незаконним.

Відповідь мотивуйте з посиланням на нормативно-правові акти.

Задача 2

Особа є автором комп'ютерної програми. Якими способами вона може дозволити іншим особам використання її програми.

Відповідь мотивуйте з посиланням на конкретні правові норми.

Задача 3

Співавтори передачі організацій мовлення не визначилися щодо авторської винагороди для кожного з них. Між ними виникла суперечка про розмір винагороди.

Як їм можна вирішити спір відповідно до чинного законодавства?

Задача 4

За договором з видавництвом громадянка С. підготувала підручник із психології. Після його опублікування вона виявила, що в підручнику, який вона створила, поряд з її прізвищем було зазначено прізвище власника видавництва. Їй пояснили, що така умова є обов'язковою для опублікування підручника і це передбачено умовою договору.

Чи є правовою вказана ситуація? Відповідь мотивуйте з посиланням на правові норми.

Задача 5

Видавництво опублікувало фотоальбом про Україну, в якому використало без згоди фотохудожника його фотографії, які були

розміщені на його сторінці в інстаграмі. При цьому у передмові до фотоальбому прізвище цього фотохудожника зазначалося.

Чи є у вказаній ситуації склад правопорушення? Відповідь проаналізуйте відповідно до чинного законодавства.

Задача 6

Видавництво опублікувало вірші малолітнього А. Коли його мати звернулася до видавництва з приводу неправомірного опублікування віршів її сина без договору, видавництво повідомило, що використання віршів шляхом опублікування без договору є правомірним, бо за цивільним законодавством така особа вважається недієздатною особою. При цьому законні представники дитини не зобов'язані давати згоду у таких ситуаціях.

Чи законною була відповідь видавництва? Свою відповідь обґрунтуйте відповідно до чинного законодавства.

Задача 7

На замовлення громадянки А. громадянин В. створив сценарій святкування її дня народження, який було прийнято гр. А. за актом. Під час репетиції текст сценарію було змінено без згоди автора. Автору було відмовлено у виплаті винагороди на тій підставі, що він був майже повністю перероблений.

Чи порушені права автора у цій ситуації? Відповідь проаналізуйте відповідно до чинного законодавства.

Задача 8

Громадянка О., як правонаступниця авторських прав свого батька, подала позов до видавництва про незаконне використання її права інтелектуальної власності, що виразилось у виданні книги батька тиражем 10 тис. примірників. У суді було встановлено, що за життя її батько передав рукопис книги засновнику видавництва для ознайомлення і між ними велась підготовка проєкту договору про співпрацю, але смерть автора перешкодила його укладанню.

Яке рішення повинен винести суд? Чи є порушення прав інтелектуальної власності позивачки? Якщо є, то які заходи їх захисту передбачає чинне законодавство?

Задача 9

Гр. Г. уклав договір із університетом про написання монографії.

Який договір і на яких умовах має бути укладено. Відповідь надайте відповідно до чинного законодавства.

Задача 10

Гр. М. – автор комп'ютерної програми, яку він створив на роботі за трудовим договором. Роботодавець права на використання цієї програми передав іншим підприємствам. Претензії гр. М. щодо виплати йому у зв'язку з цим винагороди роботодавець не задовольнив, мотивуючи свою відмову тим, що комп'ютерну програму було створено у зв'язку з виконанням обов'язків найманого працівника за трудовим договором, за що була виплачена заробітна плата.

Відповідь обґрунтуйте відповідно до чинного законодавства.

Задача 11

Гр. Р. є автором промови на зустрічі зі студентами-випускниками.

Яким способом він може дозволити іншим особам використання його промови. Відповідь обґрунтуйте з посиланням на норми чинного законодавства.

Творчі завдання

1. Напишіть реферат на одну з тем:

«Інтелектуальна власність та право інтелектуальної власності: співвідношення понять»;

«Право інтелектуальної власності у моїй майбутній професії»;

«Історія становлення права інтелектуальної власності в Україні»;

«Становлення права інтелектуальної власності в Європі»;

«Навіщо потрібна правова охорона інтелектуальної власності»;

«Право інтелектуальної власності в Україні: проблеми правового регулювання»;

«Правова охорона інтелектуальної власності»;

«Обмеження майнових прав інтелектуальної власності: проблеми законності»;

«Шляхи вдосконалення законодавства про інтелектуальну власність»;

«Роль держави в охороні та захисті права інтелектуальної власності»;

«Правовий нігілізм як причина порушення суб'єктивних прав інтелектуальної власності»;

«Юрисдикційна та неюрисдикційна форми захисту права інтелектуальної власності»;

«Медіація як новітній спосіб захисту права інтелектуальної власності»;

«Міжнародно-правові аспекти охорони інтелектуальної власності»;

«Всесвітня організація інтелектуальної власності»;

«Значення інтелектуальної власності для становлення України як економічно розвиненої держави».

2. Складіть схему співвідношення таких понять: «інтелектуальна власність», «об'єктивне право інтелектуальної власності» та «суб'єктивне право інтелектуальної власності».

3. Зобразіть схематично систему джерел права інтелектуальної власності.

4. Складіть схему суб'єктів права інтелектуальної власності.

5. Складіть схему об'єктів права інтелектуальної власності.

6. Проведіть порівняльно-правовий аналіз норм, які регулюють питання права інтелектуальної власності в Україні та в зарубіжних країнах (за своїм вибором не менше 3-х країн).

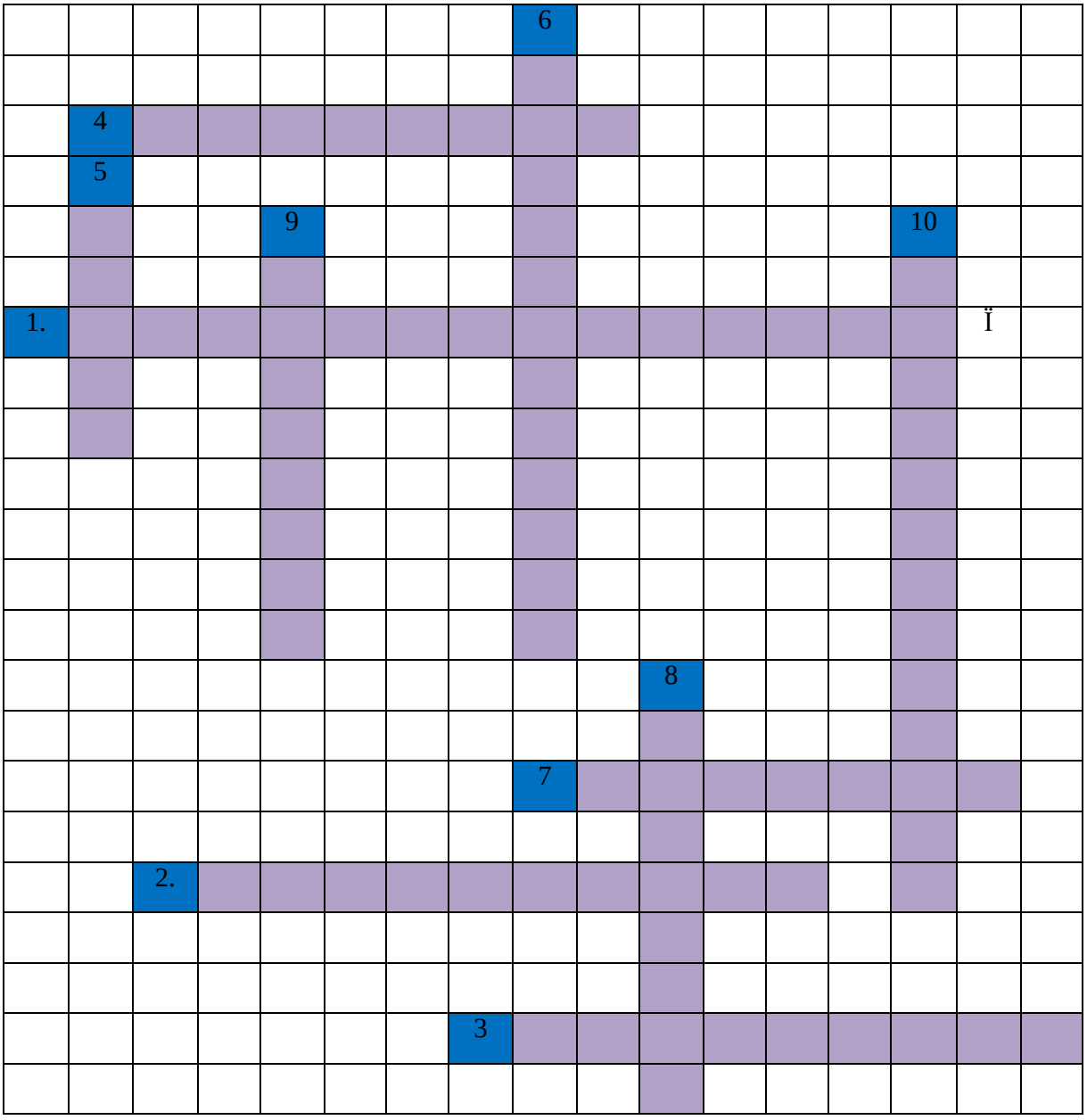
7. Проаналізуйте проблеми правового регулювання права інтелектуальної власності в Україні та запропонуйте шляхи їх вирішення.

8. Складіть список наукової літератури за темою, який включає позиції науковців, опубліковані за останні 5 років, та проаналізуйте їх.

9. Письмово охарактеризуйте основні міжнародні конвенції з питань охорони інтелектуальної власності. Визначте місце таких актів у національній системі нормативно-правових актів, що регулюють право інтелектуальної власності.

10. Ознайомтеся з Конвенцією про заснування Всесвітньої організації інтелектуальної власності (ВОІВ), укладеною 14 липня 1967 р. у Стокгольмі. Опишіть, які права, відповідно до зазначеної конвенції, підлягають правовій охороні?

11. Розв'яжіть кросворд:

1. До якого виду інтелектуальної власності відносять результати творчої діяльної людини?

2. Як називається інтелектуальна власність, яка охоплює результати творчої діяльності на винаходи, корисні моделі, промислові зразки?

3. Результати творчої діяльності людини, до яких відносять право на твори, книги, промови, комп'ютерні програми тощо, це яке право?

4. Особа, якій належать матеріальні та нематеріальні права на результати її творчої діяльності, називається … авторського права.

5. Особисті немайнові та майнові права на результати творчої діяльності становлять … авторського права.

6. Як називається один із елементів змісту права інтелектуальної власності, який виражає право суб'єкта використовувати і передавати іншій особі можливість використовувати його об'єкти.

7. Як називається право, яке було передано внаслідок успадкування об'єкта права інтелектуальної власності?

8. Як називається один із елементів змісту права інтелектуальної власності, який виражає безпосередній вплив суб'єкта цього права на його річ?

9. Яку назву має право, яке виникло у суб'єкта права інтелектуальної власності вперше?

10. Один із елементів змісту права інтелектуальної власності, який фактично надає його суб'єкту можливість вирішувати подальшу долю свого об'єкта права інтелектуальної власності?

Юридичні терміни

Інтелектуальна власність – це результат інтелектуальної, творчої діяльності однієї людини (автора, виконавця, винахідника та ін.) або кількох осіб.

Майнові права інтелектуальної власності – це: 1) право на використання об'єкта права інтелектуальної власності; 2) виключне право дозволяти використання об'єкта права інтелектуальної власності; 3) виключне право перешкоджати неправомірному

використанню об’єкта права інтелектуальної власності, в тому числі забороняти таке використання; 4) інші майнові права інтелектуальної власності, встановлені законом.

Особисті немайнові права інтелектуальної власності – це: 1) право на визнання людини творцем (автором, виконавцем, винахідником тощо) об’єкта права інтелектуальної власності; 2) право перешкоджати будь-якому посяганню на право інтелектуальної власності, здатному завдати шкоди честі чи репутації творця об’єкта права інтелектуальної власності; 3) інші особисті немайнові права інтелектуальної власності, встановлені законом.

Право інтелектуальної власності – це право особи на результат інтелектуальної, творчої діяльності або на інший об’єкт права інтелектуальної власності, визначений ЦК України та іншим законом.

Право інтелектуальної власності в об’єктивному значенні – це сукупність правових норм, які регулюють відносини права інтелектуальної власності.

Право інтелектуальної власності в суб’єктивному значенні – це права авторів та інших суб’єктів на об’єкти права інтелектуальної власності.

Співвідношення права інтелектуальної власності та права власності – це коли право інтелектуальної власності та право власності на річ не залежать одне від одного; перехід права на об’єкт права інтелектуальної власності не означає переходу права власності на річ; перехід права власності на річ не означає переходу права на об’єкт права інтелектуальної власності.

Суб’єкт права інтелектуальної власності – це творець (творці) об’єкта права інтелектуальної власності (автор, виконавець, винахідник тощо) та інші особи, яким належать особисті немайнові та/або майнові права інтелектуальної власності відповідно до ЦК, іншого закону чи договору.

Творчість – це діяльність, внаслідок якої народжується щось якісно нове, що відзначається неповторністю, оригінальністю і суспільно-історичною унікальністю.

Список рекомендованих джерел

1. Мастило А. Місце інтелектуальної власності у ВВП країни. *In№vation and Entrepreneurship: Collection of scientific articles.* Ajax Publishing, Montreal, Canada. 2020. P. 36–39.

2. Мастило А. Інфраструктура ринку інтелектуальної власності. *Актуальні проблеми економіки.* 2019. № 9. С. 4–14. [Фахове видання; міжнародні наукометричні бази: EBSCOhost; EconLit; ABI/Inform by ProQuest; ERIH PLUS (Норвегія)].

3. Мастило А. Основні напрями вдосконалення ринку інтелектуальної власності в Україні. *Економічний вісник Національного гірничого університету*. 2019. № 3. С. 58–66. [Фахове видання; міжнародні наукометричні бази: Index Copernicus International, Google Scholar, Research Bible].

4. Мастило А., Іванишина Г., Голубка С. Міждисциплінарність дослідження категорії «інтелектуальна власність». *Science and practice: Collection of scientific articles*. Midas S.A., Thessaloniki, Greece, 2019. P. 38–41.

5. Право інтелектуальної власності: акад. курс / О. П. Орлюк, Г. О. Андрощук, О. Б. Бутнік-Сіверський та ін.; за ред. О. П. Орлюк, О. Д. Святоцького. К.: Видавничий Дім «Ін Юре», 2007. 696 с.

6. Сенюта В. Інтелектуальна власність: проблеми традиційних способів обґрунтування. *Право і громадянське суспільство*: електронне видання. 2016. № 1 (13). С. 45–57.

7. Сенюта В. Природниче обґрунтування права інтелектуальної власності у Дж. Локка та Г. Гегеля. *Науковий вісник Ужгородського національного університету.* 2017. Вип. 44. Т. 2. С. 177–180.

8. Сенюта В. Право людини на власність та право на результати інтелектуальної творчої діяльності: питання онтології. *Права людини: філософські, теоретико-юридичні та політологічні виміри*: статті учасників ІІ Міжнарод. круг. столу (24–26 листопада 2017 р.). Львів: Галицький друкар, 2018. С. 72–78.

9. Сенюта В. Матеріальні підстави правового захисту інтелектуальної власності. *Правова реальність у трансформаційних умовах розвитку сучасної держави:* зб. матер. Міжнародної юридичної наук.-пр. конференції «Актуальна юриспруденція» (28 лютого 2018 р.). К.: Центр учбової літератури, 2018. С. 88–91.

10. Сорвачов О. В. Обмеження, припинення і скасування майнових прав інтелектуальної власності на промислові зразки. *Право і суспільство.* № 5. 2012. С. 75–78.

11. Ришкова О. В. Перспективи розвитку системи захисту права інтелектуальної власності. *Актуальні проблеми держави і права.* 2006. Вип. 31. С. 127–130.

12. Ришкова О. В. Захист права інтелектуальної власності. *Римське право і сучасність*: матеріали IV Міжнародної науково-методичної конференції (19–20 травня 2006 року, м. Одеса). Одеса, 2006. С. 24–25.

13. Теличко О. А. правові засади охорони комерційної таємниці на підприємстві. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2014. Вип. 1. Том 1. С. 243–248.

14. Турчин Л. Я. Майнові права інтелектуальної власності як внесок до статутного капіталу господарських товариств: загальна характеристика. *Актуальні проблеми прав людини, держави та правової системи*: матеріали XI Міжнародної студентсько-аспірантської наукової конференції (м. Львів, 27–29 квітня 2012 р.). Львів. 2012. С. 96–98.

15. Франчайзинг: навчальний посібник / за ред. О. Є. Кузьміна. К.: Знання, 2011. 267 с.

16. Харитонова О. І. Правовідносини інтелектуальної власності, що виникають внаслідок створення результатів творчої діяльності (концептуальні засади): монографія. Одеса: Фенікс, 2011. 346 с.

17. Цибульов П. М., Чеботарьов В. П. Популярно про інтелектуальну власність / за заг. ред. к.е.н. М. В. Паладія. К.: ТОВ «Альфа-ПІК», 2004. 56 с.

18. Чурпіта Г. Окремі аспекти авторського права на твори образотворчого мистецтва. *Підприємництво, господарство і право.* 2008. - № 12. С. 9–13.

19. Шандра Р. Правове регулювання права інтелектуальної власності на промислові зразки за законодавством Польщі. *Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні*: матеріали XIX звіт. науково-практичної конференції (7–8 лютого 2013 р.). Львів: Юридичний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка, 2013. С. 182–183.

20. Шандра Р. Становлення законодавства про авторське право в Сполучених Штатах Америки. *Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні*: матеріали XX звітної науково-практичної конференції (12–13 лютого 2015 р.): у 2-х ч. Ч. 1. Львів: Юридичний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка, 2015. С. 135–138.

21. Цивільне право України (традиції та новації): монографія / [С. В. Ківалов [та ін.]; за заг. ред. Є. О. Харитонова, Т. С. Ківалової, О. І. Харитонової]; Нац. ун-т «Одес. юрид. акад.». О.: Фенікс, 2010. 700 с.

22. Цивільне право України. Загальна частина: підручник / за ред.: І. А. Бірюков, Ю. О. Заїка. К.: Скіф, 2013. 528 с.

23. Цивільне право: підручник: у 2-х т. / за ред.: В. І. Борисової, І. В. Спасибо-Фатєєвої, В. Л. Яроцького. Х.: Право, 2014.

24. Цивільне право України. Загальна частина: підручник / за ред.: В. Г. Фазикоша, С. Б. Булеци. К.: Знання, 2013. 752 с. (Вища освіта XXI століття).

25. Цивільне право: підручник: у 2-х т. Т. 2 / за ред.: В. І. Борисова, І. В. Спасибо-Фатєєва, В. Л. Яроцький; Нац. ун-т «Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого». Х.: Право, 2014. 816 с.

26. Цивільний кодекс: Закон України від 16 січня 2003 року № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. №№ 40–44. Ст. 35.

27. Цивільний кодекс України: наук.-практ. комент. / за ред. І. В. Спасибо-Фатєєвої. Х.: Страйд: ФОП Лисяк Л. С., 2012–2013. 672 с.

28. Юскаєв В. Б. Інтелектуальна власність: навчальний посібник: у 2-х ч. Ч. 2. Суми: Видавництво СумДУ, 2010. 148 с.

29. Юскаєв В. Б. Інтелектуальна власність: навчальний посібник: у 2-х ч. Ч. 1. Суми: Видавництво СумДУ, 2010. 121 с.

30. Якименко Ю. А. Об’єкти авторського права у сфері діяльності засобів масової інформації. *Вісник дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля.* Серія «Юридичні науки». 2013. № 2 (5). С. 85–90.

31. Ястремська О. О. Інтелектуальна власність: навчальний посібник. Харків: Вид. ХНЕУ, 2013. 124 с.

ТЕМА 16
АВТОРСЬКЕ ПРАВО І СУМІЖНІ ПРАВА

План

16.1. Поняття, ознаки та джерела авторського права.

16.2. Об’єкти авторського права. Види об’єктів авторського права. Твори, на які не розповсюджується авторське право.

16.3. Суб’єкти авторського права.

16.4. Момент виникнення авторського права. Презумпція авторства.

16.5. Поняття суміжних прав.

16.6. Види контрафактів у сфері авторського права та суміжних прав.

16.7. Захист авторського права та суміжних прав.

Перелік питань для самоконтролю

1. Як розглядають авторське право в об’єктивному та суб’єктивному розумінні?

2. Які об’єкти охороняють авторським правом?

3. Яке співвідношення між поняттями «автор» і «суб’єкт авторського права»?

4. Від чого залежить надання твору правової охорони?

5. Яка об’єктивна форма твору встановлена законодавством для об’єктів авторського права?

6. Яке юридичне значення має державна реєстрація прав автора твору?

7. Ким здійснюється державна реєстрація авторського права?

8. Яке співвідношення існує між поняттями авторське право та суміжні права?

9. Назвіть твори, які не є об’єктами авторського права.

10. Хто є суб’єктами авторського права?

11. Назвіть особисті немайнові права автора.

12. Які майнові права інтелектуальної власності на твір?

13. Які випадки правомірного використання твору без згоди автора?

14. Який строк чинності майнових прав інтелектуальної власності на твір?

15. Поясніть правові наслідки закінчення строку чинності майнових прав інтелектуальної власності на твір.

Тести

1. Який строк чинності особистих немайнових прав автора:

а) необмежено в часі;

б) 70 років:

в) 75 років;

г) 50 років.

2. Що не належить до об'єктів права інтелектуальної власності:

а) сорти рослин, породи тварин;

б) ідеї;

в) літературні та художні твори;

б) наукові відкриття.

3. Суб'єктом авторського права є:

а) автори творів, їх спадкоємці та особи, яким автори чи їх спадкоємці передали свої авторські майнові права;

б) автори творів та їх спадкоємці;

в) автори творів;

г) автори творів та особи, яким автори передали свої авторські майнові права.

4. Чи належать до похідних творів аудіовізуальні твори, одержані шляхом озвучення іншою мовою вже існуючих творів:

а) так;

б) лише у випадках, встановлених законодавством;

в) так, якщо є згода автора твору:

г) ні.

5. Не належать до об’єктів авторського права:

а) твори народної творчості (фольклор);

б) похідні твори;

в) комп’ютерні програми;

г) виступи, лекції.

6. Спеціальним знаком охорони авторського права є:

а) ®;

б) с, ім’я (найменування) особи, яка має авторське право, та рік першого опублікування твору;

в) ©, ім’я (найменування) особи, яка має авторське право, та рік першого опублікування твору:

г) ©.

7. Кому належить авторське особисте немайнове право на службовий твір:

а) роботодавцю;

б) його автору;

в) роботодавцю, якщо інше не встановлено трудовим договором;

г) автору та роботодавцю відповідно до укладеного між ними договору.

8. Особистим немайновим правом автора є:

а) право на дозвіл імпорту примірників твору;

б) право вимагати збереження цілісності твору та протидіяти будь-якому перекрученню, спотворенню чи іншій зміні твору або будь-якому іншому посяганню на твір, що може зашкодити честі та репутації автора;

в) право на використання твору;

г) право на заборону публічної демонстрації твору.

9. Майновим правом автора є:

а) виключне право на дозвіл або заборону використання твору;

б) право обирати псевдонім у зв’язку з використанням твору;

в) право вимагати визнання свого авторства шляхом зазначення належним чином імені автора на творі;

г) право на недоторканість твору.

10. У якому випадку твір вважається опублікованим:

а) він будь-яким способом повідомлений невизначеному колу осіб, у тому числі виданий, публічно виконаний, публічно показаний, переданий по радіо чи телебаченню, відображений у загальнодоступних електронних системах інформації;

б) він публічно виконаний чи публічно показаний;

в) він виданий;

г) він переданий по радіо чи телебаченню.

11. Чи мають право в разі смерті автора його право-наступники на опублікування твору:

а) так;

б) ні;

в) ні, крім випадків, прямо встановлених законом;

г) так, якщо це не суперечить волі автора.

12. Через яку обставину твір може бути використаний будь-якою особою вільно, безоплатно та без згоди автора й інших осіб:

а) для відтворення у судовому провадженні;

б) у разі смерті автора;

в) у будь-якому, якщо він не завдає шкоди здоров'ю та моральності населення і не порушує права людини;

г) для відтворення у судовому та адміністративному провадженні в обсязі, виправданому цієї метою.

13. Строк чинності майнових прав інтелектуальної власності на твір відраховується:

а) з дня опублікування твору;

б) з 1 січня року, наступного за роком смерті автора чи останнього зі співавторів, який пережив інших співавторів, крім випадків, передбачених законом;

в) з дня смерті автора;

г) з 1 січня року смерті автора чи останнього зі співавторів, який пережив інших співавторів.

14. Строк чинності майнових прав інтелектуальної власності на твір становить:

а) 50 років;

б) 75 років з моменту створення твору;

в) протягом життя автора твору;

г) протягом життя автора і 70 років після його смерті, крім випадків, передбачених законом.

15. Випадком, коли твір не може бути опублікований, є:

а) якщо він порушує будь-які права людини;

б) якщо він порушує права людини на таємницю її особистого та сімейного життя, завдає шкоди громадському порядку, здоров'ю та моральності населення;

в) якщо він порушує права людини на таємницю її особистого життя або завдає шкоди громадському порядку;

г) у разі смерті автора.

16. Моментом виникнення авторського права є:

а) момент опублікування твору;

б) момент публічного виконання твору;

в) момент створення твору;

г) момент повідомлення невизначеному колу осіб.

17. Кому належить виключне майнове право на службовий твір:

а) роботодавцю;

б) його автору;

в) роботодавцю, якщо інше не передбачено трудовим договором (контрактом) та/або цивільно-правовим договором між автором і роботодавцем;

г) автору та роботодавцю як співавторам, якщо інше не передбачено трудовим договором (контрактом) між ними.

18. Строком дії авторського права на твори посмертно реабілітованих авторів є:

а) 75 років після їх реабілітації:

б) 25 років після їх реабілітації;

в) 30 років з дня смерті автора;

г) 70 років після їх реабілітації.

19. Як діє авторське право на твір, вперше опублікований протягом 30 років після смерті автора:

а) протягом 25 років від дати його правомірного опублікування;

б) протягом 70 років від дати його правомірного опублікування;

в) протягом 30 років від дати його правомірного опублікування;

г) протягом 50 років від дати його правомірного опублікування.

20. Чи переходять у спадщину авторські права:

а) так;

б) ні;

в) лише майнові права авторів та інших осіб, які мають виключне авторське право;

г) лише особисті немайнові права авторів.

21. З якого моменту твір стає суспільним надбанням:

а) з моменту закінчення строку дії авторського права;

б) з моменту смерті правонаступників автора твору;

в) з моменту смерті автора;

г) з моменту створення твору.

22. Передача майнових прав автора оформлюється:

а) авторським договором;

б) агентським договором;

в) договором комерційної концесії;

г) ліцензійним договором.

23. До первинних суб'єктів суміжних прав належать:

а) виконавець, виробник фонограми, організація мовлення та їх правонаступники;

б) виконавці творів та їхні спадкоємці;

в) особи, спільною творчою працею яких створено твір;

г) виконавець, виробник фонограми, виробник відеограми, організація мовлення.

24. Майнові права виконавців охороняються:

а) протягом 70 років від дати першого виконання;

б) протягом 50 років від дати першого запису виконання;

в) безстроково;

г) протягом 50 років від дати останнього запису виконання.

25. Коли настає закінчення строків захисту суміжних прав:

а) 1 лютого року, наступного за роком, у якому закінчилися передбачені законом строки захисту;

б) з наступного дня після закінчення передбачених законом строків захисту;

в) 1 січня року, наступного за роком, у якому закінчилися передбачені законом строки захисту;

г) через десять днів після закінчення передбачених законом строків захисту.

26. Який строк дії патенту на промисловий зразок:

а) 15 років від дати видачі патенту;

б) 5 років від дня подання заявки;

в) 10 років від дати видачі патенту і може бути подовжений, але не більше, ніж на 5 років;

г) 10 років від дати подання заявки і може бути подовжений, але не більше, ніж на 5 років.

27. Строк, під час якого здійснюється видача патенту на промисловий зразок, становить:

а) місячний строк після державної реєстрації патенту;

б) протягом 10 днів з дня подачі заявки;

в) протягом місяця з дня подачі заявки;

г) протягом двох місяців після державної реєстрації патенту.

28. Випадком, коли патент на промисловий зразок визнається недійсним, є:

а) у разі відмови від патенту власника;

б) у разі несплати у встановлений строк річного збору за підтримання його чинності;

в) видача патенту внаслідок подання заявки з порушенням прав інших осіб;

г) всі відповіді правильні.

29. Чим посвідчується право власності на знак:

а) патентом;

б) ліцензією;

в) актом на право власності;

г) свідоцтвом.

30. Як передається дозвіл на використання знака іншими особами:

а) укладенням договору про спільну діяльність;

б) укладенням ліцензійного договору;

в) укладенням договору факторингу;

г) видачі свідоцтва.

31. Чим засвідчується право на наукове відкриття:

а) дипломом;

б) свідоцтвом;

в) ліцензією;

г) патентом.

Задачі

Задача 1

Визначіть, чи є об’єктами охорони авторського права та суміжних прав такі результати творчої діяльності: 1) патент на корисну модель, розроблену художником; 2) комп’ютерна програма, зроблена програмістом, який працює за договором підряду; 3) музика композитора, підібрана на слова Пушкіна;

4) постановка балету «Євгеній Онєгін» балетмейстером; 5) фонограма альбому співака; 6) збірник законодавства з питань авторського права; 7) наукове відкриття вченого про встановлення невідомих раніше, але об'єктивно існуючих закономірностей; 8) компонування напівпровідникового виробу; 9) бренд товару, розроблений маркетологом; 10) компіляції даних (бази даних).

Задача 2

У січні 2020 року до суду звернувся з позовом громадянин Б. і просив суд визнати його автором столового сервізу, який випускає керамічний завод, та заборонити його випуск, а також відшкодувати матеріальну шкоду, заподіяну неправомірними діями відповідача.

У судовому засіданні було встановлено, що відповідач без відома гр. Б. випускав сервізи, використовуючи його ідеї.

Відповідач позову не визнав. Представник відповідача у судовому засіданні пояснив, що гр. Б. перебував у трудових відносинах із підприємством і відповідно до трудового договору його завданням було розробка дизайну посуду. Крім того, декоративне оформлення сервізу, який випустив завод, було істотно змінено уже новим дизайнером.

Проаналізуйте ситуацію відповідно до чинного законодавства.

Задача 3

Громадянин А. купив у магазині картину художника Я. та зробив декілька копій і продав їх на міському ринку. Коли автор картини про це дізнався, то він вимагав відшкодувати йому моральні та матеріальні збитки у розмірі 100 000 грн.

Гр. А. не погодився з цією пропозицією та заявив, що він придбав картину у магазині, став її власником та як власник має право робити з неї копії та продавати. Також він повідомив, що, копіюючи картини, він вніс значні зміни до сюжету та змінив кольорову гаму. Тому він відмовляється відшкодовувати збитки, бо не вважає свою діяльність протиправною.

Гр. Я. звернувся до суду за захистом своїх прав.

Які способи захисту можуть бути використані у цьому випадку? Яке рішення повинен винести суд?

Задача 4

Два автори створили малюнки, які були використані підприємством для виробництва дитячого одягу. Автори почали вимагати від адміністрації підприємства укладення з ними договору на використання їхніх малюнків, посилаючись на те, що ці твори створені ними не у порядку виконання службового завдання, тому авторське право на них належить самим авторам, а не підприємству.

Адміністрація відхилила вимоги авторів, вказуючи на те, що це була одноразова робота і подальше їх використання не планується.

Хто правий у цьому спорі? Які права авторів у цій ситуації відповідно до чинного законодавства?

Задача 4

Композитор разом з поетом створили декілька пісень, які були виконані співаком, і виконання показали в ютуб.

Концертне підприємство звернулось до авторів з пропозицією про виконання цих пісень на урочистому заході.

Який це має бути договір і з ким він повинен бути укладений?

Задача 5

Письменник О., перебуваючи у відрядженні за кордоном, в книжковому магазині побачив збірку своїх творів англійською мовою, опублікованих видавництвом. Згоди на переклад збірки творів та на її видання він не надавав нікому. Він звернувся до видавництва з цим питанням, але йому було повідомлено, що це загальноприйнята практика у всьому світі щодо перекладу творів та їх видання з метою ознайомлення з ними широкої громадськості.

Чи є правовою вказана ситуація? Відповідь прокоментуйте з посиланням на чинне законодавство.

Задача 6

Художнику А. було запропоновано укласти договір, за яким він отримує права на публічний показ двох своїх картин за кордоном на відомій у всьому світі виставці-продажу. Галерея пропонує оцінити його картини у розмірі двох мінімальних зарплат і цю суму сплатити йому як авторську винагороду. Чи прийнятні для нього умови цього договору.

Відповідь обґрунтуйте з посиланням на чинне законодавство.

Задача 7

До адвоката за консультацією звернувся програміст. Він працює за договором підряду у великій компанії, яка спеціалізується на розробці та продажу програмного забезпечення.

Його цікавили такі питання:

1. На яких умовах і який договір він повинен укласти з роботодавцем щодо комп'ютерних програм, які він розробляє, а реалізуються вони підприємством.

2. Чи зобов'язаний він передавати свої майнові та особисті немайнові права як автор на вимогу підприємства?

3. Чи має право підприємство зазначати себе автором програмного забезпечення?

4. Чи має він право отримувати авторську винагороду за розроблене ним програмне забезпечення?

Відповідь надайте з посиланням на чинне законодавство.

Задача 8

Підприємство у рекламі своєї продукції на бігбордах, телебаченні використало рядок із відомої пісні. Автор пісні вирішив, що підприємство порушує його авторські права та звернувся за роз'ясненнями до юриста.

Які роз'яснення може отримати автор пісні? Відповідь надайте з посиланням на чинне законодавство.

Задача 9

Гр. З., незважаючи на те, що страждає душевною хворобою і внаслідок цього не розуміє значення своїх дій та не може керувати ними, малює прекрасні картини. Його творчістю зацікавилася одна з відомих галерей і хоче їх виставляти у себе. Чи може галерея показувати картини гр. З. і на яких умовах?

Відповідь обґрунтуйте відповідно до чинного законодавства.

Задача 10

Відомий вчений громадянин П. в одній із програм на телебаченні побачив, що вона базувалася на проведеному ним дослідженні у галузі високих технологій. Зокрема, в ефірі використовувалися цитати та уривки з опублікованих ним раніше наукових творів. Крім того, експерти у програмі критично ставилися до його досліджень. Гр. П. звернувся до керівництва каналу з вимогою відшкодування йому коштів за те, що його наукові дослідження були використані без його згоди. А також відшкодування моральної шкоди за критичні висловлювання щодо його наукових досліджень, які паплюжать його честь та гідність.

Проаналізуйте цю ситуацію на предмет відповідності її чинному законодавству.

Задача 11

Письменник К. передав у видавництво рукопис своєї книги. Видавництво повернуло йому рукопис з повідомленням, що не може друкувати книгу такого жанру. Через деякий час він побачив опубліковану видавництвом свою книгу, але без зазначення його авторства.

Письменник К. звернувся до видавництва з вимогою вказати його прізвище в опублікованому творі і виплатити авторський гонорар. Видавництво відмовило, посилаючись на те, що опублікована книга не має нічого спільного з рукописом, який передавався на рецензію.

Як захищати свої права письменнику К. у зазначеній ситуації? Відповідь обґрунтуйте відповідно до чинного законодавства.

Задача 12

До суду звернувся з позовною заявою громадянин К. Позивач зазначав, що він є архітектором і розробляє проєкти житлових будинків на замовлення своїх клієнтів. Один із його клієнтів звернувся до нього щодо розроблення проєкту його житлового будинку та прибудинкових споруд.

Громадянин К. письмово надав йому свої ідеї для виконання такого замовлення.

Після цього клієнт передумав із ним співпрацювати. Через деякий час громадянин К. виявив, що його клієнт побудував житловий будинок, використавши його ідеї, які були передані у вигляді креслень проєкту будинку.

У суді відповідач заявив, що насправді ідея будівництва саме такого будинку була використана ним з тих фотографій, які громадянин К. розмістив на своєму офіційному сайті в інтернеті, а вже сам проєкт йому зробив інший архітектор, про що є між ними укладений договір.

Вирішіть цей спір відповідно до чинного законодавства.

Творчі завдання

1. Напишіть реферат на одну з тем:

«Охорона авторського права на частину твору»;

«Об’єкти авторського права, що не охороняються»;

«Виникнення і здійснення авторського права. Презумпція авторства»;

«Авторське право і право власності на матеріальний об’єкт, в якому втілено твір»;

«Авторське право на службові твори»;

«Авторське право на комп’ютерні програми»;

«Авторське право на збірники та інші складені твори»;

«Вільне використання твору із зазначенням імені автора»;

«Вільне відтворення бібліотеками та архівами примірників твору репрографічним способом»;

«Вільне відтворення творів у особистих цілях»;

«Строк дії авторського права»;

«Передача (відчуження) майнових прав суб'єктів авторського права»;

«Передача права на використання твору»;

«Договори на право використання творів»;

«Виникнення і здійснення суміжних прав»;

«Особисті немайнові права виконавців та права на ім'я (назву) виробників фонограм, відеограм і організацій мовлення»;

«Обмеження майнових прав виконавців, виробників фонограм, відеограм і організацій мовлення»;

«Способи управління майновими правами суб'єктів авторського права і суміжних прав»;

«Способи цивільно-правового захисту авторського права і суміжних прав»;

«Порядок припинення порушень авторського права і (або) суміжних прав з використанням мережі «Інтернет»;

«Зобов'язання постачальників послуг хостингу щодо забезпечення захисту авторського права і (або) суміжних прав з використанням мережі «Інтернет».

2. Проаналізуйте судову практику щодо:

– визначення об'єктів авторського права;

– виникнення авторського права;

– особистих немайнові права автора;

– забезпечення недоторканності твору;

– використання твору;

– строки чинності суміжних майнових прав;

– співавторства;

– використання фонограми, відеограми;

– використання виконання.

3. Зобразіть схематично систему джерел авторського права та суміжних прав.

4. Складіть схему суб'єктів авторського права та суміжних прав.

5. Складіть схему об'єктів авторського права та суміжних прав.

6. Проведіть порівняльно-правовий аналіз норм, які регулюють питання авторського права та суміжних прав в Україні та в зарубіжних країнах (за своїм вибором не менше 3-х країн).

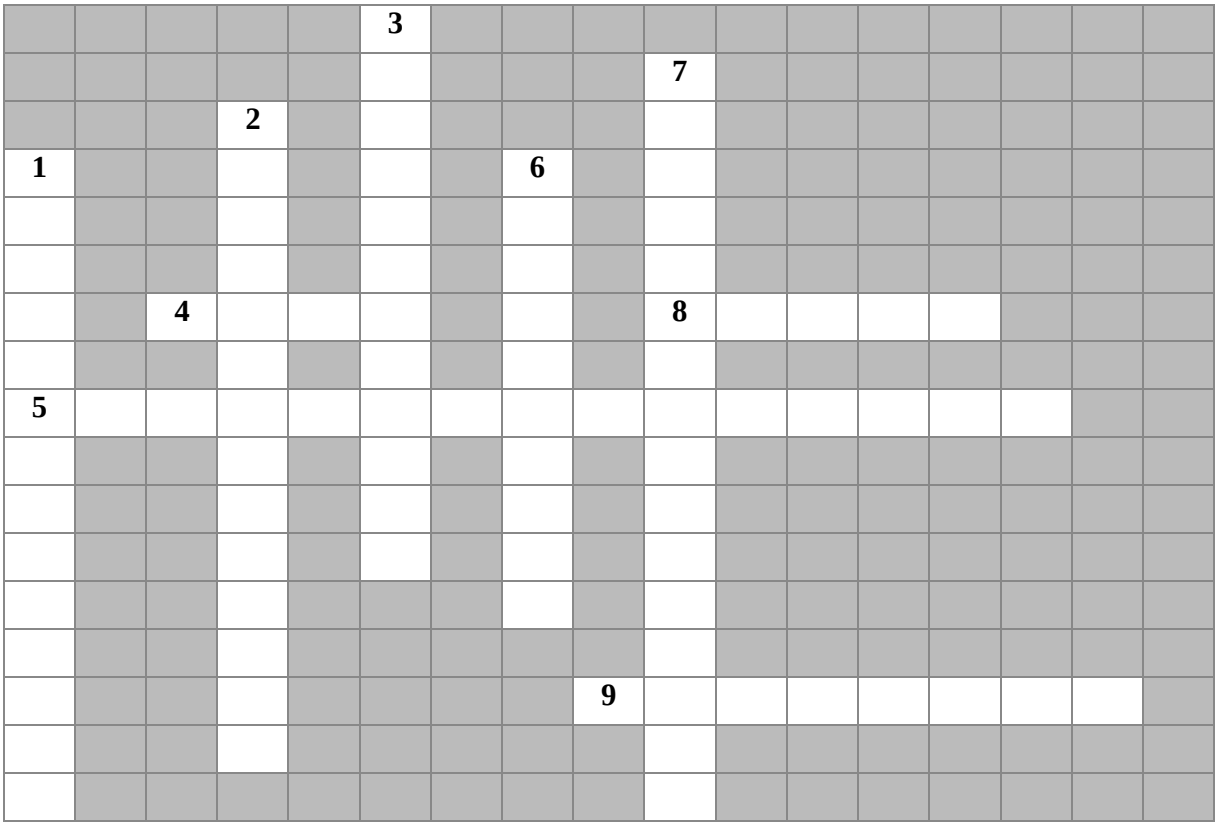
7. Проаналізуйте проблеми правового регулювання авторського права та суміжних прав в Україні та запропонуйте шляхи їх вирішення.

8. Складіть список наукової літератури за темою, який включає позиції науковців, опубліковані за останні 5 років, та проаналізуйте їх.

9. Письмово охарактеризуйте основні міжнародні конвенції з авторського права та суміжних прав.

Визначте місце таких актів у національній системі нормативно-правових актів, що регулюють ці питання.

10. Розв'яжіть кросворд:

1. Що розуміють під майновими правами інтелектуальної власності?

2. Що належить до особистих немайнових прав автора?

3. Хто є автором твору?

4. Форма вираження літературних творів?

5. Що належить до інших способів використання творів відповідно до міжнародно-правових актів та Закону України (Про авторське право і суміжні права?

6. Перший вид співавторства ?

7. Об’єкти авторських прав?

8. Хто є суб’єктом авторських прав?

9. Другий вид співавторства?

Юридичні терміни

Автор – фізична особа, яка своєю творчою працею створила твір.

Аудіовізуальний твір – твір, що фіксується на певному матеріальному носії (кіноплівці, магнітній плівці чи магнітному диску, компакт-диску тощо) у вигляді серії послідовних кадрів (зображень) чи аналогових або дискретних сигналів, які відображають (закодовують) рухомі зображення (як зі звуковим супроводом, так і без нього), і сприйняття якого є можливим виключно за допомогою того чи іншого виду екрана (кіноекрана, телевізійного екрана тощо), на якому рухомі зображення візуально відображаються за допомогою певних технічних засобів.

База даних (компіляція даних) – сукупність творів, даних або будь-якої іншої незалежної інформації у довільній формі, зокрема електронній, підбір і розташування складових частин якої та її упорядкування є результатом творчої праці, і складові частини доступні індивідуально і можуть бути знайдені за допомогою спеціальної пошукової системи на основі електронних засобів (комп’ютера) чи інших засобів.

Виключне право – майнове право особи, яка має щодо твору, виконання, постановки, передачі організації мовлення, фонограми чи відеограми авторське право і (або) суміжні права, на

використання цих об’єктів авторського права і (або) суміжних прав лише нею і на видачу лише цією особою дозволу чи заборону їх використання іншим особам у межах строку, встановленого чинним законодавством.

Виконавець – актор (театру, кіно тощо), співак, музикант, танцюрист або інша особа, яка виконує роль, співає, читає, декламує, грає на музичному інструменті, танцює чи будь-яким іншим способом виконує твори літератури, мистецтва чи твори народної творчості, циркові, естрадні, лялькові номери, пантоміми тощо, а також диригент музичних і музично-драматичних творів.

Відеограма – відеозапис на відповідному матеріальному носії (магнітній стрічці, магнітному диску, компакт-диску тощо) виконання або будь-яких рухомих зображень (зі звуковим супроводом чи без нього), крім зображень у вигляді запису, що входить до аудіовізуального твору.

Відтворення – виготовлення одного або більше примірників твору, відеограми, фонограми в будь-якій матеріальній формі, а також їх запис для тимчасового чи постійного зберігання в електронній (зокрема, цифровій), оптичній або іншій формі, яку може зчитувати комп’ютер.

Електронна (цифрова) інформація – аудіовізуальні твори, музичні твори (з текстом або без тексту), комп’ютерні програми, фонограми, відеограми, програми (передачі) організацій мовлення, що знаходяться в електронній (цифровій) формі, придатній для зчитування і відтворення комп’ютером, які можуть існувати і (або) зберігатися у вигляді одного або декількох файлів (частин файлів), записів у базі даних на зберігаючих пристроях комп’ютерів, серверів тощо у мережі «Інтернет», а також програми (передачі) організацій мовлення, що ретранслюються з використанням мережі «Інтернет».

Ім’я автора – сукупність слів чи знаків, що ідентифікують автора: прізвище та ім’я автора; прізвище, ім’я та по батькові автора; ініціали автора; псевдонім автора; прийнятий автором знак (сукупність знаків) тощо.

Комп'ютерна програма – набір інструкцій у вигляді слів, цифр, кодів, схем, символів чи у будь-якому іншому вигляді, виражених у формі, придатній для зчитування комп'ютером, які приводять його у дію для досягнення певної мети або результату (це поняття охоплює як операційну систему, так і прикладну програму, виражені у вихідному або об'єктному кодах).

Контрафактний примірник твору, фонограми, відеограми – примірник твору, фонограми чи відеограми, відтворений, опублікований і (або) розповсюджуваний з порушенням авторського права і (або) суміжних прав, зокрема примірники захищених в Україні творів, фонограм і відеограм, що ввозяться на митну територію України без згоди автора чи іншого суб'єкта авторського права і (або) суміжних прав, зокрема з країн, в яких ці твори, фонограми і відеограми ніколи не охоронялися або перестали охоронятися.

Обліковий запис – формалізований згідно зі стандартами мережі інтернет-запис на комп'ютерному обладнанні (комп'ютерах, серверах), підключеному до мережі «Інтернет», що ідентифікує користувача (наприклад, власника вебсайту) на такому обладнанні, включає в себе дані про доступ до частини каталогів і програмного забезпечення комп'ютерного обладнання, а також визначає права такого доступу, що надають можливість володільцю облікового запису додавати, видаляти, змінювати електронну (цифрову) інформацію і дані вебсайту, надавати доступ до вебсайту або його частин, окремих даних іншим особам, припиняти функціонування такого вебсайту або його частини в межах облікового запису.

Оприлюднення (розкриття публіці) твору – здійснена за згодою автора чи іншого суб'єкта авторського права і (або) суміжних прав дія, що вперше робить твір доступним для публіки шляхом опублікування, публічного виконання, публічного показу, публічної демонстрації, публічного сповіщення тощо.

Опублікування твору, фонограми, відеограми – випуск в обіг за згодою автора чи іншого суб'єкта авторського права і (або) суміжних прав виготовлених поліграфічними, електронними чи

іншими способами примірників твору, фонограми, відеограми у кількості, здатній задовольнити, з урахуванням характеру твору, фонограми чи відеограми, розумні потреби публіки, шляхом їх продажу, здавання у майновий найм, побутового чи комерційного прокату, надання доступу до них через електронні системи інформації таким чином, що будь-яка особа може його отримати з будь-якого місця і у будь-який час за власним вибором або передачі права власності на них чи володіння ними іншими способами.

Організація ефірного мовлення – телерадіоорганізація, що здійснює публічне сповіщення радіо- чи телевізійних передач і програм мовлення (як власного виробництва, так і виробництва інших організацій) шляхом передачі в ефір за допомогою радіохвиль (а також лазерних променів, гамма-променів тощо) у будь-якому частотному діапазоні (у тому числі й з використанням супутників).

Попурі – музичний або інший твір, який є творчим підбором і розташуванням уривків інших правомірно оприлюднених творів або який імітує творчий стиль інших авторів чи виконавців або інших історичних епох.

Похідний твір – твір, що є творчою переробкою іншого існуючого твору без завдавання шкоди його охороні (анотація, адаптація, аранжування, обробка фольклору, інша переробка твору) чи його творчим перекладом на іншу мову (до похідних творів не належать аудіовізуальні твори, одержані шляхом дублювання, озвучення, субтитрування українською чи іншими мовами інших аудіовізуальних творів).

Примірник твору – копія твору, виконана у будь-якій матеріальній формі.

Псевдонім – вигадане ім’я, вибране автором чи виконавцем для позначення свого авторства.

Публічне виконання – подання творів, виконань, фонограм, передач організацій мовлення шляхом декламації, гри, співу, танцю та іншим способом як безпосередньо (у живому виконанні),

так і за допомогою будь-яких пристроїв і процесів (за винятком передачі в ефір чи по кабелях) у місцях, де присутні чи можуть бути присутніми особи, які не належать до кола сім'ї або близьких знайомих цієї сім'ї, незалежно від того, чи присутні вони в одному місці і в один і той самий час або в різних місцях і в різний час.

Публічний показ – будь-яка демонстрація оригіналу або примірника твору, виконання, фонограми, відеограми, передачі організації мовлення безпосередньо або на екрані за допомогою плівки, слайда, телевізійного кадру тощо (за винятком передачі в ефір чи по кабелях) або за допомогою інших пристроїв чи процесів у місцях, де присутні чи можуть бути присутніми особи, які не належать до кола сім'ї чи близьких знайомих цієї сім'ї особи, яка здійснює показ, незалежно від того, чи присутні вони в одному місці і в один і той самий час або в різних місцях і в різний час (публічний показ аудіовізуального твору чи відеограми означає також демонстрацію окремих кадрів аудіовізуального твору чи відеограми без дотримання їх послідовності);

Репрографічне відтворення (репродукування) – факсимільне відтворення у будь-якому розмірі (у тому числі збільшеному чи зменшеному) оригіналу письмового чи іншого графічного твору або його примірника шляхом фотокопіювання або іншими подібними способами, крім запису в електронній (зокрема, цифровій), оптичній чи іншій формі, яку зчитує комп'ютер.

Розповсюдження об'єктів авторського права і (або) суміжних прав – будь-яка дія, за допомогою якої об'єкти авторського права і (або) суміжних прав безпосередньо чи опосередковано пропонуються публіці, зокрема доведення цих об'єктів до відома публіки таким чином, що її представники можуть здійснити доступ до цих об'єктів з будь-якого місця і в будь-який час за власним вибором.

Службовий твір – твір, створений автором у порядку виконання службових обов'язків відповідно до службового завдання чи трудового договору (контракту) між ним і роботодавцем.

Твір архітектури – твір у галузі мистецтва спорудження будівель і ландшафтних утворень (креслення, ескізи, моделі, збудовані будівлі та споруди, парки, плани населених пунктів тощо).

Твір образотворчого мистецтва – скульптура, картина, малюнок, гравюра, літографія, твір художнього (зокрема, сценічного) дизайну тощо.

Твір ужиткового мистецтва – твір мистецтва, в тому числі твір художнього промислу, створений ручним або промисловим способом для користування у побуті або перенесений на предмети такого користування.

Фонограма – звукозапис на відповідному носії (магнітній стрічці чи магнітному диску, грамофонній платівці, компакт-диску тощо) виконання або будь-яких звуків, крім звуків у формі запису, що входить до аудіовізуального твору. Фонограма є вихідним матеріалом для виготовлення її примірників (копій).

Список рекомендованих джерел

1. Аврамова О. Є., Разіна О. І. Проблеми захисту авторських прав в інтернеті. *Вісник НТУ «ХПІ».* Серія: Актуальні проблеми розвитку українського суспільства. Харків: НТУ «ХПІ», 2013. № 6 (980). С. 26–29.

2. Андрощук Г. О., Петренко С. А. Правова охорона програмного забезпечення (комп'ютерних програм і баз даних): монографія. К.: НДІ ІВ НАПрНУ. 2013. 300 с.

3. Кетрарь А. А. Щодо сутності авторського договору замовлення. *Сучасна цивілістика*: матеріали VIII Міжнародної цивілістичної наукової конференції студентів, аспірантів та молодих вчених. Одеса: Юрид. літ-ра, 2013. С. 120–122.

4. Кетрарь А. А. Щодо способів цивільно-правового захисту авторського права і суміжних прав. *Актуальні проблеми права інтелектуальної власності: захист від контрафакції, піратства та плагіату:* матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної конференції. Одеса: Видавець Букаєв В. В., 2013. С. 85–86.

5. Кетрарь А. А. Щодо сутності зобов'язань відшкодування шкоди в авторському праві. *Проблеми вдосконалення цивільного законодавства про боротьбу з плагіатом і піратством*: матер. круглого столу. Одеса: Фенікс, 2013. С. 106–109.

6. Мастило А. Місце інтелектуальної власності у ВВП країни. *In№vation and Entrepreneurship: Collection of scientific articles.* Ajax Publishing, Montreal, Canada, 2020. P. 36–39.

7. Мастило А. Інфраструктура ринку інтелектуальної власності. *Актуальні проблеми економіки*. 2019. № 9. С. 4–14. [Фахове видання; міжнародні наукометричні бази: EBSCOhost; EconLit; ABI/Inform by ProQuest; ERIH PLUS (Норвегія)].

8. Мастило А. Основні напрями вдосконалення ринку інтелектуальної власності в Україні. *Економічний вісник Національного гірничого університету.* 2019. № 3. С. 58–66 [Фахове видання; міжнародні наукометричні бази: Index Copernicus International, Google Scholar, Research Bible].

9. Мастило А., Іванишина Г., Голубка С. Міждисциплінарність дослідження категорії «інтелектуальна власність». *Science and practice: Collection of scientific articles*. Midas S.A., Thessaloniki, Greece, 2019. P. 38–41.

10. Право інтелектуальної власності: акад. курс / О. П. Орлюк, Г. О. Андрощук, О. Б. Бутнік-Сіверський та ін.; за ред. О. П. Орлюк, О. Д. Святоцького. К.: Видавничий дім «Ін Юре», 2007. 696 с.

11. Сенюта В. Інтелектуальна власність: проблеми традиційних способів обґрунтування. *Право і громадянське суспільство*: електронне видання. 2016. № 1 (13). С. 45–57.

12. Сенюта В. Природниче обґрунтування права інтелектуальної власності у Дж. Локка та Г. Гегеля. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2017. Вип. 44. Т. 2. С. 177–180.

13. Сенюта В. Право людини на власність та право на результати інтелектуальної творчої діяльності: питання онтології. *Права людини: філософські, теоретико-юридичні та політологічні виміри*: статті учасників ІІ Міжнародного круглого столу

(24–26 листопада 2017 р.). Львів: Галицький друкар, 2018. С. 72–78.

14. Сенюта В. Матеріальні підстави правового захисту інтелектуальної власності. *Правова реальність у трансформаційних умовах розвитку сучасної держави*: збірник матеріалів Міжнародної юридичної науково-практичної конференції «Актуальна юриспруденція» (28 лютого 2018 р.). К.: Центр учбової літератури, 2018. С. 88–91.

15. Сорвачов О. В. Обмеження, припинення і скасування майнових прав інтелектуальної власності на промислові зразки. *Право і суспільство*. № 5. 2012. С. 75–78.

16. Ришкова О. В. Перспективи розвитку системи захисту права інтелектуальної власності. *Актуальні проблеми держави і права*. 2006. Вип. 31. С. 127–130.

17. Ришкова О. В. Захист права інтелектуальної власності. *Римське право і сучасність:* матеріали IV Міжнародної науково-методичної конференції (19–20 травня 2006 року, м. Одеса). Одеса, 2006. С. 24–25.

18. Тарасенко Л. Особливості звернення до суду з позовом щодо захисту авторського права. *Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні*: матеріали XXI звітної науково-практичної конференції. Ч. 1. Львів. 2015. С. 222–226.

19. Теличко О. А. Правові засади охорони комерційної таємниці на підприємстві. *Науковий вісник Херсонського державного університету.* 2014. Вип. 1. Т. 1. С. 243–248.

20. Турчин Л. Я. Майнові права інтелектуальної власності як внесок до статутного капіталу господарських товариств: загальна характеристика. *Актуальні проблеми прав людини, держави та правової системи*: матеріали XI Міжнародної студентсько-аспірантської наукової конференції (м. Львів, 27–29 квітня 2012 р.). Львів, 2012. С. 96–98.

21. Франчайзинг: навчальний посібник / за ред. О. Є. Кузьміна. К.: Знання, 2011. 267 с.

22. Харитонова О. І. Правовідносини інтелектуальної власності, що виникають внаслідок створення результатів творчої

діяльності (концептуальні засади): монографія. Одеса: Фенікс, 2011. 346 с.

23. Цибульов П. М., Чеботарьов В. П. Популярно про інтелектуальну власність / за заг. ред. к.е.н. М. В. Паладія. К.: ТОВ «Альфа-ПІК», 2004. 56 с.

24. Чурпіта Г. Окремі аспекти авторського права на твори образотворчого мистецтва. *Підприємництво, господарство і право*. 2008. № 12. С. 9–13.

25. Шандра Р. Концепції авторського права в англо-американській та континентальній правових системах: історико-правовий аспект. *Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні*: матеріали XX звітної науково-практичної конференції (6–7 лютого 2014 р.). Львів: Юридичний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка, 2014. С. 130–132.

26. Шандра Р. Правове регулювання права інтелектуальної власності на промислові зразки за законодавством Польщі. *Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні*: матеріали XIX звітної науково-практичної конференції (7–8 лютого 2013 р.). Львів: Юридичний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка, 2013. С. 182–183.

27. Шандра Р. Становлення законодавства про авторське право в Сполучених Штатах Америки. *Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні*: матеріали XX звітної науково-практичної конференції (12–13 лютого 2015 р.): у 2-х ч. Ч. 1. Львів: Юридичний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка, 2015. С. 135–138.

28. Цивільне право України (традиції та новації): монографія / [С. В. Ківалов [та ін.]; за заг. ред. Є. О. Харитонова, Т. С. Ківалової, О. І. Харитонової]; Нац. ун-т «Одес. юрид. акад.». О.: Фенікс, 2010. 700 с.

29. Цивільне право України. Загальна частина: підручник / за ред.: І. А. Бірюков, Ю. О. Заїка. К.: Скіф, 2013. 528 с.

30. Цивільне право: підручник: у 2-х т. / за ред.: В. І. Борисової, І. В. Спасибо-Фатєєвої, В. Л. Яроцького. Х.: Право, 2014.

31. Цивільне право України. Загальна частина: підручник / за ред.: В. Г. Фазикоша, С. Б. Булеци. К.: Знання, 2013. 752 с. (Вища освіта XXI століття).

32. Цивільне право: підручник: у 2-х т. Т. 2 / за ред.: В. І. Борисова, І. В. Спасибо-Фатєєва, В. Л. Яроцький; Нац. ун-т «Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого». Х.: Право, 2014. 816 с.

33. Цивільний кодекс: Закон України від 16 січня 2003 року № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. №№ 40–44. Ст. 35.

34. Цивільний кодекс України: наук.-практ. комент. / за ред. І. В. Спасибо-Фатєєвої. Х.: Страйд: ФОП Лисяк Л.С., 2012–2013. 672 с.

35. Юскаєв В. Б. Інтелектуальна власність: навчальний посібник: у 2-х ч. Ч. 2. Суми: Видавництво СумДУ, 2010. 148 с.

36. Якименко Ю. А. Об'єкти авторського права у сфері діяльності засобів масової інформації. *Вісник дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля.* Серія «Юридичні науки». 2013. № 2 (5). С. 85–90.

37. Ястремська О. О. Інтелектуальна власність: навчальний посібник. Харків: Вид. ХНЕУ, 2013. 124 с.

ТЕМА 17
ПАТЕНТНЕ ПРАВО

План

17.1. Поняття та джерела патентного права.

17.2. Поняття та види винаходів.

17.3. Суб'єкти права промислової власності на винахід, корисну модель і промисловий зразок.

17.4. Охоронні документи на об'єкти промислової власності: види, реквізити, значення.

17.5. Права на компоновки інтегральних мікросхем.

17.6. Право інтелектуальної власності на раціоналізаторську пропозицію.

Перелік питань для самоконтролю

1. Поясніть право промислової власності в об'єктивному і суб'єктивному розумінні.

2. Які види джерел права ви знаєте?

3. Які договори є джерелами патентного права?

4. Що таке пріоритет? Які види пріоритету вам відомі?

5. Наведіть спільні та відмінні риси винаходу та корисної моделі.

6. Які винаходи та корисні моделі можна вважати службовими?

7. Які промислові зразки належать до службових?

8. У чому полягають особливості секретних винаходів?

9. Хто є первинним суб'єктом патентного права, а хто – похідним?

10. Чи є відмінності у правовому статусі первинних та похідних суб'єктів патентного права?

11. Які є особисті немайнові права суб'єктів патентного права?

12. Які є майнові права суб'єктів патентного права?

13. Що таке патент і які його функції?

14. Які види патентів ви знаєте?

15. Які строки дії патентів?

16. Що входить до складу заявки на винахід та корисну модель?

17. Які документи входять до складу заявки на промисловий зразок?

18. Які права становлять зміст права інтелектуальної власності на винахід, корисну модель та промисловий зразок?

19. У чому полягає формальна експертиза заявки?

20. Що таке кваліфікаційна експертиза заявки?

Тести

1. Результат інтелектуальної, творчої діяльності людини у будь-якій сфері технології:

а) винахід;

б) промисловий зразок;

в) наукове відкриття;

г) бренд.

2. Винахід вважається придатним для набуття права інтелектуальної власності на нього, якщо він, відповідно до закону, є :

а) новим;

б) стабільним;

в) має винахідницький рівень;

г) придатний для промислового використання.

3. Об’єктом винаходу може бути:

а) форма;

б) схема;

в) матерія;

4) процес у будь-якій сфері технології.

4. Корисна модель вважається придатною для набуття права інтелектуальної власності на неї, якщо вона є:

а) новою;

б) придатною для промислового використання;

в) має винахідницький рівень;
г) стабільною.

5. Винахід (корисна модель), створений працівником, є:
а) службовим;
б) новим;
в) секретним;
г) таємним.

6. Людина, інтелектуальною, творчою діяльністю якої створено винахід (корисну модель):
а) власник;
б) автор;
в) винахідник;
г) геній.

7. Охоронний документ, що засвідчує пріоритет, авторство і права на винахід (корисну модель):
а) договір;
б) свідоцтво;
в) патент;
г) акт.

8. Експертиза, що встановлює відповідність винаходу умовам патентоздатності (новизні, винахідницькому рівню, промисловій придатності):
а) аналіз;
б) висновок;
в) кваліфікаційна експертиза;
г) відомча експертиза.

9. Дозвіл володільця патенту, що видається іншій особі, на використання винаходу (корисної моделі) на певних умовах:
а) договір;
б) свідоцтво;
в) ліцензія;
г) акт.

10. Заявка, подана згідно з Договором про патентну кооперацію:

а) міжнародна заявка;

б) свідоцтво;

в) офіційна заявка;

г) заява.

11. Винахід вважається придатним для набуття права інтелектуальної власності на нього, якщо він, відповідно до закону:

а) є новим;

б) має винахідницький рівень;

в) придатний для промислового використання;

г) усе вищезазначене.

12. Об’єктом винаходу може бути:

а) продукт;

б) пристрій, речовина тощо;

в) процес у будь-якій сфері технології;

г) усе вищезазначене.

13. Промисловий зразок вважається придатним для набуття права інтелектуальної власності на нього, якщо він, відповідно до закону, є:

а) придатним для промислового використання;

б) новим;

в) має винахідницький рівень;

г) є однорідним.

14. Об’єктом промислового зразка можуть бути:

а) форма;

б) малюнок чи його поєднання;

в) розташування елементів в об’єкті;

г) технології.

15. Набуття права інтелектуальної власності на винахід засвідчується:

а) патентом;

б) договором;

в) свідоцтвом;

г) законом.

16. Набуття права інтелектуальної власності на корисну модель засвідчується:

1) патентом;

2) договором;

3) свідоцтвом;

4) дипломом.

17. Набуття права інтелектуальної власності на промисловий зразок засвідчується:

а) деклараційним патентом;

б) патентом;

в) свідоцтвом;

г) договором.

18. Обсяг правової охорони на винахід визначається:

а) формулою винаходу;

б) об’єктом винаходу;

в) змістом винаходу;

г) описом винаходу.

19. Обсяг правової охорони на корисну модель визначається:

а) формою корисної моделі;

б) описом корисної моделі;

в) формулою корисної моделі;

г) змістом до корисної моделі.

20. Обсяг правової охорони на промисловий зразок визначається:

а) формулою промислового зразка;

б) рефератом до промислового зразка;

в) кресленнями промислового зразка;

г) сукупністю суттєвих ознак промислового зразка.

21. Майнові права інтелектуальної власності на винахід, корисну модель, промисловий зразок є чинними з дати:

а) наступної за датою їх державної реєстрації;

б) наступної за датою подання заявки до установи;

в) наступної за датою видачі патентної грамоти;

г) наступної за датою сплати держмита за видання патенту.

22. Строк чинності виключних майнових прав інтелектуальної власності на винахід спливає через:

а) п’ять років, що відліковуються від дати подання заявки на винахід в установленому законом порядку;

б) десять років, що відліковуються від дати подання заявки на винахід в установленому законом порядку;

в) двадцять років, що відліковуються від дати подання заявки на винахід в установленому законом порядку;

г) тридцять років, що відліковуються від дати подання заявки на винахід в установленому законом порядку.

23. Що визначають під час проведення експертизи за формальними ознаками:

а) чи є винахід промислово придатним;

б) чи відповідає винахід умовам новизни;

в) чи відповідає винахід умовам патентоспроможності;

г) відповідність заявки та її оформлення встановленим вимогам.

24. Первинними суб’єктами права інтелектуальної власності на винахід, корисну модель та промисловий зразок є:

а) винахідник, автор промислового зразка;

б) спадкоємець;

в) обдарований;

г) підприємство.

25. Майновими правами інтелектуальної власності на винахід, корисну модель, промисловий зразок є:

а) право на використання винаходу, корисної моделі, промислового зразка;

б) виключне право дозволяти використання винаходу, корисної моделі, промислового зразка (видавати ліцензії);

в) виключне право перешкоджати неправомірному використанню винаходу, корисної моделі, промислового зразка, зокрема забороняти таке використання;

г) усе вище перераховане.

Задачі

Задача 1

Громадянин В., розробник дизайну меблів, вирішив одержати патент на створений ним промисловий зразок. Меблі складаються з різного асортименту. Гр. В. звернувся за консультацією до юриста щодо того, чи може він подати одну заявку на всі меблі, які він проєктує, чи йому потрібно подавати окремі заявки на кожен вид меблів. Крім того, його цікавило питання щодо того, який охоронний документ йому повинні надати і його термін дії.

Надайте юридичну консультацію відповідно до чинного законодавства.

Задача 2

Громадянин А. подав заявку на винахід “Виготовлення будівельних розчинів”. До складу заявки, крім заяви про видачу патенту, ним було ще подано реферат. За результатами формальної експертизи гр. А. було відмовлено у розгляді заявки, оскільки він не надав усі необхідні документи.

Які документи повинні входити до складу заявки? Відповідь обґрунтуйте з посиланням на чинне законодавство.

Задача 3

Гр. Н. прочитав на сайті державного підприємства «Український інститут інтелектуальної власності» інформацію про виданий патент України на винахід – пристрій для одержання яблучного соку. Він детально із ним ознайомився і на основі цього пристрою вирішив виготовити свій пристрій для протирання овочів та фруктів, запозичивши деякі ідеї.

Чи не буде порушенням прав, що випливають з патенту, виготовлення ним на підставі запатентованого свого пристрою, але із запозиченням деяких ідей?

Відповідь обґрунтуйте з посиланням на чинне законодавство.

Задача 4

ТОВ 1 одержало патент на винахід – спосіб виготовлення будівельних розчинів.

Через 2 роки керівництву ТОВ 1 стало відомо, що ТОВ 2 застосовує у своєму виробничому процесі спосіб виготовлення будівельних розчинів, який охороняється одержаним ТОВ 1 патентом. ТОВ 1 звернулось у господарський суд з позовом до ТОВ 2 про припинення неправомірного використання винаходу. ТОВ 2 проти поданого позову заперечувало, посилаючись на те, що на дату подачі заявки ТОВ 1 цей спосіб виготовлення будівельних розчинів уже був винайдений працівниками ТОВ 2 і широко використовувався на підприємстві, але не був запатентований. Це можуть підтвердити працівники. Відповідно, ТОВ 2 має право використовувати цей спосіб у подальшому на основі права попереднього користувача.

Вирішіть спір відповідно до чинного законодавства.

Задача 5

Громадянин Т. – автор винаходу «Спосіб дифузійного хромування сталевих виробів», який був створений ним у порядку виконання трудового договору. Винахід призначений для створення способу хіміко-термічної обробки деталей для їх поверхневого зміцнення.

Патент на цей винахід виданий підприємству, у якому працює гр. Т. Дізнавшись, що підприємство використовує його винахід, він звернувся до адміністрації з проханням виплачувати йому помісячну винагороду. Отримавши відмову, гро. Т. звернувся з позовом до суду про заборону використання винаходу.

Підприємство заперечувало факт використання винаходу. У суді було з'ясовано, що у пристроях, виготовлених на підприємстві, використовуються дві із п'яти ознак винаходу гр. Т., зафіксованих у його формулі. На цій підставі суд відмовив гро. Т. у позові.

Хто, на яких умовах і у якому порядку виплачує винагороду за використання винаходу, створеного у зв'язку з виконанням трудового договору? Як встановлюється факт використання винаходу? Чи має правове значення використання двох з п'яти ознак винаходу. Чи правомірне рішення суду?

Задача 6

Українським інститутом інтелектуальної власності було прийняте рішення про відмову у видачі патенту гр. М. за заявкою на винахід «Спосіб одержання висококалорійного біопалива», подану 6 грудня 2020 року. Під час розгляду скарги заявника на це рішення встановлено, що відомості про аналогічний спосіб одержання висококалорійного біопалива були опубліковані за два місяці до подання заявки на сайті в інтернеті. Тоді гр. М. попросив встановити пріоритет за більш ранньою заявкою, поданою ним спільно з гр. В. 4 жовтня 2020 року, тобто до виходу інформації на сайті. Інститут інтелектуальної власності прийняв 7 лютого 2021 року рішення видати гр. М. патент. Через 5 днів після прийняття такого рішення до інституту надійшла заявка про видачу патенту на тотожний «Спосіб одержання висококалорійного біопалива» від американської фірми. Перша заявка на цей винахід була подана у США 14 лютого 2019 року.

Як встановлюється пріоритет винаходу? Чи має заявлений винахід новизну? Чи правомірне рішення про видачу патенту? Які правові наслідки подання заявки іноземною фірмою?

Задача 7

За заявкою на винахід, поданою гр. А. 16 серпня 2019 року, експертиза 18 червня 2020 року винесла рішення про відмову у видачі патенту. Відмова мотивована відсутністю новизни, тому що відомості про аналогічне технічне рішення опубліковані ним у науковій статті за три місяці до дати подачі заявки. У своїй відповіді на рішення експертизи заявник зазначив, що стаття вийшла з метою звернення уваги на проблему, а також у статті є посилання на те, що саме він автор технічного рішення.

Які відомості беруться до уваги експертизою під час перевірки критерію охороноздатності – новизна. Чи є правомірною відмова у видачі патенту відповідно до чинного законодавства.

Задача 8

ТОВ 1 подало заявку на видачу патенту на розроблений його співробітниками спосіб перетворення побутових відходів на енергію з пріоритетом від 15.07.2020. Сутність винаходу полягала у тому, що сміттєспалювач, схожий за розмірами на пральну машину, перетворює будь-які відходи на паливо для обігріву будинку.

Рішення про патентування способу в іноземних державах було прийнято після оприлюднення цієї інформації на ютуб-каналі підприємства. Інформація викликала велику зацікавленість за кордоном. Було вирішено якомога швидше подати заявку в країни Європейського Союзу.

Опишіть можливі варіанти використання процедур патентування у зарубіжних країнах. Визначіть найбільш ефективну процедуру (з урахуванням фінансових вигод заявника і часового фактора) у країнах ЄС.

Задача 9

Гр. А. створив малюнки, які згодом було використано підприємством під час виробництва жіночого одягу як принт. Автор вимагає від товариства укладення договору на використання його малюнків та виплати авторської винагороди, посилаючись на те, що на його малюнки, зокрема й виконані в порядку службового завдання, авторське право належить саме йому. Крім того, у трудовому договорі не зазначено, що право на

використання всіх творчих результатів інтелектуальної власності працівників належить саме підприємству. Не укладалося й інших договорів про передачу майнових прав автора на малюнки.

Однак підприємство вважає, що хоч гр. А. і було створено малюнки, але вони ніяк не стосуються до об'єктів патентного права, які охороняються законом.

Дайте правову характеристику цьому спору.

Задача 10

Працівник заводу А. вдосконалив процес виробництва молочних продуктів і подав заяву з проханням визнати цей процес удосконалення раціоналізаторською пропозицією, що і було зроблено. Пропозицію успішно впровадили у виробництво, а О. виплатили авторську винагороду. Через рік О. довідався, що на іншому заводі застосовується такий самий процес виробництва молочних продуктів, що розробив він. Вважаючи, що в цьому випадку порушено його право на раціоналізаторську пропозицію, гр. О. подав позов до суду, вимагаючи з заводу використання нового процесу виробництва молочних продуктів та виплатити йому матеріальні збитки.

Яке рішення у такій ситуації винесе суд? Відповідь обґрунтуйте з посиланням на чинне законодавство.

Творчі завдання

1. Напишіть реферат на одну з тем:

«Правове регулювання патентного права в Україні та Європейському Союзі: порівняльно-правовий аспект»;

«Патентне право у Сполучених Штатах Америки»;

«Патентне право та право промислової власності: взаємовідношення понять»;

«Авторське та патентне право: спільні та відмінні риси»;

«Перспективи вдосконалення патентного права в умовах євроінтеграції»;

«Міжнародні договори як джерела патентного права»;

«Національні джерела патентного права та проблеми їхнього вдосконалення»;

«Винахідник як суб’єкт патентного права»;

«Похідні суб’єкти патентного права»;

«Патентний повірений як суб’єкт патентних правовідносин»;

«Винахід та корисна модель: спільні та відмінні риси»;

«Правова охорона суб’єктивних прав на винаходи та корисні моделі: національний та зарубіжний досвід»;

«Чи потрібно в Україні охороняти права інтелектуальної власності на корисну модель»;

«Захист прав суб’єктів патентного права».

2. Проаналізуйте судову практику щодо:

– придатності винаходу для набуття права інтелектуальної власності на нього;

– придатності корисної моделі для набуття права інтелектуальної власності на неї;

– придатності промислового зразка для набуття права інтелектуальної власності на нього;

– засвідчення набуття права інтелектуальної власності на винахід, корисну модель, промисловий зразок.;

– строку чинності майнових прав інтелектуальної власності на винахід, корисну модель, промисловий зразок;

– дострокового припинення чинності майнових прав інтелектуальної власності на винахід, корисну модель, промисловий зразок;

– правових наслідків припинення чинності виключних майнових прав інтелектуальної власності на винахід, корисну модель, промисловий зразок;

– відновлення чинності достроково припинених виключних майнових прав інтелектуальної власності на винахід, корисну модель, промисловий зразок;

– визнання прав інтелектуальної власності на винахід, корисну модель, промисловий зразок недійсними;

– права попереднього користувача на винахід, корисну модель, промисловий зразок.

3. Зобразіть схематично систему джерел патентного права.

4. Складіть схему суб’єктів патентного права.

5. Складіть схему об’єктів патентного права.

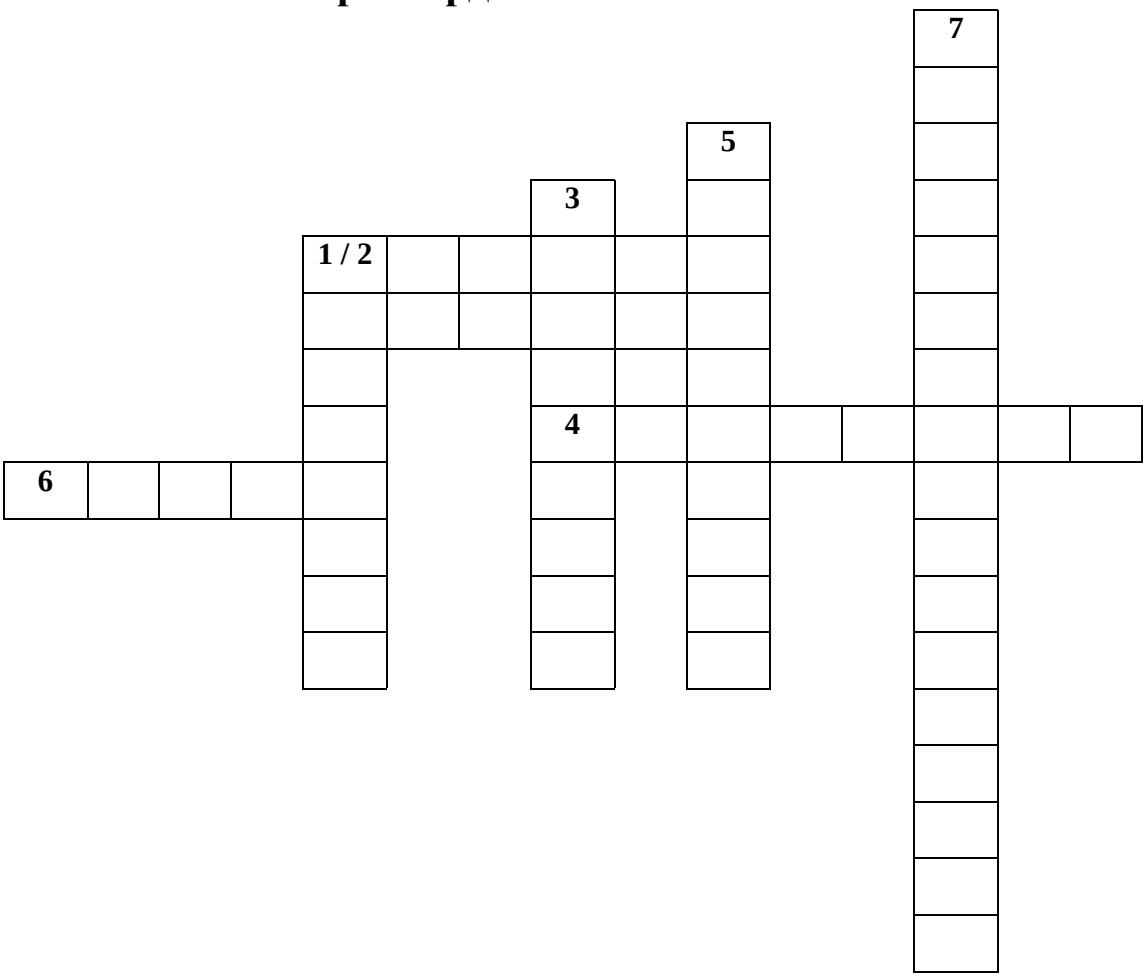
6. Проведіть порівняльно-правовий аналіз норм, які регулюють питання патентного права в Україні та зарубіжних країнах (на свій розсуд не менше 3-х країн).

7. Проаналізуйте проблеми правового регулювання патентного права в Україні та запропонуйте шляхи їх вирішення.

8. Складіть список наукової літератури за темою, який включає позиції науковців, опубліковані за останні 5 років, та проаналізуйте їх.

9. Письмово охарактеризуйте основні міжнародні конвенції з патентного права. Визначте місце таких актів у національній системі нормативно-правових актів, що регулюють ці питання.

10. Розв’яжіть кросворд:

1. Як називається виданий у встановленому порядку документ, який посвідчує авторство, пріоритет та приналежність прав на вказаний у ньому об’єкт?

2. На які види поділяються суб`єкти права промислової власності?

3. Як називаються суб’єкти, які творчою, технічною чи технологічною працею створили охороноспроможний об’єкт?

4. Яка відповідь є правильною: традиційно до об’єктів патентного права відносять корисні копалини, промислові зразки та винаходи?

5. Яка частина права промислової власності у об’єктивному сенсі відображає організацію відносин, встановлює ідеальну модель поведінки його суб`єктів щодо визначених законом об’єктів?

6. Як називаються фізичні особи, які мають повну вищу освіту, проводять фундаментальні та прикладні наукові дослідження і отримують наукові та науково-технічні результати?

7. Як називається властивість нововведення бути визнаним винаходом, корисною моделлю, промисловим зразком у правовому відношенні і, відповідно, одержати правову охорону?

Юридичні терміни

Апеляційна палата – колегіальний орган НОІВ для розгляду заперечень проти рішень НОІВ щодо набуття прав на об’єкти інтелектуальної власності, заяв про визнання прав на об’єкти інтелектуальної власності недійсними повністю або частково, заяв про визнання торговельної марки добре відомою в Україні та розгляду інших питань, що належать до його компетенції відповідно до цього Закону, інших законів та нормативно-правових актів України.

Апеляційна комісія – колегіальний орган НОІВ, основною метою діяльності якого є розгляд скарг кандидатів у представники у справах інтелектуальної власності (патентні повірені) на рішення атестаційної комісії та розгляд скарг на дії представників у справах інтелектуальної власності (патентних повірених).

Атестаційна комісія – колегіальний орган НОІВ, основною метою діяльності якого є проведення атестації осіб, які висловили намір набути право на зайняття діяльністю представника у справах інтелектуальної власності (патентного повіреного).

Винахід (корисна модель) – результат інтелектуальної, творчої діяльності людини в будь-якій сфері технології.

Винахідник – людина, інтелектуальною, творчою діяльністю якої створено винахід (корисну модель).

Виріб – будь-який предмет промислового виробництва або ручної роботи, зокрема частини, призначені для збирання у складений виріб, упаковка, зовнішнє оформлення, графічні символи та типографські шрифти (елементи), крім комп'ютерних програм.

Власник промислового зразка – власник прав інтелектуальної власності на зареєстрований промисловий зразок та/або незареєстрований промисловий зразок.

ВОІВ – Всесвітня організація інтелектуальної власності.

Дата пріоритету – дата подання заявки до НОІВ або до відповідного органу держави-учасниці Паризької конвенції про охорону промислової власності чи Угоди про заснування Світової організації торгівлі, за якою заявлено пріоритет.

Державна реєстрація винаходу (корисної моделі) – державна реєстрація права інтелектуальної власності на винахід (корисну модель).

Державна система правової охорони інтелектуальної власності – центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері інтелектуальної власності, НОІВ і сукупність наукових, освітніх, інформаційних та інших відповідної спеціалізації державних підприємств, установ, організацій, що належать до сфери управління центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері інтелектуальної власності.

Заявка – сукупність документів, необхідних для державної реєстрації винаходу (корисної моделі).

Заявник – особа, яка подала заявку чи набула прав заявника в іншому встановленому законом порядку.

Зареєстрований промисловий зразок – промисловий зразок, відомості про який занесено до Реєстру і на який видано свідоцтво.

Кваліфікаційна експертиза (експертиза по суті) – експертиза, що встановлює відповідність винаходу умовам патентоздатності (новизні, винахідницькому рівню, промисловій придатності).

Ліцензія – дозвіл володільця патенту (ліцензіара), що видається іншій особі (ліцензіату), на використання винаходу (корисної моделі) на певних умовах.

Міжнародна заявка – заявка, подана згідно з Договором про патентну кооперацію.

Міжнародна реєстрація – міжнародна реєстрація промислового зразка, здійснена відповідно до Гаазької угоди про міжнародну реєстрацію промислових зразків.

МКПЗ – Міжнародна класифікація промислових зразків.

Патент (патент на винахід, патент на секретний винахід, патент на корисну модель, патент на секретну корисну модель) – охоронний документ, що засвідчує пріоритет, авторство і права на винахід (корисну модель).

Пріоритет заявки (пріоритет) – першість у поданні заявки.

Промисловий зразок – результат інтелектуальної, творчої діяльності людини у галузі художнього конструювання.

Права на винахід (корисну модель) – права інтелектуальної власності на винахід (корисну модель).

Реєстр – Державний реєстр України винаходів, Державний реєстр України секретних винаходів, Державний реєстр України корисних моделей, Державний реєстр України секретних корисних моделей, що ведуться в електронній формі.

Секретний винахід (секретна корисна модель) – винахід (корисна модель), що містить інформацію, віднесену до державної таємниці, права на який засвідчуються патентом на секретний винахід (секретну корисну модель).

Службовий винахід (корисна модель) – винахід (корисна модель), створений працівником: у зв'язку з виконанням службових обов'язків чи дорученням роботодавця за умови, що трудовим договором (контрактом) не передбачене інше; з використанням досвіду, виробничих знань, секретів виробництва і обладнання роботодавця.

Складений виріб – виріб, що складається з кількох елементів, які можуть бути замінені таким чином, що робить можливим розбирання та наступне збирання виробу.

Ступінь свободи автора – обмеження можливостей автора щодо розробки рішення зовнішнього вигляду виробу певного призначення, пов'язані, зокрема, з функціональними особливостями виробу.

Формальна експертиза (експертиза за формальними ознаками) – експертиза, у процесі якої встановлюється належність зазначеного у заявці об'єкта до переліку об'єктів, які можуть бути визнані винаходами (корисними моделями), і відповідність заявки та її оформлення встановленим вимогам.

Список рекомендованих джерел

1. Бондаренко О. О. Щодо проблем правової охорони промислових зразків в Україні. *Часопис Київського університету права*. 2013. № 2. С. 241–244.

2. Васьковська Т. Актуальні проблеми судової експертизи промислових зразків. *Теорія і практика інтелектуальної власності.* 2008. № 2. С. 15–20.

3. Давид Л. Л. Проблеми вдосконалення судового захисту суб'єктивних цивільних прав на промисловий зразок. *Порівняльно-аналітичне право.* 2013. № 3–1. С. 120–122.

4. Давид Л. Л. Здійснення та захист суб'єктивних цивільних прав на промисловий зразок: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03 / Ген. прокуратура України, Нац. акад. прокуратури України. Київ, 2015. 20 с.

5. Гареєв Є. Ш. Винахід як об'єкт правової охорони. *Актуальні проблеми держави і права.* 2004. Вип. 23. С. 178–183.

6. Гареєв Є. Ш. Патент на винахід: припинення дії та визнання недійсним. *Актуальні проблеми держави і права*. 2005. Вип. 25. С. 233–237.

7. Гареєв Є. Ш. Володілець патенту на винахід як суб'єкт права інтелектуальної власності. *Актуальні проблеми держави і права*. 2007. Вип. 33. С. 106–110.

8. Гареєв Є. Ш. Суб'єкти права інтелектуальної власності на винахід. *Правове життя сучасної України*: тези доп. IX звіт. наук. конф. професор.-виклад. і аспірант. складу. 2006. С. 132–134.

9. Гареєв Є. Ш. Підстави та наслідки дострокового припинення чинності майнових прав на винахід. *Новітні тенденції і стратегії розвитку міжнародної торгівлі: фінансово-економічний та правовий аспекти*: зб. матер. X Міжнар. наук.-практ. конф. К.: УАЗТ, 2007. С. 321–322.

10. Дахно І. І. Патентознавство : навчальний посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2012. 317 с.

11. Джунь В. В. Право інтелектуальної власності: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. К.: ДП «Видавничий дім «Персонал», 2014. 432 с.

12. Кірін Р. С., Хоменко В. Л., Коросташова І. М. Інтелектуальна власність: підручник. Д.: Національний гірничий університет, 2012. 320 с.

13. Колосов О. Особливості патентування винаходів, що кваліфікуються експертизою як методи інтелектуальної діяльності людини. *Інтелектуальна власність*: журнал. 2015. № 9. С. 21–29.

14. Лузан А. В. Юридично-доктринальне трактування поняття «цивільно-правова охорона винаходів» у контексті його галузевої приналежності. *Актуальні проблеми цивілістики (на прикладі України та Угорщини)*: зб. наук. праць за матеріалами VIII Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дебрецен, 28–29 квіт. 2017 р.)/ за заг. ред. проф. Ю. Бошицького та проф. В. Сікори. К.: Талком, 2017. С. 248–259.

15. Лузан А. В. Проблеми державного управління об'єктами патентного права та шляхи їх подолання в сучасній Україні.

Стратегічний потенціал державного та територіального розвитку: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Маріуполь, 3–4 жовт. 2017 р.). Маріуполь; Кривий Ріг: Вид. Р. А. Козлов, 2017. С. 181–184.

16. Лузан А. В. Україна у співпраці з ЄС відносно освіти в сфері інтелектуальної власності та правової охорони винаходів. *Кальміуські правові читання* // Актуальні проблеми державного та муніципального управління: матеріали доповідей міжнар. наук. конф. (м. Маріуполь, 8–9 груд. 2017 р.). Маріуполь: ДонДУУ, 2017. С. 170–17

17. Ляшенко О. А. Щодо необхідності захисту прав на об'єкти інтелектуальної власності. *Актуальні проблеми діяльності ОВС*: матеріали науково-практичного семінару (м. Кіровоград, 29 квітня 2008 р.). К.: Вид-во Кіровоград. юрид. ін.-ту ХНУВС, 2008. С. 134–137.

18. Ляшенко О. А. Питання щодо удосконалення адміністративно-правового захисту прав інтелектуальної власності. *Національні інтереси та проблеми забезпечення безпеки України*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конф. (м. Кіровоград, 5–6 листопада 2009 р.). К.: Вид-во Кіровоград. юрид. ін.-ту ХНУВС, 2010. С. 84–86.

19. Ляшенко О. А. Актуальні проблеми захисту інтелектуальної власності в мережі інтернет. *Сучасні проблеми розвитку державності та протидії злочинності*: матеріали VIII звітної наук.-практ. конф. (м. Кіровоград, 19 травня 2010 р.). К.: Вид-во Кіровоград. юрид. ін.-ту ХНУВС, 2010. С. 116–118.

20. Мельник О. М. Загальна характеристика договорів у сфері науково-технічної діяльності. *Право України*. 2003. № 11. С. 72–75.

21. Мельник О. М. Договори у сфері інтелектуальної власності за новим Цивільним кодексом України. *Підприємництво, господарство і право.* 2003. № 9. С. 6–9.

22. Мельник О. М. Інтелектуальна власність як прояв інтелектуальної культури. *Вісник Національного університету внутрішніх спр*ав. 2004. № 27. С. 85–90.

22. Наукова діяльність. Патентознавство. Інтелектуальна власність: підручник / укладачі: Г. О. Оборський, І. М. Чістякова, Д. Д. Татакі, О. С. Білоусов, І. К. Кривдіна, В. П. Кубко, С. Х. Яворський. К.: Каравела, 2016. 232 с.

23. Патентознавство: навчальний посібник/ [укл.: Л. Г. Ніколайчук, Л. Б. Демидчук]. Львів: ЛІКА, 2015. 172 с.

24. Посилкіна О. В. Патентознавство: навч. посіб. для ВНЗ / НФаУ. Х.: НФаУ : Золоті сторінки, 2013. 272 с.

25. Полякова Ю. В., Макогін З. Я. Міжнародний інноваційний менеджмент: навчальний посібник у тестах. Львів: ЛІКА, 2015. 240 с.

26. Право інтелектуальної власності: авторсько-правовий аспект: навчальний посібник / Т. І. Биркович, І. С. Бондар, Р. Б. Шишка та ін. Київ: Видавничий центр КНУКіМ, 2015. 280 с.

27. Сенюта В. Визначення інтелектуальної власності: деякі теоретичні зауваження. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 6. С. 52–54.

28. Сенюта В. Народження права інтелектуальної власності: венеційський феномен. *Право і суспільство*. 2017. № 3/2. С. 79–82.

29. Сенюта В. До історії становлення патентного права. *Актуальні проблеми правового регулювання в умовах глобалізації*: тези доповідей учасників Міжнародної науково-практичної конференції (10 березня 2017 р.). Дніпро: Право, справедливість і громадянське суспільство, 2017. С. 19–21.

30. Сенюта В. Матеріальні підстави правового захисту інтелектуальної власності. *Правова реальність у трансформаційних умовах розвитку сучасної держави*: збірник матеріалів Міжнародної юридичної науково-практичної конференції «Актуальна юриспруденція» (28 лютого 2018 р.). К.: Центр учбової літератури, 2018. С. 88–91.

31. Семків В. О., Шандра Р. С. Інтелектуальна власність: підручник для студентів неюридичних факультетів. Львів: Галицький друкар, 2015. 280 с.

32. Турчин Л. Я. Комерціалізація об’єктів права інтелектуальної власності. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2014. Випуск 3. Том 1. С. 202–207.

33. Турчин Л. Я. Договір про створення товариства (засновницький договір) як підстава передання майнових прав інтелектуальної власності до статутного капіталу господарських товариств. *Стратегічні пріоритети розвитку економіки, обліку, фінансів та права в Україні та світі*: збірник тез доповідей Міжнародної науково-практичної конференції (м. Полтава, 23 січня 2020 р.). Полтава, 2020. Частина 2. С. 56–57.

34. Ходаківський Є. І., Якобчук В. П., Литвинчук І. Л. Інтелектуальна власність: економіко-правові аспекти: навчальний посібник К.: Центр учбової літератури, 2014. 276 с.

ТЕМА 18
ПРАВОВІ ЗАСОБИ ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЇ УЧАСНИКІВ ЦИВІЛЬНОГО ОБОРОТУ, ТОВАРІВ І ПОСЛУГ

План

18.1. Поняття та правова охорона комерційного найменування.

18.2. Поняття торговельної марки. Суб'єкти права інтелектуальної власності на торговельну марку.

18.3. Майнові права інтелектуальної власності на торговельну марку.

18.4. Визнання прав інтелектуальної власності на торговельну марку недійсними.

18.5. Поняття зазначення місця походження товару.

18.6. Набуття права інтелектуальної власності на місце походження товару.

18.7. Права інтелектуальної власності на місце походження товару.

Перелік питань для самоконтролю

1. Визначте поняття комерційного найменування.

2. Які майнові права інтелектуальної власності на комерційне найменування?

3. Поясніть припинення чинності майнових прав інтелектуальної власності на комерційне найменування.

4. Що таке торговельна марка?

5. Назвіть суб'єктів права інтелектуальної власності на торговельну марку.

6. Яке засвідчення набуття права інтелектуальної власності на торговельну марку?

7. Які майнові права інтелектуальної власності на торговельну марку?

8. Назвіть строк чинності майнових прав інтелектуальної власності на торговельну марку.

9. Коли можливе дострокове припинення чинності майнових прав інтелектуальної власності на торговельну марку?

10. Поясніть право попереднього користувача на торговельну марку.

11. Поясніть набуття права інтелектуальної власності на географічне зазначення.

12. Назвіть права інтелектуальної власності на географічне зазначення.

13. Який строк чинності права інтелектуальної власності на географічне зазначення?

14. Що таке комерційна таємниця?

15. Які майнові права інтелектуальної власності на комерційну таємницю?

16. Як здійснюється охорона комерційної таємниці органами державної влади?

17. Назвіть строк чинності права інтелектуальної власності на комерційну таємницю.

Тести

1. Право на комерційне найменування є чинним з моменту:

а) його державної реєстрації;

б) з моменту його створення;

в) першого використання цього найменування;

г) зазначеного у договорі.

2. Правова охорона надається комерційному найменуванню, якщо воно:

а) є частиною бренда;

б) зареєстроване в установленому порядку;

в) не є частиною торгової марки;

г) не вводить в оману споживачів щодо справжньої діяльності особи.

3. Суб'єктами права на торговельну марку є:

а) тільки фізичні особи;

б) тільки юридичні особи;

в) як фізичні, так й юридичні особи;

г) як фізичні, так і юридичні особи за умови позитивного рішення компетентного державного органу.

4. Позначеннями, які становлять торговельну марку, можуть бути:

а) слова;

б) літери;

в) знаки;

г) голограма.

5. Набуття права на торговельну марку засвідчується:

а) патентом;

б) свідоцтвом;

в) актом;

г) договором.

6. Обсяг правової охорони торговельної марки визначається:

а) наведеними у свідоцтві її зображенням та переліком товарів і послуг;

б) її змістом;

в) її зображенням;

г) її ознаками.

7. Не вимагає засвідчення охоронним документом набуття права інтелектуальної власності на торговельну марку, яка:

а) визнана законом як офіційна;

б) має міжнародну реєстрацію;

в) не заборонена законом;

г) добре відома.

8. Майнові права на торговельну марку є чинними протягом:

а) 5 років;

б) 10 років;

в) 15 років;

г) 20 років.

9. Право на використання торговельної марки є:

а) майновим правом;

б) не обов’язковим;

в) обов’язковим;

г) суб’єктивним правом.

10. Майнові права інтелектуальної власності на торговельну марку починають діяти:

а) з дати державної реєстрації;

б) з дати подання заявки;

в) з дати наступної за датою подання заявки;

г) з дати видачі свідоцтва на торговельну марку.

11. Строк чинності майнових прав інтелектуальної власності на торговельну марку може бути продовжений на:

а) десять років;

б) п’ять, а потім на десять років;

в) двадцять років;

г) двадцять п’ять років.

12. Чинність майнових прав інтелектуальної власності на торговельну марку може бути припинено достроково:

а) у зв’язку із закінченням строку дії свідоцтва на торгову марку;

б) у зв’язку з перетворенням торговельної марки у загальновживане позначення певного виду товарів чи послуг;

в) за ініціативою особи, якій вони належать, якщо це не суперечить умовам договору;

г) у результаті їхнього відчуження.

13. Чинність достроково припинених майнових прав інтелектуальної власності на торговельну марку може бути відновлено:

а) за рішенням суду;

б) на підставі рішення компетентного органу;

в) за заявою особи;

г) за домовленістю.

14. Право інтелектуальної власності на географічне зазначення виникає:

а) з моменту його першого застосування;

б) з дати його державної реєстрації;

в) з дати подання заявки на реєстрацію географічного зазначення;

г) з дати наступної за датою подання заявки на його реєстрацію.

15. Обсяг правової охорони географічного зазначення визначається:

а) характеристиками товару (послуги);

б) межами географічного місця його походження;

в) описом географічного зазначення;

г) його характерними ознаками, визначеними у свідоцтві.

16. Право інтелектуальної власності на географічне зазначення є чинним:

а) з моменту його першого застосування;

б) з дати його державної реєстрації;

в) з дати подання заявки на реєстрацію географічного зазначення;

г) з дати, наступної за датою його державної реєстрації.

17. Право інтелектуальної власності на географічне зазначення охороняється:

а) протягом 5 років;

б) протягом 10 років;

в) протягом 20 років;

г) безстроково за умови збереження характеристик товару (послуги), позначених цим зазначенням.

18. Майнові права інтелектуальної власності на сорт рослин, породу тварин, засвідчені патентом, є чинними з дати:

а) видачі акта;

б) видачі сертифіката;

в) видачі свідоцтва;

г) видачі патенту.

19. Майнові права інтелектуальної власності на сорт рослин, породу тварин належать:

а) автору;

б) власнику свідоцтва;

в) володільцю авторського свідоцтва;

г) володільцю патенту.

20. Право інтелектуальної власності на сорт рослин, породу тварин становлять:

а) особисті немайнові права, засвідчені державною реєстрацією;

б) особисті немайнові права, засвідчені авторським свідоцтвом;

в) майнові права та особисті немайнові права, засвідчені патентом;

г) майнове право інтелектуальної власності на поширення сорту рослин, породи тварин, засвідчене державною реєстрацією.

21. У разі припинення чинності виключних майнових прав інтелектуальної власності на компонування ІМС воно:

а) переходить у суспільне надбання;

б) може бути повторно зареєстроване;

в) може бути визнане корисною моделлю;

г) може вільно та безоплатно використовуватися будь-якою особою.

22. Чинність майнових прав інтелектуальної власності на компонування інтегральної мікросхеми може бути припинено достроково за ініціативою:

а) автора компонування ІМС;

б) особи, якій вони належать;

в) державної служби інтелектуальної власності;

г) суду.

23. Строк чинності виключних майнових прав інтелектуальної власності на компонування інтегральної мікросхеми спливає через … років, що відліковуються від дати подання заявки на компонування інтегральної мікросхеми:

а) п’ять;

б) десять;

в) п’ятнадцять;

г) двадцять.

24. Майнові права інтелектуальної власності на компонування ІМС є чинними з дати:

а) їхньої державної реєстрації;

б) видачі свідоцтва на ІМС;

в) наступної за датою їхньої державної реєстрації;

г) видачі патенту на ІМС.

25. Винагорода сплачується автору раціоналізаторської пропозиції відповідно до договору, але не пізніше:

а) трьох місяців після закінчення кожного року використання раціоналізаторської пропозиції;

б) трьох місяців після закінчення використання раціоналізаторської пропозиції;

в) трьох місяців з дня підписання Акта про використання об’єкта права інтелектуальної власності;

г) усі запропоновані варіанти неправильні.

26. Які відомості повинен містити опис раціоналізаторської пропозиції:

а) недоліки існуючої конструкції, виробу, технології виробництва, застосовуваної техніки чи складу матеріалів, які усуваються пропозицією;

б) відомості про прибуток чи інший позитивний ефект, що може бути отриманий від використання раціоналізаторської пропозиції;

в) дані, що підтверджують локальну новизну;

г) економічне обґрунтування корисного ефекту, який може бути одержаний від використання раціоналізаторської пропозиції.

27. Які з указаних нормативно-правових актів регламентують питання раціоналізаторської пропозиції:

а) Цивільний кодекс України;

б) Закон України «Про раціоналізацію та інновацію»;

в) постанова Кабінету Міністрів України «Про раціоналізаторську пропозицію»;

г) Господарський кодекс України.

27. Протягом якого строку діє свідоцтво на раціоналізаторську пропозицію:

а) 20 років;

б) 15 років;

в) 2 роки;

г) безстроково.

28. Які з перерахованих відомостей можуть становити комерційну таємницю:

а) відомості щодо умов праці на підприємстві;

б) відомості щодо одержання заводом державного замовлення на виробництво таємних видів озброєння;

в) інформація про технологію виробництва продукції;

г) наявна у комерційному банку інформація про стан рахунків клієнта.

29. Які з указаних законів регламентують питання комерційної таємниці:

а) Закон України «Про таємну інформацію»;

б) Цивільний кодекс України;

в) Закон України «Про комерційну таємницю»;

г) Комерційний кодекс України.

30. Яка інформація не належить до комерційної таємниці:

а) дані щодо розмірів зарплати гр. Петренка Івана Олексійовича;

б) відомості щодо порушення справи про банкрутство ПП «Іванка»;

в) інформація про укладені підприємством договори поставки зерна для державних потреб;

г) наявна у банку інформація про проведені клієнтом операції.

31. Які з указаних відомостей не становлять комерційної таємниці:

а) інформація про виробничу діяльність підприємства;

б) інформація про викиди в атмосферу забруднюючих речовин;

в) дані про визнання підприємства банкрутом та відкриття щодо нього ліквідаційної процедури;

г) засновницький договір повного товариства.

Задачі

Задача 1

У січні 2018 року було зареєстровано ТОВ «Оксамит», яке відкрило мережу магазинів з продажу дитячих іграшок і назвало їх «Оксамит». У січні 2020 р. підприємство легкої промисловості «Аскона» відкрило свої магазини і назвало їх «Оксамит».

У вересні 2020 року підприємство легкої промисловості отримало свідоцтво на знак для товарів та послуг «Оксамит» (клас товарів – дитячий одяг). У зв’язку з цим воно звернулося до ТОВ

«Оксамит» з вимогою припинити використання такого найменування, оскільки це порушує його права, або укласти ліцензійний договір.

Засновники ТОВ «Оксамит» відмовилися від пропозиції, мотивуючи тим, що вони розпочали користуватися цією назвою значно раніше, а тому охоронний документ був виданий незаконно.

Проаналізуйте доводи сторін. Як потрібно вирішити спір?

Задача 2

До юриста з проханням допомогти оформити заявки для отримання свідоцтва на знак для товарів та послуг звернулися такі підприємства:

1. ТОВ «Астра» – на знак «Українська вода» для випуску мінеральної води.

2. ТОВ «Свіжі овочі» зі знаком «Органічні овочі та фрукти» для позначення продукції, виготовленої з овочів та фруктів.

3. ТОВ «Основа» – на знак «Хонда» для випуску запчастин для автомобілів.

4. Швейна фабрика – на знак «Лакоста» для пошиття жіночого одягу;

Чи можуть бути видані охоронні документи на ці позначення? Які умови надання правової охорони знакам для товарів та послуг за чинним законодавством України?

Задача 3

Назва мінеральної води «Боржомі» включена Патентним відомством Грузії до переліку найменувань міст походження Грузії. Міністерство охорони навколишнього світу і природних ресурсів Грузії видало одній юридичній особі генеральну ліцензію строком до 2025 р. на розлив «Боржомі» і на використання найменування «Боржомі» для промислової експлуатації Боржомських джерел мінеральної води, а дванадцять підприємств Грузії отримати тимчасові ліцензії без права їх передачі іншим підприємцям.

На території України є підприємства, які використовують позначення «Боржомі» на етикетках своєї мінеральної води, яку вони виробляють.

З'ясуйте, чи може на законній підставі використовуватись це позначення в Україні?

Задача 4

ТОВ «Оріте» подав заявку до Державного департаменту інтелектуальної власності на товарний знак «Хортиця» для мінеральної води.

Дізнавшись про це, мер міста Запоріжжя заперечував проти видачі цього свідоцтва, оскільки реєстрація знака зачіпає національні інтереси України і така назва не може бути товарним знаком. Про це він зазначив у інтерв'ю одному з центральних телеканалів. Крім того, він зазначив, що у разі видання охоронного документа на товарний знак, він буде оскаржувати його у суді.

ТОВ «Оріте» не погодився із зазначеними аргументами, оскільки, на їхню думку, це ніяк не порушує чинне законодавство.

Проаналізуйте цей спір відповідно до чинного законодавства

Задача 5

ТОВ 1, відповідно до договору купівлі-продажу, розробило і продало ТОВ 2 конструкторську документацію на виготовлення пристрою для вимірювання радіації. Згідно з умовами договору ТОВ 1, крім документації, також зобов'язалося зробити і поставити ТОВ 2 спеціальне технологічне обладнання. Однак новий юрист підприємства, який тільки що був найнятий на роботу, звернув увагу, що такі правовідносини між сторонами варто врегулювати спеціальним договором ноу-хау.

Що визнається договором ноу-хау, які його особливості та юридична природа? Які спільні риси та відмінності договорів ноу-хау та купівлі-продажу? Чи законні доводи юриста?

Задача 6

Громадянин США приїхав в Україну з метою зареєструвати торговельну марку. Він підготував увесь пакет документів і

звернувся до *Українського інституту інтелектуальної власност*і із цим питанням. Однак йому було відмовлено навіть у прийнятті документів у зв'язку із тим, що іноземці реалізовують свої права через представників у справах інтелектуальної власності (патентних повірених).

Чи мають право іноземці в Україні зареєструвати торговельну марку? Чи є правомірною відмова у прийнятті документів?

Задача 7

До державного органу інтелектуальної власності звернувся громадянин із заявою про реєстрацію торговельної марки із назвою «Роза Блекмеджик».

Однак йому було відмовлено у правовій охороні такого позначення тому, що воно відтворює назву сорту рослини, зареєстрованого в Україні, і стосується сорту рослини того самого або спорідненого виду рослин.

Чи є правомірною така відмова? Чи може громадянин перевірити, чи насправді уже зареєстрована така торговельна марка?

Задача 8

На підставі договору комерційної концесії всесвітньо відомий бренд Michaelkors надав право торгувати його товаром і під його торговою маркою ТОВ. Договором було обумовлено використання торгової марки лише на території м. Київ. Представником фірми Michaelkors в Україні було встановлено що ТОВ відкрило ряд магазинів у областях України. Крім того, під цією маркою продавався ширший асортимент ТОВ, ніж це було обумовлено договором. Як виявилося, ТОВ також брало на реалізацію товари цієї марки, які самостійно завозили байєри.

Які можуть бути юридичні наслідки для ТОВ у зв'язку з порушенням договору?

Задача 9

Виробник мінеральних вод «Поляна квасова» видобуває та розливає мінеральну воду, яка надходить до торговельної мережі

України. Він має відповідні документи на видобуток, зареєстровану торговельну марку «Поляна квасова». Проте через технічні причини виробник не може повністю відкачувати необхідну кількість мінеральної води. Тому він передав трьом ТОВ дозвіл на довідкачування мінеральної води зі свердловини, її продаж по всій території Україні та на експорт і використання назви «Поляна квасова».

Проаналізуйте цю ситуацію щодо відповідності її чинному законодавству.

Задача 10

У 2012 році було зареєстроване ТОВ «Фарби», яке займалося виробництвом і продажем лако-фарбної продукції на території міста Києва та Київської області.

У 2020 році було зареєстроване ТОВ «Фарби-S», яке займалося виробництвом і продажем аналогічної продукції на цій же території.

ТОВ «Фарби» звернулося із письмовою претензією до ТОВ «Фарби -S» і вимагало перереєструвати назву ТОВ, тому що вона не дає можливість вирізнити одну юридичну особу з-поміж інших та вводить в оману споживачів щодо їхньої діяльності.

Однак ТОВ «Фарби-S» відмовило у задоволенні претензії, мотивуючи тим, що юридичні особи можуть мати однакові комерційні найменування.

Вирішіть спір відповідно до чинного законодавства.

Творчі завдання

1. Напишіть реферат на одну з тем:

«Відмінність комерційного найменування від найменування юридичної особи»;

«Набуття права власності на товарну марку (знак)»;

«Доменні спори»;

«Охорона прав на комерційне найменування в інтернеті»;

«Реєстрація географічних зазначень: переваги для виробників і вплив на розвиток України»;

«Надання правової охорони географічним зазначенням»;

«Підстави для відмови в наданні правової охорони географічному зазначенню»;

«Права, що випливають із реєстрації географічного зазначення»;

«Порушення прав, що випливають з реєстрації географічного зазначення»;

«Що таке бренд і брендінг»;

«У чому різниця у поняттях бренд, торгова марка і товарний знак»;

«Бренд як інструмент сучасного бізнесу»;

«Умови надання правової охорони торговельної марки»;

«Обсяг правової охорони раціоналізаторської пропозиції»;

«Суб'єкти права інтелектуальної власності на раціоналізаторську пропозицію»;

«Охорона географічних зазначень в ЄС»;

«Права суб'єктів права інтелектуальної власності на раціоналізаторську пропозицію»;

«Майнові права інтелектуальної власності на торговельну марку»;

«Дострокове припинення чинності майнових прав інтелектуальної власності на торговельну марку»;

«Визнання прав інтелектуальної власності на торговельну марку недійсними»;

«Право попереднього користувача на торговельну марку»;

«Майнові права інтелектуальної власності на комерційну таємницю»;

«Охорона комерційної таємниці органами державної влади».

2. Проаналізуйте судову практику щодо:

– обсягу правової охорони раціоналізаторської пропозиції;

– майнових прав інтелектуальної власності на сорт рослин, породу тварин, засвідчених патентом;

– строку чинності майнових прав інтелектуальної власності на сорт рослин, породу тварин;

– припинення чинності майнових прав інтелектуальної власності на комерційне найменування;

– засвідчення набуття права інтелектуальної власності на торговельну марку;

– дострокового припинення чинності майнових прав інтелектуальної власності на торговельну марку;

– відновлення чинності достроково припинених виключних майнових прав інтелектуальної власності на торговельну марку;

– визнання прав інтелектуальної власності на торговельну марку недійсними;

– права попереднього користувача на торговельну марку;

– набуття права інтелектуальної власності на географічне зазначення;

– строку чинності права інтелектуальної власності на географічне зазначення;

– охорони комерційної таємниці органами державної влади.

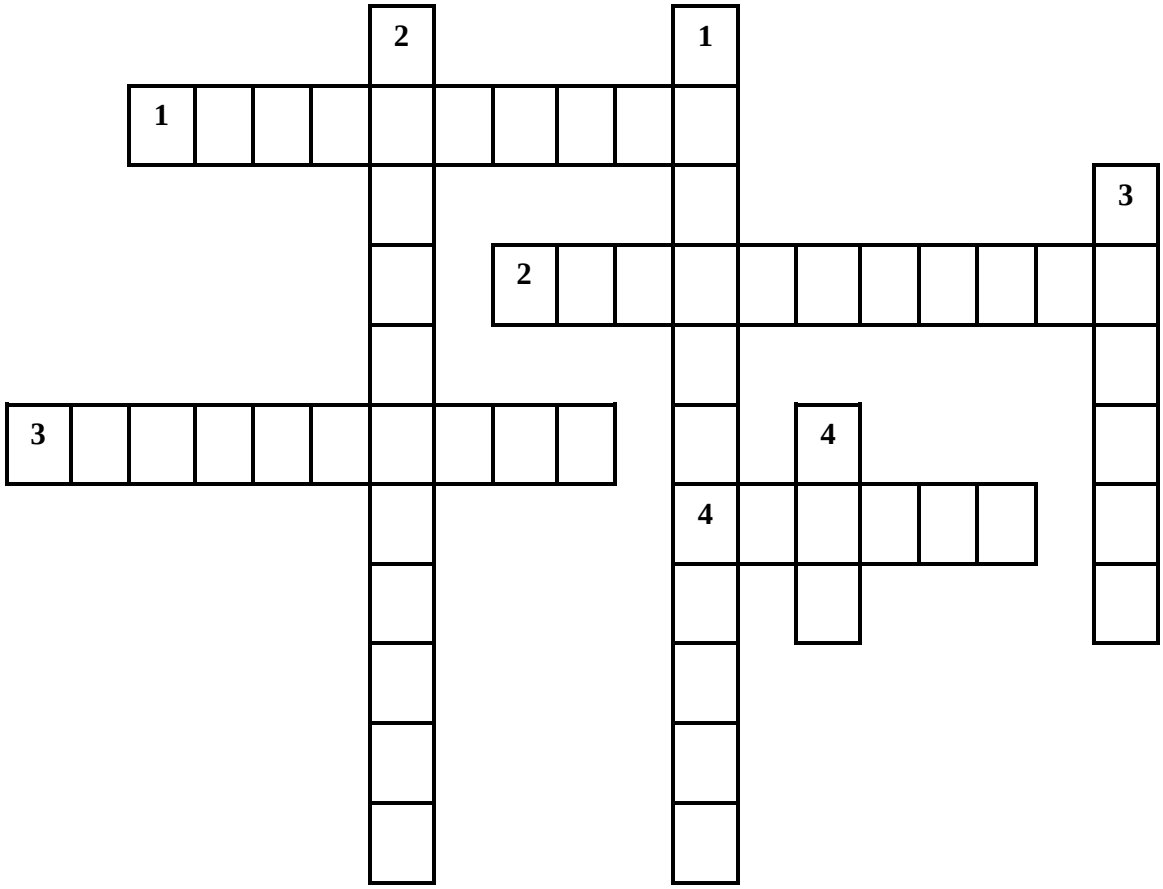
3. Проведіть порівняльно-правовий аналіз норм, які регулюють питання географічного зазначення в Україні та зарубіжних країнах (на свій розсуд не менше 3-х країн).

4. Проведіть порівняльно-правовий аналіз норм, які регулюють питання комерційного найменування в Україні та зарубіжних країнах (на свій розсуд не менше 3-х країн).

5. Проаналізуйте проблеми правового регулювання на сорт рослин, породу тварин в Україні та запропонуйте шляхи їх вирішення.

6. Проаналізуйте проблеми правового регулювання майнових прав інтелектуальної власності на торговельну марку в Україні та запропонуйте шляхи їх вирішення.

7. Розв’яжіть кросворд:

По горизонталі:

1. Найменування підприємств, які виробляють певну продукцію або надають послуги.

2. Назва марки для товарів і послуг.

3. Об’єктом знака для товарів та послуг може бути будь-яка … позначень.

4. Елементи системи засобів індивідуалізації вітчизняні дослідники характеризують за … вираження.

По вертикалі:

1. Найменування місця, що ідентифікує товар, який походить з певного географічного місця та має особливу якість, репутацію чи інші характеристики, зумовлені в основному цим географічним місцем походження, і хоча б один з етапів виробництва якого здійснюється на визначеній географічній території.

2. Спільною рисою, що поєднує вказані об’єкти і водночас відрізняє їх від інших об’єктів права інтелектуальної власності, є …

3. Об’єктами інтелектуальної власності є … індивідуалізації.

4. Скільки об’єктів належить до правових засобів індивідуалізації товарів, послуг та учасників цивільного обігу за законодавством України?

Юридичні терміни

База даних заявок – база даних, ведення якої здійснюється в електронній формі, яка містить визначені центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері інтелектуальної власності, відомості про заявку та поточне діловодство за нею, є відкритою і доступною для перегляду будь-якою особою на офіційному вебсайті НОІВ.

Географічне зазначення – найменування місця, що ідентифікує товар, який походить з певного географічного місця та має особливу якість, репутацію чи інші характеристики, зумовлені в основному цим географічним місцем походження, і хоча б один з етапів виробництва якого (виготовлення (видобування) та/або переробка, та/або приготування) здійснюється на визначеній географічній території.

Географічне місце – будь-який географічний об’єкт з офіційно визначеними межами, зокрема: країна, регіон як частина країни, населений пункт, місцевість тощо.

Дата пріоритету – дата подання попередньої заявки до НОІВ або відповідного органу держави – учасниці Паризької конвенції про охорону промислової власності або Угоди про заснування Світової організації торгівлі, за якою заявлено пріоритет.

Доменне ім’я – ім’я, що використовується для адресації комп’ютерів і ресурсів в інтернеті.

Зареєстрована торговельна марка – торговельна марка, на яку видано свідоцтво або яка має міжнародну реєстрацію, що діє на території України.

Колективна торговельна марка – позначення, за яким товари і послуги учасників об’єднання осіб, під яким розуміють будь-яку сукупність осіб незалежно від її організаційно-правової форми,

складу та існування якого не суперечить законодавству держави, в якій воно створено, відрізняються від товарів і послуг інших осіб.

Комерційне найменування – засіб індивідуалізації, що дозволяє відрізнити одну особу з-поміж інших та не вводить в оману споживачів щодо справжньої її діяльності.

Комерційна таємниця – це інформація, яка є секретною в тому розумінні, що вона в цілому чи в певній формі та сукупності її складових є невідомою та не є легкодоступною для осіб, які зазвичай мають справу з видом інформації, до якого вона належить, у зв'язку з цим має комерційну цінність та була предметом адекватних існуючим обставинам заходів щодо збереження її секретності, вжитих особою, яка законно контролює цю інформацію.

Майнові права інтелектуальної власності на комерційне найменування – це право на використання комерційного найменування; право перешкоджати іншим особам неправомірно використовувати комерційне найменування, зокрема забороняти таке використання; інші майнові права інтелектуальної власності, встановлені законом.

Майнові права інтелектуальної власності на торговельну марку – це право на використання торговельної марки; виключне право дозволяти використання торговельної марки; виключне право перешкоджати неправомірному використанню торговельної марки, зокрема забороняти таке використання; інші майнові права інтелектуальної власності, встановлені законом.

Майнові права інтелектуальної власності на комерційну таємницю – це право на використання комерційної таємниці; виключне право дозволяти використання комерційної таємниці; виключне право перешкоджати неправомірному розголошенню, збиранню або використанню комерційної таємниці; інші майнові права інтелектуальної власності, встановлені законом.

Міжнародна реєстрація – міжнародна реєстрація торговельної марки, здійснена відповідно до Мадридської угоди про міжнародну реєстрацію знаків та/або Протоколу до Мадридської угоди про міжнародну реєстрацію знаків.

Назва місця походження товару – вид географічного зазначення, який означає найменування, що ідентифікує товар, який походить з певного географічного місця та який має особливі якості або властивості, виключно або переважно зумовлені конкретним географічним середовищем з притаманними йому природними і людськими факторами, і всі етапи виробництва якого (виготовлення [видобування]) та/або переробка, та/або приготування) здійснюються на визначеній географічній території.

Назва, що стала видовою, – назва товару, яка хоч і є назвою географічного місця, в якому спочатку товар цього виду вироблявся та/або перероблявся, але перетворилася в Україні на загальновживану назву певного виду товару безвідносно до конкретного місця його походження, включаючи похідні від такої назви.

Паризька конвенція – Паризька конвенція про охорону промислової власності від 20 березня 1883 року.

Права інтелектуальної власності на географічне зазначення – це право на визнання позначення товару (послуги) географічним зазначенням; право на використання географічного зазначення; право перешкоджати неправомірному використанню географічного зазначення, зокрема забороняти таке використання.

Свідоцтво – свідоцтво України на торговельну марку.

Специфікація товару – сукупність відомостей про товар, щодо якого використовується географічне зазначення.

Торговельна марка – це будь-яке позначення або будь-яка комбінація позначень, які придатні для вирізнення товарів (послуг), що виробляються (надаються) однією особою, від товарів (послуг), що виробляються (надаються) іншими особами.

Список рекомендованих джерел

1. Бабенко В. А. Торговельна марка: еволюція, історія, сучасність. *Історія торгівлі, податків та мита*. 2014. № 1(9).

2. Бурлуцький О. В. Розгляд проблеми захисту права на наукове відкриття в умовах НТП України. *Часопис Київського університету права*. 2013. № 4. С. 246–249.

3. Гирич О. С. Нетрадиційні товарні знаки (торговельні марки). *Актуальні проблеми інтелектуального права*: матеріали першої всеукраїнської науково-практичної конференції (Львів, 23 вересня 2016 р.). Львів: юрид. ф-т Львів. нац. ун-ту ім. І. Франка, 2016. С. 48–53.

4. Закорецька Г. До удосконалення цивільного законодавства про право інтелектуальної власності на раціоналізаторську пропозицію. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2007. № 3. С. 23–30.

5. Іщук С. І. Право інтелектуальної власності на комерційне (фірмове) найменування: автореферат дис. … на здобуття наукового ступеня канд. юрид. наук, спец.: 12.00.03. Київ, 2009.

6. Кузьменко Т. С. Теоретичні підходи до визначення категорії «бренд». *Митна справа*: науково-аналітичний журнал з питань митної справи та зовнішньоекономічної діяльності. 2009. № 5 (65). Ч. 2, вересень-жовтень. С. 234–238.

7. Кузьменко Т. С. Щодо визначення суб’єктів права інтелектуальної власності на бренд. *Актуальні проблеми права інтелектуальної власності:* матеріали І Всеукраїнської наук.-практ. конф., присв. 10-річниці святкування Міжнародного дня інтелектуальної власності, 16 черв. 2010 р. / упоряд. Г. О. Ульянова, Р. Є. Енан; Одеська національна юридична академія. Одеса: видавець БВВ, 2010. С. 142–146.

8. Кузьменко Т. С. Щодо визначення теоретичного стану дослідження правової охорони засобів індивідуалізації учасників цивільного обороту, товарів та послуг. *Правове життя сучасної України*: тези доповідей Міжнародної наукової конференції професорсько-викладацького і аспірантського складу (м. Одеса, 21–22 травня 2010 р.) / відп. ред. д-р юрид. наук, проф. Ю. М. Оборотов; Одеська національна юридична академія. О.: Фенікс, 2010. С. 462–464.

9. Кузьменко Т. С. Структурні компоненти бренду. *Актуальні проблеми юридичної науки:* збірник тез міжнародної наукової

конференції «Восьмі осінні юридичні читання» (м. Хмельницький, 13–14 листопада 2009 року): у 4-х ч. Ч. 3: Цивільне право. Сімейне право. Міжнародне приватне право. Комерційне право. Цивільний, господарський та адміністративний процес. Хмельницький: Видавництво Хмельницького університету управління та права, 2009. С. 187–188.

10. Мартин В. М. Умови надання правової охорони торговельним маркам. *Актуальні проблеми інтелектуального права*: матеріали І Всеукр. науково-практичної конференції (Львів, 23 вересня 2016 р.). Львів: юрид. ф-т Львів. нац. ун-ту ім. І. Франка, 2016. С. 91–97.

11. Марушева О. Форми захисту прав на торговельну марку. *Влада. Людина. Закон.* 2013. № 2 (113). С. 51–54.

12. Мельниченко Ю. Особливості кваліфікації неправомірного використання кваліфікованого зазначення походження товарів. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 5 (73). С. 44–48.

13. Носік Ю. В. Права на комерційну таємницю в Україні: моно-графія. К.: КНТ, 2007. 240 с.

14. Рассомахіна О. А. Охорона прав на торговельні марки в Інтернеті за законодавством ЄС, держав-членів ЄС, США та інших країн. *Актуальні проблеми інтелектуального права:* матеріали першої всеукраїнської науково-практичної конференції (Львів, 23 вересня 2016 р.). Львів: юрид. ф-т Львів. нац. ун-ту ім. І. Франка, 2016. С. 109–116.

15. Панфілова Т. О., Хаустов В. К. Охорона прав інтелектуальної власності та норми і правила СОТ. *Економіка і прогнозування.* 2002. № 3. – С. 39–57.

16. Право інтелектуальної власності: навч. посіб. / В. Р. Кравець, В. Г. Олюха, О. М. Стець та ін.; за заг. ред. Кравця В. Р., Олюхи В. Г. К.: Центр учбової літератури, 2012. 270 с.

17. Теличко О. А. Правові засади охорони комерційної таємниці на підприємстві. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2014. Вип. 1. Т. 1. С. 243–248.

18. Стефанчук М., Давид Л. Цивільно-правова охорона та захист прав на комерційне (фірмове) найменування. *Право і суспільство*. 2014. № 1–2. С. 51–54.

19. Турчин Л. Я. Майнові права інтелектуальної власності на засоби індивідуалізації учасників цивільного обороту, товарів і послуг як вклад до статутного капіталу господарських товариств. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія «Юриспруденція». 2015. № 14 (2). С. 40–43.

20. Турчин Л. Я. Процедура внесення майнових прав інтелектуальної власності до статутного капіталу господарських товариств в Україні. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2017. № 4 (2). С. 171–176.

21. Черевко Г. В. Інтелектуальна власність: навч. посібн. К. : Знання, 2008. 412 с.

22. Юскаєв В. Б. Інтелектуальна власність: навчальний посібник: у 2-х ч. Ч. 2. Суми: Видавництво СумДУ, 2010. 148 с.

УЗАГАЛЬНЕНИЙ ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДО ЕКЗАМЕНУ

1. Поняття та предмет цивільного права.
2. Метод цивільного права, його особливості.
3. Функції та принципи цивільного права.
4. Система цивільного права України та Цивільного кодексу України.
5. Цивільне право та цивільне законодавство. Загальні засади цивільного законодавства.
6. Акти цивільного законодавства, їх система.
7. Дія актів цивільного законодавства у часі, просторі та за колом осіб.
8. Співвідношення актів цивільного законодавства і договору. Звичай.
9. Співвідношення загального і спеціального законодавства. Аналогія закону і аналогія права.
10. Правове значення судової практики, роз'яснень вищих судових інстанцій та норм моралі.
11. Поняття та особливості цивільних правовідносин.
12. Класифікація цивільних правовідносин та її правове значення.
13. Структура цивільних правовідносин та її характеристика.
14. Об'єкти та суб'єкти цивільних правовідносин.
15. Поняття та значення виникнення підстав (юридичних фактів), зміни та припинення цивільних правовідносин. Юридичний склад.
16. Класифікація юридичних фактів та їх значення.
17. Виникнення цивільних правовідносин на підставах, що не передбачені цивільним законодавством.
18. Здійснення цивільних прав та виконання цивільних обов'язків.
19. Межі здійснення цивільних прав і умови виконання цивільних обов'язків.
20. Поняття і порядок захисту цивільних прав та інтересів.

21. Форми і способи захисту цивільних прав та інтересів.

22. Фізичні особи як суб’єкти цивільного права: поняття, види, зміст і значення.

23. Цивільна правоздатність фізичної особи: поняття, види, зміст.

24. Цивільна дієздатність фізичної особи: поняття, види, зміст.

25. Обмеження та поновлення цивільної дієздатності фізичної особи.

26. Визнання фізичної особи недієздатною та поновлення в дієздатності.

27. Співвідношення правоздатності з дієздатністю.

28. Визнання фізичної особи безвісно відсутньою: поняття, зміст, правові наслідки.

29. Оголошення фізичної особи померлою: поняття, зміст, правові наслідки.

30. Індивідуалізація фізичної особи.

31. Акти цивільного стану.

32. Фізична особа-підприємець.

33. Поняття, цілі та значення опіки і піклування.

34. Суб’єкти опіки та піклування, їх права та обов’язки. Органи опіки та піклування.

35. Встановлення опіки та піклування.

36. Юридичні особи як суб’єкти цивільних правовідносин: поняття, ознаки та значення.

37. Сутність юридичних осіб. Вчення про юридичні особи.

38. Види юридичних осіб за законодавством України.

39. Порядок створення юридичних осіб. Установчі документи юридичної особи, їх реквізити.

40. Цивільна правоздатність та дієздатність юридичної особи.

41. Правове положення філій та представництв.

42. Індивідуалізація юридичної особи.

43. Поняття та види підприємницьких товариств за законодавством України.

44. Правове положення та види об’єднань підприємств.

45. Поняття та види господарчих товариств.

46. Права та обов’язки засновників господарчих товариств.

47. Поняття, види та правове положення акціонерних товариств.

48. Поняття та правове положення повного товариства.

49. Поняття та правове положення командитного товариства.

50. Поняття та правове положення товариства з обмеженою відповідальністю і товариства з додатковою відповідальністю.

51. Об’єднання громадян як юридичні особи та їх види.

52. Поняття, сутність та види кооперативів.

53. Відповідальність юридичних осіб.

54. Припинення юридичної особи: поняття, підстави і способи.

55. Порядок ліквідації юридичної особи. Банкрутство.

56. Санація юридичної особи. Права та обов’язки санатора.

57. Реорганізація юридичної особи та її форми. Універсальне та сингулярне правонаступництво при реорганізації.

58. Порядок задоволення вимог при ліквідації юридичної особи.

59. Держава Україна як суб’єкт цивільних відносин, особливості правового становища.

60. Органи та представники, через яких діє держава у цивільних відносинах.

61. Автономна Республіка Крим як суб’єкт цивільних відносин, особливості її правового становища.

62. Територіальна громада як суб’єкт цивільних відносин.

63. Відповідальність за зобов’язаннями держави, Автономної Республіки Крим, територіальних громад.

64. Поняття і види об’єктів цивільних прав. Оборотоздатність об’єктів цивільних прав.

65. Вчення про об’єкти цивільних прав.

66. Речі як об’єкти цивільних прав. Тварини.

67. Класифікація речей та її правове значення.

68. Оборотоздатність речей у цивільному праві.

69. Майно як особливий об’єкт цивільних прав.

70. Гроші (грошові кошти), валютні цінності як об’єкти цивільних прав.

71. Цінні папери як об’єкти цивільних прав: поняття, види і загальна характеристика.

72. Класифікація цінних паперів.

73. Нематеріальні блага як об’єкти цивільних прав, їх поняття та види.

74. Поняття честі, гідності та ділової репутації. Захист честі та гідності.

75. Робота та послуги як об’єкти цивільних прав.

76. Результати творчої діяльності як об’єкти цивільних прав.

77. Поняття, ознаки та види правочинів.

78. Умови чинності правочину.

79. Тлумачення змісту правочину.

80. Загальні положення про недійсність правочинів: поняття, ознаки.

81. Види недійсних правочинів.

82. Нікчемні та оспорювані правочини.

83. Правочини з вадами волі.

84. Правочини з вадами змісту.

85. Правочини з вадами в суб’єктному складі.

86. Правочини з вадами форми.

87. Порядок та правові наслідки визнання правочину недійсним.

88. Представництво у цивільному праві: поняття, підстави виникнення та види.

89. Вчинення правочинів представником.

90. Поняття, значення та види довіреності. Реквізити довіреності.

91. Форма та строк довіреності.

92. Підстави та порядок припинення дії довіреності.

93. Наслідки вчинення правочину без довіреності чи з перевищенням повноважень.

94. Підстави та порядок припинення представництва.

95. Поняття строку та терміну, їх значення та види.

96. Обчислення строків у цивільному праві.

97. Поняття, сутність та значення позовної давності.

98. Види строків позовної давності.

99. Обчислення та перебіг строків позовної давності.

100. Вимоги, на які позов на давність не поширюється.

101. Зупинення, переривання та відновлення перебігу строків позовної давності.

102. Наслідки перебігу строків позовної давності.

103. Підстави та порядок поновлення строків позовної давності.

104. Загальні положення про особисті немайнові права фізичної особи: поняття, ознаки та види. Зміст особистих немайнових прав.

105. Здійснення особистих немайнових прав.

106. Захист особистих немайнових прав.

107. Поняття та особливості особистих немайнових прав, що забезпечують природне існування фізичної особи.

108. Поняття та особливості особистих немайнових прав, що забезпечують соціальне буття фізичної особи.

109. Поняття, ознаки та види речових прав.

110. Поняття права власності та його зміст.

111. Теоретичні конструкції власності та права власності.

112. Види права власності: поняття, зміст і правове значення.

113. Підстави набуття права власності.

114. Момент виникнення права власності.

115. Здійснення права власності.

116. Право власності на землю (земельну ділянку).

117. Поняття та правові наслідки самочинного будівництва.

118. Право власності на житло. Об’єднання власників житлових будинків, квартир.

119. Підстави та порядок припинення права власності.

120. Поняття та види права спільної власності. Права та обов’язки співвласників.

121. Спільна сумісна власність: поняття, ознаки, підстави виникнення.

122. Спільна часткова власність: поняття, підстави виникнення, правила визначення і види часток.

123. Здійснення права спільної власності.

124. Припинення права спільної власності.

125. Поняття та види захисту права власності.

126. Речово-правові способи захисту права власності та їх види.

127. Зобов'язально-правові та інші способи захисту права власності.

128. Віндикаційний позов.

129. Негаторний позов.

130. Позов про визнання права власності.

131. Позов про виключення майна з опису або звільнення з-під арешту.

132. Речові права на чуже майно: поняття та види.

133. Право володіння чужим майном як речове право. Підстави виникнення володіння та припинення.

134. Сервітут як речове право на чуже майно.

135. Емфітевзис як речове право на чуже майно.

136. Суперфіцій як речове право на чуже майно.

137. Захист речових прав на чуже майно.

138. Поняття права інтелектуальної власності. Відмінності права інтелектуальної власності від права власності.

139. Теорії права інтелектуальної власності.

140. Система права інтелектуальної власності.

141. Об'єкти права інтелектуальної власності, їх ознаки та види.

142. Суб'єкти права інтелектуальної власності.

143. Зміст права інтелектуальної власності.

144. Здійснення права інтелектуальної власності, яке належить кільком особам.

145. Захист права інтелектуальної власності.

146. Поняття авторського права в об'єктивному та суб'єктивному сенсі. Джерела правового регулювання авторського права.

147. Види об'єктів авторського права та їх ознаки.

148. Твори, на які не розповсюджується авторське право.

149. Службові твори, їх правовий режим.

150. Суб’єкти авторського права. Співавторство і його види.

151. Зміст суб’єктивного авторського права.

152. Момент виникнення суб’єктивного авторського права. Презумпція авторства.

153. Строк дії суб’єктивного авторського права. Строк дії суміжних прав.

154. Обмеження авторського права.

155. Право слідування і право доступу до творів образотворчого мистецтва.

156. Поняття та сутність суміжних прав. Джерела правового регулювання суміжних прав.

157. Об’єкти суміжних прав, їх знаки і види.

158. Суб’єкти суміжних прав.

159. Зміст суб’єктивних суміжних прав.

160. Виникнення та припинення суб’єктивних суміжних прав.

161. Обмеження суміжних прав.

162. Захист суб’єктивного авторського права та суміжних прав.

163. Поняття права промислової власності. Джерела правового регулювання права промислової власності.

164. Об’єкти права промислової власності та їх умови патентоздатності.

165. Винахід: поняття, види та умови патентоздатності. Об’єкти винаходу.

166. Корисна модель: поняття та умови патентоздатності.

167. Промисловий зразок: поняття, види та умови патентоздатності.

168. Момент виникнення прав з патенту. Строк чинності прав з патенту.

169. Обсяг правової охорони винаходу, корисної моделі, промислового зразка.

170. Суб’єкти права промислової власності.

171. Зміст суб’єктивного права промислової власності.

172. Службові об’єкти права промислової власності, їх правовий режим.

173. Порядок отримання патенту на винахід.

174. Порядок отримання патенту на корисну модель.

175. Порядок отримання патенту на промисловий зразок.

176. Право попереднього користувача на винахід, корисну модель, промисловий зразок.

177. Обмеження суб’єктивного права на винахід, корисну модель, промисловий зразок.

178. Визнання патенту на винахід, корисну модель, промисловий зразок недійсним. Припинення дії патенту на винахід, корисну модель, промисловий зразок.

179. Право на комерційне найменування: загальна характеристика.

180. Право на торговельну марку (знак для послуг): загальна характеристика.

181. Право попереднього користувача на торговельну марку.

182. Порядок отримання свідоцтва на торговельну марку.

183. Право на географічне зазначення: загальна характеристика.

184. Порядок отримання свідоцтва на кваліфіковане географічне зазначення.

185. Право на наукове відкриття: загальна характеристика.

186. Право на топологію (компонування) інтегральної мікросхеми: загальна характеристика.

187. Право на раціоналізаторську пропозицію: загальна характеристика.

188. Право на селекційні досягнення: загальна характеристика.

189. Порядок отримання патенту на сорт рослин і породу тварин.

190. Право на комерційну таємницю (ноу-хау): загальна характеристика.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аврамова О.Є., Разіна О.І. Проблеми захисту авторських прав в інтернеті. *Вісник НТУ «ХПІ».* Серія «Актуальні проблеми розвитку українського суспільства». Харків: НТУ «ХПІ», 2013. № 6 (980). С. 26–29.

2. Алфьорова Т.М. Деякі питання класифікації строків у цивільному праві. *Форум права*. 2015. № 5. С. 5–9.

3. Антонюк О. Зміст принципу непорушності права власності. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 5. С. 5–9.

4. Андрощук Г.О., Петренко С.А. Правова охорона програмного забезпечення (комп'ютерних програм і баз даних): монографія. К.: НДІ ІВ НАПрНУ, 2013. 300 с.

5. Бабенко В.А. Торговельна марка: еволюція, історія, сучасність. *Історія торгівлі, податків та мита*. 2014. № 1 (9).

6. Балюк Ю. Право спільної власності у багатоквартирному жилому будинку. *Юридична Україна*. 2015. № 1. С. 53–59.

7. Басова І., Клец В., Андрусенко І. Фізична особа-підприємець. Підприємницьке право: практичний посібник. Х.: Фактор, 2012. 702 с.

8. Біленко М. Підстави набуття права спільної сумісної власності подружжя. *Юридична Україна*. 2014. № 4. С. 65–71.

9. Білецький Д.М. До питання про подію як спосіб припинення права приватної власності. *Роль принципів DCFR в імплементації угоди про асоціацію ЄС-Україна*: матер. круглого столу, 12 грудня 2015 року. Одеса: Фенікс, 2015. С. 67–69.

10. Білецький Д.М. Способи припинення права приватної власності внаслідок подій та юридичних вчинків інших осіб. *Пріоритетні напрямки розвитку сучасної юридичної науки*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Харків, 15–16 вересня 2017 р.). Харків: ГО «Асоціація аспірантів-юристів», 2017. С. 40–42.

11. Білецький Д.М. Окремі питання справедливого судочинства в розумінні Європейського суду з прав людини. *Верховенство права та правова держава:* матеріали міжнародної науково-практичної

конференції (м. Ужгород, 15–16 вересня 2017 р.). Ужгород: Ужгородський національний університет, 2017. С. 58–61.

12. Білецький Д. М. Способи припинення права приватної власності у випадку визнання правочинів недійсними. *Розвиток державності та права в України: реалії та перспективи*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Львів, 15–16 вересня 2017 р.). Львів: Західноукраїнська організація «Центр правничих ініціатив», 2017. С. 37–40.

13. Бірюков І. А., Заіка Ю. О, Співак В. М. Цивільне право України. Загальна частина. К.: Наукова думка, 2000.

14. Бєліков О. Договір користування чужою земельною ділянкою для забудови. *Юридична канцелярія*. 2018. № 7. С. 32–33.

15. Бермічева О. В. Індивідуальність людини і право на індивідуальність особистості. *Вісник Академії адвокатури України.* 2011. № 3 (22). С. 11–20.

16. Бондаренко О. О. Щодо проблем правової охорони промислових зразків в Україні. *Часопис Київського університету права*. 2013. № 2. С. 241–244.

17. Боднар Т. В. Здійснення подружжям права спільної сумісної власності. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2017. № 2 (89). С. 100–109.

18. Болокан І. В. Зобов'язально-правові та спеціальні засоби захисту права власності в підприємницькій діяльності: автореф. дис. … канд. юрид. наук: спец.12.00.03. К., 2008. 20 с.

19. Борсук Н. Я. Охорона комунальної власності: проблеми законодавства та практика правозастосування. *Право і суспільство*. 2017. № 6–2. С. 68–73.

20. Братель О. Г., Пилипенко С. А. Цивільне право України. К.: Вид. О. С. Ліпкан, 2010. 256 с.

21. Булеца С. Б. Історичний процес виникнення та розвитку особистих немайнових прав. *Актуальні проблеми держави і права*: зб. наук. праць. Одеса: Юрид. література, 2004. № 23. С. 167–172.

22. Булеца С. Б. Правові питання еутаназії. *Держава і право*. К.: ІДП НАНУ, 2004. Вип. 26. С. 359–364.

23. Булеца С. Б. Право на життя зародку: Цивільно правове регулювання штучного переривання вагітності (аборту). *Актуальні проблеми держави і права:* зб. наук. праць. Одеса: Юрид. л-ра, 2004. № 22. С. 585–591.

24. Бурлуцький О. В. Розгляд проблеми захисту права на наукове відкриття в умовах НТП України. *Часопис Київського університету права*. 2013. № 4. С. 246–249.

25. Бусуйок Д. В. Обмеження прав на землю за законодавством України. К.: ТОВ «Видавництво «Юридична думка», 2006. 121 с.

26. Васьковська Т. Актуальні проблеми судової експертизи промислових зразків. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2008. № 2. С. 15–20.

27. Ващишин М. Я. Юридичні факти у правовідносинах суперфіцію. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2013. № 3. С. 126–135.

28. Великанова М. М., Горбуля Г. А. Договір про поділ майна подружжя, що є об'єктом права спільної сумісної власності. *Юридичний вісник*. 2012. № 3 (24). С. 80–83.

29. Венедіктова І. В. Методологічні засади охоронюваних законом інтересів у приватному праві: монографія. Х., 2011.260 с.

30. Венедіктова І. В. Захист охоронюваних законом інтересів у цивільному праві: моногр. К.: Юрінком Інтер, 2014. 288 с.

31. Верес І. Я. Поняття комерційного представництва. *Підприємництво, господарство і право*. 2012. № 7 (199). С. 11–15.

32. Верес І. Я. Права та обов'язки комерційного представника. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2013. № 4 (138). С. 24–31.

33. Водоп'ян Т. В. Місце проживання фізичної особи як засіб індивідуалізації в цивільному праві. *Право і суспільство*. 2019, 2. № 5. С. 27–31.

34. Водяхін С. А., Резніченко С. В. Деякі аспекти розширення кола об'єктів цивільного права. *Організаційно-правові засади боротьби з правопорушеннями на транспорті*: матер. наук.-практ. конф. (15 грудня 2010 р., м. Одеса). Одеса: ОДУВС, 2010. С. 36.

35. Водяхін С. А. Забезпечення здійснення прав на документи. *Проблеми забезпечення зобов'язань*: матеріали

міжвузівської науково-практичної конференції (3 березня 2011 р., м. Одеса). Одеса: ОДУВС, 2011. С. 33–35.

36. Волкова Н. В. Цивільно-правові засоби індивідуалізації фізичних осіб: автореф. дис. … канд. юрид. наук. Одеса, 2008. 19 с.

37. Воронова О. В. Право на ім'я людини як засіб індивідуалізації фізичної особи. *Держава та регіони*. Серія: Право. 2012. № 1. С. 100–105.

38. Гареєв Є. Ш. Винахід як об'єкт правової охорони. *Актуальні проблеми держави і права*. 2004. Вип. 23. С. 178–183.

39. Гареєв Є. Ш. Патент на винахід: припинення дії та визнання недійсним. *Актуальні проблеми держави і права*. 2005. Вип. 25. С. 233–237.

39. Гареєв Є. Ш. Володілець патенту на винахід як суб'єкт права інтелектуальної власності. *Актуальні проблеми держави і права*. 2007. Вип. 33. С. 106–110.

40. Гареєв Є. Ш. Суб'єкти права інтелектуальної власності на винахід. *Правове життя сучасної України*: тези доп. IX звіт. наук. конф. професор.-виклад. і аспірант. складу. 2006. С. 132–134.

41. Гареєв Є. Ш. Підстави та наслідки дострокового припинення чинності майнових прав на винахід. *Новітні тенденції і стратегії розвитку міжнародної торгівлі: фінансово-економічний та правовий аспекти*: зб. матер. X Міжнар. наук.-практ. конф. К.: УАЗТ, 2007. С. 321–322.

42. Ганжерлі А. О. Цивільно-правові форми відмови від речових прав. *Наук. вісн. Міжнар. гуманіт. ун-ту*. Серія: юриспруденція. 2017. № 25. С. 85–88.

43. Ганжерлі А. О. Окремі питання відмови від права власності на річ. *Актуальні питання розвитку права та законодавства: наукові дискусії*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф.: у 2-х ч. (Львів, 16–17 груд. 2016 р.). Львів: Західноукраїнська організація «Центр правничих ініціатив», 2016. Ч. 1. С. 111–114.

44. Ганжерлі А. О. Відмова від похідних речових прав у цивільних правовідносинах. *Правові реформи в Україні: реалії сьогодення*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 14–15 квіт. 2017 р.). Харків: ГО «Асоціація аспірантів-юристів», 2017. С. 117–119.

45. Гирич О. С. Нетрадиційні товарні знаки (торговельні марки). *Актуальні проблеми інтелектуального права*: матеріали І Всеукраїнської науково-практичної конференції (Львів, 23 вересня 2016 р.). Львів: юрид. ф-т Львів. нац. ун-ту ім. І. Франка, 2016. С. 48–53.

46. Гнатів О. Б. Превентивні способи захисту права власності. *Європейські перспективи*. 2012. № 5. С. 125–130.

47. Гнатів О. Б. Захист прав власників у разі завдання шкоди земельній ділянці, житловому будинку чи іншій будівлі у зв'язку із зниженням їх цінності. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2012. Вип. 20. Ч.1. Т. 2. С. 38–41.

48. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 р. *Офіційні тексти* / Міністерство юстиції України. К.: Юрінком Інтер, 2003. 304 с.

49. Гора М. А. Класифікація особистих немайнових прав фізичних осіб. *Порівняльно-аналітичне право*. 2014. № 7. С. 78–81.

50. Гора М. А. Поняття та ознаки особистих немайнових прав фізичних осіб. *Правова держава.* 2014. № 17. С. 61–66.

51. Гриняк А. Право спільної власності за цивільним та сімейним законодавством України. *Юридична Україна*. 2015. № 6. С. 59–64.

52. Гуйван П. Д. Про судове застосування позовної давності. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2017. № 4. С. 19–23.

53. Гуйван П. Д. Теоретичні питання строків у приватному праві: монографія. Харків: Право, 2014. С. 187–188.

54. Гужва А. М. Про деякі аспекти погашувальної давності у цивільному праві. *Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна.* 2014. Вип. 17. С. 97–100.

55. Гуліда О. М. Способи захисту права власності: поняття та класифікація. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2014. Вип. 2. Том 1. С. 168–173.

56. Гупаловська О. Б. Актуальні проблеми захисту прав власників в умовах існування незаконних правових актів, що порушують право власності. *Формування правової держави в*

Україні: проблеми і перспективи: зб. тез доповідей XIV Всеукраїнської науково практичної конференції (м. Тернопіль, 20 квітня 2012 р.). Тернопіль: Вектор, 2012. С. 140–143.

57. Гупаловська О. Б. Позов про визнання права власності як речовоправовий засіб захисту права власності. *Вісник Львівського національного університету*. 2010. Вип. 50. С. 161–165.

58. Гупаловська О.Б . Відшкодування моральної шкоди як зобов'язально-правовий засіб захисту права власності. *Адвокат.* 2010. № 8. С. 16–21.

59. Гупаловська О. Б. Негаторний позов як засіб захисту права власності. *Актуальні проблеми правознавства*. 2011. № 1. С. 255–263.

60. Давид Л. Л. Проблеми вдосконалення судового захисту суб'єктивних цивільних прав на промисловий зразок. *Порівняльно-аналітичне право*. 2013. № 3–1. С. 120–122.

61. Давид Л. Л. Здійснення та захист суб'єктивних цивільних прав на промисловий зразок: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03 / Ген. прокуратура України, Нац. акад. прокуратури України. Київ, 2015. 20 с.

62. Дахно І. І. Патентознавство: навчальний посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2012. 317 с.

63. Джунь В. В. Право інтелектуальної власності: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. К.: ДП «Видавничий дім «Персонал», 2014. 432 с.

64. Дихта Н. М. Проблемні питання тріади «представництво – довіреність – договір доручення». *Римське право і сучасність*: матеріали Міжнародної наукової конференції (24 травня 2013 року, м. Одеса) / за заг. ред. д.ю.н., проф. Є.О. Харитонова; Націон. ун-т «Одеська юридична академія». Одеса: Фенікс, 2013.

65. Дихта Н. М. Універсальність представництва шляхом використання договору доручення. *Юридична наука і практика: пошук правової гармонії*: збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції «Актуальна юриспруденція», присвяченої Дню юриста (5 жовтня 2017 року, м. Київ). Київ: Артек, 2017. С. 74–77.

66. Договір між Україною та Республікою Македонія про правову допомогу в цивільних справах від 10.04.2000. *Офіц. вісн. України*. 2004. № 12. Ст. 792.

67. Договір між Україною та Республікою Узбекистан про правову допомогу та правові відносини у цивільних та сімейних справах від 19.02.1998. *Офіц. вісн. України*. 2006. № 47. Ст. 3178.

68. Доманова І. Ю. Інститут добровільного представництва в цивільному праві: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.03. К., 2006. 17 с.

69. Домбругова А. Повна цивільна дієздатність фізичних осіб: способи набуття. *Юридичний вісник України*. 2014. № 11. С. 14.

70. Домусчі С. Д. Засоби захисту права власності у римському праві. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2011. № 1. С. 103–104.

71. Домусчі С. Д. Способи захисту права власності від порушень, не пов'язаних із володінням. *Римське право і сучасність* (Шерешевські читання): матеріали Міжнародної наукової конференції (4 грудня 2010 р.). Ч. 2. Одеса: Фенікс, 2010. С. 60–62.

72. Домусчі С. Д. Застосування негаторного позову як способу захисту від порушень, не пов'язаних із володінням. *Римське право і сучасність*: матеріали Міжнародної наукової конференції (28 травня 2011 р.). Одеса: Фенікс, 2011. С. 125–128.

73. Жеков Д. В. Правонаступництво як елемент реорганізації юридичної особи. *Актуальні проблеми держави та права*: зб. наукових праць. Одеса : Юрид. літ-ра, 2014. Вип. 74. С. 281–287.

74. Жеков Д. В. До питання про підстави ліквідації юридичної особи та їх класифікація. *Науковий вісник Ужгородського національного університету.* Серія «Право». 2014. № 28. Т. 1 С. 121–124.

75. Жеков Д. В. Поняття юридичної особи та її ознаки. *Науковий вісник Херсонського державного університету.* Серія «Юридичні науки». 2014. № 4. Т. 1. С. 125–128.

76. Жорнік М. Деякі особливості розгляду судами цивільних справ про визнання недійсними довіреностей. *Право України*. 2013. № 10. С. 35–39.

77. Зайцев А. Ю. Актуальні проблеми захисту права власності та інших речових прав на житло. *Держава і право*:

збірник наукових праць. Юридичні і політичні науки. 2014. Вип. 62. С. 220–227.

78. Зайцев А. Ю. Теоретичні та практичні аспекти в індикації житла. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія «Право». 2015. Вип. 35. Т. 1. Ч. 2. С. 146–151.

79. Зайцев А. Ю. Деякі питання захисту права власності на житло шляхом його визнання. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія «Юридичні науки». 2016. Вип.1. Т. 1. С. 114–117.

80. Захист права власності в цивільному праві: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03 / Нац. акад. внутр. справ. Київ, 2015. 202 с.

81. Зинов'єва А. В. Правовий статус безвісно відсутньої особи: матеріальний та процесуальний аспекти. *Вісник Верховного Суду України*. 2010. № 12 (124). С. 41–45.

82. Івахненко І. В. Законні підстави виникнення та припинення права спільної приватної власності дружини та чоловіка. *Юридична наука*. 2015. № 8. С. 20–26.

83. Іщук С. І. Право інтелектуальної власності на комерційне (фірмове) найменування: автореф. дис. … канд. юрид. наук, спец.: 12.00.03. Київ, 2009.

84. Кібенко О. Р. Сучасний стан та перспективи правового регулювання корпоративних відносин: порівняльно-правовий аналіз права ЄС, Великобританії та України: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.04. Х., 2006. 526 с.

85. Кірін Р. С., Хоменко В. Л., Коросташова І. М. Інтелектуальна власність: підручник. Д.: Національний гірничий університет, 2012. 320 с.

86. Керимов С. Г. Представництво за законом в цивільному праві України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.03 – цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право. К., 2006. 19 с.

87. Кетрарь А. А. Щодо сутності авторського договору замовлення. *Сучасна цивілістика*: матеріали VIII Міжнародної цивілістичної наукової конференції студентів, аспірантів та молодих вчених. Одеса: Юрид. літ-ра, 2013. С. 120–122.

88. Кетрарь А. А. Щодо способів цивільно-правового захисту авторського права і суміжних прав. *Актуальні проблеми права інтелектуальної власності*: *захист від контрафакції, піратства та плагіату*: матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної конференції. Одеса: Видавець Букаєв В.В., 2013. С. 85–86.

89. Кетрарь А. А. Щодо сутності зобов'язань відшкодування шкоди в авторському праві. *Проблеми вдосконалення цивільного законодавства про боротьбу з плагіатом і піратством*: матер. круглого столу. Одеса: Фенікс, 2013. С. 106–109.

90. Килимник І. І., Бровдій А. М., Кутоманов Д. Є. Цивільне право України: навч. посібник / Харк. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. Х.: ХНУМГ, 2014. 225 с.

91. Кириченко Ю. В. Право приватної власності за Конституціями України та європейських держав. *Право і суспільство*. 2013. № 3. С. 27–34.

92. Кісель В. Й. Трансформація концепцій про сутність права власності. *Форум права*. 2015. № 1. С. 135–140.

93. Коваль О. Виникнення права власності на житло. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2013. № 3 (74). С. 259–264.

94. Козлов С. Цивільний та Земельний кодекси: перехрестя поглядів на земельний сервітут. *Юридична газета* . 2003. № 10. С. 43.

95. Колосов О. Особливості патентування винаходів, що кваліфікуються експертизою як методи інтелектуальної діяльності людини. *Інтелектуальна власність*: журнал. 2015. № 9. С. 21–29.

96. Короєд С. О. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України. Станом на 05.02.2019. К.: Центр учбової літератури, 2019. 1168 с.

97. Кохановська О. Поняття та види особистих немайнових прав у цивільному праві України. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2010. № 84. С. 7–10.

98. Кравців Я. В. Поняття та ознаки продуктів харчування як об'єктів цивільних прав. *Вісник Запорізького національного університету*: юридичні науки. 2015. № 4 (II). С. 57–65.

99. Кравців Я. В. Продукти харчування, які створені на основі об’єктів права інтелектуальної власності. *Часопис КУП НАН України*: український науково-теоретичний часопис. 2015. № 4. С. 228–231.

100. Кравців Я. В. Охорона продуктів харчування як об’єктів права інтелектуальної власності. *Часопис Київського університету права*: український науково-теоретичний часопис. 2016. № 1. С. 230–233.

101. Кравців Я. В. Інформація про продукти харчування як об’єкти цивільних прав. *Часопис Київського університету права*: Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького. 2016. № 2. С. 218–221.

102. Кузьменко Т. С. Теоретичні підходи до визначення категорії «бренд». *Митна справа*: науково-аналітичний журнал з питань митної справи та зовнішньоекономічної діяльності. 2009. № 5 (65). Ч. 2, вересень-жовтень. С. 234–238.

103. Кузьменко Т. С. Щодо визначення суб’єктів права інтелектуальної власності на бренд. А*ктуальні проблеми права інтелектуальної власності*: матеріали І Всеукраїнської наук.-практ. конф., присв. 10-річниці святкування Міжнародного дня інтелектуальної власності, 16 черв. 2010 р. / упоряд. Г. О. Ульянова, Р. Є. Енан; Одеська національна юридична академія. Одеса: видавець БВВ, 2010. С. 142–146.

104. Кузьменко Т. С. Щодо визначення теоретичного стану дослідження правової охорони засобів індивідуалізації учасників цивільного обороту, товарів та послуг. *Правове життя сучасної України*: тези доповідей Міжнародної наукової конференції професорсько-викладацького і аспірантського складу (м. Одеса, 21–22 травня 2010 р.) / відп. ред. д-р юрид. наук проф. Ю. М. Оборотов; Одеська національна юридична академія. О.: Фенікс, 2010. С. 462–464.

105. Кузьменко Т. С. Структурні компоненти бренду. *Актуальні проблеми юридичної науки:* збірник тез міжнародної наукової конференції «Восьмі осінні юридичні читання» (м. Хмельницький, 13–14 листопада 2009 року): у 4-х ч. Ч. 3. Цивільне право. Сімейне право. Міжнародне приватне право. Комерційне право. Цивільний, господарський та адміністративний

процес. Хмельницький: Видавництво Хмельницького університету управління та права, 2009. С. 187–188.

106. Кутателадзе В. О. Право забудови на чужій земельній ділянці за цивільним законодавством України. *Актуальні проблеми держави і права*. Одеса: Юрид. літ., 2007. № 34. С. 318–324.

107. Кутателадзе В. О. Поняття та характерні риси суперфіцію за римським правом. *Актуальні проблеми держави і права*. Одеса: Юрид. літ., 2008. № 38. С. 64–68.

108. Кутателадзе В. О. Речово-правові форми здійснення права власності. *ІІ Всеукраїнська цивілістична наукова конференція студентів та аспірантів*: збірник тез. Одеса: Фенікс, 2007. С. 89–90.

109. Кулініч О. О. Доктринальні підходи до визначення природи та змісту права фізичної особи на власне зображення. *Часопис Київського університету права.* 2015. № 4. С. 221–225.

110. Кулинич П. Особисті земельні сервітути за законодавством України. *Юридичний журнал*. 2004. № 10. С. 27–31.

111. Кучеренко І. М. Організаційно-правові форми юридичних осіб приватного права: монографія. К.: Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2004. 328 с.

112. Кулинич О. П. Цивільно-правові способи захисту права приватної власності на земельні ділянки: дис. … канд. юрид. наук: 12.00.03. К., 2015. 237 с.

113. Конвенція про правову допомогу та правові відносини в цивільних, сімейних та кримінальних справах. Міжнародна угода від 22 січня 1993 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 46. Ст. 147.

114. Конвенція про захист прав людини та основних свобод. Рим, 4 листопада 1950 року. Ратифіковано Законом України від 17 липня 1997 р. № 475/97-ВР. *Офіційний вісник України*. 1998. № 13.

115. Конвенція про правову допомогу та правові відносини у цивільних, сімейних та кримінальних справах від 07.10.2002. *Зібр. чинних міжнар. договорів України.* 2006. № 5. 1156 с.

116. Конституція України. Прийнята Верховною Радою України 28 червня 1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.

117. Лисенко Ю.О. Поняття та зміст правового статусу представника як суб'єкта адміністративного процесу. *Європейські перспективи*. 2018. № 1. С. 70–76.

118. Лисенко Ю.О. Взаємодія представника з іншими учасниками адміністративного процесу. *Правова система України*: *сучасні тенденції та фактори розвитку*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Запоріжжя, 27–28 березня 2015 р. Запоріжжя: Запорізька міська громадська організація «Істина», 2015. С. 100–102.

119. Лисенко Ю. О. Вдосконалення організаційних та процедурних засад здійснення представництва в Україні. *Юридичні науки: історія, сучасний стан та перспективи досліджень:* матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, 13–14 травня 2016 р. Київ: Центр правових наукових досліджень, 2016. С. 124–126.

120. Лобов М. І., Шеріна В. В. Використання інституту суперфіцію для забудови земельної ділянки. *Вісник Донбаської національної академії будівництва і архітектури.* 2010. № 2. С. 52–55.

121. Лозовий А. Правовий режим спільної власності на нерухоме майно. *Національний юридичний журнал: теорія і практика*. 2014. № 12. С. 138–143.

122. Лузан А. В. Юридично-доктринальне трактування поняття «цивільно-правова охорона винаходів» у контексті його галузевої приналежності. *Актуальні проблеми цивілістики (на прикладі України та Угорщини):* зб. наук. праць за матеріалами VIII Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дебрецен, 28–29 квіт. 2017 р.)/ за заг. ред. проф. Ю. Бошицького та проф. В. Сікори. К.: Талком, 2017. С. 248–259.

123. Лузан А. В. Проблеми державного управління об'єктами патентного права та шляхи їх подолання в сучасній Україні. *Стратегічний потенціал державного та територіального розвитку:* матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Маріуполь, 3–4 жовт. 2017 р.). Маріуполь; Кривий Ріг: Вид. Р. А. Козлов, 2017. С. 181–184.

124. Лузан А. В. Україна у співпраці з ЄС відносно освіти в сфері інтелектуальної власності та правової охорони винаходів. *Актуальні проблеми державного та муніципального управління* (Кальміуські правові читання): матеріали доповідей міжнар. наук. конф. (м. Маріуполь, 8–9 груд. 2017 р.). Маріуполь, ДонДУУ, 2017. С. 170.

125. Лукасевич-Крутник І. С. Договір користування чужою земельною ділянкою для забудови. *Актуальні проблеми правознавства.* 2016. Вип. 1. С. 123–127.

126. Луц Д. М. Право власності на об’єкти тваринного світу. *Договірне регулювання суспільних відносин. Статика та динаміка відносин власності*: тези доповід. Всеукраїнської наук.-практ. конф. (Запоріжжя, 30 травня 2014 р.) / за заг. ред. Р. Б. Шишки, О. Г. Бондаря. Запоріжжя: ЗНУ, 2014. С. 113–115.

127. Луць В. В. Строки і терміни у цивільному праві: монографія. К.: Юрінком Інтер, 2013. С. 66.

128. Ляшенко О. А. Щодо необхідності захисту прав на об’єкти інтелектуальної власності. *Актуальні проблеми діяльності ОВС*: матеріали науково-практичного семінару (м. Кіровоград, 29 квітня 2008 р.). К.: Вид-во Кіровоград. юрид. ін.-ту ХНУВС, 2008. С. 134–137.

129. Ляшенко О. А. Питання щодо удосконалення адміністративно-правового захисту прав інтелектуальної власності. *Національні інтереси та проблеми забезпечення безпеки України*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конф. (м. Кіровоград, 5–6 листопада 2009 р.). К.: Вид-во Кіровоград. юрид. ін.-ту ХНУВС, 2010. С. 84–86.

130. Ляшенко О. А. Актуальні проблеми захисту інтелектуальної власності в мережі інтернет. *Сучасні проблеми розвитку державності та протидії злочинності*: матеріали VIII звітної наук.-практ. конф. (м. Кіровоград, 19 травня 2010 р.). К.: Вид-во Кіровоград. юрид. ін.-ту ХНУВС, 2010. С. 116–118.

131. Майданик Л. Р. Деякі аспекти оборотоздатності особистих немайнових благ фізичних осіб за цивільним законодавством України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2014. Вип. 28. Том 1. С. 141–143.

132. Майданик Р. А. Цивільне право. Загальна частина: підручник. К.: Алерта, 2012. Т. 1. Вступ у цивільне право. 471 с.

133. Майка Н. В. Речові права на чуже нерухоме майно та їх правова природа за цивільним законодавством України. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету.* 2015. № 14. Т. 2. С. 47–49.

134. Маковій В. П. Правовий час у цивільному праві й цивільному процесі України. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2016. Випуск 2. Том 1. С. 75.

135. Мартин В. М. Умови надання правової охорони торговельним маркам. *Актуальні проблеми інтелектуального права*: матеріали першої всеукраїнської науково-практичної конференції (Львів, 23 вересня 2016 р.). Львів: Юрид. ф-т Львів. нац. ун-ту ім. І. Франка, 2016. С. 91–97.

136. Марушева О. Форми захисту прав на торговельну марку. *Влада. Людина. Закон*. 2013. № 2 (113). С. 51–54.

137. Мастило А. Місце інтелектуальної власності у ВВП країни. *In№vation and Entrepreneurship: Collection of scientific articles*. Ajax Publishing, Montreal, Canada, 2020. P. 36-39.

138. Мастило А. Інфраструктура ринку інтелектуальної власності. *Актуальні проблеми економіки*. 2019. № 9. С. 4–14. [Фахове видання; міжнародні наукометричні бази: EBSCOhost; EconLit; ABI/Inform by ProQuest; ERIH PLUS (Норвегія)].

139. Мастило А. Основні напрями вдосконалення ринку інтелектуальної власності в Україні. *Економічний вісник Національного гірничого університету*. 2019. № 3. С. 58–66. [Фахове видання; міжнародні наукометричні бази: Index Copernicus International, Google Scholar, Research Bible].

140. Мастило А., Іванишина Г., Голубка С. Міждисциплінарність дослідження категорії «інтелектуальна власність». *Science and practice: Collection of scientific articles.* Midas S.A., Thessaloniki, Greece, 2019. P. 38–41.

141. Матвійчук А. О. Особисте немайнове право на сприятливе навколишнє природне середовище: межі здійснення, підстави обмеження та колізії. *Юридична наука*. 2013. № 5. С. 7–13.

142. Мартюк А. С. Право на інформацію як особисте немайнове право фізичних осіб. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2014. № 3. С. 98–100.

143. Маріц Д. О. Загальна характеристика строків (термінів) та їх класифікація. *Актуальні проблеми держави і права*. 2007. Вип. 33. С. 87–92.

144. Маріц Д. О. Преклюзивні строки в цивільному праві. *Держава та регіони.* Серія право. 2013. № 3 (41). С. 67–71.

145. Мельник О. М. Загальна характеристика договорів у сфері науково-технічної діяльності. *Право України*. 2003. № 11. С. 72–75.

146. Мельник О. М. Договори у сфері інтелектуальної власності за новим Цивільним кодексом України. *Підприємництво, господарство і право*. 2003. № 9. С. 6–9.

147. Мельник О. М. Інтелектуальна власність як прояв інтелектуальної культури. *Вісник Національного університету внутрішніх справ*. 2004. № 27. С. 85–90.

148. Мельниченко Ю. Особливості кваліфікації неправомірного використання кваліфікованого зазначення походження товарів. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 5 (73). С. 44–48.

149. Міжнародне приватне право: підруч. / за ред. А. С. Довгерта і В. І. Кисіля. 2-ге вид. Київ: Алерта, 2014. 656 с.

150. Міжнародне приватне право: підруч. [для студ. юрид. вищ. навч. закл.] / за ред. В. П. Жушмана та І. А. Шуміло; Нац. юрид. акад. України ім. Я. Мудрого. Харків: Право, 2011. 319 с.

151. Патентознавство: навчальний посібник / укл.: Л. Г. Ніколайчук, Л. Б. Демидчук. Львів: ЛІКА, 2015. 172 с.

152. Міронкін О. В. Способи захисту права спільної власності в судовому порядку. *Наука і правоохоронна*. 2014. № 1 (23). С. 66–75.

153. Мірошниченко О. А. Право власності в розумінні Європейського суду з прав людини (загальна характеристика). *Форум права*. 2013. № 2. С. 371–374.

154. Моісєєв Ю. О. До питання класифікації господарських відносин щодо використання чужого майна. *Правове забезпечення*

соціально-економічного розвитку: стан та перспективи: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, присвяченої 35-річчю кафедри господарського права Донецького національного університету імені Василя Стуса (Вінниця, 11–12 жовтня 2019 р.). Вінниця: Донецький національний університет імені Василя Стуса, 2019. С. 135–137.

155. Морозова С. Є. Правове регулювання опіки та піклування за цивільним законодавством: автореф. дис. … канд. юрид. наук. Київ, 2011. 20 с.

156. Мухамєдова Е. Е. Особисті немайнові права в сфері інтелектуальної діяльності. *Треті щорічні читання з проблем права інтелектуальної власності, присвячені пам'яті проф. О. А. Підопригори*: міжнародна науково-практична конференція студентів, аспірантів та молодих вчених Київського національного університету імені Тараса Шевченка (13 березня 2009 р.). Київ, 2009. С. 119–122.

157. Мухамєдова Е. Е. Європейський механізм захисту та забезпечення прав людини. *Актуальні питання державотворення очима молодих учених*: міжнародна науково-практична конференція студентів, аспірантів та молодих учених Київського національного університету імені Тараса Шевченка (23–24 квітня 2009 р.). Київ, 2009. С. 72–73.

158. Мухамєдова Е. Е. Право на місце проживання як особисте немайнове право фізичної особи. *Актуальні питання державотворення в Україні очима молодих учених:* Міжнародна науково-практична конференція Київського національного університету імені Тараса Шевченка (23 квітня 2010 р.). Київ, 2010. С. 335–336.

159. Наукова діяльність. Патентознавство. Інтелектуальна власність: підручник / укладачі: Г. О, Оборський, І. М. Чістякова, Д. Д. Татакі, О. С. Білоусов, І. К. Кривдіна, В. П. Кубко, С. Х. Яворський. К.: Каравела, 2016. 232с.

160. Науменко К. С. Самозахист як одна із форм цивільно-правового захисту особистих немайнових прав фізичної особи, що забезпечують її соціальне буття. *Наше право*. 2014. № 8. С. 179–183.

161. Несинова С. В. Правовий інститут права власності в контексті Європейського Суду з прав людини. *Порівняльно-аналітичне право.* 2017. № 3. С. 38–41.

162. Носік Ю. В. Права на комерційну таємницю в Україні: моно- графія. К.: КНТ, 2007. 240 с.

163. Озімок І. В. Конституційне право власності на землю в Україні: поняття, ознаки та регламентація. *Юридична наука: виклики і сьогодення*: матеріали Міжнародної науково-практичною конференції, м. Одеса, 2–3 серпня 2013 р. Одеса, 2013. С. 25–27.

164. Озімок І. Врегулювання конституційного права власності на землю в українських конституціях радянського періоду. *Проблеми забезпечення прав і свобод людини*: зб. матеріалів VI Міжнар. наук.-практ. конф., м. Луцьк, 13 груд. 2019 р. Луцьк: Вежа-Друк, 2019. С. 88–90.

165. Озімок І. В. Охорона конституційного права власності на землю. *Актуальні питання реформування правової системи України*: зб. наук, ст. за матеріалами XVII Міжнародної наук.-практ. конф., м. Луцьк, 28–29 червня 2020 р. Луцьк: Вежа-Друк, 2020.

166. Озімок І. В. Реалізація конституційного права власності на землю в Україні. *Особливості розвитку законодавства України у контексті євроінтеграційних процесів*: зб. матеріалів міжнародної науково-практичної конференції, (м. Харків, 31 липня – 1 серпня 2020 р.). Харків : Східноукраїнська наукова юридична організація, 2020. С. 27–30

167. Онищенко Т., Рудяк Ю., Кавторєва Н. Приватний під-приємець. 9-те вид., переробл. і доповн. Х.: Фактор, 2005. 618 с.

168. Онуфрієнко О. До питання про критерії класифікації цінних паперів. *Предпренимательство, хозяйство и право*. 2000. № 3. С. 39–42.

169. Особливості захисту суб'єктивних цивільних прав; монографія / за ред. О. Д. Крупчана, В. В. Луця. К., 2012. 400 с.

170. Остапенко В. В. Право власності у рішеннях Конституційного Суду України. Форум права. 2016. № 3. С. 186–193.

171. Павленко Д. Г. Принцип добросовісності в договірних зобов'язаннях: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2009. 20 с.

172. Панченко С. С. Невизначений строк дії договору та його вплив на цивільно-правові зобов'язання. *Університетські наукові записки*. 2016. № 57. С. 130–140.

173. Панченко С. С. Правова природа строку в цивільному праві. *Університетські наукові записки*. 2015. № 55. С. 87–97.

174. Панченко С. С. Строк дії договору і строк виконання договірного зобов'язання у цивільному праві: питання взаємозв'язку й розмежування. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2015. Випуск 6. Том 1. С. 107-–10.

175. Парасюк В. М. Захист цивільних прав та інтересів, порушених внаслідок протиправних діянь у сфері конкуренції. *Наук. вісн. Львів. держ. ун-ту внутр. справ.* Серія «Юридичні науки». 2010. № 3. С. 128–136.

176. Пацурківський Ю. Правовий режим власності: поняття та зміст. *Теорія і практика інтелектуальної власності.* 2013. № 6. С. 3– 9.

177. Пацурківський Ю. П. Основні підходи до визначення поняття та природи власності в цивільних правовідносинах. *Науковий вісник Чернівецького університету*. 2013. Вип. 682. С. 59–64.

178. Пляс О. В. Природа правовідносин користування чужою земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб та для забудови. *Європейські перспективи*. 2015. № 1. С. 184–189.

179. Пересоляк В. В. Теоретико-правова природа обмежень, обтяжень та сервітутів. *Південноукраїнський правничий часопис.* 2011. № 4. С. 118–121.

180. Пересоляк В. В. Прибережна захисна смуга як обтяження прав на землю. *Теорія та практика сучасного права: вектори розвитку:* міжнарод. наук.-практ. конф., 16 бер. 2011 р.: тез. доп. Київ, 2011. С. 24–26.

181. Перестюк І. М. Захист прав громадян на приватну власність: аналіз діяльності вищих органів публічної влади в Україні. Вісник НАДУ при Президентові України. 2016. № 1. С. 94–102.

182. Петров Є. В. Інформація як об’єкт цивільно–правових відносин: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.03. Харків, 2003. 20 с.

183. Петренко К. Р. Строки давності за українським законодавством: особливості та класифікація. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2015. Вип. 35. Частина 1. Том 2. С. 7–10.

184. Петровський П. Проблеми та перспективи розвитку соціального інституту приватної власності в Україні. *Ефективність державного управління.* 2017. Вип. 3 (52). Ч. 1. С. 91–97.

185. Подоляк А. В. Способи захисту прав на використання чужого майна у сфері господарювання. *Правове забезпечення інтеграції України в європейський політичний, економічний, безпековий, інтелектуальний простір:* матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (Хмельницький, 23 квітня 2019 р.) / Донецький національний університет імені Василя Стуса. Донецьк, 2019. С. 367–372.

186. Подоляк А. В. До питання господарської компетенції суб’єктів господарювання щодо використання чужого майна. *Господарське право та процес в умовах трансформації суспільних відносин*: збірник матеріалів ІІ Всеукраїнської науково-практичної конференції (Кривий Ріг, 27 вересня 2019 р.). Кривий Ріг: ДЮІ МВС України, 2019. С. 321–325.

187. Подоляк А. В. Щодо питання про склад чужого майна, яке використовується у сфері господарювання. *Сучасні проблеми законодавства, практики його застосування та юридичної науки:* матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених // *Весняні юридичні читання – 2020* (Вінниця, 30 квітня 2020 р.). Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса, 2020. С. 298–300.

188. Пожар В. Г. Особливості представництва юридичних осіб у кримінальному судочинстві. *Правове життя сучасної України*: тези доповідей Міжнар. наук. конф. професор.-виклад. і аспірант. складу. О.: Фенікс, 2010. С. 569–571.

189. Попов Ю. В., Федонюк К. Р. Захист честі, гідності, ділової репутації фізичної особи. *Юридична наука.* 2012. № 2. С. 27–31.

190. Посилкіна О. В. Патентознавство: навч. посіб. для ВНЗ / НФаУ. Х.: НФаУ : Золоті сторінки, 2013. 272 с.

191. Полякова Ю. В., Макогін З. Я. Міжнародний інноваційний менеджмент: навчальний посібник у тестах. Львів: Видавництво ЛІКА, 2015. 240 с.

192. Право інтелектуальної власності: акад. курс / О. П. Орлюк, Г. О. Андрощук, О. Б. Бутнік-Сіверський та ін.; за ред. О. П. Орлюк, О. Д. Святоцького. К.: Видавничий дім «Ін Юре», 2007. 696 с.

193. Про практику застосування судами законодавства при розгляді справ про право на шлюб, розірвання шлюбу, визнання його недійсним та поділ спільного майна подружжя: постанова Пленуму Верховного Суду України від 21.12.2007 № 11. С. 17–21.

194. Проблеми права власності та інших речових прав в українській правовій системі: зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. конф. студ. та молодих учених (м. Бердянськ, 1–2 листоп. 2012 р.) / редкол.: Г. В. Новицький та ін. Донецьк: Донбас, 2012. 309 с.

195. Простибоженко Т. В. Обмежене речове право на «своє» майно: аналіз судової практики та перспектива законодавчого врегулювання. *Часопис цивільного та кримінального судочинства.* 2017. № 3 (36). С. 188–196.

196. Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні: Закон України від 12 липня 2001 р. № 2658-III (із змінами та доповненнями). *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 47. Ст. 251.

197. Про введення мораторію на примусову реалізацію майна: Закон України від 29 листопада 2001 р. № 2864-III. *Офіційний вісник України*. 2001. № 52. Ст. 2332.

198. Про забезпечення вимог кредиторів та реєстрацію обтяжень: Закон України. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 11 (12.03.2004). Ст. 140.

199. Про фінансовий лізинг: Закон України від 11 грудня 2003 року. *Урядовий кур'єр*. 2004. № 8.

200. Про захист персональних даних: Закон України від 12 квітня 2011 р. № 2658-III (із змінами та доповненнями). *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 47. Ст. 251.

201. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 5–6. Ст. 3.

202. Про регулювання бартерних (товарообмінних) операцій у зовнішньоекономічній діяльності: Закон України 23 грудня 1998 року № 351-XIV. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 5–6. Ст. 44.

203. Просєкін М. А. Підстави виникнення права спільної власності на землю фізичних та юридичних осіб. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*. 2013. № 1(13). С. 232–240.

204. Пугач В. М. Колізії правового регулювання суперфіцію. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2013. № 6. С. 35–39.

205. Пунда О. О. Питання класифікації особистих немайнових прав, що забезпечують природне існування людини. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2014. Вип. 28. Том 1. С. 147–152.

206. Рассомахіна О. А. Охорона прав на торговельні марки в Інтернеті за законодавством ЄС, держав-членів ЄС, США та інших країн. *Актуальні проблеми інтелектуального права*: матеріали І Всеукраїнської науково-практичної конференції (Львів, 23 вересня 2016 р.). Львів: Юрид. ф-т Львів. нац. ун-ту ім. І. Франка, 2016. С. 109–116.

207. Ришкова О. В. Перспективи розвитку системи захисту права інтелектуальної власності. *Актуальні проблеми держави і права*. 2006. Вип. 31. С. 127–130. 6.

208. Ришкова О. В Захист права інтелектуальної власності. *Римське право і сучасність*: матеріали IV Міжнародної науково-методичної конференції (19–20 травня 2006 року, м. Одеса). Одеса, 2006. С. 24–25.

209. Розгон О. Правовий режим майна осіб, які проживають однією сім'єю без реєстрації шлюбу. *Мала енциклопедія нотаріуса*. 2016. № 5 (89). С. 164–173.

210. Романюк В. А. Проблеми правового регулювання підстав зупинення перебігу строку позовної давності. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2017. Вип. 47. Том 1. С. 159–162.

211. Романюк В. А. Позовна давність у цивільному праві європейських країн. *Альманах міжнародного права*. 2017. Вип. 18. С. 129–136.

212. Романюк В. А. Особливості застосування позовної давності та її вплив на суб'єктивне право особи. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського.* Серія «Юридичні науки». 2018. Том 29 (68). № 1. С. 43–47.

213. Ромовська З. В. Майно та речі як об'єкти цивільних прав // Українське цивільне право. Загальна частина. Академічний курс: підручник. К.: Атіка, 2005. С. 205–217.

214. Ромовська З. В. Фізичні особи // Українське цивільне право. Загальна частина. Академічний курс: підручник. К.: Атіка, 2005. С. 234–285.

215. Савчак (Пересоляк) В. В. Обтяження прав на землю: стан дослідженості та необхідність додаткового нормативного врегулювання. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія «Право». 2011. № 16. С. 227–231.

216. Савчак В. В. Правове регулювання обтяжень прав на землю за кордоном. *Вісник Запорізького національного університету.* Серія «Юридичні науки». 2012. № 4–2. С. 22–29.

217. Савчак В. В. Застава як обтяження прав на землю. *Вдосконалення правового регулювання прав та основних свобод людини і громадянина*: Всеукр. наук.-практ. конф., 27–28 квіт. 2012 р.: тез. доп. Івано-Франківськ, 2012. С. 153–155.

218. Самбір М. Судовий захист прав та інтересів під час первинного набуття права власності на землю. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2011. Вип. 86. С. 77–81.

219. Саветчук В. М. Порядок злиття господарських товариств: теоретичний та практичний аспекти. *Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України:* збірник наукових статей. Івано-Франківськ: ДВНЗ «Прикарпатський

національний університет імені Василя Стефаника», 2018. Вип. 46. С. 117–126.

220. Саветчук В. М. Поняття та сутність категорій «злиття» та «приєднання» у національному та зарубіжному законодавстві: порівняльно-правовий аспект. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія «Право». 2018. Вип. 50. Том 1. С. 103–106.

221. Сазонов В. В. Засновницький договір у створенні господарського товариства. *Підприємництво, господарство і право.* 2019. № 3 (277). С. 63–69.

222. Сазонов В. В. Переважне право у випадку купівлі-продажу частки у ТОВ: проблеми теорії та практики. *Актуальні питання розвитку та взаємодії публічного та приватного права:* матеріали Науково-практичної конференції (м. Львів, 15 березня 2019 р.). Львів, 2019. С. 36–39.

223. Сазонов В. В. Механізм правового регулювання корпоративних правовідносин в контексті дослідження підстав їх виникнення. *Актуальні проблеми правових наук в євроінтеграційному вимір*і: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Харків, 20–21 грудня 2019 р.). Харків, 2019. С. 104–107.

224. Сергієнко Н. А. Захист прав та інтересів майнового поручителя при спливі позовної давності за основним зобов'язанням. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету.* 2016. № 20. С. 115–119.

225. Сергеєва О. Питання співвідношення ноу–хау та комерційної таємниці в праві України. *Право України*. 2017. № 11. С. 85–88.

226. Сєрова І. Право людини на індивідуальний образ. *Право України.* 2017. № 8. С. 50–52.

227. Сенюта В. Інтелектуальна власність: проблеми традиційних способів обґрунтування. *Право і громадянське суспільство*: електронне видання. 2016. № 1 (13). С. 45–57.

228. Сенюта В. Природниче обґрунтування права інтелектуальної власності у Дж. Локка та Г. Гегеля. *Науковий*

вісник Ужгородського національного університету. 2017. Вип. 44. Т. 2. С. 177–180.

229. Сенюта В. Право людини на власність та право на результати інтелектуальної творчої діяльності: питання онтології. *Права людини: філософські, теоретико-юридичні та політологічні виміри*: статті учасників ІІ Міжнародного круглого столу (24–26 листопада 2017 р.). Львів: Галицький друкар, 2018. С. 72–78.

230. Сенюта В. Матеріальні підстави правового захисту інтелектуальної власності. *Правова реальність у трансформаційних умовах розвитку сучасної держави*: збірник матеріалів Міжнародної юридичної науково-практичної конференції «Актуальна юриспруденція» (28 лютого 2018 р.). К.: Центр учбової літератури, 2018. С. 88–91.

231. Скрипник В. Сервітут як спосіб здійснення речових прав. *Підприємництво, господарство і право.* 2017. № 1. С. 44–49.

232. Скаржинський М. В. Житло як об'єкт цивільно-правових відносин: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.03. К., 2006. 20 с.

233. Сліпченко С. О. Місце об'єктів особистих немайнових правовідносин у системі об'єктів цивільного права. *Право і суспільство*. 2013. № 6–2. С. 92–97.

234. Сліпченко С. О. Особисті немайнові права, що забезпечують соціальне буття фізичної особи, як різновид виключних прав. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2012. № 4. С. 96–104.

235. Сліпченко С. О. Щодо абсолютності права на ім'я фізичної особи. *Юрист України*. 2012. № 1–2 (18–19). С. 41–45.

236. Сліпченко С. О. Місце об'єктів особистих немайнових правовідносин у системі об'єктів цивільного права. *Право і суспільство*. 2013. № 6–2. С. 87–92.

237. Слома В. Сервітут як вид речових прав на чуже майно. *Актуальні проблеми правознавства*. 2016. Вип. 2. С. 123–126.

238. Сорвачов О. В. Обмеження, припинення і скасування майнових прав інтелектуальної власності на промислові зразки. *Право і суспільство*. 2012. № 5. С. 75–78.

239. Сорока О. О. Проблеми регулювання форм права власності в Україні. *Право і суспільство*. 2015. № 4. Ч. 3. С. 111–115.

240. Софіюк Т. О. Механізм цивільно-правового захисту права фізичної особи на ознайомлення з особистими паперами, переданими до фонду бібліотек або архівів. *Судова апеляція*. 2016. № 2 (43). С. 68–74.

241. Спіцина Л. Законодавчі засади використання земель сільськогосподарського призначення на умовах емфітевзису в Україні. *Мала енциклопедія нотаріуса*. 2017. № 5 (95). С. 7–22.

242. Стасюк О. М., Гумбатов А. А. Відмінності відносин спільної сумісної та спільної часткової власності у сфері цивільно-правового регулювання. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2016. Вип. 1. Том 1. С. 24–27.

243. Стефанчук М. О. Підстави обмеження у дієздатності фізичної особи за цивільним законодавством України та європейських країн. *Приватне право і підприємництво*. 2019. Вип. 9. С. 148–150.

244. Стефанчук М. О. Цивільна правосуб'єктність фізичних осіб та особливостіїї здійснення: монографія. Київ: Артек, 2020. 479 с.

245. Стефанчук М. О. Питання правового регулювання усиновлення зазаконодавством ЄС. *Eurasian Academic Research Journal*. 2018. № 5. С. 29–34.

246. Сурай Д. Підстави та способи набуття права власності: розмежування та взаємозв'язок. *Юридичний вісник*. 2013. № 2. С. 109–113.

247. Спасибо-Фатєєва І. В. Правові режими спільного майна подружжя. Право України. 2013. № 10. С. 77–84.

248. Теличко О. А. правові засади охорони комерційної таємниці на підприємстві. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2014. Вип. 1, том 1. С. 243–248.

249. Тичковська О. В. Правовий режим спільної власності подружжя. *Молодий вчений*. 2019. № 5.1 (45.1). С. 137–141.

250. Токар Н. В. Поновлення строків позовної давності у цивільному праві України. *Право і безпека*. 2016. № 5'1. С. 135–138.

251. Томчишен С. В. Захист права власності у спорах, пов'язаних із визнанням договорів купівлі-продажу недійсними. *Вісник господарського судочинства*. 2007. № 1. С. 100–112.

252. Трояновський О. В. Комерційне посередництво: порівняльно-правовий аналіз регулювання у романо-германському і англо-американському праві. *Правове життя: сучасний стан та перспективи розвитку:* зб. тез наук. доповідей IV Міжнародної наук.-практ. конф. молодих вчених, 14–15 березня 2008 р., Луцьк. Луцьк: ПП Іванюк В.П., 2008. С. 223–225.

253. Трояновський О. В. Регулювання відносин міжнародного комерційного посередництва: Принципи УНІДРУА 2004. *Правове життя сучасної України*: тези доповідей X ювілейної звітн. наук. конф. (27–28 квітня 2007 р., Одеса) / відп. ред. д.ю.н. Ю.М. Оборотов. О.: Фенікс, 2007. С. 160–162.

254. Турчин Л. Я. Майнові права інтелектуальної власності як внесок до статутного капіталу господарських товариств: загальна характеристика. *Актуальні проблеми прав людини, держави та правової системи:* матеріали XI Міжнародної студентсько-аспірантської наукової конференції (м. Львів, 27–29 квітня 2012 р.). Львів, 2017. С. 96–98.

255. Турчин Л. Я. Майнові права інтелектуальної власності на засоби індивідуалізації учасників цивільного обороту, товарів і послуг як вклад до статутного капіталу господарських товариств. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету.* Серія «Юриспруденція». 2019. № 14 (2). С. 40–43.

256. Турчин Л. Я. Процедура внесення майнових прав інтелектуальної власності до статутного капіталу господарських товариств в Україні. *Visegrad Journal on Human Rights.* 2017. № 4 (2). С. 171–176.

257. Угода про порядок вирішення спорів, пов'язаних із здійсненням господарської діяльності від 20.03.1992. *Офіц. вісн. України.* 2005. № 12. 587 с.

258. Угода про співробітництво держав-учасниць СНД у сфері регулювання рекламної діяльності від 19.12.2003. URL: http://zakon3.rada. gov.ua/laws/show/997_748 (дата звернення: 22.08.2017).

259. Угода про співробітництво у сфері правової охорони й захисту інтелектуальної власності та створення Міждержавної ради з питань правової охорони й захисту інтелектуальної власності від 19.11.2010. *Офіц. вісн. України*. 2012. № 22. 871 с.

260. Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності від 15.04.1994. *Офіц. вісн. України*. 2010. № 84. 2989 с.

261. Уркевич В. Про правове регулювання користування чужою земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб. *Юридичний радник.* 2009. № 2. С. 1–3.

262. Ухвала колегії суддів судової палати у цивільних справах Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 13 липня 2016 року (витяг). *Часопис цивільного і кримінального судочинства*. 2016. № 6 (33). С. 7–10.

263. Ухвала колегії суддів судової палати у цивільних справах Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 7 вересня 2016 року (витяг). *Часопис цивільного і кримінального судочинства*. 2016. № 6 (33). С. 11–15.

264. Ушакова Ю. А. Ґенеза права власності Автономної Республіки Крим. *Актуальні проблеми юридичної науки*: збірник тез міжнародної наукової конференції «Сьомі осінні юридичні читання» (м. Хмельницький, 28–29 листопада 2008 року) : у 4-х ч. Ч. 3: Цивільне право. Сімейне право. Міжнародне приватне право. Комерційне право. Цивільний, господарський та адміністративний процес. Хмельницький: Вид-во ХУУП, 2008. С. 279–281.

265. Ушакова Ю. А. Поняття права користування. *Актуальні проблеми юридичної науки*: збірник тез міжнародної наукової конференції «Восьмі осінні юридичні читання» (м. Хмельницький, 13–14 листопада 2009 року): у 4-х ч.. Ч. 3: Цивільне право. Сімейне право. Міжнародне приватне право. Комерційне право. Цивільний, господарський та адміністративний процес. Хмельницький: Вид-во ХУУП, 2009. С. 359–360.

266. Ушакова Ю. А. Елементи змісту права власності. *Актуальні питання реформування правової системи України*: зб. наук. ст. за матеріалами VII Міжнар. наук.-практ. конф., Луцьк,

4–5 червня 2010 р. / уклад. Вознюк Н. І., Климчук Т. Д., Крисюк Ю. П., Старко О. Л., Шевчук І. М., Чупринський Б. О. Луцьк: Волинська обласна друкарня, 2010. С. 447–451.

267. Федчишин Д. В. Забезпечення публічних інтересів при використанні земель громадської забудови. *Актуальні проблеми публічного та приватного права*: тези доп. IV Міжнар. наук.-практ. конф. 25 жовтня 2013 р. / за ред. В. М. Огаренка, А. О. Монаєнка та ін. Запоріжжя: КПУ, 2013. С. 348–351.

268. Федчишин Д. В. Правові питання здійснення забудови. Малиновські читання: матер. II Міжнар. наук.-практ. конф., м. Острог, 15–16 листопада 2013 р. Острог: Вид-во Нац. ун-ту «Острозька академія», 2013. С. 173–175.

269. Філонова Ю. М. Загальна характеристика правових засобів захисту речових прав на чуже майно в Україні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2020. Вип. 41. Том 1. С. 140–143.

270. Фолошня Д. І. Виникнення права спільної сумісної власності подружжя за законодавством України. *Часопис цивілістики*. 2015. Вип. 15. С. 149–152.

271. Франчайзинг: навчальний посібник / за ред. О. Є. Кузьміна. К.: Знання, 2011. 267 с.

272. Харитонова О. І. Правовідносини інтелектуальної власності, що виникають внаслідок створення результатів творчої діяльності (концептуальні засади): монографія. Одеса: Фенікс, 2011. 346 с.

273. Харитонова Т. Оформлення речових прав на земельну ділянку, відмінних від права власності. *Юридичний вісник*. 2013. № 2. С. 49–54.

274. Харитонов Є., Харитонова О. Проблемні питання набуття та припинення права власності за цивільним законодавством України. *Право України.* 2011. № 5. С. 60–68.

275. Харченко Г. Г. Право власності: окремі проблеми теорії та практики. *Часопис Академії адвокатури України*. 2013. № 2 (19). С. 1–6.

276. Харитонов Є. О., Харитонова О. І., Дрішлюк А. І. Добровільне представництво у цивільному праві України: навч. посібник. К.: Істина, 2007. 306 с.

277. Харитонов Є. О., Харитонова О. І. Цивільні правовідносини: монографія. К., 2011. 456 с.

278. Харитонов Є. О., Саніахметова Н. О. Цивільне право України: підручник. К.: Істина, 2003. 776 с.

279. Харченко Г. Г. Право власності: окремі проблеми теорії та практики. *Часопис Академії адвокатури України*. 2013. № 2 (19). С. 1–6.

280. Харитонова Т. Є. Набуття громадянами права на чужу земельну ділянку шляхом укладення договору емфітевзису. П*орівняльно-аналітичне право*. 2014. № 1. С. 140–144.

281. Ходаківський Є. І., Якобчук В. П., Литвинчук. І. Л. Інтелектуальна власність: економіко-правові аспекти: навчальний посібник. К.: Центр учбової літератури, 2014. 276 с.

282. Цибульов П. М., Чеботарьов В. П. Популярно про інтелектуальну власність / за заг. ред. к.е.н. М. В. Паладія. К.: ТОВ «Альфа-ПІК», 2004. 56 с.

283. Цивільне право України. Особлива частина: підручник / за ред. О. В. Дзери, Н. С. Кузнєцової, Р. А. Майданика. 5-те вид., стер. Київ: Юрінком Інтер, 2017. 1173 с.

284. Цивільне право України: договірні та недоговірні зобов’язання: підручник / за заг. ред. С. С. Бичкової. 3-тє вид., змін. та допов. Київ: Правова єдність: Алерта, 2014. 495 с.

285. Цивільне право України: навч. посіб.: у 2-х т. Т. 2 / Ю. Ф. Іванов, О. В. Куриліна, М. В. Іванова. Київ: Алерта., 2018. 345 с.

286. Цивільне право України: особлива частина: підручник / за ред. В. Г. Фазикоша, С. Б. Булеци., В. В. Заборовського. К., 2013. 751 с.

287. Цивільне право України: підручник: 2-х ч. / за ред. проф. Р. Б. Шишки. Ч. 2. Особлива. 2-е вид., перероб. і доп. К.: Ліра-К, 2018. 996 с.

288. Цивільне та сімейне право України: навч. посібник / за ред. Є. О. Харитонова. Одеса: Фенікс, 2018. 598 с.

289. Цивільне право України: підручник: у 2-х кн. Кн. 1 / О. В. Дзера (керівник авт.кол.), Д. В. Боброва, А. С. Довгерт та ін.; за ред. О. В. Дзери, Н. С. Кузнєцової. К.: Юрінком Інтер, 2002. С. 5–40.

290. Цивільне право України: підручник: у 2-х т. Т. 1 / Борисова В. І. (кер. авт. кол.), Баранова Л. М., Жилінкова І. В. та ін.; за заг. ред. В. І. Борисової, І. В. Спасибо-Фатєєвої, В. Л. Яроцького. К.: Юрінком Інтер, 2004. С. 5–27.

291. Цивільний кодекс України: науково-практичний коментар: у 2-х ч. Ч. 1 / за заг. ред. Я.М. Шевченко. К.: Концерн «Видавничий Дім «Ін Юре», 2005. 692 с.

292. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. *Голос України.* 2003. № 45–46. 12 березня; №№ 47–48. 13 березня.

293. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 № 1618-IV (із змінами та доповненнями). *Відомості Верховної Ради України.* 2004. №№ 40–41,42. Ст. 492.

294. Чванкін С. А. Види судового представництва. Чи є громадське представництво? *Актуальні проблеми держави і права*: зб. наук. праць. 2004. Вип. 22. С. 572–76.

295. Чванкін С. А. Юридична природа представництва в цивільному процесі України. *Вісник Одеського інституту внутрішніх справ*. 2005. Вип. 3. С. 194–199.

296. Черевко Г. В. Інтелектуальна власність: навч. посібн. К.: Знання, 2008. 412 с.

297. Чирик А. О. До питання про суб’єктний склад спільної часткової власності на земельну ділянку. *Науковий вісник міжнародного гуманітарного університету.* Серія «Юриспруденція». 2018. № 32. С. 81–83. (Index Copernicus International).

298. Чирик А. О. Об’єднання земельних ділянок як підстава виникнення права спільної часткової власності. *Право і суспільство*. 2018. № 3/2. С. 98–103. (Index Copernicus International).

299. Чирик А. О. До питання про спільну часткову власність на земельну ділянку. *Порівняльно-аналітичне право*: електронне наук. фахове видання. 2017. № 6. С. 183–185.

300. Чирик А. О. Виникнення права спільної часткової власності у разі успадкування земельної ділянки. *Науковий вісник*

публічного та приватного права. 2017. № 6. Т. 3. С. 118–122. (Index Copernicus International).

301. Chyryk A. Genesis of Legislative provision of the right to share partial land owned property in Ukraine. Legea si viata (Республіка Молдова). 2018. № 8/2. С. 140–143.

302.Чурпіта Г. Окремі аспекти авторського права на твори образотворчого мистецтва. *Підприємництво, господарство і право*. 2008. № 12. С. 9–13.

303. Шала Л. В. Виникнення і розвиток інституту приватної власності в Стародавньому Римі. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2008. № 3. С. 1–9.

304. Шала Л. В. Теорії походження права власності. *Університетські наукові записки.* 2009. № 4. С. 106–111.

305. Шандра Р. Правове регулювання права інтелектуальної власності на промислові зразки за законодавством Польщі. *Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні*: матеріали XIX звітної науково-практичної конференції (7–8 лютого 2013 р.). Львів: Юридичний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка, 2013. С. 182–183.

306. Шандра Р. Становлення законодавства про авторське право в Сполучених Штатах Америки. *Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні*: матеріали XX звітної науково-практичної конференції (12–13 лютого 2015 р.): у 2-х ч. Ч. 1. Львів: юридичний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка, 2015. С. 135–138.

307. Шахназарян К. Е. Класифікація засобів захисту прав на чужі речі за законодавством України. *Часопис цивілістики*. 2016. Вип. 20. С. 68–72.

308. Шахназарян К. Е. Право користування чужим майном (сервітут) як вид речових прав на чуже майно. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2014. Вип. 1. С. 200–203.

309. Шовкова О. В. Вимоги, на які позовна давність не поширюється: окремі проблеми застосування. *Вісник Академії правових наук України*. 2006. № 1. С. 207–212.

310. Шовкова О. В. Межідії позовної давності як прояв диспозитивних засад цивільно-правового регулювання. *Підприємництво, господарство і право*. 2006. № 8. С. 113–116.

311. Щербакова Н. В. Правове регулювання злиття та приєднання господарських товариств: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.04 «Господарське право; господарсько-процесуальне право». Донецьк, 2006. 20 с.

312. Юркевич Ю. М. Припинення юридичних осіб з правонаступництвом: монографія. Хмельницький, 2010. 224 с.

313. Юскаєв В. Б. Інтелектуальна власність: навчальний посібник: у 2-х ч. Ч. 2. Суми: Видавництво СумДУ, 2010. 148 с.

314. Юскаєв В. Б. Інтелектуальна власність: навчальний посібник: у 2-х ч. Ч. 1. Суми: Видавництво СумДУ, 2010. 121 с.

315. Якименко Ю. А. Об'єкти авторського права у сфері діяльності засобів масової інформації. *Вісник дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля*. Серія «Юридичні науки». 2013. № 2 (5). С. 85–90.

316. Ястремська О. О. Інтелектуальна власність: навчальний посібник. Харків: Вид. ХНЕУ, 2013. 124 с.

317. Яроцька М. В. Аналіз структурних зв'язків між елементами юридичногоскладу як підстави виникнення майнових цивільних правовідносин. *Право ісуспільство*. 2018. № 1. Ч. 2. С. 111–116.

318. Яроцька М. В. Елементне наповнення юридичного складу як підстава виникнення майнових цивільних правовідносин: системно-структурний аналіз. *Приватне та публічне право*. 2018. № 1. С. 35–39.

319. Яроцький В. Л. Об'єкти цивільних прав // Цивільне право України: підручник: у 2-х т. Т. 1 / за заг. ред. В. І. Борисової, І. В. Спасибо-Фатєєвої, В. Л. Яроцького. К: Юрінком Інтер, 2004. С. 166–199.

Навчальне видання

СЕРІЯ «НА ДОПОМОГУ СТУДЕНТУ УДФСУ»

Білоус Тетяна Йосипівна, Менів Любов Дмитрівна,
Обривкіна Оксана Миколаївна, Чеховська Ірина Василівна

ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО УКРАЇНИ

(загальна частина)

Практикум

Відповідальний за випуск *Д. Ф. Салахова*
Відповідальний редактор *І. Є. Врублевська*
Редактор *М. М. Грабарчук, Л. Б. Дьомена*

Форматування та комп'ютерна верстка *Н. М. Шамардак*

Здано до друку 30.08.2021. Формат 60×84/16
Папір офсетний № 1. Гарнітура "Times New Roman"
Друк. арк. 25.0
Наклад 300 прим. Замовлення № 968

Підготовлено до друку Видавничо-поліграфічним центром Університету ДФС України
08205, вул. Університетська, 31, м. Ірпінь, Київська обл., Україна

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів видавничої продукції
Серія ДК № 5104 від 20.05.2016

У СЕРІЇ «НА ДОПОМОГУ СТУДЕНТУ УДФСУ» ВИЙШЛИ ДРУКОМ:

2016

«Методичні основи спеціальної фізичної та технічної підготовки студентів за розділом «Легка атлетика»

«Самостійна робота студента як одна з форм впливу на функціональну, фізичну та психологічну підготовленість»

«Організація роботи командира механізованого взводу»

«5.45-мм автомати Калашникова (АК-74, АКС-74, АК-74Н, АКС-74Н) та 5.45-мм ручні кулемети Калашникова (РПК-74, РПКС-74, РПК-74Н, РПКС-74Н)»

«Гранатомет підствольний ГП-25»

«Ручні гранати»

«Кулемети Калашникова – 7.62, ПК, УЖМ, ПКТ»

«Ручний протитанковий гранатомет РПГ-7»

«9-мм пістолет Макарова (ПМ)»

2017

«Вища та прикладна математика»

«Цивільний захист»

«Програмування мовою JAVA : практикум»

«Інформаційні системи і технології в юридичній практиці»

«Дослідження операцій : практикум»

«Чисельні методи»

«English for Students of Finance»

«Основи військової розвідки»

2018

«CASE-технології. Міждисциплінарне інформаційне моделювання»

«Економічна інформатика: практикум»

«Економічна теорія (політекономія, мікроекономіка, макроекономіка). Політекономія»

«Економічна теорія (політекономія, мікроекономіка, макроекономіка). Мікроекономіка»

«Економічна теорія (політекономія, мікроекономіка, макроекономіка). Макроекономіка»

«Охорона праці»

«Економіка і організація діяльності об'єднань підприємств»

«Основи християнської культури»

«Економіка підприємства»

«Фізика»

«Трудове право України»

2019

«Основи тактичної медицини»
«Аудит»
«Збірник задач. Вища та прикладна математика»
«Міжнародні розрахунки та валютні операції»
«Підготовка озброєння механізованого взводу до бойового застосування»
«Контролінг в управлінні підприємством»
«Актуальні питання судової експертизи (у питаннях і відповідях)»
«Інноваційний менеджмент»
«Організація навчальних занять з фізичного виховання за методом колового тренування»
«Теорія судових доказів (у таблицях і схемах)»
«Статистика»
«Фінансовий менеджмент проектів і програм»
«Ручний протитанковий гранатомет РПГ-7 (РПГ-7Д)»
«Організація роботи командира механізованого відділення»
«Психологія управління»
«Deutsch und Wirtschaft»
«Основи тактичної підготовки працівників правоохоронних органів»
«Основи кінології»
«Моделювання систем»
«UML. Уніфікована мова моделювання інформаційних систем»
«Історія держави і права України»
«Економічна теорія»

2020

«Менеджмент»
«Бізнес-аналітика та моделювання»
«Безпека життєдіяльності»
«Статистичний аналіз даних»
«Хімія»
«Мікробіологія»
«Медичне право»
«Бухгалтерський облік в управлінні підприємством»
«Загальна психологія»
«Хортинг у закладах вищої освіти»
«Організація бухгалтерського обліку»
«Організація охорони державної таємниці в Україні»
«Цивільне право України (особлива частина) »
«Цивільний процес України»
«Оздоровчий туризм»
«English Grammar for Philology Students»
«Правове регулювання зовнішньоекономічної діяльності»
«Конкурентна розвідка»
«Теорія та методика бойового хортингу»
«Фітнес-технології фізичного виховання у закладах вищої освіти»

2021

«Теоретичні основи товарознавства»
«Психологія особистості»
«Спадкове право»